

T.C.

AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Halk Bilimi (Folklor) Bilim Dalı

ÂŞIK MEVLÜT MERTOĞLU

HAYATI-SANATI-ESERLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Abdulhan TAŞBAŞI

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Akif ARSLAN

AĞRI

2018

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÂŞIK MEVLÜT MERTOĞLU HAYATI-SANATI-ESERLERİ

Abdulhan TAŞBAŞI

Danışman: Doç. Dr. Akif ARSLAN

2018, 460 sayfa

Tarihi seyir içinde âşık edebiyatı, Türklerin, İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte Türk sözlü edebiyatın temeli olan ozan-baksı geleneğinin muhafazakârlaşması ve yerlileşmesi ile yeni bir tarz olarak ortaya çıkmıştır. Kaynağını sözden alan âşık edebiyatı, yüzyıllar boyunca farklı kültür ve coğrafyalara yayılarak toplumun hafızasını oluşturmuş ve edebiyatın önemli bir parçası haline gelmiştir. 15. yüzyılda kendini gösteren bu edebiyat, temsilcileri olan âşıklar tarafından günümüze kadar korunmuş ve taşınmıştır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun hayatı, sanatı ve eserlerinden oluşan bu çalışmanın amacı, Erzurum âşıklık geleneği çevresinde yetişen, Erzurum âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerinden olan Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun âşıklık geleneği içerisindeki yerini ve önemini ortaya koymaktır.

Nitel bir çalışma olan bu incelemede, halk edebiyatı ve âşık edebiyatı üzerine yazılmış eserler literatür taraması yapılarak incelenmiştir. Verilerin toplanması ve analiz edilmesi sürecinde yerinde gözlemler yapılarak elde edilen veriler derlenmiş, âşık ile ikili görüşmeler yapılmış, ihtiyaç duyulan veriler toplanmış, nitel araştırma yöntemine göre bu veriler analiz edilmiştir.

Âşıklar, günümüz edebiyatında ozan-baksı geleneğinin bir devamı olarak faaliyet göstermektedir. Âşık Mevlüt Mertoğlu da nesiller arası aktarılacak gelişen âşıklık geleneğinin devamını sağlayan günümüzün önemli âşıklarından birisidir.

Anahtar Kelimeler: Erzurum, Âşıklık Geleneği, Âşık Mevlüt Mertoğlu

SUMMARY
MASTER'S THESIS
MEVLÜT MERTOĞLU'S LIFE-ART AND WORKS
Abdulhan TAŞBAŞI
Supervisor: Doç. Dr. Akif ARSLAN
2018, 460 pages

In the course of history, the literature of Minstrel emerged as a new style with the conservatism and localization of the ozan-baksi tradition, the foundation of Turkish oral literature, with the acceptance of Islam by the Turks. The literature, which has taken its source from the word, has spread to different cultures and geographies for centuries and has become an important part of the literature. This literature, which manifested itself in the 15 century, has been preserved and moved to the present day by the lovers of the representatives.

The aim of this study, consisting of the life, art and works of Mevlüt Mertoğlu, is to reveal the place and importance of mevlüt mertoğlu, a prominent representative of the Erzurum minstrel tradition, who grew up around the Erzurum minstrel tradition.

In this study, which is a qualitative study, works written on folk literature and Minstrel literature were studied by scanning the literature. In the process of collecting and analyzing the data, the data obtained by observing on-site were compiled, bilateral interviews were made with Folk poet, the data needed were collected and the data were analyzed according to qualitative research method.

The minstrels act as a continuation of the tradition of Folk Poet-baksi in today's literature. Mevlüt mertoğlu is one of the most important Minstrels of today, which provides the continuation of the tradition of love that has been developed between generations.

Key Words: Erzurum, Minstrel Tradition, Folk Poet Mevlüt Mertoğlu

ÖN SÖZ

Kaynağını bağılı olduğu milletin tarihinden, kültüründen, sanatından, milli ve manevi değerlerinin toplamından alarak geçmişle gelecek arasında bir köprü vazifesi gören Türk Halk Edebiyatı, kökü çok eskilere dayanan sözlü ve yazılı Türk edebiyatının önemli alt kollarından biridir. Âşık edebiyatı da bu kola bağılı olarak Türklerin sanat anlayışını, en eski Türk kültüründen başlayarak günümüze kadar yaşatan bir edebiyattır.

Türk halk kültüründen ortaya çıkan âşıklık geleneği, bu edebiyata bağılı olarak günümüze kadar varlığını kırsal bölgelerde ve şehirde sürdürme gelmiştir. Söze dayalı ortaya çıkan, ilk temsilcileri ‘kam-baksılar’ olan âşıklık geleneği, on beşinci yüzyıla kadar ‘ozanlarla’ gelişirken on beşinci yüzyıldan sonra içinde bulunan toplumun yeni yaşayış tarzı ve etkileşimde bulunan yeni çevrelerin etkisiyle ‘âşık’ adını almıştır. Âşık, toplumu ve çevresini gözlemleyen, bu gözlemlerini şiirlerine aktararak sanatını değerli kılmaya çalışan sanatçıdır. Âşık, eserlerini topluma göre üretir, eserleriyle topluma yön vermeye çalışır.

Günümüz âşık edebiyatı, bir gelenek çevresinde varlığını devam ettirmektedir. Ülkemizin belirli bölgelerinde varlığını sürdüren âşıklık geleneği, Doğu Anadolu bölgesinde canlı bir şekilde yaşamaktadır. Doğu Anadolu âşıklık geleneği içerisinde Erzurum, âşıklık geleneğinin yaşatılmasında önemli rol oynamış; Erzurumlu Emrah, Âşık Sümmânî, Âşık Yaşar Reyhanî gibi birçok büyük âşığı yetiştirmiştir.

Âşık Mevlüt Mertoğlu, Erzurum âşıklık geleneği çevresinde yetişen, âşıklık geleneğini yaşatan ve icra eden bir âşık olarak Erzurum âşıklık geleneği içerisinde yer almaktadır. Mevlüt Mertoğlu, âşıklık sanatını Erzurum ilinde sürdürmektedir. Âşık Mertoğlu, Erzurum âşıklık geleneği içerisinde yetişen usta âşıkları örnek almış ve Âşık Reyhanî’nin çıraklığını yapmıştır.

Bu çalışmada, Erzurum âşıklık geleneğinin yaşayan önemli temsilcilerinden biri olan Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun hayatı, sanatı ve eserleri işlenmiştir. Şiirlerini aşk, gurbet, özlem, aile, toplum, milli-manevi

duygular üzerine kuran Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun iki yüz on iki şiiri ele alınmıştır. Şiirler, âşıklık geleneğinin izinden gidilerek ve millî hassasiyetler gözetilerek içerik ve şekil bakımından incelenmiştir. Çalışmada Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun gelenek içerisindeki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun hayatı, sanatı ve eserlerini incelemek amacıyla hazırlanan bu çalışma dokuz bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi ve araştırmanın sınırlılıkları ele alınmıştır. Ayrıca edebiyat, kültür ve dil konularına değinilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın yöntemi belirtilmiştir. Üçüncü bölümde halk edebiyatı ve halk edebiyatının kaynakları sözlü ve yazılı olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir. Dördüncü bölümde âşık edebiyatı ve âşık edebiyatı temsilcileri açıklanmıştır. Beşinci bölümde Erzurum ili âşıklık geleneği ve son durumu beş alt başlıkta bildirilmiştir. Altıncı bölümde Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun hayatı ve sanatı hakkında bilgiler verilmiştir. Yedinci bölümde Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinin içeriği on bir alt başlık altında incelenmiştir. Sekizinci bölümde Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinin dil, üslup, yapı ve şekil özellikleri beş alt başlık ve kırk bir yan başlıkta verilmiştir. Dokuzuncu bölüm sonuç ve öneriler kısmına ayrılmıştır. Âşığın şiirleri, atışmaları, röportaj ve fotoğrafları ekler kısmında verilmiştir.

Çalışmanın eksik ve hataları bize; doğru ve güzel yanları eğitim hayatımız boyunca rehber olan değerli hocalarımıza aittir.

Lisansüstü eğitimim ve tez yazım süreci boyunca bana inanan, desteklerini esirgemeyen hocam, danışmanım Doç. Dr. Akif ARSLAN'a, yol göstericim, büyüğüm Doç. Dr. Alperen KAYSERİLİ'ye, tez süreci boyunca yardımlarını esirgemeyen Doktor Öğr. Üyesi Hüsna KOTAN'a, sanatını ve şiirlerini çalışmamızda yardımcı olan Âşık Mevlüt MERTOĞLU'na, her zaman manevi desteklerini esirgemeyen başta annem Hediye TAŞBAŞI'na ve kardeşim Şahin TAŞBAŞI'na teşekkür ederim.

Abdulhan TAŞBAŞI

Ağrı – 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	Error! Bookmark not defined.
ÖN SÖZ.....	III
KISALTMALAR DİZİNİ	X

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM.....	5
2.1. Araştırma Modeli	5
2.2. Çalışma Grubu	6
2.3. Çalışma Verilerinin Toplanması	6
2.4. Çalışma Metodu	7
2.5. Verilerin Analizi.....	8

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALK EDEBİYATI	9
3.1. Halk Edebiyatının Sözlü ve Yazılı Kaynakları	14
3.1.1. Sözlü Kaynaklar	15
3.1.2. Yazılı Kaynaklar	17

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÂŞIK EDEBİYATI	19
4.1. Ozan- Baksı.....	21
4.2. Âşık	22
4.3. Âşıklık Geleneği.....	28

BEŞİNCİ BÖLÜM

ERZURUM İLİ ÂŞIKLIK GELENEĞİ VE SON DURUMU 33

5.1. Erzurum İli Fiziki-Sosyal Çevre Yapısı ve Özellikleri	33
5.2. Tarihi Dokusu	34
5.3. Erzurum Âşıklık Geleneği ve Son Durumu	36
5.3.1. Hayatta Olmayan Gelenek Temsilcisi Âşıklar	39
5.3.2. Yaşayan Gelenek Temsilcisi Âşıklar	39
5.4. Erzurum Âşıklık Geleneğinde Fasıllar ve Fasıllara Katılan Âşıklar.....	41
5.5. Erzurum Âşıklık Geleneğinde İcra Yerleri - Kahvehaneler.....	44
5.5.1. Erzurum Âşıklık Geleneğinde Yaşayan İcra Yerleri - Kahvehaneler.....	44
5.5.1.1. Erzurum Âşık Kahvehanesinin Yapısı, Özellikleri	45
5.5.1.2. Kahvehanedeki İlk İcra Ortamı	45
5.5.1.2.1. Kahvehanedeki İlk İcra Ortamında Dinleyici Kitlesi	46
5.5.1.3. Kahvehanedeki İkinci İcra Ortamı	47
5.5.1.3.1. İkinci İcra Ortamında Dinleyici Kitlesi	48

ALTINCI BÖLÜM

ÂŞIK MEVLÜT MERTOĞLU HAYATI, SANATI VE ESERLERİ..... 51

6.1. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Hayatı.....	51
6.2. Âşıklık ile Tanışması ve Usta-Çırak İlişkisi	52
6.3. Mahlası.....	53
6.4. Âşıklığı.....	54
6.5. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Çırakları	55
6.6. Bestelenen Şiirleri	56
6.7. Aldığı Ödüller	56
6.8. Katıldığı Şölen, Sempozyum, Gece, Anma ve Gezi Programları	57
6.9. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Âşıklık Hakkında Düşünceleri.....	58
6.9.1. Âşıklık	58
6.9.2. Âşığın Görev ve Sorumluluğu.....	62
6.9.3. Erzurum ve Âşıklık Geleneği	63
6.9.4. Âşıklık ve Atışma.....	64

YEDİNCİ BÖLÜM

ÂŞIK MEVLÜT MERTOĞLU’NUN ŞİİRİNDE İÇERİK..... 66

7.1. Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun Şiirinde İşlediği Konular.....	66
7.1.1. Aşk Konulu Şiirleri	67
7.1.2. Gurbet Konulu Şiirleri.....	82
7.1.3. Kader, Şans, Talihten Yakınma Konulu Şiirleri.....	84
7.1.4. Ailesi ve Çevresi İçin Yazdığı Şiirleri	87
7.1.5. Dinî - Tasavvufi Konulu Şiirleri	93
7.1.6. Sosyal Konular Hakkında Yazdığı Şiirleri.....	96
7.1.7. Eleştirel - Hiciv Şiirleri	106
7.1.8. Milli Duygularla Yazdığı Şiirleri	112
7.1.9. Tarihî- Milli- Önemli Şahsiyetler Hakkında Yazdığı Şiirleri	115
7.1.10. Erzurum ve Şehir Konulu Şiirleri.....	116
7.1.11. Nazire Şiirleri	117

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ÂŞIK MEVLÜT MERTOĞLU’NUN ŞİİRLERİNİN DİL, ÜSLUP, YAPI VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ..... 118

8.1. Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun Şiirlerinde Hece Ölçüsü.....	118
8.1.1. 8’li Hece ile Yazılan Şiirleri.....	118
8.1.2. 11’li Hece ile Yazılan Şiirleri.....	119
8.1.3. 14’lü Hece ile Yazılan Şiirleri.....	120
8.1.4. 15’li Hece ile Yazılan Şiirleri.....	121
8.2. Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun Şiirlerinde Dize Ve Hane Sayısı	121
8.2.1. Dize Sayısına Göre	121
8.2.1.1. Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun Dörtlüklerle Yazılan Şiirleri.....	121
8.2.1.2. Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun Beşliklerle Yazılan Şiirleri	123
8.2.2. Hane Sayısına Göre Şiirleri.....	123
8.2.2.1. Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun Üç Haneli Şiirleri	124
8.2.2.2. Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun Dört Haneli Şiirleri.....	124
8.2.2.3. Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun Beş Haneli Şiirleri	124
8.2.2.4. Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun Altı Haneli Şiirleri.....	124

8.2.2.5. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Yedi Haneli Şiirleri	124
8.2.2.6. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Sekiz Haneli Şiirleri	124
8.2.2.7. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Dokuz Haneli Şiirleri	125
8.2.2.8. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun On Haneli Şiirleri	125
8.3. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Şiirlerinde Şekil, Kafiye Ve Redif.....	125
8.3.1. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Şiirlerinde Kafiye ve Redif	125
8.3.1.1. Yarım Kafiye	126
8.3.1.2. Tam Kafiye	129
8.3.1.3. Zengin Kafiye	129
8.3.1.4. Cinaslı Kafiye	130
8.3.2. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Şiirlerinde Kafiye Şekilleri	131
8.3.2.1. Abab- Cccb- Dddb Şekilli Kafiye Örgüsü.....	131
8.3.2.2. Xaxa- Bbba- Ccca Şekilli Kafiye Örgüsü.....	132
8.3.2.3. Aaaa- Bbba- Ccca Şekilli Kafiye Örgüsü.....	132
8.3.2.4. Abxb- Cccb- Dddb Şekilli Kafiye Örgüsü	132
8.3.2.5. Aaba- Ccca- Ddda Şekilli Kafiye Örgüsü	132
8.3.2.6. Aaab- Cccb- Dddb Şekilli Kafiye Örgüsü.....	133
8.3.2.7. AaaBB- CccBB- DddBB Şekilli Kafiye Örgüsü.....	133
8.3.2.8. AaaxB- CccxB- DddxB Şekilli Kafiye Örgüsü.....	133
8.4. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Şiirlerinde Dil Ve Üslup Özellikleri	133
8.4.1. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Şiirlerinde Yerel Söyleyiş Özellikleri.....	135
8.5. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Şiirlerinde Kullanılan Edebi Sanatlar	141
8.5.1. Teşbih.....	141
8.5.2. Teşhis (Kişileştirme)	157
8.5.3. İstiare	163
8.5.4. Telmih (Hatırlatma).....	171
8.5.5. Tenasüp	181
8.5.6. Mübalağa (Abartma)	185
8.5.7. Tenviye	191
8.5.8. Tezat	191
8.5.9. Nida (Seslenme)	195

8.5.10. İstifham (Soru Sorma)	196
8.5.11. Cinas.....	197
8.5.12. Atasözleri	198
8.5.13. Deyimler.....	201

DOKUZUNCU BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	207
9.1. Sonuç.....	207
9.2. Öneriler	210
KAYNAKÇA	211
EKLER.....	216
EK-1: ÂŞIK MEVLÜT MERTOĞLU’NUN ŞİİRLERİ.....	216
EK-2: ÂŞIK MEVLÜT MERTOĞLU’NUN ATIŞMA ŞİİRLERİ	434
EK-3: ÂŞIK MEVLÜT MERTOĞLU İLE YAPILAN İNTERNET GAZETESİ RÖPORTAJI	449
EK-4: FOTOĞRAFLAR	455
ÖZ GEÇMİŞ.....	457

KISALTMALAR DİZİNİ

akt.	: Aktaran
age.	: Adı geçen eser
C	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Dr.	: Doktor
Ed.	: Editör
İlh.	: İla ahir
MÖ	: Milattan önce
MS	: Milattan sonra
S	: Sayı
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
Yay.	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Kültür, ortak bellekte şekillenen ve iletişim zenginliğine bağlı aktarım özelliği gösteren bir kavramdır. Türkçe Sözlük'e göre kültür¹; tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevî değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü olarak geçmektedir. Yine bir başka tanım maddesine kültür için muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi tanımı yapılmaktadır.

Kültür, insanın yaptığı ve yarattığı şeylerin tamamı olarak ifade edilmektedir. Kültürü, maddi ve manevi olmak üzere ikiye ayıran Arslanoğlu için maddi kültür; bir toplumun kullandığı kap-kacak, giyim eşyaları, her türlü alet, teknik araçlar, makineler ve fabrikalardır. Manevi kültür ise bir toplumun en başta dili, edebiyatı, sanatı, bilimi, felsefesi, halk inançları ve halk kültürü, örf ve adetleri, ahlak kuralları, normları, düşün şekilleri, yemek yeme şekilleri gibi somut olmayan özellikleridir.²

Milletler, gelişigüzel insan yığınlarından ibaret değildir. İnsan yığınlarını 'millet' haline getiren, onların sahip olduğu 'kültür'leridir. Aynı 'dili' konuşan insanlar, başkalarından 'ayrı' bir topluluk teşkil etmektedirler. Dilin yanı sıra din, örf ve âdet, yardımlaşma ve korunma teşkilatları da, önemli bir rol oynamaktadır. Sosyologlar milletleri millet yapan maddi, manevi ortak değer ve oluşumların hepsine kültür adını vermektedirler.³

Milletler, yeni nesle kültürünü aktararak devamlılıklarını sağlamaktadırlar. Kültür, toplumun sözlü ve yazılı kaynaklarında kendini göstermektedir. Türk kültürü, sözlü kültür ortamından yazılı kültür ortamına geçmesine rağmen, sözlü geleneği de devam ettirmiştir. İnsan, edebiyatını

¹ Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 1558.

² İbrahim Arslanoğlu, Kültür ve Medeniyet Kavramları, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı 15, Ankara, 2000, s. 185.

³ Mehmet Kaplan, Kültür ve Dil, Dergâh Yay., Ankara, 2016, s.25.

oluştururken ana malzeme olarak dili kullanmaktadır. Benimsemiş olduğu toplumun kültürünün izlerini dil ile eserlerine yansıtır.

Düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda, ses ve anlam yönünden ortak olan ögeler ve kurallarından yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir dizge olan dil⁴ topluma ait kültür değerlerinin hem yaratıcısı hem de taşıyıcısı durumundadır.

İnsanların yarattığı kültür içinde insan topluluklarının başarısının ve her şeyden önce kültürünün var olabilmesinin ilk şartı dil topluluğudur. Kültür başarılarına rastlanılan her yerde, başarının ön şartı olarak dili bulunmaktadır. Dil, daha geniş ve derin bir anlamda ‘dış’ olana yöneliktir. Her dil ifadesi, realiteden bir parçayı, dış dünyadan bir olguyu kastetmek kudretine sahiptir ve bununla görevlidir. Dili dil yapan da bu özelliğidir. Dil, esas olarak bir çağırmadır. Dil içinde nasıl bütün ruh gerçekleşiyorsa, ruhun içinde de bütün dünya çağrılmış olmaktadır. Ruh, dünyaya dil olarak (dil kimliğinde) egemen olmuştur.⁵

Halk edebiyatı, halkın yaşayışının, inanç ve değer hükümlerinin bir hazinesidir. Bu edebiyat, beşikten mezara insan hayatının bütün safhalarını içine alır. Halk edebiyatı, yaratıcısı belli olsun ya da olmasın sözlü ve yazılı gelenek içerisinde yaşayan bütün yaratmaları içermektedir. Bu edebiyat, öncelikle sözle oluşmuş ve ortaya çıkmışsa da daha sonra yazıya geçirilmiştir.

Türk Edebiyatı ve Türk Halk Edebiyatının en renkli ve en yaygın bölümlerinden biri olan âşık edebiyatı da bu ana kollardan ortaya çıkmış, diğer edebiyat alanlarını etkilemiş, geniş ve yerleşik bir edebiyat disiplini ortaya koymuştur.

Âşıklık geleneği, Türk toplumunun tarih sahnesine çıktığı ilk günden bugüne kadar çeşitli adlandırmalar almış, Türk ulusunun milli hafızasını içselleştirerek ve bireyselleştirerek süre gelen kültür elçisi olmuştur. Geçmişten geleceğe, ortak kültürü oluşturan değerleri bir arada

⁴ Doğan Aksan, Anlambilim, Engin Yay., İstanbul, 1998, s. 55.

⁵ Walter Porzig, Dil Denen Mucize, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2011, s. 155-157.

tutan bu köklü gelenek, zaman zaman etkisini yitirse de kimliğini hiçbir zaman kaybetmemiş, varlığını sürdürmeyi başarabilmiştir. Âşıklık geleneği topluma ait değerleri dil aracılığı ile kuşaktan kuşağa aktaran bir köprü vazifesi görmektedir. Âşık edebiyatı ve âşıklık geleneğinin içerisinde, topluma ait kültürel değerler ve öğretiler yer almış, bunlar temsilcileri âşıklar ile kuşaktan kuşağa aktarılmıştır.

Altay Türklerinin kam, Kırgızların bahşi, akın veya âşık, Tunguzların şaman, Azerilerin aşig, Özbeklerin âşık ya da hustar, Kazakların âşık, gâşık ya da akın, Yakutların oyun, Başkurtların gaşığ ya da bulusu, Türkmenlerin bağşı ya da âşık, Uygurların âşık, Tatarların gaşıy ya da buluçı, Oğuzların ozan dedikleri âşıklık ve âşık geleneğinin kökleri, İslamiyet öncesi Türk kültür hayatına kadar uzamaktadır.⁶

Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan âşık tarzı şiir geleneğinin ilk temsilcileri ozan, baksı, kam ve şaman adı verilen şairler olmuşlardır. Bunlar, çeşitli törenlerde kopuz denilen bir tür saz eşliğinde şiirler söyleyerek insanların acılarına, sevinçlerine ortak olmuşlar, zaman zaman toplumların bilgilenmelerini sağlamış, bazen de insanları eğlendirmişlerdir.⁷

Âşık tarzı edebiyat geleneği, tekke kurumunun ekseninde oluşan, biçim ve işlev açısından ozan-baksı geleneğinin devamı olan, tekke edebiyatı, tasavvuf edebiyatı ve divan edebiyatı mensuplarından kahvehanelere yönelen ve onun icrasına bağlı kalmak şartıyla kendine özgü tavrını ortaya koyup bağımsızlığını kazanan bir oluşum olarak ortaya çıkmıştır.⁸

1.1. Problem Durumu

Bu çalışmada, Erzurum âşıklık geleneği içinde yetişen ve yaşayan Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun hayatı, sanatı ve eserleri incelenmektedir.

⁶ Erman Artun, “Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Terimleri Üzerine Bir Deneme”, (Ed. Çetin İsmet, Yücel Ayşe), Uluslararası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s. 472.

⁷ M. Fuad Köprülü, Edebiyat Araştırmaları, Cilt I, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1989, s. 57.

⁸ Özkul Çobanoğlu, Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul, 3F Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 29.

Çalışmada Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun hece ölçüsü ile yazılmış 212 şiiri incelenmiş, şiirlerin içerik ve şekil unsurları belirlenmiştir.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun hayatı, sanatı ve eserleriyle ilgili herhangi bir tez çalışması şu ana kadar yapılmamıştır.

Çalışmada “Halk nedir, Halk edebiyatı nedir, Âşık ve Âşık edebiyatı nedir?, Erzurum âşıklık geleneğinin son durumu nedir?, Âşık Mevlüt Mertoğlu kimdir?, Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun eserleri nelerdir?, Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinin içerik ve şekil özellikleri nelerdir?, Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun hayatı, sanatı ve eserlerinin âşıklık geleneği içindeki önemi nedir?” sorularının cevabı aranmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirleri çevresinde, aşığın hayatının ve sanatının incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

“Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Hayatı, Sanatı, Eserleri” adlı bu çalışma ile Erzurum âşıklık geleneğine hizmet eden Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun hayatı, sanatı ve eserlerinin incelenerek Âşığın gelenek içerisindeki önemi ortaya konmaya çalışılmaktadır. Âşık Mertoğlu'nun hayatı, sanatı ve eserleri incelenirken son dönemde Erzurum âşıklık geleneği üzerine bazı dikkatlere de değinilmesi önem teşkil etmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun hayatı, sanatı ve Âşığın hece ölçüsü ile yazdığı iki yüz on iki şiiri etrafında sınırlandırılmıştır. Âşık Mertoğlu'nun şiiriyle ilgili benzer bir çalışmanın olmaması ve gelenek içerisindeki diğer âşıkların şiirleriyle ilgili çalışmaların eksikliği araştırma ve inceleme açısından olumsuzluklar yaratmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Sosyal bilimlerin alt kolu olan edebiyat alanında yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu eserler üzerine yapılmaktadır. Çalışmalara konu olan eserlerin incelenmesi ve çalışmaların sonuca ulaşması için çalışmada birtakım yöntem ve teknikler kullanılmaktadır.⁹

Bu çalışmada adı geçen âşîğın günümüzde yaşıyor olması yapılan çalışmanın diğer yapılan çalışmalardan farkını oluşturmaktadır. Bu durum çalışmayı doğru ve tutarlı bir temel üzerine dayandırma açısından önemlidir. Çalışmaya konu olan âşîğın, hayatı, sanatı, eserleri, âşıklığı ve âşıklık geleneği, eserlerin oluştuğu toplum, toplumun içinde bulunduğu maddi ve manevi şartlar gibi ögeler çalışmanın yönteminde çeşitliliğe sebep olmaktadır.

Çalışma, genel olarak birkaç farklı aşamadan sonra ortaya konulmuştur. Literatür taraması yapılarak halk edebiyatı alanında oluşturulan çalışmalar ve eserler dikkate alınmış, bu eserlerden halk bilimi ile ilgili olanlar incelenmiştir.

Çalışmada, Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun hayatı, sanatı incelenmiş, şiirleri tespit edilmiş ve sınıflandırılmıştır. Çalışmanın kuramsal çerçevesi oluşturulurken halk edebiyatının ve âşık tarzı Türk şiirinin tarihsel gelişimi ve yüzyıllar arasındaki geçiş evleri incelenmiş, Erzurum âşıklık geleneğinden bahsedildikten sonra Erzurum Âşıklık geleneğinin son durumu hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmaya konu olan iki yüz on iki şiir; aşk, özlem, gurbet, kader-şanstan şikâyet, aile ve çevre, sosyal konular, dini ve tasavvufi konular,

⁹ Hasan Şimşek ve Ali Yıldırım, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yay., Ankara, 2000, s. 139-146.

eleştiri, şehir konulu, milli duygular, tarihi, efsanevi ve 6nemli kişilikler başlıkları altında ele alınmıştır. Bazı şiirlerin içerik ve şekil 6zellikleri çalışmada zaman zaman birkaç farklı başlık altında tekrar kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmada, çalışmanın başlığını ve temelini oluşturan ışık Mevl6t Mertoğlu'nun hayatı, sanatı, eserleri ele alınmıştır. ışık Mevl6t Mertoğlu'nun genel olarak beş y6z şiiri, internet ortamında elliye yakın kaydı ve bir adet kaseti bulunmaktadır. Çalışma grubunu ise bu şiirlerden ışık Mevl6t Mertoğlu'nun çalışmada kullanılmasını istediği iki y6z on iki şiiri, ışığın kendi ağzından paylaştığı hayatı ve internet ortamındaki kayıtları oluşturmaktadır.

ışık Mevl6t Mertoğlu'nun hayatı, ışıklığa bakışı, ışık Mertoğlu'nun şiirlerini oluşturan sosyal, siyasi ve ekonomik şartlar, şiirlerinin içerikleri, şiirlerinin şekil bilgisi, şiirlerinde geçen edebi sanatlar gibi çeşitli başlıklarda inceleme ve sınıflandırma yapılmıştır. Araştırmanın kapsamı bu eserlerle sınırlı olmuştur.

Çalışma grubunun kuramsal çerçevesinde ise halk edebiyatı, ışık edebiyatı ve ışıklık geleneği hakkında literat6r taraması yapılarak bilgiler verilmiştir. Ayrıca 2015 yılından beri d6zenli faaliyet g6steren Erzurum ışıklar Kahvesi, bu kahvede sanatını icra eden Erzurum ışıkları ve misafir ışıklar ile bu kahvede yapılan fasıllar dikkate alınmıştır.

2.3. Çalışma Verilerinin Toplanması

Nitel araştırma y6ntemine g6re yapılan bu çalışmada, konunun muhatabı olan kişi ve kişilerle ikili g6r6şmeler yapılmış, belgeler toplanmış ve analiz edilmiştir. Alanda g6zlem ve derleme yapılmış; eserler, kişiler, anlatımlar incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Çalışmada verilerin toplanması, incelenmesi ve değerlendirilmesi s6resince etik kurallara uygunluk açısından eserleri konu edilen ışık

Mevlüt Mertoğlu'nun izni alınmıştır. Aşığın izni dışında şiirlere yer verilmemiş, şiir incelemesi yapılmamıştır. Çalışmada alıntı yapılan kaynak eserler ayrıntılandırılmıştır. Yine Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun hayatı, sanatı, eserleri ile Erzurum âşıklık geleneği incelenirken yapılan ikili görüşmelere ve derlemelere ait fotoğraf, ses ve görüntüler arşivlenmiştir.

2.4. Çalışma Metodu

Sosyal bilimler alanına bağlı olan bu çalışmada, araştırma ve inceleme geniş bir alana yayılmaktadır. Bu bağlamda araştırma ve incelemenin sınırlarını kesin olarak belirlemek zorlaşmaktadır. Bu zorlukları en aza indirmek açısından çalışmada farklı metotlar uygulanmış, derleme metodu, alan araştırması metodu, röportaj metodu, yazılı kaynakları tarama metodu, örnek olay metodu gibi metotlar kullanılmıştır.

Çalışmanın birincil kaynaklarla işbirliği içerisinde oluşturulmasında, aşığın yaşayan, günümüz âşıklarından biri olmasından ve âşıklık geleneğini devam ettirmesi açısından röportaj metodu çalışmaya önemli katkılarda bulunmuştur.

Âşık M. Mertoğlu ile yapılan görüşmeler sonucunda Âşığın hayatı, sanatı ve eserleri incelenebilmiştir. Âşığın yetiştiği çevre ve toplumsal yapı, ilk elden gözlenmiştir. Âşığın, âşıklık ve âşıklık geleneği hakkındaki düşünceleri bu metot ile tespit edilmiş ve araştırmaya eklenmiştir.

Edebiyat alanında sıklıkla kullanılan derleme metodu çalışmaya kaynaklık eden bilgileri toplamak ve bir araya getirmek adına yararlı olmuştur. Çalışmanın “hangi konulara ışık tuttuğu” sorusuna cevap verilmesini sağlayan derleme metodu ile Âşığın hayatı, sanatı ve eserleri gibi konularda bilgi toplanmış, bilgiler bir araya getirilmiş ve incelenmiştir.

Halk edebiyatının ve halk edebiyatı âşıklık geleneğinin tarihsel sürecini inceleme safhasında yazılı kaynakları tarama metodundan yararlanılmıştır.

Alan araştırması metodu ile Âşık Mertoğlu'nun sanatını icra ettiği sosyal çevre ve Erzurum âşıklık geleneğinin son durumu tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Nitel araştırma yöntemine göre düzenlenen bu çalışmada, ağırlıklı olarak kaynak araştırması ve incelenmesi kullanılmıştır. Âşığın şiirlerinin incelenmesi alanında, şiirlerin bazı özellikleri (adet, kapsam, şekil) sayısal verilerle desteklenmiştir.

Betimsel analiz yaklaşımına göre çalışma önceden belirlenen başlıklara göre yorumlanmış ve sınıflandırılmıştır. Araştırmanın amacı ve sorularına göre ortaya konulan veriler, çeşitli temalara göre özetlenmiştir. Çalışma şu aşamalardan oluşturulmuştur; öncelikle kuramsal bir çerçeve oluşturulmuş, bu çerçeveye uygun olarak konular sınıflandırılmıştır. İkinci aşamada sınıflandırılan konular içerik ve şekil yönüyle incelenmiş ve tanımlanmıştır. Bir sonraki aşamada ise bulgular yorumlandırılmış ve analiz sonuca ulaştırılmıştır.

Bir metnin açıklanmasına, metnin açık ve anlaşılır kılmak esasına dayanan metinsel analiz yöntemi kullanılarak Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirleri yapı, dil ve üslup yönünden ele alınmıştır. Şiirlerin ana ve alt başlıkları çıkarılmış, âşığın dikkat çektiği imgeler tespit edilerek çözümleme yapılmıştır. Bütünden parçaya doğru yapılan çözümlemede şiirlerin anlamsal ilişkileri ortaya konmaya çalışılmış ve inceleme tamamlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALK EDEBİYATI

Aynı toprak parçası üzerinde ortak duygu ve düşünceleri paylaşan topluluklara verilen halk terimi için birçok tanım ve tasnif yapılmıştır. Halk kavramı için bu tanım ve tasnifler arasında sıkça karşılaşılan, genel kabul göreni; çoğunlukla şehirli, eğitilmiş, zengin, yöneten, aydın olarak adlandırılan bir sınıf ile ilkel ya da eğitim görmemiş, yönetilen bir grubu ifade etmek için kullanılan anlamda olmuştur. Sosyolojik açıdan değerlendirildiğinde halk, bir milletin aydınları, yönetenleri ve ordu üyeleri dışında kalan büyük bir insan topluluğudur.¹⁰ Alan Dundes’a göre halk; en az bir ortak faktörü paylaşan gruptur. Ne olduğu pek de önemli olmayan bu ortak faktörden daha önemlisi, grubun kendine ait, kabul ettiği bir geleneğe sahip olmasıdır. Buna göre; belli bazı gelenekleri paylaşan herhangi bir grup halk olarak adlandırılabilir. Bu grup bir aile kadar küçük, bir millet kadar da büyük bir kitle olabilir.¹¹

Türkçe Sözlükte de halk için *aynı ülkede yaşayan, aynı kültür özelliklerine sahip olan, aynı uyruktaki insan topluluğuna verilen insan topluluğu, 2. Aynı soydan gelen, ayrı ülkelerin uyruğu olarak yaşayan insan topluluğu, 3. Bir ülke içerisinde yaşayan değişik soylardan insan topluluklarının her biri. 4. Belli bir bölgede veya çevrede yaşayanların bütünü, ahali 5. Bir ülkedeki yurttaşların bütünü, kamu* şeklinde geniş ve farklı tanımlar yapılmaktadır.¹² Bu tanımlar ve yorumlar dikkate alındığında halk için belirli bir aidiyet duygusu aramaktan çok, daha somut bir birliktelik aranmaktadır. Oysaki içinde yaşanılan toplumda bu tanımların çoğu karşılıksız kalmaktadır. Çünkü topluma göre halk, kültür kavramı çerçevesinde sahip olduğu manevi içeriği koruyan ve kültür unsurlarını muhafaza eden bir zümredir. Halk seviyesinde kültür unsurları adeta harç

¹⁰ Nurettin Albayrak, Halk Edebiyatı Kapsamı- Biçimi ve Tür Özellikleri- Literatürü, Kapı Yay., İstanbul, 2012, s. 5.

¹¹ Alan Dundes, “Halk Kimdir?” Çev. Metin Ekici, Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar, Geleneksel Yayıncılık, Ankara, 2008, s.13.

¹² Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2011, s. 1033.

vazifesi görmekte ve toplumu oluşturan soyları bir arada yaşatmaktadır. Bu anlamda halk, bağlı olduğu ve oluştuğu kültürü koruyan canlı bir zümredir.¹³

Halk için yapılan tanımlarda ortak duygu, düşünce ya da bağlı olunan gelenekten kasıt toplumun ortak değer yargılarıyla oluşturduğu kültürüdür. Bu değer yargılarına bağlı kültür unsurlarından biri de edebiyattır. Edebiyat, insanları duygu, düşünce ve hayal bakımından yüksek bir kültüre erdirmeyi amaçlayan eğitici, öğretici bir bilim ve sanattır. Edebiyat bilimi de kendi alanına göre sözlü ve yazılı ürünleri, sanatçıları, akımları ve kuralları inceleyip değerlendiren bilim dalıdır. Edebiyatın gelenek-görenek taşıyıcılığı işlevinin yanında kültürel bağlantı ve süreklilikleri sağladığı da bilinen bir gerçektir.¹⁴ Arapça kökenli bir kelime olan edebiyat, içeriği geniş bir disiplindir. Genel olarak edebiyat, duygu ve düşünceleri dil yoluyla estetik bir kaygı gözeterek ifade etme sanatı olarak kabul edilse de kavram daha büyük bir alanı kapsamaktadır. Edebiyat kavramı, sadece estetik bir duygu ve ifade gücü değil içerisinden çıktığı toplumun kültürünü gelecek kuşaklara aktaran bir köprü konumundadır. Ayrıca bunu yaparken dış dünyaya da kayıtsız kalmayıp kendisini başka toplumlara da tanıtmaktadır. Edebiyat, bu anlamda yazılı ve sözlü tüm değerleri kapsayan büyük bir çemberdir.

Halk edebiyatı ise herhangi bir toplumda belli bir kültür dairesi etrafında toplanan kişi ya da kişiler tarafından yaratılan, sanat kaygısı barındıran ve estetik bir yönü bulunan, gelenek içinde toplumun bütün grup üyeleri tarafından tanınan ve sahip olunan edebî yaratmalar bütünüdür.¹⁵ Bu bilimsel tanımdan yola çıkılarak geçmişten günümüze kadar belirli bir gelenek içinde bazı kurallara bağlı olarak üretilen edebiyat ürünlerinin tamamına halk edebiyatı denilebilir. Kökünü halktan alan bu üretim süreci, toplumu yansıtan bir ayna işlevi görmektedir. Bu aynaya bakıldığında

¹³Abdurrahman Güzel ve Ali Torun, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Akçağ Yay., Ankara, 2017, s. 30.

¹⁴ Erman Artun, Türk Halk Edebiyatına Giriş “Edebiyat Tarihi / Metinler”, Karahan Kitapevi, Adana, 2015, s. 1.

¹⁵ Metin Ekici, “Araştırma Yöntemleri” Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Oğuz M. Ö. (Editör), Grafiker Yayınları, Ankara, 2007, s. 44-45.

toplumun oluşturulduğu andan itibaren ortaya konulan bütün estetik izlere rastlanabilmektedir. Bu yönüyle halk edebiyatı için halk dili ve yaşayışından uzak saray edebiyatı anlayışı karşısında, tarihsel ve toplumsal ortaklıklardan beslenen dili ve içeriğiyle dış etkenlerin olmadığı, en önemlisi de yarattığı halkın ulusal özünü taşıyan bir edebiyattır¹⁶ denilebilir.

Türk edebiyatında, yazılı edebiyatın 8. yüzyıldaki ilk örneklerine kadar koşuk, sav, sagu, destan gibi sözlü kültür ürünlerine bağlı olarak ilerleyen bir gelişim gözlemlenmektedir. Halk edebiyatı da Türklerin sözlü ve yazılı edebiyatlarının ortaya çıktığı İslâmiyet öncesi dönemlerden başlayıp Türklerin İslâmiyet'i kabul etmelerinden sonra bu yeni kültürle şekillenerek günümüze kadar gelmiştir. İslâmiyet'in kabulüyle Türk toplumunun sosyal hayatında meydana gelen değişikliklere paralel olarak halk edebiyatında da başta içerik olmak üzere genel çerçevesinde önemli değişiklikler olmuştur.¹⁷ Bu değişiklikler ile Türk edebiyatı önce din eksenli metinler üzerinden gelişme göstermiş daha sonra bu etkiden kendisini arındırarak dış dünyaya açılmıştır.

Halk edebiyatı, yaratıcısı belli olsun veya olmasın sözlü gelenekte yer alan, yaşatılan, aktarılan bütün ürünleri kapsamaktadır. Anadolu Halk Edebiyatı, başlangıcı bilinmeyen, varlığını bugün de sürdüren sözlü edebiyat geleneği içinde oluşmuştur. Temelinde şiir olan bu sözlü edebiyat geleneği, ölçülü ve kafiyeli örneklerinin dışında şiir özelliklerini kaybetmiş olan anlatı türlerinde de kendini göstermektedir. Yaratıcıları belli olmayan sözlü gelenek ürünlerini kapsayan anonim halk edebiyatı hem biçim hem de içerik yönünden halk şairlerinin esin kaynağıdır. Bireysel yaşantının toplumsal hayata yansımaları olan anonim ürünlerde Anadolu halkının dünya görüşünün yanı sıra estetik modelleri de temsil edilir.¹⁸

Halk edebiyatı, divan edebiyatı gibi bir zümre edebiyatı değil topluma ait, milli bir kimliğe sahip bir edebiyattır. Halk edebiyatı geniş halk

¹⁶ Metin Turan, Halkbilim ve Halk Edebiyatı, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1998, s. 7.

¹⁷ Erman Artun, Türk Halk Edebiyatına Giriş, s. 17.

¹⁸ Erman Artun, Âşık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, Karahan Kitapevi, Adana, 2016, s. 16.

kitlelerinin sevinçlerini, özlemlerini, acılarını en yoğun şekilde dile getiren bir edebiyat alanıdır. Halk edebiyatı'nda şekil ve ruh millidir. İslâmiyet'ten önceki ozanların yerli ve coşkun diliyle yaşayan halk edebiyatı, İslâmiyet'ten sonra da; kendi içerisinde yetiştirdiği halk şairleri, âşıkları sayesinde bu özelliğini korumuş, bu geleneği devam ettirmiştir.¹⁹

Türk milli kültürünün en kıymetli hazinesi olan Türk Halk Edebiyatı²⁰ içerik olarak aşk, ölüm, gurbet, özlem, doğa, din, kahramanlık, ahlak, acıma, korkma gibi beşerî bütün duyguları işlemektedir. Köklü bir geleneğe sahip olan halk edebiyatı; sözlü kültür ortamından doğan 'anonim halk edebiyatı', âşıkların bireysel yaratmalarından ortaya çıkan 'âşık edebiyatı' ve Tekke- Hak-tasavvuf âşıklarının bireysel yaratmalarından ortaya çıkan 'dinî-tasavvufî halk edebiyatı' olmak üzere üç farklı bölüme ayrılmıştır. Bu üç farklı bölüm 'nazım öğeleri, müzik eşliğinde icra, irticalen olma ve dil' başlıkları altında ortaklık göstermektedirler. Ancak halk edebiyatının bu üç bölümünün gelenekleri ve örnekleri; amacı, icrası, icra töresi, işlevi ve üslûbu bakımından birbirinden ayrılmaktadır.²¹

Osmanlı Devleti'nde, Tanzimat döneminden itibaren halk edebiyatı adı ile anılan ve üç farklı tarzdan oluşan bu edebiyat geleneği, Türklerin ilk anayurtları olan Orta Asya'nın edebiyat geleneğinin yanında yerleşik medeniyet, İslamiyet ve Arap-Fars medeniyet dairesi içindeki etkilerle yeni ihtiyaç, talep ve zevklere göre gelişmiş ve şekillenmiştir. Türk Halk Edebiyatı da divan edebiyatının önemli kaynaklarından olan Kur'an ve hadisler, peygamberler ve evliya menkıbeleri, tasavvuf ve tarikatlarla ilgili yazılı ve sözlü kaynak ve kabuller, İran ve Arap edebiyatlarından tercüme edilen eserlerinden büyük ölçüde beslenmiştir. Ayrıca yerli ve milli olan bu edebiyat geleneğinde yerli ve millî malzeme olarak saydığımız, sözlü kültürde muhafaza edilen destanlar, atasözleri, deyimler, bilmece, masal, fıkra ve hikâyeler, mâni, koşma, türkü, ağıt gibi manzum eserler ve tarihî

¹⁹ Hamdi Güleç, Türk Halk Edebiyatı, Kriter Yayınları, İstanbul, 2011, s. 1.

²⁰ Mehmet Kaplan, Kültür ve Dil, s. 46.

²¹ Erman Artun, Türk Halk Edebiyatına Giriş, s. 10.

hatıraların yanında dinî, ilmî çeşitli yazılı kaynaklar da bahsedilen yerli ve milli kaynaklara dâhildir.²²

Kaplan'a göre²³ Türk aydınları ile Türk halkını birbirine yaklaştıran, aralarında bağ kuran en iyi araç Türk Halk Edebiyatı ve bu edebiyatın temeli olan Türk halk kültürüdür. Türk halk kültüründe dile getirilen değerler, Türk halkının binlerce yıldan beri bağlı bulunduğu 'yiğitlik, aşk, din ve iyilik' gibi önemli değerlerdir. Bu değerler asla maddi menfaat ve ihtiraslarla ölçüştürülmemiştir. Türk halkı için 'madde' bir amaç değil araçtır. Türk halkının halis ayar altın gibi muhafaza ettiği bu değerlere yabancı milletlerin kültürel değerleri karıştırılarak bozulmamalıdır. Batı kültürünün yanlış anlaşılması sonucunda bu değerleri küçümseyenler veya bu değerlere maddi menfaatler bağlayanlar ortaya çıkmıştır. Maddenin bir araç olmaktan çıkarak amaç haline gelmesi, insanlığı hayal kırıklığına uğratmaktadır. Türkler kendi milli kültür değerlerini çağdaş teknik ve üslûba göre işleyebilirse, insanlığa faydalı olabilirler.

Geniş ve zengin mitoloji kültürüyle de yakından ilgili olan halk edebiyatı, mitolojiden de önemli ölçüde beslenmektedir. Halk edebiyatında yer alan mitolojik motiflerin önemli bölümü yabancı kültür kaynaklarına dayanmasına rağmen zamanla milli kültüre geçerek halk arasında yayılmıştır. Bunlar halk şiirine mazmun, motif hazinesi olarak girmiştir. Ayrıca yine halk edebiyatı'nda yer alan mitolojik motiflerin diğer bir bölümü de Kur'an-ı Kerim'e, peygamber kıssalarına, din ve evliya menkıbelerine, efsane ve halk inançlarına dayanmaktadır. Bu durum halk edebiyatı ve divan edebiyatının beslendikleri kaynak bakımından ortak yönlerinden biri olarak sayılmaktadır. Yine bilim, felsefe, tarikat ve tasavvuf alanlarında isim yapmış ünlü kişi adları da halk edebiyatını etkilemiştir.²⁴

²² Umay Günay, Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Akçağ Yay., Ankara, 2015, s. 37.

²³ Mehmet Kaplan, Kültür ve Dil, s. 47.

²⁴ Erman Artun, Türk Halk Edebiyatına Giriş, s. 77.

Halk edebiyatı yaratmaları; sözlü veya yazılı olma, bireye veya topluma ait olma, farklı eş metinler (varyantlar) halinde olma, belirli bir geleneğe bağlı olma, ulusal ve uluslararası olma gibi bazı temel özelliklere sahiptir.²⁵

Temeli söz olan halk edebiyatı, ürünlerini öncelikle sözlü şekilde ortaya koymuş, ardından yerleşik yaşama geçilmesiyle birlikte yazılı kültürden yararlanarak sözlü kültür unsurlarını yazıya geçirmiştir. Bu sayede halka ait olan bu ürünlerin gelecek kuşaklara aktarımı sağlanmıştır. Halk edebiyatı sözlü ürünlerinin yazıya geçirilerek ya da kulaktan kulağa aktarımı sürecinde bazı değişikliklerin ortaya çıkması ürünlerin çeşitli söyleniş ve anlatılışları aynı ürünün eş metinlerinin olmasını yani varyantlaşmayı²⁶ da beraberinde getirmiştir. Halka mal olarak ortaya çıkan bu estetik yaratmalar şüphesiz ki öncelikli olarak ulusal özellikler göstermektedir. Aynı topluma mal olmuş, aynı dilden beslenmiş, aynı geleneğe kökünü dayandıran bu yaratmalar ulusal olduğu kadar sıklıkla olmasa da işlevleri bakımından da uluslararası özellikler gösterebilmektedirler.

3.1. Halk Edebiyatının Sözlü ve Yazılı Kaynakları

Türk Halk Edebiyatının kaynakları; sözlü ve yazılı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Türkler, Anadolu'ya göç etmeden önce Orta Asya coğrafyasında ayrı ayrı boylar halinde yaşayıp geçimlerini avcılık ve hayvancılık ile sürdürmüşlerdir. Edebiyatımızın ilk ürünleri de bu göçebe kültürün belirleyici izlerini ve niteliklerini taşımaktadır. Bu ayrı yaşayan boylardan bir bölümü daha sonra yerleşik, toprağa bağlı yaşama geçmiştir. Bu toplulukların konar-göçer ve kısmi olarak yerleşik yaşamları, yabancı etkilerden uzak olduğu için yerel-ulusal özelliklerini korumuşlardır.

²⁵ Metin Ekici, 'Araştırma Yöntemleri', s. 45.

²⁶ Bir halk edebiyatı metninin asıl olanından az ya da çok farklılık göstermesi olan varyantlaşma, eş metin olarak da adlandırılmaktadır. Öcal Oğuz varyantlaşmayı birbiriyle yan yana geldiğinde uyumsuzluk göstermeyen uygun bir beraberlik ve "eşlik" sergileyen metinler için kullanılan bir terim olarak ifade etmektedir.

Böylelikle bu toplulukların öz ve biçim yönünden de edebiyatları milli kalmıştır.²⁷ Edebiyatta bu sayede sözlü ve yazılı olmak üzere iki ayrı bölümde ilerlemiştir. Sözlü edebiyat, sözlü kültür ortamıyla yayılmış, taşınmış daha sonra yazıya geçirilmiştir.

İslâmiyet kabul edilmeden önceki dönemde Türk edebiyatı, sözlü bir edebiyat karakteri taşımaktadır. Yazıyı bilmelerine rağmen yerleşik yaşama geçmeyen Türk toplulukları, bu kültür ürünlerini yazıya geçirmeyip sözle aktarmışlardır. Bu yüzden okuyan ve yazan iki ayrı sınıf yerine söyleyen ve dinleyen bir grup oluşmuştur. Bu grup ise halkın bizzat kendisidir.²⁸ Temeli söze dayalı bir edebiyat olan halk edebiyatı, yaratıcıları belli olan veya olmayan sözlü ve yazılı eserlerden oluşan edebiyat türüdür. Halk edebiyatı incelemeleri yazılı ve sözlü olarak ikiye ayrılırken incelemelerin başlangıcına hem yazılı hem de sözlü kaynaklara ilk örnek teşkil eden Orhun Kitabeleri konulmaktadır.²⁹

3.1.1. Sözlü Kaynaklar

Sözlü kaynaklar; tarih boyunca yazıya geçirilmemiş, sözle ifade edilen, ilk söyleyeni olsa da bilinmeyen, anonimleşerek aktarılan yaratmalardır. Halk edebiyatının sözlü kaynakları, büyük oranda dini ya da toplumsal amaçlarla ortaya konulmuş edebi ürünlerdir. Göçebe Türk toplumunda birlikte gerçekleştirilen eğlence törenlerinde ya da cenaze törenlerinde sözlü kaynağı oluşturan önemli unsurlar olmuştur.

“Sözlü gelenek ürünleri, dinî veya toplumsal amaçlı toplantılarda yer alırdı. Bozkır kökenli topluluklarda sevinç de acı da toplu tören ve yeme içme toplantılarıyla kutlanıp paylaşılmaktaydı. Sığır töreni, boyun bütün erkeklerinin katıldığı sürgün avı sonrasında yapılmaktaydı. Yuğ, sevilen sayılan bir kimsenin ölümü üzerine yapılan bir cenaze törenidir. Bu tür toplantıları ‘kam’, ‘baksı’, ‘ozan’, ‘şaman’ gibi adlar verilen yarı kutsal kişiler yönetir, bu törenlerde kopuz eşliğinde törenin içeriğine uygun şiirler

²⁷ Erman Artun, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, s. 10.

²⁸ Abdurrahman Güzel ve Ali Torun, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, s. 35.

²⁹ Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yay., İstanbul, 2012, s. 17.

söylenirdi. Bunların yarı kutsal kişiler olarak tanınmasında hekimlik ve büyücülük yapılarının da önemli rolü vardır. İslamiyet öncesi halk edebiyatında yabancı etkiler çok azdır, dil ise konuşma dilidir. Bu eserler belli bir sanatçının ürünü olsa da eklemelerle anonimleşmiştir. Şiir müzikten ayrılmamış, ezgi eşliğinde söylenmiştir.’’³⁰

İslamiyet öncesi sözlü Türk edebiyatının en önemli ürünlerinden olan destanlar, gerçek ile gerçek dışını, tarih ile efsaneleri kaynaştırarak bazı büyük toplumsal olayları veya büyük kahramanlıkları manzum bir biçimde dile getiren sözlü edebiyat ürünleridir. Destanlar; sözlü gelenekte oluşur, kuşaktan kuşağa aktarılır, bu aktarım sırasında bazı değişikliğe uğrar. Bazen destan yaratan bir toplum, farklı bir toplum içinde benliğini yitirmiş, destan metinlerini aktarmak ve toplamak oldukça zorlaşmıştır.³¹

Halk edebiyatının sözlü ürünlerini icra edenler, ortaya koyanlar ya da aktaranlar araştırmacılar tarafından ‘sözlü kaynaklar’ veya ‘kaynak kişiler’³² olarak nitelendirilmektedir. Bu konuda dikkat çekici önemli nokta ise sözlü kaynakları edebiyatı ürünlerinin ya da metinlerinin varlıkları değil bu tür ürünleri yaratan, aktaran kişiler, sözlü kaynakları oluşturmaktadır.

Sözlü kaynakların aktarımı sürecinde aktarıcılarının kim ya da kimler olacağı noktası sözlü kaynakları belirlemek için önemlidir. Sözlü kaynaklar halk edebiyatı üretimlerini sözlü olarak aktaran kişilerdir. Bunlar bazen okumamış kişi ya da kişiler bazen de belli bir eğitim seviyesine ulaşmış kişilerdir. Fakat halk edebiyatı araştırmaları ve araştırmacıları için sözlü kaynaklara başvurulurken önemli olan, kaynağın eğitim durumundan çok sözlü kültür adına geleneği bilen, var olan ürünü koruyan ve bu ürünü aktarabilecek kişi ya da kişilerden seçilmesidir.

Halk edebiyatı ürünlerinin en temel kaynağı sözlü kültür ortamında oluşturulan ve aktarımı ‘sözlü iletişim ortamında’ yapılan sözlü

³⁰ Erman Artun, Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, s. 12.

³¹ Yusuf Çotuksöken, İslamiyet’ten Önce Türk Edebiyatı, Tematik Ansiklopedi, 1994, s. 27.

³² Mehmet Aça, ‘Kaynaklar’ Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Oğuz M. Ö. (Editör), Grafiker Yay., Ankara, 2007, s. 96-98.

kaynaklardır. Sözlü kaynaklar konusunda araştırma yaparken ‘en iyiyi’, ‘şehir ve kitle iletişim aracından uzak kalanı’ ve ‘okuryazar olmayanı’ ya da ‘çok az okuyup yazanı’ aramak yerine ‘geleneği temsil edebileni’, ‘aktarabileni’ ya da ‘bilgi aktarıcı olanı’ aramak gerekmektedir. Bu kültür ürünlerini araştıran halk edebiyatı araştırmacıları, sözlü kültür ürünlerini oluşturan ve sözlü kültür ortamının temsilcileri olan sanatçılar ile zamanında usta sanatçılar tarafından ortaya konulup da çoğu anonimleşen bu metinleri sözlü olarak aktaran anlatıcılardan derleyip yazıya geçirmek ve bunlar üzerinde çeşitli yöntem ve metotlara başvurarak incelemeler yapmak durumundadırlar.³³

3.1.2. Yazılı Kaynaklar

Halk edebiyatının diğer bir çıkış noktası da yazılı kaynaklardır. Türklerin yerleşik hayata geçip yazıyı kullanması ile birlikte halk edebiyatı ürünleri de yazıya geçirilmeye başlanmıştır. Toplumda yazının kullanılmasıyla birlikte sözlü kültür ürünlerinin dile aktırıldığı, sözlü ürünler dışındaki ürünlere yazılı kaynaklar denmektedir. Türk edebiyatının yazılı ilk belgeleri olarak Orta Asya’da bulunan Orhun ve Yenisey yazıtları kabul edilmektedir. İlk örneklerine 8. yüzyılda rastlanan bu yazılı kaynaklar Türk tarihinin ve Türk dilinin bilinen ilk toplu ve önemli ürünleri olarak bilinmektedir.³⁴

Halk edebiyatına ilişkin en eski kaynaklarımız, bugüne kadar ele geçmeyen orijinal yazılı metinler, yabancı kaynaklarda ya da son zamanlarda tespit edilen, derlenen eserlerde bulunmaktadır. Bugün eldeki bilgilere göre savaş, kahramanlık, mitoloji, aşk, doğa, ağıt, atasözü gibi ürünleri Çin, Moğol, İran ve Türk kaynaklarından bulunabilmektedir.³⁵

‘Sözlü kaynakların’ dışında değerlendirilen ve tarihî dönemleri anlamak açısından son derece önem taşıyan yazılı eserler ‘yazılı kaynaklar’ şeklinde nitelendirilmektedir. Yazılı kaynaklar, halk edebiyatının kendi

³³ Mehmet Aça, ‘Kaynaklar’, s. 96-98.

³⁴ Ahmet Caferoğlu, Türk Dili Tarihi, Altınordu Yay., Ankara, 2016. s. 17.

³⁵ Abdurrahman Güzel ve Ali Torun, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, s. 36.

başına bir disiplin haline gelmesinden önceki devrelere ait halk edebiyatı metinleriyle türler, icralar ve edebî ürünlerin icracısı gibi konular hakkında doğrudan ya da dolaylı olarak bilgiler veren, günümüz halk edebiyatı araştırmalarının çözümlemelerini kolaylaştıran kaynaklardır. Bu yazılı kaynaklar başta Çin yıllıkları, Orhun ve Yenisey Yazıtları, Eski Uygur metinleri, Kutadgu Bilig, Divân-ü Lügâti't- Türk, Codex Cumanicus, Atabetül-Hakâyık, Dede Korkut Kitabı, Câmiü't-Tevârih, Tarih-i Cihan Güşa, Şecere-i Terâkime, Şecere-i Türkî, Tevârîh-i Âl-i Selçuk, Âşık Paşaoğlu Tarihi gibi önemli eserlerdir.³⁶ Ayrıca Hanname, Bin Bir Gece Masalları, Ezop, La Fontaine, Billur Köşk Masalları gibi masal kitapları; Nasreddin Hoca, Letâif gibi fıkra kitapları; Pendname, Atalarsözü Destanı gibi atasözü kitapları; Cönkler ve mecmualar; Şâirnameler; Battalname, Dânişmendname, Hamzaname, Saltukname, Cengizname, Hz. Ali Cenklere, Hızırname gibi menâkıpnameler; İbn-i Fâzlan Seyahatnamesi, İbn-i Batuta Seyahatnamesi, Rubruk Seyahatnamesi, Evliya Çelebi Seyahatnamesi gibi seyahatnameler; mesneviler, surnameler, fetvalar Halk Edebiyatının yazılı kaynakları arasına girmektedir.³⁷

Günay'a³⁸ göre yazılı kaynaklar denilen eserler, *âşık edebiyatı ile de ilgili ilk kaynaklar sayılıp yazmalar dönemi diye adlandırılan 1072-1729 yılları arasındaki devreye aittir. Bugünkü derleme, tespit ve değerlendirme anlayışına uygun olmamakla beraber bu edebiyat hakkındaki ilk bilgileri bu devreden kalma eserlerde görmekteyiz.*

Bugün Divân-ü Lügâti't- Türk, Kutadgu Bilig, Dede Korkut Kitabı ve Evliya Çelebi Seyahatnamesi gibi eserler halk edebiyatı ve halk biliminin en önemli kaynakları arasında kabul edilmektedir. Ayrıca bu eserler konu edinilen âşık edebiyatı ile ilgili çeşitli meselelerde hem asıl kaynak hem de yardımcı kaynak özelliği göstermektedirler.

³⁶ Hamdi Güleç, Türk Halk Edebiyatı, s. 6-8.

³⁷ Mehmet Aça, 'Kaynaklar', s. 99.

³⁸ Umay Günay, Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, s. 15.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÂŞIK EDEBİYATI

Âşık edebiyatı, Türklerin İslâmiyet'i kabul etmesiyle İslâmî inanç, tasavvufî düşünce ve Osmanlı'nın yaşam biçiminden doğmuş Türk Halk Edebiyatının bir koludur. Mevlâna, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli gibi önemli düşünürler ile şekillenmeye başlayan âşık edebiyatı, XV-XVI. yüzyılda içinde bulunulan Osmanlı Devleti ve Osmanlı Devleti'nin yaşam tarzının sosyal, siyasal, ekonomik değişimlerinden yeni bir şekil alarak bugünkü çerçevesinin temelini oluşturmuştur.³⁹

Türk Edebiyatı; Türklerin İslamiyet'i kabulü, Türk tarihindeki siyasî-sosyal gelişme ve değişmelerden ötürü iki farklı biçimde şekillenmiştir. Bunlar; Arap-Fars kültüründen doğup gelişim sürecinde Türk kültürü ile etkileşimde bulunarak millileşen divan edebiyatı ve Türklerin milli kültür ve geleneklerine bağlı olarak doğup gelişen, yeni unsurlarla da zenginleşen Türk Halk Edebiyatıdır. Âşık edebiyatı da bu milli kültür geleneğine bağlı olarak Türk edebiyatının bir kolu olan Türk Halk Edebiyatı'nın başlangıcı ozan-baksı edebiyatı geleneğine dayalı ve İslamiyet'ten kabulünden sonraki tasavvufî düşünce, Osmanlı'ya özgü yaşama biçimi ve toplumun kabullerinin birleşmesinden doğmuştur. Başta dini-tasavvufî ağırlığa sahip olarak gelişen Milli Türk Edebiyatı, XVI. Yüzyıl ile birlikte sosyal ve siyasi gelişim ve değişimlerle yeni bir oluşum içine girerek âşık edebiyatı olarak şekillenmeye başlamıştır. Âşık edebiyatının bu yeni oluşum ve şekillenmesinde üç süreç etkili olmuştur. Bunlar; kutsallıktan arınma, kültürel farklılaşma ve halkın yeni bir coğrafyada yerleşik düzenle bireyselleşmesidir.⁴⁰

Âşık edebiyatı, yaratıcısı belli olmayıp kültürle yayılan bir geleneğe bağlı olmasının yanında bireysel yaratmalar sürecine dayalı kişisel bir edebiyat kolu olarak da sayılmaktadır. Âşık edebiyatının temsilcileri bağlı

³⁹ Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş, Akçağ Yay., Ankara, 2013, s. 5.

⁴⁰ Erman Artun, Âşık Edebiyatı Metin Tahlilleri, s. 14.

bulundukları geleneğin kurallarına değer vermekte ve bu geleneğin kurallarına dikkatle uymaktadırlar. Bu bakımdan âşık edebiyatının ürünleri ve temsilcileri incelenirken daima bu özellik göz önünde tutulmaktadır. Âşık edebiyatında usta malı deyişlerle, yaşayan âşıkların kendi yaratmaları bir arada yaşar. Âşık edebiyatı ürünleri bireysel olmalarına karşın sözlü gelenek içinde yayılarak folklor ürünleri gibi eş metinlere sahip olmakta, çeşitlenmektedirler.⁴¹

Yerleşik bir geleneği olan, belli bir icra töresine sahip âşık edebiyatı, Türk Halk Edebiyatının en canlı ve en bilindik bölümünü meydana getirmiştir. Âşık edebiyatı, bütün Türkiye sahasında güçlü temsilciler yetiştirmiş, diğer edebiyat disiplinlerini de etkilemiştir. 17. yüzyılda yetiştirdiği âşıklarla Türk insanın milli ve yerli şiir anlayış ve zevkine yön veren bu edebiyat 19. yüzyılda zirveye ulaşmış; klasikleşmiştir.⁴²

Âşık edebiyatı iki ana bölümde incelenmektedir: 1. *Halk Hikâyeleri*, 2. *Âşık Tarzı şiirler*. *Âşık Edebiyatı mahsulleri arasında gerek nicelik gerekse nitelik bakımından önemli bir yer tutan halk hikâyeleri ise başlı başına bir araştırma konusudur.*⁴³

16. yüzyılda görülmeye başlanan âşık tarzı şiir geleneğinin kökleri eski ozanlık dönemine kadar inmektedir. Türklerin tarih sahnesi boyunca farklı medeniyet ve milletlerle etkileşimi sonucu âşık tarzı gelenek de üç büyük değişim sürecine uğramıştır. Bu süreçte ‘ozan-baksı’ adıyla anılan ruhani şairler, İslamiyet’in kabulüyle birlikte ortaya çıkan ‘gelenekçi âşıklar’ ve Batı medeniyetinin etkisiyle de yeni bir şekil alan ‘modern âşıklar’ karşımıza çıkmıştır.⁴⁴

⁴¹ Umay Günay, Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, s. 40.

⁴² Erman Artun, Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, s. 1.

⁴³ Umay Günay, Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, s. 52.

⁴⁴ Abdurrahman Güzel ve Ali Torun, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, s. 306.

4.1. Ozan- Baksı

Yerleşik hayata geçmeden önce avcılıkla hayatlarını sürdüren konar-göçer Türk boylarında ilk şairlerin izleri, çeşitli şöenler ve eğlencelerde görülmektedir. Orta Asya’da askeri nitelikli ‘şöenler’, devlet büyüklerinin katıldığı ‘sığır’ törenleri ve ölülerin gömülmesine ilişkin ‘yuğ’ törenleri yapılmıştır. Bu törenlerin hepsi dini bir temele dayalı olmakla birlikte bu törenlerin yönetimi ‘ozan-baksı’ adıyla bilinen rahip-şairlere ait olmuştur.⁴⁵

Ozan-baksılar, toplumda Tanrı ve ruhlar ile insanlar arasında bağ kurup iletişimi sağlayan kişi konumunda olmuşlardır. İnanca göre insan; ufak tefek ruhlara, aileyi koruyan atalar ve yer-sulara, bizzat kendisi de kurban sunup saçı yapabilirse de kuvvetli, hele hele kötü ruhlara doğrudan ulaşamaz. Kötü ruhlar zaman zaman insan ve hayvanlara hastalık göndererek kurban ister. Fani insanlar bunların ne istediğini bilemez, bu bilgiyi ancak gücünü atalarından ve göklerden alan; ozan, baksı, kam, şaman gibi din adamları bilebilirler.⁴⁶

Ozan ve baksı adları üzerinde özellikle duran Köprülü⁴⁷ baksılar için ‘en eski devirlerde, musiki ile sihir yapan, şiirler terennüm eden, gaibden haber veren, hekimlik eden kamlar’ tanımını yaparken; ‘ozan’ kelimesi içinde Oğuzların baksı yerine ve onunla aynı anlamda kullandığı, Yakutlardaki oyun-şaman kelimesinin anlamına karşılık göstermektedir. Bu bakımdan ozan kelimesini bugün âşık olarak ifade edilen halk şairi veya musikişinaslara verilen en eski isimlerden biri olarak nitelendirmektedir.

Bugünkü âşıklık geleneğinin temeli ve âşıkların atası olarak kabul edilebilen ozan-baksı geleneği, tamamen yok olmamış, âşıkların ürünlerinde ve müziklerinde kendilerine yer bulup varlıklarını sürdürme gelmiştir. Ozan-baksılar, 15. Yüzyılın ortalarına doğru yerini âşıklara bırakmıştır.⁴⁸ Çeşitli manevî güçleri olduğu kabul edilip kutsal sayılan ozanlar, Türklerin

⁴⁵ Emir Kalkan, 20. Yüzyıl Türk Halk Şairleri, Ötüken Yay., İstanbul, 2015, s. 19.

⁴⁶ Abdulkadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2005, s.77.

⁴⁷ M. Fuad Köprülü, Saz Şairleri, s. 168.

⁴⁸ Feyzi Halıcı, Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay., Ankara, 1992, s.7.

İslâmiyet'i kabul etmesiyle birlikte İslâm dinine özgü nitelikler kazanarak bugünkü âşık şekline dönüşmüştür.

4.2. Âşık

Genel olarak saz çalan, hazırlıksız şiir söyleyen, diyar diyar dolaşan olarak tanımlanan âşık kelimesi için birçok tanım yapılmıştır.

Türkçe Sözlükte halk ozanı karşılığı ile verilen âşık, halk içinde yetişen, deyişlerini genellikle sazla söyleyen, sözlü şiir geleneğine bağlı, ozan, saz şairi, halk şairi şeklinde ifade edilmektedir.⁴⁹

*Âşık halk arasında umumiyetle saz şairlerine verilen isimdir. Âşıkların maddi ve cismani aşktan, manevi ve ruhani aşk derecesine yükseldiklerini, saz çalıp şiir söylemeyi de ilahi vasıtalarla -ya bir mürşidin, pirin yahut Hz. Peygamber'in- rüyada veya hakikatte Allah'ın manevi bir tecellisi ile öğrendikleri anlatılır.*⁵⁰

Artun'a göre; *Âşıklar, sazlı (telden), sazsız (dilden), doğaçlama yoluyla, kaleme (yazarak) veya birkaç özelliği birden taşıyan, geleneğe bağlı olarak şiir söyleyenlere 'âşık', bu söyleme biçimine 'âşıklık-âşıklama', âşıkları yönlendiren kurallar bütününe de 'âşıklık geleneği' adı verilmektedir.*⁵¹

Âşık edebiyatının temsilcileri saz şairi, çöğür şairi, meydan şairi, halk ozanı gibi farklı terimlerle anılmaktadırlar. Âşıklar, genellikle gerçek hayat hikâyelerinden uzak olan tek bir şair tipinin hayat hikâyesini benimsemekte ve bu tiple tanınmaktadırlar. Folklora dâhil olan bütün ürünlerin sabit ve değişken olmak üzere iki ögesi vardır. Belli şekiller içinde değişebilen bu öğelerde yapılan yenilikler folklor ürünlerinde zenginliği ve yeniliği sağlar. Âşık edebiyatı temsilcilerinin de folklor ürünlerinde görülen bu duruma benzer nitelikte ortak bir tipe sahip oluşları ilgi çekicidir. Diğer

⁴⁹ Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2011, s. 1035.

⁵⁰ M. Fuad Köprülü, Edebiyat Araştırmaları, s. 268.

⁵¹ Erman Artun, Âşık Edebiyatı Metin Tahlilleri, s. 11.

edebiyat tarzlarının temsilcilerinin gerek hayat hikâyelerinde gerekse sanatlarını ortaya koyuş ve sürdürüş şekillerinde böyle bir benzerlik söz konusu değildir.⁵²

Âşık edebiyatı, divan edebiyatı ve dinî-tasavvufî halk edebiyatı gibi Anadolu'da bir gelenek oluşturunca sanatçılarına da âşık, hak âşığı, şair gibi adlar verilmeye başlanmıştır. Bu yeni disiplin alanları, aynı kültür kaynağından beslenmelerine karşın farklı şiir çevreleri oluşturup farklı kitlelere seslenmişlerdir. Âşığın olağanüstü güçlerle donatılması, âşığı sanata hazırlayan bade içme törenlerinin yapısı gibi kutsiyet atfedilen durumlar şaman kültürünün pratiklerine kadar gitmektedir.⁵³

Âşık, hem âşık edebiyatının ürünlerini ortaya çıkaran bir sanatçı hem de yarattığı ürünleri ifade eden bir icracı olarak halk içinde büyük ilgi ve itibar görmektedir. Âşık, düzdüğü şiiri, türküyü eski âşıklardan esinlenerek ya da çağdaşlarıyla sahip olduğu ortak geleneğe bağlayıp gelecek kuşaklara aktarma görevini üstlenmektedir. Âşık edebiyatında müziğin önemli bir yeri vardır. Sanatın yaratım sürecinde şiir, her zaman müzikle birlikte anılmış, anlatılmıştır. Âşıklar, kendilerinden önce dile getirilmiş mevcut beste ve musiki üsluplarından hareket ederek bazen yeni makamlar oluşturup değişiklikler meydana getirdikleri gibi bazen de eski usul ve gelenekleri aynen sürdürebilmektedirler.⁵⁴

İslâmiyet'ten önceki ozan-baksı geleneği, İslâmiyet'in kabulünden sonra tasavvufî düşünce ve yeni yaşama biçimi ile birleşerek yeni bir şair tipini ortaya çıkarmıştır. Bu yeni şair tipi de halk arasında halk şairi, âşık-şair tipi olarak adlandırılmış ve benimsenmiştir. Âşıklar, *maddi veya manevi bir sıkıntı sonunda çoğunlukla kutsal sayılan bir yerde uyku ile uyanıklık arasında görülen rüyada pir elinden içilen bade veya yenilen bir gıda maddesi ile şiir söyleme kabiliyeti yanında saz çalma ve dinî bilgilerin öğrenilmesinden başka, dünya-ahiret sevicecek bir sevgili ile karşılaşır.*

⁵² Umay Günay, Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, s. 52.

⁵³ İlhan Başgöz, İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, Ararat Yay., İstanbul, 1968, s. 252.

⁵⁴ Erman Artun, Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, s. 3.

Halk şairleri gördükleri bu rüya ile olgun kişiliğe kavuşurlar. Rüya sonucunda hem Tanrı aşkı hem sevgilinin aşkı ile yanarlar; bunun yanında derin bir din bilgisine sahip olurlar. Uyandıkları anda çok kere bir başka âşık tarafından sorguya çekilirler. Bu sorulara saz eşliğinde cevaplar vererek “âşık” olduklarını ispatlarlar ve çevrelerinden saygı görmeye başlarlar.⁵⁵ ‘Âşık tipi’ İslamiyetin kabul edilmesiyle birlikte Türk edebiyatında sosyal temele dayanan bir tip olmuştur.⁵⁶

Saz şairi, halk şairi ya da âşık adı verilen bu sanatçılarda genel olarak hazırlıksız olarak şiir söyleme, iyi saz çalma gibi özellikler aranmaktadır. Yine seslerinin güzel olması gibi kulağa hitap eden dışsal bir özelliğin de olması gerekmektedir. Âşıklar, iyi bir öğrenim görmese de belirli bir öğrenime sahip olmalıdır. Âşıklar, özellikle dinî konularda bilgi sahibi olmalıdır. Seri intikal, söyleyişte çabuk karar verebilme gibi yetenekler ise âşığın bütünleyici özellikleri arasında yer almaktadır. Bütün bunlar biz saz şairinde bulunması gerekli olan özelliklerdir.⁵⁷

Âşık kelimesine karşılık kullanılan kavramları tek tek açıklayıp tanımlamalarda bulunan Saim Sakaoğlu’na⁵⁸ göre;

***Âşık:** Hazırlıksız şiir söyleyebilen, saz çalabilen kişidir.*

***Saz şairi:** Hemen daima “âşık” ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır.*

***Ozan:** 16. yüzyıla kadar kullanılan bu kelime, yerini eş anlamlısı olan ‘âşık’a bırakmış ve daha sonraları ‘geveze’, ‘herze söyleyen’ anlamlarına gelmiştir.*

***Halk şairi:** ‘Halk şairi’ ifadesindeki ‘şair’ kelimesinin sözde Türkçeleştirilmesiyle türetilen yanlış bir adlandırmadır; kaldı ki ‘halk’ kelimesi de Türkçe değildir. İşin ilgi çekici yanı, bu söyleyişin yanlış*

⁵⁵ Umay Günay, Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, s. 52.

⁵⁶ Mehmet Kaplan, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3-Tip Tahlilleri, Dergâh Yay., İstanbul, 2014, s. 144.

⁵⁷ Saim Sakaoğlu, Âşık Edebiyatı Araştırmaları, Kömen Yay., Konya, 2014, s. 228.

⁵⁸ Saim Sakaoğlu, Âşık Edebiyatı Araştırmaları, s. 101.

olduğunu söylediğimiz saz şairleri de, kendilerince daha ‘havalı’ bulunduğu için bu söyleyişte ısrar etmektedir.

Sazlı ozan: *Saz da çalan bazı şairler için kullanılan bir addır, pek yaygın değildir.*

Hak şairi: *Dini konularda şiirler söyleyen kişidir.*

Hak âşığı: *‘Hak şairi’ ile aynı manadadır; bu terim biraz daha kuvvetli görünmektedir.*

Halk âşığı: *Dini konulardan çok dünyevi konuları işleyen kişidir.*

Badeli âşık: *Rüyasında pir tarafından bade içirilen âşıktır. Şiir söylemeye ve saz çalmaya bundan sonra başlayacaktır.*

Meydan şairi: *Daha çok topluluk önünde çalıp söyleyen şairlerdir; ‘âşık’ ve ‘saz şairi’ ile eş manalı kullanılmıştır.*

Kalem şairi: *İrticalen söyleyemeyen, belki saz da çalamayan şairlerdir.*

Çöğür şairi: *‘Çöğür’ adlı, gövdesi büyük sapı küçük olan sazı vaktiyle çalanları günümüzde hatırlatırken söylenilen addır.*

Âşık edebiyatının ilk güçlü çıkışı ve başlangıç tarihi 16. yüzyıl kabul edilmesine rağmen bu edebiyatın en güçlü dönemleri, ortaya konulan eserler ve bilinen âşıklardan dolayı on yedi ve on dokuzuncu yüzyıllar sayılmaktadır. 18. Yüzyılda ise eldeki kayıt ve bilgilere göre zirve olabilecek, öbür yüzyılların güçlü âşıklarıyla boy ölçüşebilecek bir âşık kaydedilmemiştir. 19. Yüzyıl ve içinde bulunduğumuz yüzyıl ise usta-çırak ilişkisi etrafında önemli ve farklı adlarla canlılığını koruyabilmiştir.⁵⁹

16. yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğunun sınırları çeşitli büyük fetih ve siyasi gelişmelerle genişleme göstermiştir. Osmanlının bu parlak

⁵⁹ Fuad Köprülü, Saz Şairleri, s. 55.

döneminde sınırların gelişmesine bağlı olarak Anadolu ve Rumeli topraklarında merkez şehirler oluşmuştur. Bütün bu hareketler bu yüzyılın âşık şiirine yansımıştır. Bu yüzyılın âşıkları: Bahşi, Ozan, Öksüz Dede, Kul Mehmet, Ahmetoğlu, Bahşioğlu, Çırpanlı, Hayâlî, Hızıroğlu, Kul Pirî, Köroğlu, Surûrî, Şükrü Mehmet, Armutlu, Geda Muslu, Kul Çuha, Oğuz Ali gibi çoğunlukla asker ocaklarına bağlı asker âşıklardır.⁶⁰

17. yüzyıla gelindiğinde bir önceki yüzyıl kadar olmasa da fetihler devam etmiştir. Fetihlerin ve gelişmenin devam etmesinin yanında gelişmeye bağlı olarak bazı siyasî karışıklıklar baş göstermeye başlamıştır. Âşıklar, ağırlıklı olarak siyasî ve tarihî olayları ele almış, kendilerini sarayda haftada bir gün ağırlayan Sultan IV. Murad'a şiirlerinde çokça yer vermişlerdir. 17. yüzyıl Türk saz şiiri tarihinin en güçlü dönemlerinden birisi olmuştur. Yüzyılın başlıca isimleri: Âşık, Âşık Halil, Âşık Ömer, Ercişli Emrah, Gevherî, Kayıkçı Kul Mustafa, Kul Oğlu, Âşık İbrahim, Âşık Nev'î, Âşık Yusuf, Benli Ali, Berberoğlu, Gazi Âşık Hasan, Haliloğlu, Kâmilî, Kâtip Osman, Keşfî, Kırımî, Kul Mehmed, Kul Deveci, Kul Süleyman, Mahmudoğlu, Öksüz Âşık, Şahinoğlu'dur.⁶¹

18. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğunun gerilemeye başlamasının yanında âşıklık geleneğinin de eski gücünü kaybettiği bir yüzyıl olmuştur. Lale Devri'nin başlaması, matbaanın kurulması, Küçük Kaynarca Antlaşması, Kırım'ın istilasına gibi siyasi ve sosyal olumsuzluklar şiire de yansımıştır. 18. yüzyılın özellikle destanlarında, ülkenin içine düştüğü zor durumlar âşıklar tarafından sultanlara yürek parçalayıcı tekrarlarla duyurulmaya çalışılmıştır.⁶²

18. yüzyılda yaşayan âşıkların bazıları gezgin bazıları şehirli âşıklardır. Bu yüzyılın âşıkları: Ravzî, Âli, Hocaoglu, Hükmî, Kâtibî, Derviş Musa, Kabasakal Mehmet, Levnî, Vartan, Nuri, Abd, Agâh, Âşık Bağdadî, Civan Ağa, Âşık Derûnî, Samîmi, Reisoğlu, Âşık Ali, Nigârî, Küşâdî, Âşık

⁶⁰ Hamdi Güleç, Türk Halk Edebiyatı, s. 295.

⁶¹ Saim Sakaoğlu, Âşık Edebiyatı Araştırmaları, s. 36.

⁶² Saim Sakaoğlu, Âşık Edebiyatı Araştırmaları, s. 40.

Süleyman, Bağdadî, Âşık Budala, Hasan Dede, Derviş Mehmed, Kütahyalı Sırrî, Azbî, Şükrî, Tamburî, Mustafa Çavuş, Nakdî, Bursalı Halil, Şam'î, Nakdî, Kara Hamza, Âgâh, Talibî'dir.⁶³

19. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda birçok aşığın yetiştiği önemli bir dönem olmaktadır. Bu dönemde ortaya çıkan âşıkların çoğunun Doğu Anadolu Bölgesinden olması dikkat çekicidir. Bu dönemde Âşık edebiyatı üzerine divan edebiyatının etkisi daha da artmış, bu etki âşıkların şiirlerine yansımıştır. Yine bu dönemde cönk ve mecmuaların sayısının fazla olmasıyla âşıklar hakkında birçok bilgiye ulaşılabilmektedir.⁶⁴ Bu yüzyılda Osmanlı Devleti'nde gerileme süreci devam edip çöküş süreci başlamış olsa da bu yüzyıl âşıkların en parlak dönemlerinden biridir. Bir önceki yüzyılda istedikleri başarıyı yakalayamayan âşıklara karşılık bu yüzyıl âşıklar için bir zirve dönemi olarak geçmiştir. Bir yandan iyi eğitim alıp aruzla da başarılı şiirler yazan, hatta divan düzenleyen âşıklar, bir yandan Anadolu'da sade dille şiirler söyleyen âşıklar yüzyıla damgalarını vurmuşlardır. Aynı zamanda âşık kollarının temelleri ve en güçlüleri de bu yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu yüzyılın başlıca âşıkları: Âşık Şem'î, Âşık Şenlik, Âşık Tahirî, Bayburtlu Celâlî, Bayburtlu Zihnî, Ceyhunî, Dadaloğlu, Deli Boran, Dertli, Erzurumlu Emrah, Gedâî, Hızrî, Kâmilî, Ruhsatî, Serdarî, Seyranî (Develili), Seyranî (Ispartalı), Sileli Surûrî, Sümmanî, Tokatlı Nûrî'dir.⁶⁵

Osmanlı Devletinin çeyrek yüzyıl boyunca varlığını sürdürebildiği 20. yüzyılda âşıkların sayısı oldukça fazladır. Ve hepsi hakkında olmasa bile âşıkların çoğuyla ilgili olarak yeterli bilgilere sahip olabilmekteyiz. Bu dönemin başlıca âşıkları: Ali İzzet Özkan, Âşık Ferrâhî, Âşık Veysel, Âşık Mehmet Yakıcı, Talibî, Meslekî, Emsalî, Sefil Selimî, Kul Gazî, Bayburtlu Hicranî, Davut Sülârî, Efkârî, Gufrânî, Kağızmanlı Hıfzî, Âşık Huzurî, Habib Karaaslan, İlhamî, Âşık Müdamî, Âşık Zülâlî, Âşık Yaşar Reyhanî, Murat Çobanoğlu, Mahsunî, Şeref Taşlıova, Ahmet Poyrazoğlu'dur.⁶⁶

⁶³ Ahmet Kabaklı, Âşık Edebiyatı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 94.

⁶⁴ Hamdi Güleç, Türk Halk Edebiyatı, s. 296.

⁶⁵ Saim Sakaoğlu, Âşık Edebiyatı Araştırmaları, s.42.

⁶⁶ Hamdi Güleç, Türk Halk Edebiyatı, s. 299

4.3. Âşıklık Geleneği

Milletlerin hayatında, tarih sahnesine çıkmalarından itibaren, varlıklarını, bütünlüklerini ve farklılıklarını koruyan, ihtiyaçlarını her anlamda karşılayan ve süreklilik vasfı gösteren düzenler gelenek olarak adlandırılmaktadır ve fonksiyonları ne olursa olsun, bir milletin hayatında yer alan geleneklerin tümü, o milletin kültürünü meydana getirmektedir.⁶⁷

En az bir, en çok beş kişinin tek veya karşılıklı olarak topluluk önünde yaptığı icraya dayanan âşıklık geleneği, Türk milletinin tarih sahnesine çıktığı MÖ III. yüzyıldan itibaren oluşmaya başlayan ve tarihi süreçte geniş bir coğrafyaya yayılan ve pek çok kültür ve dinin tesiri altında kalan, ayrıca farklı medeniyet seviyelerinde ve her zaman hareket halinde yaşayan Türk milletinin millî geleneğe bağlı edebiyat geleneğinin içinde oluşmuştur.⁶⁸

Âşık edebiyatının temel özelliklerinden en önemlisi sözlü oluşudur. Bu yönüyle âşık edebiyatı, Anonim Türk Edebiyatı geleneğinin birçok özelliğini taşımaktadır. Sözlü geleneğin kural ve ilkelerine âşık da bağlıdır. Âşıklık geleneğinde söz heceyle tartılır, dörtlük içinde anlamsal bir bütünlüğe kavuşur, dize başı ve sonu kafiyelerle ritim kazanır. Âşık edebiyatı ürünleri, şiirler ve anlatı türü olarak ikiye ayrılır. Anadolu'da âşıklar toplumsal, tarihsel olgular karşısında epik diye niteleyebileceğimiz; bireysel olgu ve durumlar karşısında da lirik diyebileceğimiz bir söyleyiş geliştirmişlerdir. Âşık, bir aktarmacıdır; önce gelenekte 'usta malı' diye adlandırılan usta âşıkların ürünlerini söyler, sonra dili çözüldüğünde âşıklık geleneği çevresinde kendi şiirlerini söyler. Genellikle doğaçlamayla yaratılan, sözle ve sazla yayılan âşık şiiri özgün biçimiyle yazıya geçirilmediği, yeni eklemeler ve çıkarmalarla değiştirildiği için yazılı edebiyat ürünleri gibi tam bir kesinlik taşımaz.⁶⁹

⁶⁷ Dursun Yıldırım, "Sözlü Gelenek Kültürü" *Milli Folklor*, C.I, S.I, 1989, s. 6.

⁶⁸ Umay Günay, Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, s. 34.

⁶⁹ Erman Artun, Halk Edebiyatına Giriş, s. 196.

Âşık edebiyatının ilk örnekleri hakkında yeterli bilgi olmasa da genel tahminler ve eldeki bulgular başlangıç olarak 16. yüzyılı göstermektedir. Yüzyıllar boyuna uzayan köklülük ve millilik taşıyan bu gelenek Osmanlı topraklarının tamamında yayılma imkânı bulmuştur. 16. yüzyılda ilk örnekleriyle başlatılan gelenek çeşitli sebeplerle 20. yüzyıla kadar yükselme ve alçalma yaşasa da 17. ve 19. yüzyıllarda büyük önem kazanmış, bu yüzyıllarda büyük âşıklar yetişmiştir. Cumhuriyet'in de ilan edildiği 20.yüzyıl ile birlikte toplum hayatındaki önemli maddi-manevi değişiklikler âşıklık geleneğinin eski önemini kaybetmesine yol açmıştır.⁷⁰

Âşıklar, çıraklıktan başlayıp âşık oluncaya kadar belli bir eğitimden geçerler, fasıllara katılırlar, ustalarından mahlas aldıktan sonra âşık olurlar. Şehir hayatının kültür havası içinde âşıklar klasik şiire ve musikiye, tasavvuf düşüncesine ve İslâm tarihine, evliya menkıbelerine, İran ve Türk edebiyatlarına ait motiflerden bilgi edinirler. Şehirli âşıklar klasik medrese ve tekke kültürüyle temas halinde olduğundan, kültür düzeyleri köyde yetişen âşıklardan dil, sanat ve anlatım açısından başkalık gösterir.⁷¹

Bir okul ciddiyeti içinde gelişen âşık edebiyatı, usta-çırak ilişkisiyle ilerlemiştir. Bu süreçte âşık edebiyatının yaşatıldığı çevrelerde yetişen çocuklardan sanat kabiliyetine sahip olanlar, önce usta âşık ve gelenek taşıyıcısı durumunda olan âşıkları dinleyerek ve seyrederek usta malı hikâye ve deyişleri doğru olarak nakletmeyi öğrenirler. Daha sonra bu edebiyatın teknikleri yanında gerekli bilgileri de öğrenerek yeterli olgunluğa ulaşanlar yaratıcılık kabiliyetine sahipseler orijinal deyişler söylemeye başlarlar ve kendi çevrelerinden başlamak üzere yurt çapında ün sahibi olurlar. Yaratıcılık kabiliyeti olmayan âşıklar ise gelenek taşıyıcısı rolünü benimseyerek gelecek nesillere usta malı deyişleri aktararak geleneğin yaşamasına ve canlılığına hizmet etmektedirler.⁷²

⁷⁰ Ensar Aslan, Türk Halk Edebiyatı, Maya Akademi Yay., Ankara, 2011, s. 274.

⁷¹ Erman Artun, Halk Edebiyatına Giriş, s. 195.

⁷² Umay Günay, Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, s. 113.

Âşıklık geleneği, âşığın yalnızca olarak saz çalıp şiir söylemediği bir gelenektir. Bu geleneğin bazı temel süreçleri ve özellikleri vardır. Bir âşık adayı bu süreçlerden geçmeden âşık olarak kabul edilmemektedir.

Âşıklık geleneğine ait bu süreçler:

1. Çırak Yetiştirme (Kapılanma) : Usta âşığın saza ve söze yeteneği olan bir genci yanına alıp âşıklık geleneğini öğretmesidir. Usta, çırağa ‘meydan açma’, ‘divana çıkma’, ‘hikâye anlatma’, ‘âşık makamları’ gibi gelenek unsurlarını öğretir. Çırağın yetiştigiğine inanırsa ‘icazet’ vererek mesleği sürdürmesine yani âşıklığına izin verir.⁷³ Usta-çırak ilişkisi, Âşık Tarzı şiir geleneğinde okullaşma olgusunu ortaya çıkaran en önemli öğedir. Usta-çırak ilişkisi ile geleneğin aktarımı bu güne kadar sağlanmıştır.

2. Mahlas Alma: Âşığın ya da sanatçının eserlerinde benimseyerek kendi adı yerine kullanmak istediği takma ad almasıdır. Âşıklık geleneğinde ‘tapşırma’ olarak da geçen mahlas alma ‘kendini bildirme, tanıtma’ anlamlarına gelmektedir. Genellikle usta âşıklar tarafından verilen mahlaslar bazen âşığın kendisi tarafından da seçilebilmektedir. Âşıklar, mahlas olarak takma bir adın yanı sıra yine kendi adlarını da şiirlerinde mahlas olarak kullanabilmektedirler.⁷⁴

3. Âşık Musikisi- Saz: Âşıkların icralarını gerçekleştirirken sadece dil ile değil müzikten de yardım almasıdır. Âşıklar, düz konuşmayla şiir söylemeyi ‘dilden söylemek’, saz eşliğinde şiir söylemeyi de ‘telden söylemek’ şeklinde ifade etmektedirler. Bu da gösteriyor ki âşığın şiirine eşlik eden saz, âşıktan ve şiirinden ayrılmaz bir unsurdur.⁷⁵

4. Bade İçme ve Rüya Motifi: Âşıkların âşıklıklarını pekiştirip rüyalarında pir ya da Hızır elinden sunulan kutsal bir içecek içmeleriyle maneviyat kazandıkları olaydır. Âşıklığın özünü oluşturan rüya motifi, maddi veya manevi bir sıkıntı sonrasında, âşığın kutsal ya da kutsal

⁷³ Erman Artun Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, s. 61.

⁷⁴ Hamdi Güleç, Türk Halk Edebiyatı, s. 288.

⁷⁵ Erman Artun, Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, s. 68.

sayılabilecek bir mekânda uyku ile uyanıklık arasında kutsal bir kişilik tarafından sunulan içeceği içmesiyle ‘dilin açılması’ ve ‘âşık’ olması sürecidir. Rüya motifi; 1. Hazırlık devresi, 2. Rüya görme, 3. Rüyadan uyanış, 4. İlk deyiş olmak üzere dört aşamada gerçekleşmektedir.⁷⁶

5. Âşık Toplantıları ve Âşık Fasılları: Âşık fasılların âşıkların bir araya gelerek dinleyici karşısında ya da kendi aralarında müziğin ve sözün belli kurallarına uyarak yaptıkları karşılaşma, sohbet ya da birliktelikleridir.

I. Âşık Fasılları

Âşıklık geleneğinin geleneksel icra zemini olarak âşık fasılları önemli bir yer tutmaktadır. Belirli kurallar etrafında bireysel icradan çok toplu halde icrayı gerektiren âşık fasılları âşıklık geleneğinin birçok türünü içerisinde barındırmaktadır. Âşıklık süreci boyunca bir âşıқта bulunması gereken niteliklere sahip olan âşık artık doğaçlama saz çalıp şiir söyleyebilme ve âşık fasıllarına katılabilme beceresine sahip olmaktadır.

Bade içme sonrası yeni bir kimlikle uyanan âşık kendi çevresinden başlayarak bütün memleketi gezer ve hünerini kanıtlar. İki âşık karşılaştıklarında doğaçlama söyledikleri şiirlerin kusursuzluğu yanında geleneğe bağlı icra töresindeki teknik bilgileri de doğru kullanmak, dinî konularda da bilgi sahibi olmak zorundadır. Âşık fasılları olarak adlandırılan bu birliktelik, belli bir topluluğun önünde belli bir düzen içinde bir âşık adayının denenmesi ve başarılı olup olmadığına karar verilmesi işidir.⁷⁷

II. Âşık Fasıllarında Düzen

Âşık fasıllarının düzeni;

A. Hoşlama: Âşıkların dinleyicileri selamlayıp ilk diyalogu kurduğu ve hoş geldiniz şeklinde dinleyiciyi karşılayıp uygun rediflere bağlı ayaklarla koşmalar söylediği bölümdür.

⁷⁶ A. Güzel ve A. Torun, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, s. 302.

⁷⁷ Erman Artun, Halk Edebiyatına Giriş, s. 202.

B. Hatırlatma: Âşıkların kendilerinden önce yaşamış, tanınan ve sevilen başka âşıkların deyişlerini söyledikleri bölümdür.

C. Tekellüm: Fasılın en önemli bölümü olan tekellümde âşıkların kendilerini tanıtır, övdükleri ve sanattaki kabiliyetlerini göstermeye çalıştıkları bölümdür. Tekellüm 7 aşamadan oluşmaktadır. Bunlar:

1. Ayak Açma
2. Öğütme (Nasihat)
3. Bağlama-Muamma
4. Sicilleme
5. Yalanlama
6. Taşlama veya Takılma
7. Uğurlama (Methiye ya da Güle Güle)'dir.⁷⁸

Âşık fasıllarında, âşıklar gençlere öncelik tanır ve fasıl genç bir âşığın icrası ile başlar. Kahvehanede masa üzerine konulan sandalyeye oturan âşık, fasılan önce bir dîvan okuyarak başlar. Bu dîvan, usta malı veya âşığın kendisine ait olabilir. Âşık daha sonra hikâyeli bir türkü okur ve seyirciden gelen istekler varsa onları yerine getirir. Bazen, o anda, aklına gelen bir hususu dile getirir ve buna bağlı olarak öğüt verici veya ibret verici bir olayı destanlaştırarak anlatır. İcrasını bitiren âşık, sırayı başka bir âşığa verir. İkinci âşık da yaklaşık olarak aynı düzende bir program yaptıktan sonra kendine uygun bir eşleşmenin ardından rakibi ile atışır/deyişir. Böylece iki âşık arasında atışma/deyişme yapılmış olur.⁷⁹

⁷⁸ Umay Günay, Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, s. 82.

⁷⁹ Erman Artun, Türk Halk Edebiyatına Giriş, s. 204.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ERZURUM İLİ ÂŞIKLIK GELENEĞİ VE SON DURUMU

5.1. Erzurum İli Fiziki-Sosyal Çevre Yapısı ve Özellikleri

Erzurum, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Erzurum-Kars Bölümü'nde yer almaktadır. Erzurum şehri, batıda Bayburt ili ve Aşkale ilçesi ile doğuda Pasinler ilçesi, güneyde Çat, Tekman ilçeleri ile kuzeyde Tortum ve İspir ilçeleri ile komşudur. Üç ana ilçenin (Yakutiye, Palandöken, Aziziye) birleşiminden oluşan şehrin yüzölçümü yaklaşık olarak 3360 kilometrekaredir.⁸⁰

Erzurum bir ova şehridir. Erzurum şehrinin bulunduğu alanda kurulmasının sebebi, yalnızca ovanın Karasu yatağına yakın bataklık ve taşkına maruz alçak sahasından uzak, kendisine bol su temin eden dağların eteğinde bulunması ile değil, üzerinde daha eski çağlardan beri farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan iç kalenin yükseldiği tepenin varlığı ile de izah etmek gerekmektedir.⁸¹ Bu alan, aynı zamanda Karasu-Aras hat koridorunun merkezi kısmında yer aldığı için gerek askeri, gerek ulaşım ve gerekse de ticaret bakımından önemli bir kavşak noktası olarak değerini hiçbir zaman kaybetmemiştir. Ayrıca şehri elinde tutan her devlet, onu savaş hazırlıkları için üs olarak kullanmakta; işgal etmek isteyen devlet ise doğudan Anadolu içlerine kadar uzanabilmek için ele geçirilmesi gereken en önemli stratejik nokta olarak görmektedir. Erzurum'un tarihi süreç içinde önemli bir ticaret merkezi olmasının ve birçok devletin şehri ele geçirmek istemesinin öncelikli nedeni, bu ayrıcalıklı konum özelliklerinden kaynaklanmaktadır.⁸²

⁸⁰ Alperen Kayserili, Erzurum Şehri'nin Kültürel Coğrafyası (Maddi Kültür Öğelerine Göre), Atatürk Üniversitesi Yay., Erzurum, 2014, s. 45.

⁸¹ Besim Darkot, Erzurum, İslam Ansiklopedisi, C:4, İstanbul 1988, s. 341.

⁸² H. Koca, S. Zaman, O. Coşkun "Erzurum'un Spor-Kamp Turizmi Potansiyeli", *Doğu Coğrafya Dergisi*, S.18, Erzurum, 2007, s. 210.

Erzurum şehri, Doğu Anadolu Bölgesinin Erzurum-Kars Bölümü'nde yer aldığı için şehirde genel olarak Doğu Anadolu'da görülen sert karasal iklimin tipik özellikleri görülmektedir.

5.2. Tarihi Dokusu

Erzurum şehri içini tarih boyunca birçok farklı isim kullanılmıştır. Hitit kaynaklarında 'Azzi-Havasi', Saka kaynaklarında 'Karun-Karannist', Bizans kaynaklarında 'Theodosiopolis' ve 'Anastosiopolis', Emevi ve Abbasi kaynaklarında 'Kalikala'; Ebu'l Faraç, Urfalı Mateos, Evliya Çelebi, Ahmet Rıfat Bey gibi araştırmacıların eserlerinde ve Dede Korkut Destanı gibi metinlerde 'Erzenürum', 'Ardzen-er-rum', 'Ardzın', 'Erzeron Erz-Roum', 'Erzerum', 'Erze-Roum', 'Erzen-i Rum', 'Ere Zulüm', 'Darel-Celal', 'Karun İli' gibi adlandırmalar yapılmıştır.⁸³ Ayrıca Lûgat-i Tarihiyye ve Coğrafiyye sahibi Ahmet Rıfat Bey'in Galatat-i Hafidiyesine göre 'Erzurum' kelimesinin 'Rum'un en yüksek yeri' manasına gelen 'Erzen-ir Rum'dan meydana geldiğini söylüyor. Bunun 'Romalıların Hisarı' manasına "Arx- Romanorum"dan kısaltılarak yapıldığını söyleyenler de vardır.⁸⁴

Tarihî süreç içerisinde önemli bir ticaret merkezi olan Erzurum, özel konumundan dolayı birçok devlet tarafından ele geçirilmeye çalışılmıştır. Özel konumunun dışında devletlerarası özel ilişkiler sebebiyle de Erzurum, birçok devletin istilasına maruz kalmıştır. 6000 yıllık zaman dilimi içerisinde Erzurum; Hurri, Urartu, Saka (İskitler), Med, Pers, Partlar ve halefleri, Roma, Bizans, Sasani, Araplar (Dört Halife Devri), Emevi, Abbasi, Selçuklu, Moğol, İlhanlılar ve Halefleri, Karakoyunlu, Timurlu, Akkoyunlu, Safevi, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti devletlerinin egemenliklerinde kalmıştır. Bu egemenliğin sonucu olarak bütün bu medeniyetler ve devletlerin Erzurum şehrinde izlerinin görülmesi gerekmektedir. Ancak, özellikle son bin yıllık süreçte şehir tamamen İslam

⁸³ Abdürrahim Şerif Beygu, *Erzurum Tarihi, Anıtları, Kitabeleri*, Bozkurt Basımevi, İstanbul, 1936, s. 16-17.

⁸⁴ İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Erzurum Tarihi*, Erzurum Tarihini Araştırma ve Tanıtma Derneği Yayınları, Sayı 2, Ercan Matbaası, İstanbul, 1960, s. 25.

dinini kabul etmiş olan devletler tarafından yönetildiği için, Hristiyanlık ve diğer dinlere ait kültürlerin etkisi tamamen yok olmuştur. Özellikle Selçuklular, İlhanlılar, Saltuklular ve Osmanlı Devleti'nin etkileri halen daha devam etmektedir. Tabii kültürel etkileşim yolu ile Ermeni ve Yunan kültürlerinin de Erzurum şehrinin kültürel yapılanmasında katkısı olduğunu söylemek gerekmektedir.⁸⁵

Geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapan Erzurum'da bu ev sahipliği sonucunda farklı millet ve medeniyetler, şehre kendi simgeleri sayılabilecek tarihî eserler bırakmışlardır. Bu bakımdan Erzurum için açık hava müzesi ifadesi yanlış olmayacaktır. Fakat bu tarihî eserlerden bazıları doğal ya da beşerî sebeplerden dolayı maalesef günümüze ulaşamamıştır.

Erzurum'da bugün varlığını sürdüren tarihî eserler; Bizanslılar döneminden kalma ve birçok medeniyetin hüküm sürdüğü Erzurum Kalesi; Saltuklular döneminden kalma Üç Kümbetler, Ulu (Atabey) Camii, Kale Mescidi, Tepsi Minare; Beylikler döneminden Çifte Minareli (Hatuniye) Medrese, Yakutiye Medresesi; Osmanlı döneminden Lala Mustafa Paşa, Murat Paşa gibi birçok camii, kale ve medreselerdir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki savaşlardan kalma Aziziye ve Mecidiye Tabyaları kültür tarihi açısından önemlidir. Kurtuluş Savaşı ve sonrasında ise Erzurum Kongresi'nin yapıldığı Erzurum Kongresi Binası ve Atatürk Müzesi, Erzurumlular tarafından Atatürk'e armağan edilen Atatürk evi tarihî ve turistik yerlerden sayılmaktadır.⁸⁶

Günümüzde değişen şartlar ve gelişen teknoloji sayesinde farklı ve yeni birçok eser de ortaya çıkmaktadır. Bu eserlerden özellikle 2011 Erzurum Üniversiteler Arası Kış Oyunları'nda kullanılmak üzere yaptırılan Kayakla Atlama Kuleleri şehrin son zamanlarda önemli sembollerinden biri olmuştur.

⁸⁵ Sayıl Narmanlıoğlu, Tarihe Işık Tutan Şehir, Zafer Matbaası, Erzurum, 2011, s. 10-17.

⁸⁶ Muammer Çelik, Erzurum Kitabı, Erzurum Kitaplığı:4 Dergah Yay., İstanbul, 2008, s. 46.

İsimleri ve konumları bakımından tarihî öneme sahip olup günümüzde varlığını koruyan Erzurum mahalleleri ise; Ayaz Paşa, Cami-i Kebir, Gürcükapı, Bakırcı, Erzincankapı, Mirza Mehmet, Şeyhler, Muratpaşa, Vani Efendi, Köse Ömer, Ali Paşa, Kasım Paşa, Kadana, Veyis Efendi, Sultan Melik, Kırmacı, Gavurboğan, Narmanlı, Taş Mescit, Hacı Cuma, Cedit, Hasan-ı Basri, Mehdi Baba, Gez, Derviş Ağa, Dere, Çortan, Emir Şeyh mahalleleridir.⁸⁷

5.3. Erzurum Âşıklık Geleneği ve Son Durumu

Âşıklık geleneği içinde Erzurum, -âşıklık geleneği hakkında eldeki bilgilerle- başlangıç noktası olarak düşünülen XVI. yüzyıldan beri adından söz ettiren, âşıkları yetiştiren, âşıklara kapılarını açan, âşıklık geleneği koruyan ve âşıklık geleneğini canlı tutmaya çalışan önemli âşıklık kültür merkezlerinden biridir.⁸⁸

Âşık tarzı şiir geleneğine bağlı edebiyatın başlangıcıyla aynı döneme rastlayan ve XVI. yüzyılda teşekkül ettiği bilinen büyük halk hikâyelerinde Erzurum, mekân olarak kendini göstermektedir. Âşık Garip, Kerem ile Aslı, Emrah ile Selvihan gibi büyük halk hikâyelerinde kahramanlar, Erzurum'da ya bir kahvehane ya da çevre ilçe ve köylerde sevgililerini aramak üzere bulunmuşlardır. Bu âşıklar bir bey odasında misafir edilir, başka bir âşıkla karşılaşır ve imtihan vererek bir bakıma âşıklıklarını ispat ederler. Her ne kadar bu hikâyelerdeki kahramanlarının yaşadıkları ya da dönemleri meçhul olsa da bu hikâyeler, Erzurum'daki geleneğin tarihî derinliğini göstermek bakımından önem taşımaktadır. Temsilcilerinin köylü olması dolayısıyla, köy kaynaklı ortaya çıkan Erzurum âşıklık geleneği, sürekli olarak şehirle bağı bulunan âşıklar tarafından şehre taşınmış ve böylece âşıklık sanatı şehirde kendine yer bulmuş, kendini rahatlıkla ifade edebilmiş, bu sebeple de her iki kültüre ait alt kısımları bünyesinde toplamış ve yaşatmıştır.⁸⁹

⁸⁷ Alperen Kayserili, Erzurum Şehri'nin Kültürel Coğrafyası, s. 110-317.

⁸⁸ Metin Özarslan, Erzurum Âşıklık Geleneği, Akçağ Yay., Ankara, 2001, s. 56.

⁸⁹ Metin Özarslan, Erzurum Âşıklık Geleneği, s. 61.

Türk saz şiirinin tarihî merkezlerinden biri olan Erzurum, yüzyıllar boyunca yetiştirdiği âşıklar ve bunların çevresinde oluşan âşıklık geleneği ile dikkat çekmektedir. Kadı Darir, Nefi, İbrahim Hakkı gibi söz ustalarını, ilim ve irfan erbabını yetiştiren Erzurum, geniş halk kitlelerinin temsilcisi olan âşıkları ortaya koymakta geç kalmamış; Emrah, Erbabî, Sümmanî gibi her biri kendi dönemine damgasını vuran ustaları da kültür tarihimize mal etmiştir.⁹⁰

XVIII. yüzyılın sonlarında veya XIX. yüzyılın başlarında Erzurum'da doğan tekke şairi Noksanî, Erzurum âşıklık geleneğinde ismi tespit edilebilen ilk âşıktır. Dindar bir şahsiyet olan İsmail, otuz yaşındayken Sâdık Dede'nin irşadı ile uyanmıştır. Karısı yüzünden itibarını kaybettiği için şeyhi ona Noksanî mahlasını vermiştir.⁹¹

Bugünkü şekliyle, düzenli anlamda bir icra töresine XIX. yüzyılda kavuşan Erzurum âşıklık geleneği için başlangıç sayılabilecek en güçlü âşık, Erbabî'nin yaşlılık döneminde âşıklığa başlayan Sümmanî'dir. 1862 yılında doğan ve 1915 yılında ölen Sümmanî, geleneği kendi etrafında yönlendirebilecek seviyede güçlü ve kendisinden sonra etkisini devam ettiren şöhretli bir âşıktır.⁹²

Başlangıçtan günümüze kadar, Erzurum âşıklık geleneğinde adı geçen âşıkları Metin Özarslan⁹³ şöyle bildirmiştir:

Acaroğlu, Ali Oltulu, Ali Rahmanî, Alican Usta, Ardolu Ummanî, Âşık Emircan, Âşık İsmail, Âşık Lokman, Âşık Mustafa, Ayazî, Bardızlı Mevlüt İhsanî, Bardızlı Nihanî, Battal, Bayramî, Behçet Mahir, Bihuzur Baba, Burhanî, Canımoğlu, Cemalî Baba, Cemhanî, İlhami Coşkun, Coşkunî, Çerkezoğlu, Çırağî, Dermanî, Didarî, Dîvânî, Dursun Ali Çelebi, Âşık Efendi, Eminoğlu, Ensarî, Erbabî, Erdalı, Erganî, Erzurumlu Emrah, Fahri Çavuş, Âşık Fikret Koçak, Garip Bektaş, Gölletli Kelamî, Gülhanî,

⁹⁰ Dilaver Düzgün, Erzurum'da Âşıklık Geleneği, s. 15.

⁹¹ Şükrü Elçin, Bir Alevî Şairi Noksanî, *Türk Folklor Araştırmaları*, 1975, C. 16, S. 312, s. 46.

⁹² Metin Özarslan, Erzurum Âşıklık Geleneği, s. 63.

⁹³ Metin Özarslan, Erzurum Âşıklık Geleneği, s. 100.

Güryanî, Güven, Hasankaleli Saatçi Nihanî, Havasî, Hayalî, Hayranî, Tortumlu Hicranî, Hulusî, İhsanioğlu, İmamoğlu, Nalbant İshak Kemalî, Kaderî, Kadriye, Kâmî, Karaboyun Ahmet, Âşık Karasu, Karazlı Hakkı, Karnavaslı Halil, Kazanoğlu, Hâfiz Mikdat [Kemal], Osman Kemalî, Kısıkdereî Âşık Ahmet, Lezgi Ahmet, Lütfî, Mahirî, Mahmud, Şevki Mahtumî, Meramî, Mevlüt Sefilî, Molla Süleyman, Muhyeddin, Naçarî, Nâtiki, Nizamoğlu, Noksanî, Nura Feryadî, Nusret Baba, Ovacıklı Ummanî, Pervanî, Rahimî, Reyhanî, Ruhanî, Rüstem Baba, Serdarî, Seylabî, Seyyahî, Süleyman Köroğlu, Sümmanî, Sümmanioğlu, Sütkaslı Mevlüt İhsanî, Şahiner, Şehvarî, Temelî, Tortumlu Küçük Şakirî, Torunî, Turabî, Ummanî Can, Çiftlikli Ummanî [Hanîfî], Üryanî, Yanık, Yanuğî, Yaranî, Yavuzer, Yetimî, Yıldız, Zakirî, Zamanî, Zelâlet, Zikrî.

Yukarıda verilen bilgiden de hareketle bu çalışmada Erzurum'da âşıklık geleneği temsilcisi âşıklar, yaşayan gelenek temsilcisi âşıklar ve hayatta olmayan gelenek temsilcisi âşıklar şeklinde tespit edilmiş ve bu sınıflandırma yapılırken şu yöntemler izlenmiştir:

1. Metin Özarslan'ın⁹⁴ 'Erzurum Âşıklık Geleneği' adlı eseri incelenerek yaşayan gelenek temsilcisi âşıklar ve hayatta olmayan gelenek temsilcisi âşıklar tespit edilmiştir.

2. Temel Vural'ın 'Oltu Havzası Âşık Karşılaşmaları'⁹⁵ adlı eseri incelenerek yaşayan gelenek temsilcisi âşıklar ve hayatta olmayan gelenek temsilcisi âşıklar tespit edilmiştir.

3. Özarslan'ın eserinin yazıldığı (2001) tarihten sonra vefat eden âşıklar, internet ve kaynak kişilerle görüşmeler yapılarak tespit edilmiştir. Bu âşıkların ölüm tarihleri isimlerinin yanında parantezlerle bildirilmiştir.

4. Çalışmada Özarslan'ın eserinde yazılı olmayan bazı âşıklar, 2015-2017 yılları arasında Erzurum'da yapılan âşık fasıllarına katılım sağlanarak tespit edilmiştir.

⁹⁴ Metin Özarslan, Erzurum Âşıklık Geleneği, 2001.

⁹⁵ Temel Vural, Oltu Havzası Âşık Karşılaşmaları, Bizim Büro Matbaacılık, Ankara, 2015.

5. Hayatta olmayan gelenek temsilcisi âşıkların ölüm tarihleri internet ortamı ve kaynak kişiler aracılığıyla tespit edilmiştir.

5.3.1. Hayatta Olmayan Gelenek Temsilcisi Âşıklar

Özarslan ve Vural; Noksani, Lezgi Ahmet, Erzurumlu Emrah, Erbabî, Şehvarî, Mahmud, Zelalet (Kasım), Havâsî, Nâtıkî (Ahmet Dursun), Serdarî, Mahirî, Kamî, Sümmanî, Lütfî, Hafız Miktat, Ovacıklı Ummanî, Ali Rahmanî, Tortumlu Ummanî, Hasankaleli Nihanî, Karazlı Hakkı, Osman Kemalî, Bardızlı Nihanî, Şenkayalı Hasan Yetimî, İhsanî, Behçet Mahir, Yakup Can, Nalbant İshak Kemalî, Faik Yazıcı, Lütfullah, Ali Çınar, Tortumlu Âşık Şakirî adlı âşıkların eserlerinde hayatta olmadıklarını tespit etmişlerdir. Özarslan'ın eserinde hayatta olan âşıklar bölümündeki Muhittin Geyik (2016), Mevlüt Şafak-İhsanî (2010), Yaşar Yılmaz-Reyhanî (2006), İbrahim Topal-Dermani (2008), Nuri Kaşıkçı-Meramî (2009), Seyfullah Durmaz-Canımoğlu (2004), Garip Bektaş (2008), Nusret Yazıcı-Torunî (2003), Ali Sarıgül- Gülhanî (2010), Cengiz Ay-Yaranî (2015), Tayyar Karagülle-Yanuği (2005), Şakir Çalışkan- İhsanioğlu (2009), Güryani (2010) adlı âşıklar ise Özarslan (2001) ve Vural'ın (2015) eserlerinin yazıldığı tarihten sonra vefat eden âşıklarımızdır.

5.3.2. Yaşayan Gelenek Temsilcisi Âşıklar

Mustafa Temel (Ruhanî), Mehmet Kurt (Feryadî), Hüseyin Yazıcı (Sümmanioğlu), Yaşar Polat (Bayramî), Nuri Karataş (Çırağı), Vahdettin Işıldak (Nizamoğlu), Ramiz İnce (Cemhanî), Mehmet Yılmaz (Üryanî), Sıtkı Emin (Eminoğlu), Feyzullah Taştekin (Pervanî), Fuat Özdemir (Çerkezoğlu), Ziya Kaya (Hayranî), Mustafa Alkan (Firkatî), Ömer Karataş (Emircan), Zeki Altunsoy (Hayalî), Erol Aydın (Erganî), Mevlüt Culfa (Mertoğlu), İsrail Daşdan (Âşık İsrail), Selahattin Kazanoğlu, Yakup Temel (Temelî), Ali Öztürk, İhsan Yavuz (Yavuzer), Yıldırım Coşkun (Coşkunî), Zakir Tekgül (Zakirî), Rahim Sağlam (Rahimî), Abubekir Avcı (Zamanî), Ertuğrul Ataş (İmamoğlu), Zeki Erdal (Erdalî), Ayhan Kırbaş

(Yanık), Erol Şahin (Şahiner), Temel Şahin (Turabî), Hanifi Örs, Yaşar Turhan (Karasu), Behzat Acar, Lokman Akalın, Güven Doğan, Fikret Koça, Ümit Karaman (Coşkunî), Şahin Sarıgül, Baki Çetin, İsrail Öztürkoglu, Cemal Alper (Divanî), Beyzade Aslan ve Metehan Polat'dır.

Erzurum'da âşıklık geleneğini oluşturan sosyo-kültürel unsurların başında geçmişte olsa dahi günümüzde varlığını koruyamayan medrese, tekke, han, konaklar gibi geleneksel kurumlar gelmektedir. Kahvehaneler ve az da olsa köy odaları ise âşıklık geleneğinin devamlılığını sağlayıp bugün dahi varlığını koruyan en önemli yerlerdir. Yine daha önceleri düğün, şenlik, yarışma, güreş gibi kültürel zeminlerde de kendini gösteren âşıklık geleneği, yine değişen sosyo-kültürel imkânlar ve özellikler ile birlikte bu alanlarda önemini kaybetmiştir. Özel davet ya da akrabalık ilişkilerinden başka şehir düğünlerinde yer bulamayan âşıklar ve icraları, bazı köy düğünlerinde az da olsa görülebilmektedir.

Tarih boyunca kuzey-güney, doğu-batı eksenli başta İpek Yolu olmak üzere önemli aktif ticaret yolları üzerinde bulunan Erzurum, kervansaraylar ve hanların varlığı ile bölgesinde merkez noktalardan biri olmuştur. Erzurum'un ticarî merkez konumunda oluşu ile şehirde görülen bolluk ve refah arasındaki yakın ilişki şehrin kültür dünyasına da yansımıştır. Birçok sanata ve sanatçıya ev sahipliği yapan Erzurum'da tabiatı gereği çeşitli sebeplerle yola düşen âşıklar da bulunmuştur. İlerleyen zaman içerisinde bu yolların ve ticaretin işlevselliğini kaybetmesiyle Erzurum'da bu özelliklerini kaybetmiş, kervansaraylar ve hanların önemi kalmamıştır. Bu kervansaray ve hanların yerine daha küçük ölçekli kahvehaneler geçmiştir. Kahvehaneler ise hem otel hem ticaret merkezi hem de kültür merkezi özellikleri göstermişlerdir. Erzurum'da tarihî süreç içerisinde kendini sürekli olarak gündemde tutan âşık kahveleri ticaret yollarının üzerinde olması dolayısıyla hanlardan farklı bir konumda değildir.⁹⁶

⁹⁶ Metin Özarslan, Erzurum Âşıklık Geleneği, s. 78.

Erzurum âşıklık geleneğinde, birinci icra zemini olan âşık kahveleri, Âşık Kerem⁹⁷, Âşık Garip⁹⁸, Âşık Emrah⁹⁹ gibi önemli âşık–kahramanların, sevgililerinin peşinden onları aramak için yola çıktıklarında uğradıkları, çalıp söyledikleri ve kaldıkları mekânlar olmuştur. Kahvehaneler, yakın zamanlara kadar insanların serbest vakitlerini değerlendirdikleri bir mekân olmaktan başka müdavimlerini kültürel açıdan besleyen, duygu yönünü tatmin eden sözlü kültür geleneğinin geniş kitlelere ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan bir müessese konumundaydı. Bu kültür müesseselerinin ilk akla gelen eğitimcileri de âşıklardı.¹⁰⁰ Âşıklar, önceleri herhangi bir kahvehanede fasıllarını yaparken zamanla bu iş için özellikle seçilmiş mekânları tercih etmeye başlamışlardır. Diğer kahvehanelerden farklı olarak sadece veya ağırlıklı olarak âşık fasıllarının yapıldığı ‘âşık kahvehaneleri’ ortaya çıkmıştır.

5.4. Erzurum Âşıklık Geleneğinde Fasıllar ve Fasıllara Katılan Âşıklar

‘Atışma’, ‘deyişme’, ‘karşılaşma’, ‘karşıberi’ gibi adlandırılan sistemli fasıllar en az iki aşğın seyirci önünde hünerlerini sergileyip birbirlerini sanat gücü bakımından sorgulamalarıdır.¹⁰¹

Âşıklık geleneği içinde önemli bir yeri olan âşık fasılları, belirli bir icra düzenine ve belirli bir icra şekline sahiptir. ‘Hoşlama, hatırlatma ve tekellüm’¹⁰² bölümleri ve fasılın en önemli bölümü sayılan ‘tekellüm’ bölümünün alt kollarında yer alan serbest deyişme, öğütleme, muamma, sicilleme, yalanlama, taşlama, tüketmece, uğurlama bu fasılların sistematik düzenidir. Bu düzen belirli bir kalıp şeklinde aktarılmış, âşıklar bu düzene göre fasılları icra etmeye çalışmışlardır.

⁹⁷ Şükrü Elçin, Kerem ile Aslı Hikâyesi, Akçağ Yay., Ankara, 2000.

⁹⁸ Fikret Türkmen, Âşık Garip Hikâyesi, Akçağ Yay., Ankara, 1995.

⁹⁹ Muhan Bali, Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi, Atatürk Üniversitesi Yay., Erzurum, 1973.

¹⁰⁰ Dilaver Düzgün, Erzurum’da Âşıklık Geleneği, s. 15.

¹⁰¹ Umay Günay, Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, s. 47.

¹⁰² Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Türk Tarih Vakfı Yay., İstanbul, 2013, s. 30.

Erzurum âşıklık geleneğinin günümüz icrasında ve seyrinde, âşık fasılları, âşıklık geleneğinin eski kural ve düzenlerine pek fazla bağlı değildir. Değişen kültür ortamı, âşıkların yönelimleri ve dinleyici kitlesinin beklentisi ile birlikte bu düzen icra yapılan ortama göre değişmektedir.

Erzurum âşıklık geleneğinin tek icra yeri olan Temelli¹⁰³ kahvehanesinde tespit edilebilen; fasıllarda belirli bir kural ve düzenin olmamasıdır. Fasıl günlerinde fasıla katılan âşıkların sayısı ve icranın süresi âşık fasıllarının klasik düzenini değiştirmektedir.

Fasılların başlangıcında âşık ya da âşıklar, kahvehanede icra için ayrılan özel alana geçip sazıyla tercihen daha çok usta malı bir eser söylemektedir. Aşığın söylediği usta malı eser bittikten sonra âşık, kendini tanıtır, dinleyiciyi kısaca selamlar ve sonra iyi niyet ve dileklerini bildirir. Bazen de sazıyla icraya geçmeden önce kısaca kendini tanıtip dinleyici grubunu selamladıktan sonra hemen icrasına geçmektedir. Hoşlama bölümü sayılabilecek bu bölüm, âşıklar tarafından kendilerine ayrılan süre göz önüne alınarak kısa tutulmaktadır. Dinleyici kitlesi içinde özel davetliler ya da mevki-makam bakımından önemli kişiler bulunduğunda âşığın kendini, sanatını ve âşıklığı anlatması ile hoşlama bölümü daha uzun tutulmaktadır.

Âşıkların kendilerinden önce yaşamış, tanınan ve sevilen başka âşıkların deyişlerini söyledikleri hatırlatma-canlandırma bölümünde âşıklar başta üstat sayılan büyük ustaların daha sonra usta-çırak ilişkisi içinde kendilerini yetiştiren âşıkların şiirlerini okumakta, onların hikâyelerini anlatmakta, hikâyeli türkülerini söylemektedirler. Kendilerine ayrılan süre boyunca âşıkların en çok süre ayırdıkları bu bölümdür. Erzurum âşıklık geleneği fasıllarında tespit edilen ve en çok adı geçen üstat âşıklar; Ercişli Emrah, Erzurumlu Emrah, Âşık Ruhanî, Âşık Hicranî, Âşık Sümmani, Âşık Şenlik, Azaflı (Azaplı), Âşık Nihanî, Âşık Huzurî, Âşık Reyhanî, Âşık Köroğlu, Âşık Dadaloğlu, Ercişli Emrah ve Erzurumlu Emrah'tır. Yine bu fasıllara özel olarak davet edilen farklı bölgelerin âşıkları da Karaca Oğlan,

¹⁰³ Günümüzde âşıklık geleneğinin yaşatıldığı ve icra edildiği tek âşık kahvehanesi olan Temelli Kırathanesi, Erzurum ili Yakutiye ilçesi Yoncalık mahallesinde bulunmaktadır.

Murat Çobanoğlu, Neşet Ertaş gibi kendi muhitlerinin âşıklarını da anmaktadırlar. Hatırlatma bölümünde fasılın gidişatını daha çok âşıklar belirlese de dinleyiciden gelen talep ve isteklere de kayıtsız kalınmamaktadır. Bu istek ve taleplere göre usta âşıkların eserleri özel olarak seslendirilmektedir.

Fasılların en önemli bölümü olarak sayılan tekellüm bölümü, icra ortamına ve dinleyici kitlesine göre en çok değişiklik gösteren bölümdür. İcrasını tespit edebildiğimiz fasıllarda en çok serbest deyişmelere ve taşlamalara; en az muamma, sicilleme ve yalanlamalara rastlanmaktadır. Bu bölümler daha çok dinleyici kitlesinin yönlendirmeleri ile ortaya çıkmaktadır. Yine bu bölümde âşıklar serbest atışma ve taşlamanın yanında süreye bağlı olarak önce kendilerine ait birkaç eser okumaktadırlar. Atışmalar fasılların sonuna bırakılmaktadır. Atışmadan sonra âşıklar uğurlama bölümünde icraya gelen dinleyiciye teşekkür edip birlikte usta malı bir eser söylemektedirler. Kapanıştaki bu eser daha çok Âşık Reyhani'nin 'Çiçek' ya da Erzurumlu Emrah'ın 'Ben razı değilim hicrana gama' türküsü olmaktadır.

Günümüz Erzurum âşıklık geleneğinde, Rahim Sağlam, Sıtkı Eminoğlu, İhsan Yavuzer, Fuat Çerkezoğlu, Ertuğrul İmamoğlu, Erol Şahiner, Mevlüt Mertoğlu âşık fasıllarına düzenli olarak katılan âşıklardır. Bu âşıklardan ayrıca Ocak 2016 ve Aralık 2017 tarihleri arasında fasıllara davetle ve aralıklarla şu âşıklar katılmışlardır:

Âşık Ömer Emircan (13 Ağustos 2016), Âşık Şahin Sarıgül (16 Kasım 2016), Ozan Baki Çetin (16 Kasım 2016), İsrail Öztürkoğlu (25 Ocak- 2 Haziran 2017), Âşık Cemal Divanî (1 Şubat 2017- 15 Şubat 2017), Âşık Mustafa Aydın (22 Şubat 2017), Yakup Temelli (15 Şubat 2017- 7 Ekim 2017), Metehan Polat (19 Nisan 2017), Karşı Ensar Şahbazoğlu (23 Eylül 2017), Karşı Sabri Yokuş (4 Ekim 2017), Abdullah Gizlice (7 Ekim 2017), İsrail Daştan (7 Ekim 2017) gibi âşıklardır.

Âşıklar fasıllarda başta Erzurum ağzı olmak üzere Kars ağzı, Azeri ağzı, Kerkük ağzı gibi ağız özellikleri ve söyleyişlerine sıkça yer vermektedirler. Yine fasıllarda âşıklar tarafından en çok tercih edilen makamlar; Sümmani, Köroğlu, Derbeder, Yıldızeli, Hoşlama makamlarıdır.

5.5. Erzurum Âşıklık Geleneğinde İcra Yerleri - Kahvehaneler

Erzurum'da âşık kahvesi geleneğinin geçmişiyle ilgili köklü ve net bilgilere sahip olunamasa da geçmiş yüzyıl boyunca birçok âşık kahvesi tespit edilmiştir. Bugün varlığını sürdüremeyen bu kahvehaneleri Dilaver Düzgün¹⁰⁴ şöyle bildirmektedir:

Gürcükapı'da Çiftekapılı kahve, Hacılar Hanı, Hasırhan Garajı'nın yanındaki kahve, Mahallebaşı'nda Acem Mirza'nın kahvesi, Köprübaşı'nda Çardak Kahve, Erzincankapıda Ali Bey'in kahvesi, son elli yıllık dönem içinde de Tahtacılar mahallesinde Maviköşe Kahvesi, Habip Baba Türbesi'nin yanındaki Maran Gazinosu, Mahallebaşı'nda Pasinler Otelinin altındaki kahve, Erzincankapıda Bingöl Kahvesi, Gölbaşı'nda Kompostu'nun kahvesi, Yaşar Reyhanî ile Nuri Çırağı'nın Gölbaşı'nda işlettikleri kahve, Nuri Çırağı'nın 1979-80 yıllarında Sanayi Mahallesi'ndeki kendi kahvesi, 1982 yılı başlarında Âşık Ali Rahmani'nin Kongre Caddesi'ndeki Kıbrıs Palas adlı oteli âşıklar kahvesi haline getirdiği kahve, 1983 yılında Nuri Çırağı'nın Gez Çarşısı'ndaki kahvesi, 1990'lı yıllarda bu kahvehanenin kapanması ile dağınık görüntü sergileyen muhtelif kahvehaneler, 1992'de Nuri Çırağı'nın Kongre Caddesi'ndeki Ali Rahmani tarafından işletilip kapatılan kahvehaneyi tekrar açması ve daha sonra kahveyi Cengiz Yarani'ye devretmesiyle kalan kahvehanedir.

5.5.1. Erzurum Âşıklık Geleneğinde Yaşayan İcra Yerleri - Kahvehaneler

Bugün Erzurum ili âşıklık geleneği çevresinde icra yeri olarak günümüzde sürekli faaliyet gösteren tek kahvehane vardır. Bu kahvehane

¹⁰⁴ Dilaver Düzgün, Erzurum'da Âşıklık Geleneği, s. 16.

Yakutiye ilçesi, Yoncalık mahallesinde bulunan Şener ve Yener Temelli kardeşlere ait, kendileri tarafından işletilen Temelli Kırathanesi ya da kendi adlandırmaları ile Temelli Kültür Evidir. Bu kahvehane bugün âşıklar kahvesi olarak bilinmektedir.

Temelli Kırathanesi- kahvehanesi ilk başta âşıkların faaliyetlerini bireysel olarak desteklerken daha sonra Erzurum Büyükşehir Belediyesi Kültür Sanat Müdürlüğü ile ortaklaşa çalışarak âşıklık faaliyetlerine ağırlık vermiş ve geleneğe katkı sunmuşlardır.

5.5.1.1. Erzurum Âşık Kahvehanesinin Yapısı, Özellikleri

Temelli kahvehanesi, ilk başta hem âşık programlarına ev sahipliği yapmakta hem de çay içip sohbet etmek isteyen ‘gelenek dışı’ diye tabir edilebilecek sıradan müşterilere hitap etmekteydi. 4 Mart 2015 tarihi itibarıyla kahvehanede düzenli bir şekilde âşık programları- fasılları yapılabilmesi için ilk adımlar atılmış ve Âşık Sıtkı Eminoğlu kahvehanede ilk icrayı yapmıştır.

5.5.1.2. Kahvehanedeki İlk İcra Ortamı

Temelli Kırathanesindeki ilk icra ortamı¹⁰⁵ şu şekilde gözlemlenmiştir:

1. Kömür sobası ile ısıtılan kahvehanede âşıkların icra yeri sobaya yakın, kahve giriş kapısının yanında televizyonun altında konumlandırılmıştır.
2. Âşıklar icrayı daha önceleri olduğu gibi “geleneğe uygun bir şekilde” kahve masalarının üzerine yerleştirilen sandalyelerde yapmaktadır.
3. Âşıklar icralarını herhangi bir teknolojik yardım almaksızın çıplak ses ve müzik ile yapmaktadırlar.
4. Âşıklar ve dinleyiciler için “amatör” bir ortam oluşturulmuştur.
5. Kahvehanedeki icra ortamı dinleyiciler için yeterlidir.

¹⁰⁵ 4 Mart 2015 tarihli âşık faslından yapılan tespitler ile ilk icra ortamının durumu anlatılmaktadır. Bu icra ortamı Ocak 2016 tarihine kadar anlatılan şekli ile devam etmiştir.

6. Dinleyiciler programı sadece içtikleri çayın ücreti karşılığında –fazladan bir ücret talep edilmeden- izlemektedirler.
7. İcra ortamında sigara içilmemekte, içirilmemektedir.

Bu icra ortamı, unutulmaya yüz tutan âşıklık geleneği için heyecan verici bir gelişme olarak kaydedilse de icra ortamındaki bazı doğal ve yapay olumsuzluklar âşıkları ve icra ortamını etkilemektedir. Bunlar:

1. Âşıkların kahve içindeki bulundukları konumu icra için uygun ve yeterli değildir. Âşıklar bazen oturdukları sandalyenin azizliğine uğrayıp düşme tehlikesi atlatmakta, kendilerini güvende hissetmemektedirler.
2. Âşıkların konumlandıkları yer kahvehanenin giriş bölümü olduğu için hem soğuktan hem de sürekli kahveye giriş-çıkışların icrayı kesmesinden âşıklar etkilenmektedirler.
3. Daha önce ‘gelenek dışı’ diye adlandırdığımız kahvenin günlük müşterileri icra ortamıyla uyuşmamaktadır.
4. Dinleyicilerin telefon ile konuşması, telefonların sürekli çalması da âşıkların dikkatini dağıtmaktadır.

5.5.1.2.1. Kahvehanedeki İlk İcra Ortamında Dinleyici Kitlesi

İlk icra ortamında dinleyici kitlesi otuz yaş üstü kişilerden oluşmaktadır. Bu kişiler çoğunlukla geleneği az-çok bilen, geleneğe ilgi ve özlem duyanlardır.

Erzurum Atatürk Üniversitesi’nden öğretim görevlileri ve öğrenciler yer yer programları takip etmekte ve dinleyici olmaktadır. Özellikle Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü akademisyen ve öğrencileri geleneği anmak, korumak ve yaşatmak adına bu programlara katılmaktadırlar.

Kahvehanenin ‘gelenek dışı’ diye tabir edilen günlük müşterisi doğal dinleyici konumuna geçmiştir.

Kadınlar sıklıkla olmasa da aralıklarla programları takip etmektedirler. Özellikle bu kitle şehir dışı ve şehir içinden gelen öğretim görevlileri tarafından oluşmaktadır.

5.5.1.3. Kahvehanedeki İkinci İcra Ortamı

Temelli Kahvesinde yapılan Âşık fasıllarının beklenenin üzerinde ilgiyi görmesiyle birlikte âşıklık geleneği adına icra ortamında âşıklık geleneği adına birtakım önemli değişiklikler yapılmıştır.

Âşıklık faaliyetlerinin yapıldığı bu kahvehane, icra ortamı adına her türlü ihtiyacı tam olarak karşılayamadığı için Erzurum Büyükşehir Belediyesi ile ortaklaşa ilk icra ortamının yapıldığı kahvehanenin yanında, yine Temelli ailesine ait olup atıl durumdaki mesken işletmeye açılmıştır. 2016 yılının Ocak ayı itibarıyla faaliyete geçirilen bu ikinci icra ortamı tam anlamıyla “âşık kahvesi” adıyla anılabilecek ve hâlihazırda anılan bir dönüşüm yaşamıştır.

Âşık kahvehanesindeki ikinci icra ortamında şu değişiklik ve yenilikler gözlenmiştir:

1. Âşıkların icralarını rahatlıkla ve güvenle yapabilecekleri, kapıdan uzakta, üç âşığın birlikte oturabileceği iki basamaklı bir divan yapılmıştır. Bu divanın âşıkların oturduğu bölümü kumaş kaplıdır ve âşıkların sırtlarını yaslayabilecekleri türdendir.

2. Âşıklar yeni icra ortamında teknolojik imkânlardan yararlanmaktadır. Âşıklar, icralarını gerçekleştirirken hem mikrofon hem de ses çoğaltıcı ve amfilerden yardım almaktadırlar. Bu sayede dinleyiciler ortamdaki diğer seslerden etkilenmeksizin âşığı rahatlıkla duymakta, arzu ederse çeşitli sebeplerle ses ve görüntü kaydı alabilmektedir. Âşık da icrada zorlanmadan ve yorulmadan kendini rahatlıkla ifade edebilmektedir.

3. Gerek âşıklar gerekse de dinleyiciler için özgün ve profesyonel bir ortam oluşturulmuştur.

4. Dinleyiciler için masa ve sandalyeler yaptırılmış, âşığın ya da âşıkların görülebilmesi için oturma düzeni âşıklara doğru konumlandırılmıştır.

5. Dinleyiciler daha önce olduğu gibi programı sadece içtikleri çay karşılığında takip etmektedirler. Çay ücreti bir liradır.

6. İcra ortamında sigara vb. ürünler içilmemektedir.

7. Geleneğin ve âşık fasıllarının daha da fazla rağbet görmesiyle Ekim 2017'de icra ortamında tekrar değişikliğe gidilmiş, dinleyiciler için oturacak yer sıkıntısı oluşmaması adına uzunca bir divan yaptırılmıştır.

8. Âşık fasılları her hafta çarşamba ve cumartesi günlerinde yapılmaktadır.

9. Kahvehane, icra yapılmayan diğer günlerde her kesime hitap etmektedir. Ayrıca kahvehanede çeşitli sanat faaliyetleri, okuma grupları ve sohbet meclisi programları yapılmaktadır.

İcra ortamında yapılan bu değişiklikler ile olumsuzluklar en aza indirgenmeye çalışılmıştır.

Cep telefonlarının sesli modda ve sürekli kullanımı âşığın dikkatini dağıtmaktadır.

Grup ile icraya katılan bazı dinleyiciler aralarında yoğun bir şekilde sohbet ettiklerinde âşığın dikkati dağılmaktadır.

5.5.1.3.1. İkinci İcra Ortamında Dinleyici Kitlesi

Modernizm ya da daha gerçekçi bir ifadeyle popüler kültürün dışlıları arasında sıkışan, sıkıştırılmaya çalışılan toplum yeni sesler, yeni duygu, düşünce ve ifade tarzları aramaktadır. Hele de bu ‘yeni’ diye aranan unsurların kendilerine daha öncesinden ait olduğunu fark ettiklerinde daha da sahiplenmektedirler.

1. Dinleyici kitlesinin yaş ortalaması düşmüştür. Özellikle 18-30 yaş arası olmak üzere toplumun her kesiminden ve her yaş grubundan bireyler fasıllara katılmaktadır.

2. "Öğrenci şehri" olarak tabir edilen, Atatürk Üniversitesi ve Erzurum Teknik Üniversitesi ile yüz binlerce öğrenciye ev sahipliği yapan Erzurum'da üniversite öğrencileri bu geleneğe ilgisiz kalmayıp bir kere dahi olsa kahvehaneyi ve icra ortamını ziyaret etmektedirler.

3. Yine adı geçen her iki üniversitenin de Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğretim görevlileri ve öğrencileri bu fasılları ziyaret etmekte, geleneği gözlemlemekte, onu yaşatmaya çalışmaktadır.

Ayrıca Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileri, konservatuar öğrencileri ve müzik lisesi öğrencileri de bu programlara ilgi duymaktadırlar.

4. Kadın dinleyicilerin sayısı önemli ölçüde artmıştır. Üniversite öğrencileri başta olmak üzere çeşitli meslek dalları ve kesimlere ait kadınlar toplu veya bireysel olarak bu icra ortamına, fasıllara katılmaktadırlar.

5. Ağrı, Erzincan, Kars gibi yakın çevre illerden de sıkça katılım sağlanmaktadır.

6. Teknolojinin gelişimi ve yayılımıyla birlikte hem akıllı cep telefonları, hem de internet bağlantısı üzerinden '*instagram, facebook, twitter*' gibi sosyal medya uygulamaları aracılığıyla âşık fasılları '*sanal ortamda*' dinleyiciler tarafından internet ortamında arkadaş olunan kişiler arasında paylaşılmaktadır. Bu etkileşim sayesinde âşıklık geleneği, âşıklar ve fasıllar, ücretsiz, hızlı bir şekilde tanınmaktadır. Böylece geleneğe ilgi oluşmakta, her geçen gün fasıllar yeni dinleyiciler kazanmaktadır.

Âşıklar artık kaset, plak vb. elektronik ortamı kullanmak yerine tanıtımlarını internet üzerinden sosyal ağlardan yapmaktadırlar. Âşıklar elektronik ortamdaki sosyal ağlar üzerinde sahip oldukları hesaplardan '*takipçilerine*' anlık olarak ulaşabilmektedirler. Yine teknolojinin yardımıyla internet üzerinden '*youtube*' adlı video paylaşım sitesinden

şarkılarını, türkülerini, kliplerini ücretsiz ve hızlı bir şekilde paylaşabilmektedirler.

Âşıklar gerek düğünlerde, gerek bahar aylarında yapılan güreşlerde ve gerekse uzun kış aylarında ve Ramazan ayı içerisinde düzenli olarak yapılan fasıllarda halkın bedî zevkini tatmine yönelik ihtiyaçlarını gidermektedirler. Erzurum’da gündüz vakitleri âşık fasılları için uygun zaman değildir. Kahvehanelerde yapılan fasıllar için uygun zaman akşam vaktidir. Normal mesai günleri olsun tatil günleri olsun kahvehanelerdeki icralar gündüz yapılmaz. Fasıllar normal günlerde akşam yemeğinden sonra ramazanda da teravih namazından sonra başlar ve kahvehanenin kapanış saati olan 24.00’e kadar devam eder. Ramazan ayında ise bu zaman sahura kadar uzayabilir.¹⁰⁶

Bugün de âşık kahvehanelerinde yapılan fasıllar belirli günlerle sınırlandırılmıştır. Her hafta çarşamba ve cumartesi günü yapılan fasıllar akşam saatlerinde saat 19.00 itibariyle başlayıp üç saat sürmektedir. Bu vakit dinleyicinin ve âşığın durumuna göre bazen uzamakta veya kısalmaktadır. Ramazan ayında ise yine teravih ile başlayan fasıllar, fasılın gidişatına göre sahura kadar uzayabilmektedir.

¹⁰⁶ Metin Özarslan, Erzurum Âşıklık Geleneği, s. 97.

ALTINCI BÖLÜM

ÂŞIK MEVLÜT MERTOĞLU HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

6.1. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Hayatı

Âşık Mevlüt Culfa (Mertoğlu), 1 Mayıs 1964 tarihinde Erzurum ili Aşkale ilçesine bağlı Güllüdere köyünde doğmuştur. Babası Şerafettin Bey, annesi ise Hatice Hanım'dır. Mevlüt Culfa sekiz çocuklu ailenin altıncı ve ilk erkek çocuğudur. Kardeşlerinin beşi kız üçü erkektir. Günümüzde kardeşlerinden dört kız ve bir erkek kardeşi yaşamaktadır.

Mevlüt Culfa'nın baba tarafı Culfalar ailesi olarak; anne tarafı ise Cafarlar ailesi olarak ilçede tanınmaktadır. Mevlüt Mertoğlu'nun medrese tahsili görmüş olan babası imam, annesi Kur'an-ı Kerim hocasıdır. Ayrıca annesi Hatice Hanım, babası Şerafettin Bey'in de Kur'an-ı Kerim hocasıdır.

Muhafazakâr bir aile ve çevrede yetişen Mevlüt Culfa anne ve babasından edindiği dinî eğitim ile yetişmiş, bir müddet hafızlık yapmıştır.

Mevlüt Mertoğlu, 1970-1971 yılında eğitim- öğretime ilk olarak Güllüdere köy okulunda başlamıştır. 1977 yılında ortaöğretime Aşkale'de başlayan Âşık Mertoğlu, ortaokul üçüncü sınıftan sonra Erzurum Şair Nef'i Ortaöğretim Okulu'nda öğrenimine devam etmiştir. Maddi sebeplerden lise döneminde öğrenimini bırakmak zorunda kalmış, lise öğrenimini daha sonra açık öğretim lisesi üzerinden bitirmiştir.

Çocukluğu Güllüdere köyünde geçen Mevlüt Mertoğlu, ailesiyle birlikte çiftçilikle uğraşmıştır. Köy çocuklarına özgü bir çocukluk geçiren Âşığın bu dönemi hayatında önemli bir yer etmiştir. Doğayla ve hayvanlarla iç içe olan Mevlüt Mertoğlu, köye, köylüye, köyün saf hayatına her zaman sevgi beslemiş, ilgi duymuştur. Evlerin ve akrabaların birbirine yakın yaşadığı bir köyde yaşayan Âşık Mertoğlu'nun bu durum hayata ilişkin değer yargılarını oluşturmuştur.

‘‘Evler ve akrabalar birbirine yakın olan bir köyde yaşadım. Bu benim değer yargılarımı oluşturdu.’’

Askerlik görevini 1983-1985 yılları arasında sırasıyla Manisa-Kırkağaç, İstanbul ve Şırnak-Cizre’de yapan Âşık Mertoğlu 1985’de görevini başarıyla tamamlayarak evine dönmüştür. 1988 yılında evlenen Mevlüt Mertoğlu’nun iki erkek bir kız çocuğu vardır.

1990’a kadar Aşkale’de ikamet eden Mevlüt Mertoğlu, daha sonra Erzurum’a yerleşmiştir. Âşıklık sanatının yanında Mevlüt Mertoğlu, yıllarca inşaat-imar işleriyle uğraşmıştır. Başlarda kendi işini yapan Mertoğlu, inşaatla geçirdiği iş kazası sonucu iki yıl hasta yatmış ve inşaat işlerini bırakmıştır. Erzurum ve Sivas belediyelerinde çeşitli görevlerde bulunan Âşık, işi gereği Gümüşhane, Gaziantep, Malatya, Diyarbakır, Batman gibi çeşitli illerde de bulunmuştur.

6.2. Âşıklık ile Tanışması ve Usta-Çırak İlişkisi

Şiirle onlu yaşlarda tanışan Mevlüt Mertoğlu’nun âşıklık ile tanışıklığı da yine bu yaş dönemlerine rast gelmektedir. Okuma-yazma bilen ve tahsili olan babası aracılığı ile şiiri öğrenen ve tanıyan Mertoğlu, köylerde eğlence ve sohbetlerin düzenlendiği köy odaları ile âşıklığa fark etmeden giriş yapmıştır. Başlarda köy odalarına büyüklerinin yanında götür-götür işlerine yardım etmek üzere giden Âşık Mertoğlu, daha sonra söze ve saza duyduğu ilgiyle bu sohbet odalarında kendine yer bulabilmiştir.

Mevlüt Mertoğlu, ortaokul ikinci sınıfa giderken köylerine bir düğün için davet üzerine misafir âşık olarak gelen Âşık Yaşar Reyhani, Âşık İlhami Demir ve Âşık Murat Çobanoğlu’nu dinler, âşıkları ve âşıklık geleneğini o gün tanır. Babası Şerafettin Bey, ailesine akşam âşıkların kendilerinde misafir olacağını, hazırlık yapmalarını ve âşıklardan birinin asker arkadaşı olduğu bildirir fakat arkadaşının kim olduğunu söylemez. Köy odasında toplanan halk ile âşıklar arasında tanışma faslında Âşık Mertoğlu, babasının Âşık Yaşar Reyhanî ile arkadaş olduğu öğrenir ve bu

duruma çok sevinir. Babasına âşık ile tanışmak ve âşıklığı ve âşıklık geleneğini öğrenmek istediğini bildiren Mertoğlu'na, babası Şerafettin Bey Âşık Mertoğlu'nun Reyhanî ile çalışması, Reyhanî gibi ‘‘hakikatli’’ bir âşık olması şartıyla izin vereceğini söyler. 1978’lerde Âşık Reyhanî ile birkaç kez görüşen Mertoğlu, Reyhanî’nin onayıyla onun çırağı olur.

Saz çalmayı merak üzerine kendi kendine öğrenen Âşık Mertoğlu, daha sonra Âşık Reyhanî ile çalışarak saz çalmasını daha da geliştirmiştir. İlk ustası Âşık Reyhanî olan Mevlüt Mertoğlu, bir müddet de Âşık Ruhanî’nin yanında kalmış fakat Ruhanî’den istediği ölçüde bilgi ve eğitim alamamıştır. Âşık Gülhanî ile de bir süre çalışıp Gülhanî’ye çıraklık eden Mertoğlu, gerçek ustası olarak Reyhanî’yi görmektedir.

Âşık Mevlüt Mertoğlu, âşıklık geleneğinde yer alan ustalık geleneği hakkında hem çağdaşı âşıklara da hem de büyük usta âşıklara derin bir saygı duymaktadır. Âşık Sümmanî, Erzurumlu Emrah, Köroğlu, Karacaoğlu, Âşık Veysel, Yunus Emre, Âşık Hıfzî, Âşık Murat Çobanoğlu gibi önemli âşıkları manevi ustası olarak kabul eden Mertoğlu, âşıklığa kendisinden bir gün önce başlamış olsa dahi çağdaşı diğer âşıklar için de usta sıfatını kullanmaktan çekinmemektedir.

Âşık Reyhanî’nin yanında âşıklık geleneğine ilişkin bilgi ve beceriler edinen Mevlüt Mertoğlu, daha sonra gelenekteki asıl başarısını Âşık İsrail Daştan’a borçlu olduğunu söylemekte ve atışmadaki ustasını İsrail Daştan olarak belirtmektedir.

Şiir yazma ve söyleme alanında başta Meddahî ve Abubekir Zamanî’den de etkilendiğini bildiren Âşık Mevlüt Mertoğlu, bu alanda yine Cemal Divanî ve yaşça ustası sayılan Âşık Eminoglu’na da değinmeden geçmez.

6.3. Mahlası

Asıl adı-soyadı Mevlüt Culfa olan Âşık, âşıklığının ilk başlarında şiirlerinde adını mahlas olarak kullanmıştır.

Daha sonra Mertoğlu mahlasını kendisine Âşık Gülhani ile Âşık Reyhani birlikte vermişlerdir.

Mertoğlu, mahlas almasını şöyle bildirmektedir;

‘‘Âşık Gülhani rüyasında Mevlüt ile birlikte bir yerde saz çaldığını görmüştür. Saz çalması bittikten sonra Gülhani, Âşık Mevlüt’e Mertoğlu mahlasını vermiştir. Ertesi gün Âşık Gülhani, Reyhani’ye rüyasını anlatır. Âşık Reyhani de rüyadaki mahlasın Mevlüt için uygun olduğunu düşünerek Gülhani’nin rüyası üzerine âşığa bundan sonra Âşık Mertoğlu adın olsun der.’’

6.4. Âşıklığı

Şiiri babası ile tanıyan, saz çalmayı kendi merak ve ilgisiyle öğrenen Âşık Mevlüt Mertoğlu, otuz beş yıldır âşıklık geleneğinin içindedir.

Mevlüt Mertoğlu âşıklığı bir fitrat meselesi olarak görmektedir. Âşıklık ona göre doğuştan getirilen bir huydur ve kişi yaşamının tamamında bu geleneğe uygun yaşamaya çalışmalıdır. Âşıklık doğuştan gelen bir yetenek olsa da Mevlüt Mertoğlu için çalışmanın önemi de yadsınamayacak derecede büyüktür.

Başlarda ana mesleği olan inşaat işlerinin yanında gönül verdiği bir hobi olarak âşıklık geleneğini sürdüren Mertoğlu, daha sonra tamamen âşıklığa yönelmiştir. Bugün Erzurum Büyükşehir Belediyesi, Sanat Kültür Merkezi bünyesinde kadrolu memur olarak geleneğe hizmet edip âşıklığa devam etmektedir. Ayrıca bu sanat merkezi bünyesinde usta bağlama öğreticisi olarak görev yapmaktadır.

Âşıklık geleneğini her alanda temsil etmeye çalışan Mevlüt Mertoğlu, sosyal alanda da bu geleneğe katkı için çeşitli çalışmalarda bulunmuştur. Âşık M. Mertoğlu, 1998 yılında kurulan Sivas Âşıklar Derneği kurucu üyesi, 2012 yılında kurulan Erzurum İpek Yolu Âşıklar

Derneği kurucu üyesi ve bir dönem başkanı, 2013 yılında kurulan Erzurum Âşıklar ve Şairler derneği kurucu üyesidir.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun 20. Sanat yılı, İpek Yolu Âşıklar Derneği tarafından 29 Eylül 2012 tarihinde düzenlenen bir şölenle kutlanmıştır. Şölene Zakir Tekgül, Zafer Karabay gibi Erzurum ve çevre illerin âşıkları, TRT sanatçısı Mehmet Çalmaşur ve birçok mahalli sanatçı katılmıştır.

Hikâyecilik alanında ileri gitmeyen Âşık, bu durumu hikâyenin daha çok hayal ürünü olmasına bağlamaktadır. Eskiden yaşanmış büyük hikâyelerin varlığına inansa da bunların bir elin parmaklarını geçmeyeceğini bildirmektedir. Bu bakımdan pek fazla hikâye öğrenmemiş, derlememiştir. Dinleyicilerin isteği üzerine ara ara fasıllarda usta malı hikâyeler anlatmaktadır. Usta malı olarak Necip ile Telli hikâyesi ile kendi köyü ve civarında yaşanmış olduğuna inanıldığı Garip ile Mihriban hikâyesini bilmektedir.

6.5. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Çırakları

Bugün Mevlüt Mertoğlu tarafından yetiştirilmiş iki âşık ve yetişmekte olan üç âşık adayı bulunmaktadır.

Sivas'ta Rahi Gülmez (35) ve Ruhsati Eroğlu (50) âşıklık geleneğine ait bilgi, birikim ve tecrübelerini Mevlüt Mertoğlu'ndan öğrenmiştir. Çeşitli program, anma ve icra ortamlarına katılan iki âşık da M. Mertoğlu'nu usta olarak kabul etmektedirler.

Erzurum'da Özkan Yazıcı (23), Muhammet Yeşil (40) ve Sadrettin Polat (62) Mevlüt Mertoğlu tarafından Erzurum Büyükşehir Belediyesi, Sanat Merkezi bünyesinde yetiştirilmektedir. Bu kişilerden Özkan Yazıcı geleneğin izini süren, yaş itibarıyla de gelenek içinde yetişmeye müsait gerçek bir âşık adayıdır. Muhammet Yeşil, geleneği tanımasına karşın pratikte geleneğe ait unsurları öğrenen âşık adayıdır. Sadrettin Polat ise âşıklık geleneğine büyük sevgi ve ilgi duyan bir hayran olmasının yanında Mevlüt Mertoğlu'ndan saz çalmayı ve türkü söylemeyi öğrenmektedir.

‘Ben nasıl ki Reyhanî’yi temsil ediyorsam, İsrâfîl Daştan’ı, Eminoglu’nu temsil ediyorsam Özkan Yazıcı da çırağım olarak benden sonra beni rahatlıkla temsil edebilir.’

6.6. Bestelenen Şiirleri

Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun *Anlatayım Sana Çanakkaleyi, Aynaya Bakınca Doldu Gözlerim, Ayşe Erzurum’a Gelin Olaydı, Beğim Ben Aşkaleliyim, Beş Yüz Yetmiş Birde Doğunca Bir Nur, Çağırın Anamı Gelsin, Ey Aziz Vatanım Cennet Türkiye, Sebebi Var, Sebebine Diyar Diyar Sürüldüm, Şu Cihanda Eşi Benzeri Yoktur* gibi ondan fazla şiiri TRT Sanatçısı ve koro Şefi Mehmet Çalmaşur tarafından bestelenmiş ve repertuvara alınmıştır. Yine bu şiirler başta TRT’nin televizyon ve radyo programları olmak üzere çeşitli televizyon kanallarında, internet ortamında yayın yapan müzik paylaşım sitelerinde birçok sanatçı tarafından söylenmektedir.

6.7. Aldığı Ödüller

Elliden fazla yarışma ve âşık şölenine katılan Âşık Mevlüt Mertoğlu, ilk olarak 1994 yılı Konya Âşıklar Bayramı’na katılarak usta malı eser ve divan söyleme dallarında birincilik ve ikincilik ödülleri almıştır.

2003 yılında Kültür Bakanlığı tarafından âşık adaylarının yeterliliklerinin ölçülüp resmi olarak tanındıkları, kimlik verildiği sınavda birinci olmuştur.

2005-2012 yılları arasında, Bursa’da düzenlenen Bursa Âşıklar Bayramı’nda divan söyleme, irticalen söyleme, tasavvufi şiir ve atışma dallarında dereceler almıştır.

2005-2010 yılları arasında, Kars Âşıklar Bayramı ve daha sonraki adıyla Murat Çobanoğlu Âşıklar Bayramı’nda çeşitli dereceler almıştır.

2007 Sivas Âşıklar Bayramı’nda atışma alanında ikinci olmuştur.

Çeşitli yarışma ve şölenlerde aldığı derecelerin yanında Tokat, Manisa ve Bursa'daki yarışmalardan üç altın madalya almıştır.

6.8. Katıldığı Şölen, Sempozyum, Gece, Anma ve Gezi Programları

Âşık Mevlüt Mertoğlu, yurtiçinde başta Erzurum olmak üzere birçok şehirde özel ve resmî kurumların düzenlediği birçok etkinliğe katılmıştır. Âşıklık sanatının öğretimi ve temsili amacıyla Türkiye'yi gezen Âşık Mertoğlu buralarda sanatını icra etmiş ve bu faaliyetlere konuşmacı olarak katılmıştır. Bu programlar;

15-17 Ekim 2015 Atatürk Üniversitesi Değişim Ve Dönüşüm Sürecinde Âşıklık Geleneği Bilgi Şöleni,¹⁰⁷

10 Aralık 2015 Âşık Yaşar Reyhanî'yi Anma Gecesi,¹⁰⁸

8 Aralık 2016 Manisa Birinci Âşıklar Bayramı,¹⁰⁹

17 Aralık 2016 Âşık Yaşar Reyhanî'yi İkinci Anma Gecesi,¹¹⁰

22 Aralık 2016 Türkiye Yazarlar Birliği Erzurum Şubesi ve Erzurum Teknik Üniversitesi Âşık Sümmanî'yi Anma Programı,¹¹¹

17 Şubat 2017 Sümmanî Babayı Anma ve Âşıklar Bayramı,¹¹²

14 Mayıs 2017 İhsan Dede Anma ve Oltu Âşıklar Gecesi¹¹³

16 Temmuz 2017 Âşık Nihanî ve Âşık Mevlüt İhsanî'yi Anma Gecesi,¹¹⁴

¹⁰⁷ <https://webarsiv.atauni.edu.tr/degisim-ve-donusum-surecinde-asiklik-gelenegi-bilgi-soleni-tamamlandi-1> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

¹⁰⁸ <https://www.erkurum.bel.tr/Duyurular/40/7443.html> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

¹⁰⁹ <http://www.hurriyet.com.tr/asiklardan-kiyasiya-atisma-40301962> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

¹¹⁰ <https://www.facebook.com/EbbSanatMerkezi/photos/a.1703569989916104.1073741828.1703500733256363/1805720223034413/?type=3&theater> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

¹¹¹ <http://www.doguturk.com/guncel/tyb-erkurum-subesi-etude-summani-yi-andi-h19299.html> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

¹¹² <https://www.erkurum.bel.tr/GuncelHaber-buyuksehir-asik-summani-yi-andi/29/272674.html> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

¹¹³ <http://www.erkurumolay.com/buyuksehir-asiklar-soleni-22373h.htm> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

18 Ağustos 2017 Âşık Ruhanî'ye Saygı Programı,¹¹⁵

7 Ekim 2017 Âşık Mahirî'yi Anma Programı,¹¹⁶

10 Aralık 2017 Âşık Yaşar Reyhanî Anma Programı,¹¹⁷

17 Şubat 2018 Âşık Sümmani Anma ve Âşıklar Şölenu,¹¹⁸

27 Mart 2018 Ozanların Dilinden Şehit ve Gaziler Programı,¹¹⁹

31 Mart 2018 İstanbul Çekmeköy Belediyesi Uluslararası Âşıklar Şölenu¹²⁰ gibi çeşitli programlardır.

6.9. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Âşıklık Hakkında Düşünceleri

6.9.1. Âşıklık

Âşık Mevlüt Mertoğlu için âşıklık, doğuştan gelen bir yetenek ve mizaç meselesidir. Ona göre her insanın yatkın olduğu bir yetenek ve sahip olduğu bir huy vardır, bu bellidir, sadece zamanla bu özelliklerin ortaya çıkması, gelişmesi beklenmektedir. Âşık Mevlüt Mertoğlu, âşık olarak doğmuş fakat şartlar oluşuncaya dek âşık olmayı beklemiştir. Âşıklık onun için Allah vergisidir.

Mevlüt Mertoğlu, âşık olmak ya da âşıklık yapmak gibi tanımlara inanmamaktadır. Onun için âşıklık gönülden gelen bir duygudur, gönül meselesidir. Bu konu hakkında düşüncelerini şöyle bildirmektedir;¹²¹

¹¹⁴ <http://www.hedefhalk.com/asik-nihani-ve-mevlut-ihsani-bardizda-anildilar-1137033h.htm> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

¹¹⁵ <http://www.karbeyazmedya.com/haber/buyuksehir-belediyesinden-koca-cinara-vefa-h730.html> (Ulaşım Tarihi: 09.05.2018)

¹¹⁶ <https://www.facebook.com/EbbSanatMerkezi/photos/a.1712408072365629.1073741829.1703500733256363/1948632015409899/?type=3&theater> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

¹¹⁷ <http://www.haberturk.com/yerel-haberler/13962682-asik-reyhani-vefatinin-11-yilinda-anildi> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

¹¹⁸ <http://www.gazetepusula.net/2018/02/16/asik-summani-anilacak/> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

¹¹⁹ <http://www.oltu.bel.tr/haber-detay-SEHIT-VE-GAZILERIMIZE-VEFA-GECESI> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

¹²⁰ https://cekmekey.bel.tr/isDosyalar/2018/03/02/cekmekey-belediyesi-_Abr4.jpg (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

¹²¹ Âşık ile yapılan 17.12.2017- 18.12.2017 tarihli görüşmelerden alınmıştır.

‘‘Âşıklık bir gelenektir. Âşık olunmaz, âşık doğulur. Âşıklık Allah vergisidir. Şiir yazma ile sadece âşık olunmaz. Zaten âşık olunsaydı, Türkiye’nin seksen milyonu da âşık olur.’’

Âşık Mevlüt Mertoğlu’na göre insanı ve insanlığı ayakta tutan duygular sevgi ve aşk duygusudur. Bu duygular beşeriden ilahî olana kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Beşeri aşk insanı ilahi aşka ulaştıran bir yoldur.

‘‘Aşk, âşığın aynasıdır. Herkes hissettiği ölçüde yaşar ve var olur. Biz âşıklar içinde bu böyledir. Hissettiklerimiz ve hissettiklerimizi kaleme, kâğıda dökmemiz bizi, bizim iç dünyamızı yansıtır.

Mevlana’ya demişler ki bize aşkı tarif et. O da demiş ki âşık olun da görün. Aşkı, âşık olmadan çözemezsin ama aşkın ve âşıklığın başlangıcı beşeriyetten başlar. İnsanın insanı sevmesinden başlar. Aşkı tarif etmek kitaplara sığmaz. Ancak yaşayıp göreceksin. Aşk bende beşeriyetten başlar maneviyata geçer. Peygamber de bir beşer. Cenabı Hak buyuruyor ki Sen olmasaydın ben kâinatı yaratmazdım. Sevgisiz hiçbir şey olmaz. Arifi billah aşkı üçe ayırıyor; beşeri aşk, mecazi aşk, ilahi aşk. Ama mecaz aradan çıktı mı beşer ile ilahi bir arada kalıyor. Kulun Allah’a ulaşmasında vesile kuldur. Allah, her kavme peygamber göndermiş, kendisine ulaşması için insanların. İnsanın ve aşkın üstün oluşu burdan başlıyor. Beşeriyi sevmeyen ilahiye sevmez. Gençlik dönemlerimde hep genç kalacağım sanardım, beşeri aşkı da işlerdim. Yaşlanmaya yüz tutunca değiştim. Gençlik döneminde yazdığım 250 şiiri yırttım hep beşeriydi. Zaman zaman zaman bir baktım şiirim beşeriden ilahiye dönüştü. Şiirimde her ikisi de vardır.’’

Âşık Mevlüt Mertoğlu’na göre âşıklık, âşık ile Allah arasındaki bağın tamamıdır. Hakka duyulan yoğun ve derin sevgi, sorgusuz teslimiyet âşıklığı tam anlamıyla ifade etmektedir.

‘‘Bana göre âşıklık Hakkı sevmeyi, Allah’ı sevmeyi ifade ediyor. Cenab-ı Allah âşıklara ‘Benim bülbüllerim’ demiş Şuara Suresinde...’’

Âşık Mevlüt Mertoğlu için şiir kendi başına bir dildir. Âşıklar da bu dilin hem araçları hem de temsilcileridir. Âşık, günlerce ifade edemeyeceği duygu ve düşünceleri şiiri ve şiirin dilini kullanarak çok kısa bir şekilde ifade edebilmektedir. Yine bu da hem yeteneğe hem de söyleyenin mizacına bağlıdır.

“Âşıklar büyüü bir dil kullanırlar. Bu dil, şiirin dilidir. Kalitesiz olanları saymıyorum, nerede iyi bir şiir varsa orada bir dil, bir insan vardır. Biz âşıklar da bundan faydalanırız. Şiirimizle anlatmak istediğimizi anlatır, hem bu dili halka götürürüz, hem de bu dili temsil ederiz. Bu manada belki de seçilmiş insanlarıdır.”

“Şiirin şuurunu çözdüm. Ruhani de bana bunu dedi ‘Bu şiirin şuurunu çözümü, usta malı kullanmaz’ demiştir.”

Hayal şiir için önemlidir. Hayal etmeden, düşünmeden ortaya çıkacak şiir çok azdır. Âşık bir şeyden bir miktar esinlense de çoğunlukla hayal eder ve ortaya şiirini çıkarır. Âşık Mertoğlu da bunu şöyle bildirmektedir:

“Ben şiirlerimde yaşamdan çeşitli şekillerde ilham alırım. Ama nereye kadar? Ben insanların bir anını, yaşamın bir bölümünü görebiliyorum. Bir yerden sonrası düşünceme, hayal gücüme kalıyor. Ona göre bir tip çizebiliyor, bir şeyler yazabiliyorum.”

Âşıkların bade içip içmediği, bade konusunun varlığına temkinli yaklaşan Âşığa göre bade anlatılardan daha farklı bir idealdir. İnsan, yaratılıştan bir badeye, bir ülkeye sahiptir. Bu bazılarında temel hedef olurken bazıları için içsel bir histir. Mertoğlu’na göre âşıklar için de bade içmekten ziyade rüya görmek vardır. Rüya görülen güzel olaylar ve mistik anların etkisi kişiyi derinden etkiler, kişi bu duruma göre hareket eder. Kendisi de badeli âşık değildir. Âşık Mertoğlu için eğer rüya motifi varsa kendisinin kabul ettiği ve örnek gösterdiği iki rüyası, onun da rüyalı âşık olduğuna ilişkin tezidir.

Âşık Mevlüt Mertoğlu, Sivas'a Âşıklar toplantısı için giderken rüyasında bir kadının havuza düştüğünü görür. Daha önce hiç görmediği bu kadını kurtarmak için suya atlar ve kadını sudan çıkarır. Sudan çıkan kadın teşekkür ederim Mevlüt der ve Âşık uyanır. Toplantı için Sivas'a vardıklarında yemekte bir kadın âşık ortak arkadaşları vasıtası ile Âşık Mertoğlu ile tanışmak ister. Daha önce Âşık ile hiç karşılaşmamış ve tanımayan bu kadın gece rüyasında Mertoğlu'nu gördüğünü bildirir ve rüyasının Mertoğlu'nun rüyası ile bire bir aynı olduğunu ifade eder.

“Bade konusu şudur. Bade insanların gayesidir. Badenin kimse rengini gördüğü yok, içtiği yok. Rüyada insanlar bunu bir şekilde yaşamıştır. Benim Sivas'ta yaşadığım olay belki de badedir. Rüyalı âşık demek daha doğru geliyor. Bade olayı şudur; ruhlar âleminde inanan ruhlar ile inanmayan ruhların ayrılmasında âşıkların Kevser havuzuna girmesidir. Ruhlar âleminde verilmiştir. Mecazi anlamda her insanın badesi vardır.”

İkinci olarak Âşık Mertoğlu, rüyasında birkaç gün üst üste Erzurumlu Emrah, Âşık Sümmanî ve Âşık Reyhanî'yi görür. Bu âşıkların hepsi ayrı ayrı bir yerlere çağırır kendisini. Âşık Mertoğlu uyanınca rüyasını ilim sahibi kişilere anlatır, onlar rüyasını dillendirmemesini isterler. Âşık bu rüyalardan sonra memleketinden ayrılır ve on bir ay boyunca bir türlü memleketine geri dönemez. Âşık için gurbette burada başlamaktadır. Âşıklık geleneğinde gurbet her aşığın harcı olmuştur. Âşıklar, türlü sebeplerle gurbete yola koyulmuşlardır. Mevlüt Mertoğlu da çeşitli sebeplerle gurbete çıkmasının yanında asıl gurbetin dünyanın tamamı gerçek sılanın inanılan ahiret yaşamının olduğunu düşünmektedir.

“Bülbülü altın kafese koymuşlar rahat etmemiş bırakmışlar gitmiş bir çalının başına konmuş. Asıl gurbet dünya... İnsanlar asıl gurbetçiliği dünyada çekiyorlar. Burası geçici, burası yalan orası (ahiret) gerçek çünkü. Gurbetçilik her konuda yalnız kalmaktır. Âşıklığın kaderinde gurbet vardır. Erzurumlu Emrah beni çok yaralar. Bir kere de Erzurumlu Emrah,

Sümmanî, Reyhanî'yi gördüm rüyamda. O rüyalar beni 11 ay dolandırdı. Rüyalarımı anlattım bana seyyahlık çıktı. ''

6.9.2. Aşığın Görev ve Sorumluluğu

Âşık, sadece şehir şehir gezip türküler söyleyen, insanları eğlendiren, insanlara hikâyeler anlatan kişi değildir. Başlangıçtan günümüze kadar aşığın topluma karşı görev ve sorumluluğu olmuştur. Âşıklar, halkın içinde yaşayarak halkın sesi olmuşlardır. Onlar toplumun aksayan yönlerini, insanların eksikliklerini ve toplumun genel düzenini hem yönetenlere hem de yönetilenlere bildirmişlerdir. Bu iletişimi sağlarken de âşık, bunları hiçbir çıkar gözetmeden, eksiltmeden ya da abartmadan bildirmek zorundadır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu da bu bilinç ve sorumluluk ile sanatını icra eden âşıklardan olmaya çalışmaktadır. Madde diye nitelendirdiği paranın cazibesine kapılmadan halkın sorunlarını bir ayna, bir fotoğrafçı gibi halka ve yöneticilere sunmalıdır. Âşık bu görevi ile toplumda imam ve öğretmen gibi özenli davranmalıdır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu için âşıklıkta hiciv, eleştiri ön plandadır. Âşık, bir hikâye anlatıcısı değil bir eleştirmen olmalıdır. Hikâye hayal ürünü iken aşığın eleştirileri gerçektir. Çünkü toplumun içinde yaşadığı ve gördükleri gerçektir.

''Hikâyeye fazla inanmam. Hikâye hayal ürünüdür. Olmamıştır diyemem ama bu kadar anlatıldığı gibi değildir. Günümüzde âşık hicivci olmalıdır, eleştirici olmalıdır. ''

Teknolojinin gelişmesi ve haberleşme şartlarının kolaylaşması ile âşıkların toplum içindeki önemi de gittikçe düşmüştür. Haber getirip götür, soru ve sorunları bildiren âşık, kısmi olarak eskimiş, eski önemini yitirmiştir. Aşığa ve âşıklığa olan eski rağbet kalmamıştır. Bu durumdan mustarip olan Âşık Mevlüt Mertoğlu, teknolojiye karşı çıkmadan çok kültürün yitip gitmesine, âşıklık geleneğine gereken önemin verilmemesine üzülmemektedir. Popüler kültür, halk kültürü karşısında üstün gelmektedir.

‘‘Başta âşık halkın fotoğrafçısıdır. Gördüklerini kellesi gitse eksiltmeden, fazlalatmadan söylemelidir. Günümüzde bakın üç kısım insanın yükü ağırdır. İmamların, öğretmenlerin ve âşıkların. Âşıklar halkın dili, gözü, tercümanı olmalıdır. Âşık, maddeye eğilir de doğruları lanse etmezse dilsiz şeytan olur. Bunun ayeti var. Şiirlerimin çoğunda eleştiri yaptım, doğruları söyledim. Bedelini de ödedim. Âşık tabiatın ve halkın fotoğrafçısıdır. Doğruya doğru, eğriye eğri demelidir.’’

‘‘Halkın medyası âşıklardı. Her yere haber getirir, götürürdü. Âşıklar şimdi teknolojiyle nesli tükenen kel aynak kuşları gibi kaldı. Gençlerde bu iş için heves de yok. Koskoca Erzurum şehrinde iki tane çırak var. Yirmi yaşında sesi güzel, sazı güzel çalan gençler var. Niye bunlar heveslisi değıl bu işin? Niye bunlar geleneğı yürüten olmasın? Çağın getirdiğı Rapidir, popudur, bunlar popüler müzikler, müzikçiler revaçta.’’

‘‘Kaset, plak devri bitti. 2000 yılında tek bir kaset yaptım Kültür Bakanlığı istedi diye. Yener Yılmazoğılu’nun stüdyosunda. Kaset yapma gibi bir arzum olmadı. Gurbetten Silaya Mektup adlı kaset. Maddi olarak da yük gördüm. Kimseyi de destekleyici olarak kullanmak istemedim. Âşık dilenci olmamalıdır.’’

6.9.3. Erzurum ve Âşıklık Geleneğı

Erzurum, âşıklık geleneğinin ortaya çıktığı dönemlerden itibaren önemli bir merkez konumunda olmuştur. Birçok âşık Erzurum’da yetişmiş, birçok aşığın yolu Erzurum’a düşmüştür. Geçmişten günümüze bu özelliğini ve önemini koruyan Erzurum’da âşıklık geleneğı ara ara kesintilere uğrasa da kaybolmamış, varlığını sürdürmüş ve son dönemlerde de iyice hareketlenmiştir.

Erzurum âşıklık geleneğinde yetişen, Erzurumlu âşıklara ve Erzurum âşıklık geleneğine büyük önem gösteren Âşık Mevlüt Mertoğılu için burası *âşıklığın anayasasıdır*. Âşık Mertoğılu, Erzurumlu âşıkların kendi aralarında

birlik olamamasından yakınsa da her fırsatta Erzurum âşıklarını yüceltmektedir.

Resmi kurumların bu kültürü desteklemeleri de yine âşıklar ve âşıklık için önemlidir. Erzurum âşıklık geleneğinin bugünkü ilgiyi görmesinde ve yaşamasında emeği olan Vali, Büyükşehir Belediyesi, Büyükşehir Belediye Başkanının emekleri de göz ardı etmemektedir.

‘‘Âşıklığın başlangıcı, anayasası Erzurum’dur. Âşıklığın doğduğu yer Kars, geliştiği yer Erzurum’dur. Erzurumlu âşıklar doludur, iddialıdır. Çıracak aşığımız da iyi atışma yapar, usta âşık da.

Bütün Türkiye’deki iller Erzurum’a hevesleniyor. Erzurumlu âşıklar her gittiği yerden başarı getirir. Âşıklar bu kahve ile yeni bir güç kazandı, yeni bir başlangıç yaptı. Ölmekte olan bir gelenek canlandı, güçlendi. Âşıklara ve kahveye gösterilen ilgiden de çok memnunuz.

Yeni Başkan Mehmet Sekmen gelene kadar bu iş burada da bitmişti. O geldi, bu kültüre önem verdi, başarılarım sayesinde beni Sivas’tan buralara getiren de o oldu. Âşıklar kahvesi Belediyenin bize vermiş olduğu bir değer. Bütün arkadaşlarım bunu düşünüyor. Buradan göçen âşıklar Sivas, Bursa, İstanbul’da kendi imkânlarıyla ne yaparlarsa artık... Biz burada kahvede çalışıyoruz, dinleyenimiz var. Erzurum’da kültürü seven bir Vali, kültüre sahip çıkan bir Belediye Başkanı var.

Erzurum Âşıkları şanslı fakat Erzurum Âşıklarında birbirlerine karşı istikrar yok. Âşıklarda benlik hırkası var. Biz olmayı bilmiyoruz. Âşıklığı yaralayan şeydir bu. Âşık mütevazı, gönlü alçak olmalı ama uysal koyun olmamalı. Âşık maddeye eğilmemeli, kim bir avuç tuz alırsa peşine gitmemelidir. Bu âşıklığa, geleneğe bir darbedir.’’

6.9.4. Âşıklık ve Atışma

Âşık fasıllarının temel taşlarından biri olan atışma, âşıkların güçlerini ve yeteneklerini sergiledikleri en önemli bölümdür. İki ya da daha

fazla âşık, âşık meclislerinde, toplantı veya şölenlerde karşılaşır ve birbirlerine karşı üstünlük sağlamaya çalışırlar.

Atışma alanında kendine güvenen ve iddialı olan Âşık Mevlüt Mertoğlu da ikili ve üçlü birçok atışmaya girmiş, başarılı olmuştur. Ona göre atışma, âşıklıkta farklı bir alandır. Mertoğlu'na göre sürekli çalışma isteyen atışma için sahip olunan yeteneğin yanında çokça okuma da yapılmalıdır.

“Atışma başka bir alandır. Yetenek ister çok okuma ister. Allah söyler, ruhsat verir. Erzurum âşıklar kahvesine kim geldiyse Mertoğlu onların deneme tahtası olmuştur. Hep kendilerini bende denemişlerdir. Allah o kadar büyük ki hiç de ayak açmamışumdır hep onlar açmıştır ben peşlerine giderim. Puanlı yarışmalarda da birçoğunun korkulu rüyası olmuşumdur. Her puanlı atışmada benim karşıma yine Erzurumlu âşıklar çıkmıştır. Atışmada ustam İsrail Daştandır. Onun felsefesi ile yetiştığım için onun karşısına çıkarım. Ebubekir Zamanî, Cemal Divanî, Sıtkı Eminoğlu benimle dişe diş atışma yapar. Bunların karşısında temkinliyimdir. Yine de korkum, çekincem yoktur. Atışmayı İsrail Daştan, Ebubekir Zamani'den öğrenmişimdir. Geri kalanı da ilme aittir. Atışmada kimin karşısına çıksam ona göre davranır, balyozumu sağlam yere vururum.”

YEDİNCİ BÖLÜM

ÂŞIK MEVLÜT MERTOĞLU'NUN ŞİİRİNDE İÇERİK

7.1. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Şiirinde İşlediği Konular

Geniş ve zengin bir halk kültürü ile beslenen Halk şiiri, kaynağını bizzat kendisini oluşturan halktan, halkın yaşamından almaktadır. Halk şiirinde aşk, ayrılık, ölüm, doğa, toplum, özlem, din, kahramanlık, savaş, göç gibi her türlü duygu ve düşünce dile getirilmektedir. Halk şiirinin sözcüsü olan âşıklar da şiirlerinde geniş bir yelpazede birçok bireysel ve toplumsal konuyu dile getirmişlerdir.

Âşık şiirleri, içeriklerine, yönelişlerine, tabiat ve toplum karşısında aldıkları tavra göre doğa, toplum, kadere isyan, dinî, aşkın kendisini ve başkalarını eleştirme, zamandan şikâyet, düzeni eleştirmek gibi çeşitli şekilde bölümlere ayrılmaktadır. Âşıklar, aşk, tabiat, gurbet, sıkıntı, kadın, öğüt, din ve tasavvuf konularının yanı sıra toplumsal çevreden öğeler alıp işlemişlerdir. Âşık şiirinde gelenek ve göreneklerle ilgili benzetmeler, toplumsal çevre ve olaylarla ilgili tasvirler yer almıştır.¹²²

Âşıklık geleneğinin halen daha canlı bir şekilde yaşatıldığı Erzurum bölgesinde yetişen ve yaşayan Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun da şiir içeriğini oluşturan halk edebiyatının bu canlı, sözlü ve yazılı kaynakları Âşığın şiir dünyasını oluşturmakta ve etkilemektedir.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde aşkın geniş hayal dünyası ve ince duyguları kelimelerle işlemesi göze çarpmaktadır. Âşık, çevresine, ailesine, ülkesine, insanlara ve insanlığa oldukça duyarlıdır. Bireysel ve toplumsal konular Âşığın şiirlerinde sıkça yer almaktadır. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiiri; aşk, ölüm, tabiat, din ve tasavvuf, aile ve çevre, toplum, gurbet, özlem, vatan ve millilik, gelenek ve görenekler, tarih, tarihî ve

¹²² Erman Artun, Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, s. 167.

önemli şahsiyetler, medeniyet tasavvuru gibi düşünce ve duygu dünyasının birçok alanına hitap etmektedir.

Öğrenim hayatı olmayıp sözlü geleneğin içinde yaşayan ve yetişen Âşık Mevlüt Mertoğlu, âşıklık bilgilerini de öncelikle yazılı kaynaklardan değil sözlü gelenek dâhilinde usta-çırak ilişkisi içerisinde öğrenmiştir. Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Hacı Bayram-ı Veli, Erzurumlu Emrah, Âşık Şenlik, Âşık Sümmanî, Karacaoğlu, Köroğlu, Âşık İhsanî gibi önemli âşıkları ve veli şahsiyetleri kendisine manevî usta sayan Âşık Mevlüt Mertoğlu ayrıca Âşık Yaşar Reyhanî, Âşık İlhami Demir, Âşık Murat Çobanoğlu gibi âşıkları dinlemiş ve tanımıştır. Yine Âşık Mevlüt Mertoğlu, Âşık Ruhanî, Âşık Gülhanî ve Âşık Reyhanî gibi usta âşıklara da çıraklık yapmıştır.

Halk ve Divan Edebiyatının kaynaklarından yararlanan Âşık Mevlüt Mertoğlu şiirlerinde yukarıdaki usta âşıkları anarken Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Emrah ile Selvihan gibi halk hikâyelerine de yer vermiştir. Yine şiirlerinde Leyla ile Mecnun, Yusuf u Züleyha gibi divan edebiyatı mesnevilerinden söz edip Hallacı Mansur, Nesimî, Fuzulî gibi klasik edebiyatın önemli temsilcilerine yer vermesi aşkın edebiyatın bu iki kolundan yararlandığını ve bu kaynaklar hakkında bilgisi olduğunu göstermektedir.

Sözlü gelenek temsilcisi olarak iletişim gücünü iyi kullanan Âşık Mevlüt Mertoğlu, yazı ve konuşma dilinde İstanbul Türkçesiyle birlikte yerel dil ve söyleyiş özelliklerini, Erzurum ağzını da kullanmaktadır. Onun kullandığı dil süs ve gösteriştan uzak, halkın içinde yaşayan canlı bir dildir.

7.1.1. Aşk Konulu Şiirleri

Halk Edebiyatı şiirinde en çok işlenen konuların içinde aşk konusu başta gelmektedir. İki insanı türlü yönlerle birbirine bağlayan sevgi ve aşk duyguları insanlık boyunca en yoğun yaşanan duygulardan olmuştur. Âşık

Edebiyatının ve âşıkların sıkça ele aldığı, beşeri olana karşı duyulan bu hisler zamanla doruğa ulaşır manevî bir hale bürünmüştür.

Aşk, halk şiirinde başköşededir. Âşık bahtsız, sevgili zalimdir. Âşık bazen vuslata erer. Halk şiirinde en çok işlenen tema olan aşkın gerçek ve hayali olanı vardır. Çoğunlukla aşk gerçek, dolaysız kadın erkek ilişkisi üzerine kuruludur. Halk şiiri kara sevda, arzu, istek ve maddi aşk çizgisinde dolaşır. Âşık, sevdiği uğruna ölmeye, ona kul köle olmaya hazdır. Âşıkların sevdiği güzeller de divan edebiyatındaki güzeller gibidir. Gamzesi öldürmek için yay tutar, kirpikleri ok atar, aşığı derinden yaralar, aşığı öldürmeyip aşkıyla esir eder. Âşık, aşkın verdiği acılarla bütünleşir.¹²³

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde aşk, somut olandan soyut olana geçişte bir arayış ve kabullenişin sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun şiirlerinde bahsettiği aşk, güzele ve güzelliğe duyulan mistik yönü olan, kuvvetli bir duygudur. Âşık, şiirlerinde güzelin ve güzelliğin tahlilini yapmaya çalışmaktadır. Bunu yaparken bir taraftan derin duygu ve hayal gücünü kullanırken diğer taraftan doğadaki varlıklardan ve kalıplaşmış ifadelerden yararlanır. Kaş, göz, yanak, yüz, cilve, naz, bakış, huy ve mizaç özellikleri Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirinde geçen güzellik unsurlarıdır.

Âşığın sevgiden aldığı ilham ve aşk duygusunun ruhunda hissettirdiği yakıcılık Mertoğlu'nun şiir kaynaklarını oluşturmaktadır. Âşık bazen duygularının istismar edilmesinden, bazen sevgiliden karşılık bulamamaktan bazen de sevgiliden ayrı düşmekten yakınmaktadır. Sevgilinin vefasızlığı, umursamazlığı, çeşitli sebeplerle rakiplere eğilimi gibi durumlar âşık için acı vericidir.

Âşığın şiirlerinde karşımıza çıkan Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin gibi divan mesneviler, Gül ile Bülbül hikâyeleri, masallar ve masalsı unsurlar yine şiir kaynaklarını oluşturan değerlerin başında gelmektedir.

¹²³ Erman Artun, Türk Halk Edebiyatına Giriş, Karahan Kitabevi, Adana, 2015, s. 78.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirinde ifade edilen özlem duygusu ise somut, beşeri bir özlem hissidir. Onun şiirinde maddi ve manevi birçok unsur bu özlem duygusunu oluşturmaktadır. Geçinme kaygısı yüzünden gurbete çıkma, sevgiliden karşılık bulamayıp gurbete düşme, sevgili ile bir araya gelemeyip gurbete çıkma, gurbette sevdiklerinden ayrı kalma ve yalnızlık duyguları özlem duygusunu ortaya çıkaran unsurlardır.

Şiir 6: Âşığın duygularının istismar edilmesi âşık için bir ıstırap kaynağıdır. Bu duyguların istismarı, Âşığı mutsuzluğa sürüklemektedir. *Neyini Sevdim* adlı şiirde sevgilinin sevene karşı gösterdiği bu olumsuz tutum ve davranışlarından şikâyet edilmektedir.

...
*Sevdim gönlümdeydi meskeni yurdu
Plan hazırladı tuzaklar kurdu
Bedenimden değil kalbimden vurdu
Ben bu vicdansızın neyini sevdim*

Şiir 8: Sevgili, özlem duyulan, beklenilendir. Sevgiliye duyduğu özlemi her fırsatta dile getiren Âşık, *Doğum Günün Kutlu Olsun* adlı şiirde sevgiliye duyulan özlem hissini sevgilinin doğum gününü kutlayarak ifade etmekte ve yine sevgilinin vefasızlığından tatlı sert şekilde yakınmaktadır.

...
*Ben idim bağında goncayla gülün
Kedere bıraktın şeyda bülbülün
Nice kırk üç kez on yedi eylülün
Doğum günün kutlu olsun Paslanmaz*

Şiir 9: Halk şiirinde aşk hem maddi hem de manevi bir duygu olarak düşünülmektedir. Âşık, *Beni* adlı şiirde yaşadığı aşk duygusunun derinliğini ifade etmiştir. Mertoğlu için aşk, her yönüyle var oluş sorunudur.

...
*Mertoğlu olmuşum aşka avare
Başa geleceğe olmazmış çare
Bir sevda uğruna yanmışım nare
Aşkın ocağına çatmışlar beni*

Şiir 11: Sevgili türlü yönleriyle şikâyet edinilendir. *Anlarsın* adlı şiirde Âşık, sevgiliden ayrılışın getirdiği hüznü ve sevgilinin bu hüznün duygusunu umursamazlığından duyduğu memnuniyetsizliği dile getirmektedir.

*Aynaya baktığın güzel gözlerin
Bir gün yaşla dolduğunda anlarsın
Kara kaderinle bahtsız talihin
Bir gün seni bulduğunda anlarsın*

Şiir 14: Manevi aşkın baskın olduğu *Asacaksan As da Git* adlı şiirde Âşık, ayrılık konusu üzerinde durmakta, ayrılığın acı verici olsa da bazı durumlarda gerekli olduğunu bildirmektedir.

*Yar bekleme ayrılığın mührünü
Basacaksan bir an evvel bas da git
Selamı sabahı bir merhabayı
Keseceksen bir an evvel kes de git*

Şiir 16: Çevresine duyarsız kalmayan Âşık, yaşamın olağan akışında her şeyi kendi bütünlüğü içinde değerlendirmektedir. Bir sevgi varsa karşılığının da olması gerektiğine inanıp *Vicdansız Dedi* adlı şiirde sevilenin, sevenin duygularına itibar etmemesinden yakınmaktadır.

*Sebebini anlamadan bilmeden
Şu kız bana birden vicdansız dedi
Bilmiyorum öyle miyim değil mi?
Şu kız bana birden vicdansız dedi*

Şiir 17: Sevgili aşkın ilan edildiği, kendisinden beklenti duyulan kişidir. *Ne Olur* adlı şiirde Âşık, sevgiliye duygularını ifade ederek aşkını duyurmak istemektedir.

*Dört mevsimin ayrı ayrı tadı var
Yaz ayında kar isteme ne olur
Çiçeksiz bahçede bülbüller ötmez
Gül yanında har isteme ne olur*

Şiir 18: Sevgili dışarıya karşı kıskanılan, tek görülen kişidir. *Kıskandım* adlı şiirde sevgiliye duyulan kıskanma duygusu, somut ve soyut dünya karşısında yoğun bir şekilde işlenmektedir.

*Seher yeli ılgıt ılgıt eserken
Rüzgârdan poyrazdan yelden kıskandım
İNme has bahçeye yad eller görür
Bülbülden goncadan gülden kıskandım*

Şiir 19: Sevgili kavuşmak istenilendir. Sevgiliden ayrı durulması âşık için ıstırap vericidir. *Gel Yârim* adlı şiirde sevgiliye kavuşma isteği anlatılmaktadır.

*Aşkın beni esir aldı satıyor
Kul al beni pazarıma gel yârim
Bu viranda kazazede yatıyor
Gözüm yaşı hazarına gel yârim*

Şiir 20: Sevgili, âşığa karşı vefasız olandır. Mecazlarla örülü *Gelirdim* adlı şiirde Âşık, kavuşmayı istemeyen sevgiliden ve sevgilinin vefasızlığından yakınmaktadır.

...
*Varıp satıcıdan satın alsaydın
Ak kâğıda kara kalem çalsaydın
Ya bir haber ya bir selam salsaydın
Beni candan özleseydin gelirdim*

Şiir 23: Manevi aşk duygusu etrafında şekillenen *Yar Yarası Var* adlı şiirde aşktan çekilen ıstıraptan ve sevgilinin can yakıcılığından bahsedilmektedir.

...
*Ateş salıp ciğerimi dağlarsın
Engel olup yollarımı bağlarsın
Diyorlar ki âşık neden ağlarsın
Dostlar Mertoğlu'nda yar yarası var*

Şiir 25: Her koşulda aranan sevgili varlığı ve yokluğu ile birdir. İkisi de Âşık için aynı öneme sahip duygulardır. *Minnet Eylemem* adlı şiirde de

sevgilinin varlığından duyulan sevinç ifade edilmektedir. Onun varlığı âşık için her şeyin üstündedir.

***Bulmuşken kaybetmem dert ortağımı
Bundan sonra ele minnet eylemem
Varlığın donatır gönül bağımı
Bülbül ile güle minnet eylemem***

Şiir 29: Sevgili, âşık için ilgisiz olunca şikâyet kaynağıdır. Karşılık bekleyen âşık için bu durum acı vericidir. *Yetmez Mi?* adlı şiirde de sevgilinin ilgisizliği üzerine sevgiliden yakınılmaktadır.

...
***Çok yakinken uzaklarda arattın
Yasa boğdun al yeşilim karattın
İlkbaharda su vermeyip sararttın
Hazan vurmuş gül eyledin yetmez mi?***

Şiir 30: Âşığın iç dünyasını yansıttığı *Nedir?* Adlı şiirde aşkına karşılık bulamayan âşığın sevgiliye sitemini dile getirmektedir.

...
***Ah feryadım asumana çıkıyor
Yokluğun kelepçe beni sıkıyor
Hasretlik ateşi yürek yakıyor
Sinem dağlatmanda muradın nedir***

Şiir 32: Sevgilinin ilgisizliği Âşık için bir yükür. *Neye Benziyor?* Adlı şiirde sevgisine kayıtsız kalıp cevap vermeyen sevgiliden şikâyet edilmektedir.

***Ey muhannet gül yerine taş gelir
İsteğin muradın neye benziyor
Ah figanım sana çok mu hoş gelir
Acep bu feryadım neye benziyor***

Şiir 33: Âşık Mevlüt Mertoğlu şiirlerinde manevi aşkın yanında maddi aşkı da işlemektedir. Gerçek bir sevgiden bahsettiği *Nerdesin?* Adlı şiirde Âşık Mertoğlu gurbette iken eşine duyduğu özlem ve sevgi duygusunu dile getirmiştir.

*Karanlık gecemin yok mu sabahı
Ey mehtabım ay suratlı nerdesin
Vurduğun yaranın yoktur iflahı
Derdi bende çok firkatli nerdesin*

Şiir 36: Âşık Mertoğlu'nun şiirlerinde karşılıksız aşk sürekli vurgulanmaktadır. *Geç Kaldın* adlı şiirde yine sevgisine karşılık vermeyip sevdiğini cevapsız bekleten sevgiliden şikâyet edilmektedir.

...
*Söz vermiştik bir kararda durmaya
Çok bekledim gelip yaram sarmaya
Elin ile son kez bir su vermeye
Vakit geçti ömrüm bitti geç kaldın*

Şiir 39: Sevgili övgüye ya da yergiye sıkça muhatap olan kişidir. *Kara Gözlüm* adlı şiirde sevgili çeşitli fiziksel ve ruhsal özellikleriyle övülmektedir.

...
*Nedir şu sendeki cilveyle eda
Yüzün gören âşık düşer feryada
Görmedim sen gibi güzel dünyada
Al yanağın sanki nar kara gözlüm*

Şiir 40: Aşk bir dert halidir. Âşıklar bu dertten şikâyetçi olsa da eksik de kalamazlar. *Beni* adlı şiirde de aşk derdinden duyulan ıstırap işlenmektedir.

*Hilal kaşlarınla ok kipriklerin
Kimse dolduramaz bendeki yerin
Şu yazdığım şiir senin eserin
Uzaktan uzağa çağlatır beni*

Şiir 42: Sevgili, sevenin olduğu kadar sevgilinin çevresindekilerin de dikkatinde olan kişidir. Âşık da bu durumda kendisini dışarıya karşı rakip olarak görmektedir. *Güvenmiyorum* adlı şiir, sevgilinin aşığa takındığı tutum karşısında aşığın yaşadığı hayal kırıklığı ve sevgiliye duyulan güvensizlik duygusu üzerine yazılmıştır.

...
*Kara kış ayında beni yandırdın
Ağustosta her bir azam dondurdun
Bir kez değil beni bin kez kandırdın
Ben senin sevgine güvenmiyorum*

Şiir 43: Sevgili her türlü sebepten sıkça anılan ve anılacak olan kişidir. *Sevgililer Gününü* adlı şiirde Âşık, sevgililer gününü fırsat bilerek sevgisini anlatıp sevdiğinin sevgililer gününü kutlamaktadır.

***Sevgiliden sevgiliye naz olur
Kutluyorum sevgililer gününü
Sever isen dört mevsimim yaz olur
Kutluyorum sevgililer gününü***

Şiir 45: Sevgili, sürekli özlem duyulan kişidir. Sevgiliye duyulan özlem ancak kavuşma olursa son bulmaktadır. *Tutmayacakmış* adlı şiirde Âşık, sevgiliye duyduğu özlemi belirtmekte ve kavuşma arzusunu dile getirmektedir.

***Bin bir tane şafak art arda geçmiş
Yar sen gelmeyince atmayacakmış
Şems, Kamer, yıldızlar nikap bürünmüş
Güneş doğup Aysa batmayacakmış***

Şiir 50: Âşık Mertoğlu'nun şiirlerinde dile getirdiği aşk çoğunlukla hayali, manevî bir aşktır. *Kaşesi Değil* adlı şiirde bu hayali duygunun ruhunda hissettirdiği kederi ifade etmektedir.

...
***Beni benden alan o güzel Zühre
Yaptığı çilede bitmedi süre
Baktım fermanıma vurulan mührü
Meğer mutluluğun kaşesi değil***

Şiir 52: Sevgili her zaman bir arada olunmak istenen kişidir. *Engel Olamadım* adlı şiirde Âşık, sevgiliden ayrı düşmekten şikâyet etmekte, ayrılığın getirdiği üzüntüyü anlatmaktadır.

...
***Gizemli perinin aşkıyla yandım
Bir an kendisini karşımda sandım
Daldığın hayalden erken uyandım
Engel olmadım gözyaşlarıma***

Şiir 53: Âşığın aşkına karşılık vermeyen sevgili, aşığı ıstıraba sürüklemektedir. Sevgiliye ihtiyaç duyulmasına rağmen onun sevene yüz

çevirmesi muhannetlik olarak kabul edilmektedir. *Muhannet* adlı şiirde Âşığın aşkına karşılık vermeyen sevgiliye sitem edilmektedir.

...
*Akıttın gözümden kanlı yaşımı
Zehir ettin ekmeğimi aşımı
Sebep sensin taşa çaldım başımı
Herkes bildi sen bilmedin muhannet*

Şiir 62: *Gelişinle Gidişinin Eseri* adlı şiirde sevgilinin vurdumduymazlığından ve sevgiliden ayrı kalınmasından yakınılmaktadır.

*Coştı gözyaşlarım eğlenmez artık
Gelişinle gidişinin eseri
Açtığın yaralar eylenmez artık
Gelişinle gidişinin eseri*

Şiir 65: Âşığın sıkça işlediği hayali aşk, *Başka Bir Şey Demedi* adlı şiirde rüya motifiyle bir araya getirilmiştir. Âşık olmak bir rüya halinde olmaktır. Şiirde sevgilinin aşığa duyduğu bu derin sevgi rüya üzerinden işlenmektedir.

*Sorunca babası sevdiklerini
O dedi de başka bir şey demedi
Önüne serince resimlerini
Şu dedi de başka bir şey demedi*

Şiir 66: Lirik bir aşk şiiri olan *Başımın Püsküllü Tatlı Belası* adlı şiirde sevgili övülmekte ve sevgiliye duyulan aşk duygusunun Âşığa verdiği hoşnutluk anlatılmaktadır.

...
*Menzil yaklaştıkça ara veriyor
İyileşmeden yeni yara veriyor
Söndürmez ateşim çıra veriyor
Başımın püsküllü tatlı belası*

Şiir 71: Aşk âşığın aynasıdır. Âşık, varlığını sahip olduğu aşkın ölçüsünde hisseder, görür. Şekil olarak da bir halk şiiri tarzı olan, söyleşi şeklindeki *Dedim-Dedi* adlı şiirde Âşık, sembolik olarak sevgiliyle aşk üzerine sohbet etmektedir.

...

*Dedim sen tattın mı zevk ile neşe
Dedi sevdan saldı beni ateşe
Dedim al yanağın sümbül menekşe
Dedi benziyor mu güle Mertoğlu*

Şiir 79: *Vakit Saat Tamamdır* adlı şiirde sevgiliye kavuşmaktan duyulan sevinç dile getirilip kavuşma duygusunun verdiği neşe ile sevgiliye hitap edilmektedir.

*Nazlı canan haber salmış gel diye
Anladım ki vakit saat tamamdır
Dargınlığı yüreğinden sil diye
Anladım ki vakit saat tamamdır*

Şiir 81: Aşk seven için ıstırap vericidir. *Köz Bıraktı* adlı şiirde aşktan çekilen ıstırap ifade edilmektedir.

*Geçerken sevdiğim demin buradan
İz bıraktı yüreğimden içeri
Yandığuma şahit oldu yaradan
Köz bıraktı yüreğimden içeri*

Şiir 85: *Vefasız* adlı şiirde sevgilinin vefasızlığından şikâyet edilmektedir.

...

*Maşuk aşığını neden kandırır
Her geçen gün hayalini andırır
Sevdan beni içten içe yandırır
Közün belli değil senin vefasız*

Şiir 87: *Gizemli Dilber* adlı şiirde âşığın aşkına karşılık vermeyen sevgiliye edilen sitemler dile getirilmektedir.

*Güle küsmüş bülbül gibi halin var
Niçin susuyorsun gizemli dilber
Konuşsan bin derde lokman olursun
Niçin susuyorsun gizemli dilber*

Şiir 88: *Bu Başka Bir Şey* adlı şiirde sevgiliye duyulan özlem anlatılmaktadır.

...
*Sevdasını yüreğime gizledim
Gönül ekranından her gün izledim
Yan yanayken bile candan özledim
Hasret dersem değil bu başka bir şey*

Şiir 89: *Sitem* adlı şiirde, âşığı kedere sürükleyen sevgilinin vefasızlığından ve umursamaz tavırlarından yakınılmaktadır.

...
*Gittin namertlere sırrım söyledin
Başka gönüllerde gönül eyledin
Mutluluk beklerken zulüm eyledin
Senden çektiğimi elden çekmedim*

Şiir 92: Sevgili, yaptıkları ve yapacaklarıyla kabul edilebilen tek kişidir. *Senin Hatrına* adlı şiirde Âşık, sevgilinin aşkından duyduğu memnuniyetini, sevgilinin her şartta kendisine yaptıklarına ve yaşadıklarına razı geldiğini ifade etmektedir.

...
*Gonca gülsün dallarına konarım
Her saniye güzel ismin anarım
Alevlenir Kerem gibi yanarım
Tek senin hatırına senin hatırına*

Şiir 103: Sevgilinin gözleri âşık için sevgi kaynağıdır. *Gözlerin* adlı şiirde Âşığın kendisinden saklanan, kaçan sevgiliden kendisinden kaçmamasını, gözlerini esirgememesini istemektedir.

...
*Resmini görünce hayale daldım
İnan ki sevdiğim kapına geldim
O güzel yüzünün âşığı oldum
Sebep ne gizlersin benden gözlerin*

Şiir 117: Sevgili, seven tarafından uğruna her şey feda edilebilecek kişidir. *Vereyim Dedim* adlı şiirde Âşık, sevgiliye duyduğu aşkın büyüklüğünü ifade etmekte ve onun için canını bile vermekten kaçınmayacağını ifade etmektedir.

...
*Sevdan kör eyledi iki gözümü
Sevgin için feda ettim özümü
Eşiğine sürmek için yüzümü
Kapısında nöbet durayım dedim*

Şiir 127: Sevgili, fiziksel ve ruhsal özellikleriyle övülen kişidir. *Öldürür Beni* adlı Âşık, sevgilinin fiziksel güzelliğini türlü yönleriyle övmektedir.

...
*Selvi boyun görenleri yandırır
Tatlı dilin çok aşığı kandırır
Al yanağın penbe gülü andırır
Reyhan kokuşların öldürür beni*

Şiir 141: *Getirir* adlı şiirde Âşık, sevgiliye duyduğu özlemi ifade etmektedir.

*Âşıklar şairler ince ruhludur
Yazar duyguları dile getirir
Zaman ömrümüzü çalar götürür
Hasretlik ayları yıla getirir*

Şiir 143: Aşk, âşığı derde sürükleyen bir duygudur. *Yorgun* adlı şiirde aşktan çekilen dert ifade edilmektedir.

*Kesildi takatim bitmiyor yollar
Sevdanın yükünün kervanı yorgun
Sevmek insanlara kanun diyorlar
Seven sevdiğine olur mu dargın*

Şiir 144: *Melek Yüzlüm* adlı şiirde sevgili övülmekte ve sevgilinin varlığından duyulan hoşnutluk ifade edilmektedir.

...
*Verdiklerin çilem değil neşemdir
Bir an ayrılamam çok endişemdir
Senin yerin benim gönül köşemdir
Gel gir de köşkünü kur melek yüzlüm*

Şiir 146: Âşık için sevgiliden ayrılmak acı vericidir. *Ağlama Gönül* adlı şiirde Âşık, çektiği ayrılık acısını dile getirmektedir.

...
*Terk edip gidenin peşine düştün
Kaybettin yolunu beyhude koştun
Aşkın ateşinde kavruldun piştin
Yanmış yüreğimi dağlama gönül*

Şiir 151: Sevgili, âşık için şikâyet ve yakınma kaynağıdır. *Ne Ara Ne De Sor Beni* adlı şiirde âşğın kendisini terk eden sevgilisinden umutsuzca yakınılmaktadır.

*Sevdiğim sebepsiz gidişin nedir
Bir daha ne ara nede sor beni
Söyle ayrılığın suçu kimdedir
Bir daha ne ara nede sor beni*

Şiir 153: Aşğın sevgiliye duyduğu aşk gönlünü işgal etmiş gibidir. *Sevdiyim* adlı şiirde Âşğın sevgiliye duyduğu bu derin hisler ifade edilmektedir.

*Senin sevgin gönlüm işgal eyledi
Üzerime şafak atmaz sevdiyim
Didelerim kanlı yaşa beledi
Bir günüm birini tutmaz sevdiyim*

Şiir 158: Sevgili, seven için bir yol gösterici, ışık kaynağıdır. *Üstüme* adlı şiirde Âşık, sevgilinin kendisine eş oluşunu, aşkın çarpıcılığını ve cazibesini anlatmaktadır.

*Ay karanlık bir başıma yürürken
Bir çoban yıldızı doğdu üstüme
Yalnızlık hasretlik beni bürürken
Bir çoban yıldızı doğdu üstüme*

Şiir 161: *Ağladım* adlı şiirde âşık, aşk yüzünden çektiği ıstırabı ifade etmektedir.

...
*Çağladım da dinmez oldu gözyaşım
Kurtulmadı hüsrân çileden başım
Anlamadı beni bacım gardaşım
Her gün dert üstüne bin dert bağladım*

Şiir 162: Âşık için sevgiliden ayrı düşmek büyük bir hastalığa yakalanmak gibidir. Yaz adlı şiirde sevgiliden ayrı kalan âşık bu durumdan oldukça yakınmaktadır.

...
*Eğlenmez gönlümde gizlenen yara
Sardı bedenimi hicranlı yara
Nazlı canan gitti uzak diyara
Saldı yüreğime dert ile maraz*

Şiir 164: *Sevdiğim* adlı şiirde Âşık, sevgiliye kavuşmak istemekte, sevgiliden herhangi bir karşılık görmek istediğini ifade etmektedir.

*Şu yaban elleri mesken eyleyip
N'olur açma bize ara sevdiğim
Hoyratlar bağında gonca gül olup
Salma beni intizara sevdiğim*

Şiir 171: *Yar Seher Vakti* adlı şiirde Âşık, sevgilisini çeşitli fiziksel ve ruhsal yönleriyle övmektedir.

...
*Âl yazma yakışmış nazik aynına
Billur gerdanına zarif boynuna
Ne olur gizlesen beni koynuna
Kolların boynuma sar seher vakti*

Şiir 181: *Hile Eylemiş* adlı şiirde aşk duygusu ve sevgili övülmektedir.

*Aşkı yaşamayan gizemli dilber
Talih sana baştan hile eylemiş
Dünyaya gelince gülmeyen dilber
Severken sevdası çile eylemiş*

Şiir 185: *Özlersin Yârim* adlı şiirde Âşık, sevgilinin kendisine karşı tavırlarından yakınmaktadır.

...
*Her gelenden selam gelir sandığım
Tatlı tebessümün bakıp kandiğim
Kerem olup ateşine yandığım
Od koyup sinemi közlersin yârim*

Şiir 187: *Ayşe Erzurum'a Gelin Olaydı* adlı şiirde Âşık, sevgiliye kavuşma arzusunu destan şeklinde anlatmaktadır.

...
*Ağ eline kızıl kına yakardım,
Yar salınsa boyuna ben bakardım
Yüz görümü beşi birlik takardım
Ayşe Erzurum'a gelin olaydı*

Şiir 189: Sevgili, vefasızlığı ile âşığa acı çektirendir. *Öldü Dediler* adlı şiirde sevgilinin vefasızlığından yakınılmaktadır.

...
*Şaşırıp kaybetti gittiği yolu
Başından eksilmez fırtına dolu
Vefasız sevdiğin Âşık Mertoğlu
Sorarsan geçen gün öldü dediler*

Şiir 191: *Kurban Olduğum* adlı şiirde sevgiliye duyulan aşkın büyüklüğü anlatılmakta ve sevgili çeşitli yönleriyle övülmektedir.

...
*Yüreğime ılgıt ılgıt aktığın
Nedir dalıp uzaklara baktığın
Ak ellere taş kınası yaktığın
Elvan nakışına kurban olduğum*

Şiir 192: *Gelir Misin Yar?* Adlı şiirde sevgilinin vefasızlığı karşısında sitem edilmektedir.

...
*Meğer çile imiş sevmenin yolu
Âşık maşukundan içermiş dolu
Derseler ki öldü Âşık Mertoğlu
Gelip mezarında kalır mısın yar*

Şiir 196: *Gönül* adlı şiirde sevgiliye seslenilmekte, ondan duyulan beklentiler sembolik şekilde ifade edilmektedir.

...
*Hal bilmezler seni böyle kınarken
Kor ateş ki içerisinde yanarken
Yaraların içten içe kanarken
Kime ödetirsin bedeli gönül*

Şiir 197: Sevgili, kendisine duyulan aşka karşılık vermeyerek âşığı derde sürüklemektedir. *Hey Vah Hey* adlı şiirde sevgiliye duyulan aşkın karşılıksız kalmasından yakınılmaktadır.

...
*Boş yere peşinden koştuk yorulduk
Nice dert kederle kaldık karıldık
Kapusunda boyun bükçük burulduk
Kendimizi kandırmışız hey vah hey*

Şiir 202: *Soruya Benzer* adlı şiirde âşığın çektiği aşk acısının ruhunda hissettiği büyüklüğü ifade edilmektedir.

...
*Çileden kederden gülmedi yüzüm
Her gün kanlı yaşlar akıttı gözüm
Dinmedi sinemi yandıran közüm
Yanan kor ateşin narına benzer*

Şiir 203: *Ulaşamadım* adlı şiirde sevgiliye ulaşamamanın verdiği sıkıntı dile getirilmektedir.

*Ferhat oldum demir dağı yardım da
Şifa için kapusuna vardım da
Huzurunda boyun burup durdum da
Gönül yaylasında eyleşemedim*

Şiir 205: *Unutmak Mı Dedin* adlı şiirde sevgiliden ayrı kalmaktan duyulan memnuniyetsizlik dile getirilmektedir.

...
*Sevgimizi getirelim biz dile
Bülbül hasret çekmiş iken bir güle
Senin yerin dolduracak yok hele
Seni unutması kolay mı sandın*

7.1.2. Gurbet Konulu Şiirleri

Âşık şiirinde önemli bir yer tutan gurbet konusu âşık şiirinde sıkça dile getirilmiştir. Âşık, genç yaşlarda türlü sebeplerden köyünü, ilini terk

eder. Köyünde, ilinde bıraktığı ailesine ya da sevdiğine büyük özlem duyar. Gurbet, sılaya kavuşma arzusuyla yaşayan aşığa dayanılmaz acılar veren bir yer olur. Âşık, gurbet ile sıla arasındaki bu derin uzaklığı kavuşmaya engel olarak görmektedir.¹²⁴

Âşık Mevlüt Mertoğlu da genç yaşında maddi olumsuzluklardan dolayı köyünü ve ailesini terk etmek zorunda kalmış, gurbet yollarına düşmüştür. Çeşitli tarihlerde ülkenin birçok şehrini gezen Âşık Mertoğlu için gurbet her zaman dayanılmaz olmuştur. Doğduğu yere ve ailesine özlem duyma, sıla hasreti, yabancı illerde yalnızlık Âşığın şiir dünyasında yer edinmiştir.

Şiir 24: *Sevmedim* adlı şiirde Mevlüt Mertoğlu, gurbette olduğu dönemde sevdiklerinden ayrı kalmaktan duyduğu hüznü dile getirmiştir.

...
*Her gece bir yastık değişir başım
Yastığın üstüne damlar gözyaşım
Yabancılar oldu eşim yoldaşım
Gurbet beni ben gurbeti sevmedim*

Şiir 60: *Sıla'ya Hasret* adlı şiirde Âşık, gurbette bulunduğu süre içerisinde doğup büyüdüğü köye ve ailesine duyduğu özlemi dile getirmektedir.

*Öyle özledim ki doğduğum köyü
Gurbetten sılaya selamlar olsun
İç içe yaşırdık yoksulu beyi
Teyzeye halaya selamlar olsun*

Şiir 67: *Geceleri Sabah Olmaz Sivas'ta* adlı şiirde Âşık, Sivas'ta gurbette bulunduğu dönemde özlem duygusunun getirdiği manevi sıkıntılarını anlatmaktadır.

...
*Yine gamla keder dolanır serde
Gönlüm sıladadır bedenim nerde
Pulur tepesinde ıssız bir yerde
Geceleri sabah olmaz Sivas'ta*

¹²⁴ Erman Artun, Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, Karahan Kitabevi, Adana, 2016, s. 169.

Şiir 111: *Böler Miydim Hiç* adlı şiirde Âşık, gurbette yaşamanın zorluklarını ifade etmektedir.

*Gurbet çile hasret dolu olduğun
Bilseyidim sana gelir miydim hiç
Nasip olmasaydı ekmeğin suyun
Kesip ekmeğini böler miydim hiç*

Şiir 135: Hikâye edici üslupla yazdığı *Gitme* adlı şiirde Âşık, gurbete çıkmanın getireceği sıkıntıları ifade ederek bazı tespit ve öğütlerini bildirmektedir.

*Gurbete gidersen keder bulursun
O yaban ellerde garip kalırsın
Gelip göremezsen pişman olursun
Gitme oğul gitme bizi koyupta*

7.1.3. Kader, Şans, Talihten Yakınma Konulu Şiirleri

Halk şiirinde en çok işlenen konulardan biri de kader, şans, talihten şikâyet etmektir. Âşık, kendini bahtsız olarak niteleyip üzülür, kaderinden yakınır. Gönüllerince bir ömür süremeyen âşıklar, zamanlarını ve çevrelerini kınar, hoş görmezler. Dünyanın geçici oluşu, feleğin eziyet etmesi, zamanın kötülüğü, sevgililerin vefasızlığı âşık için şikâyet kaynağıdır.¹²⁵

Şanssız bir hayat süren Âşık Mevlüt Mertoğlu da bu şikâyetini şiirlerinde sıkça dile getirmiştir. Yaşamı boyunca çektiği maddi ve manevi sıkıntılar onu kötümserliğe yöneltmiştir. Yaşadıklarından dolayı halinden memnun olmayan Âşık, emeklerinin karşılığını alamamış kaderinden yakınmıştır.

Şiir 28: *Soydu Bu Felek* adlı şiirde Âşık Mertoğlu, hayatı boyunca çektiği maddi-manevi sıkıntıları dile getirmektedir.

...
*Ağu zehir kattı tatlı aşıma
Aklıma gelmeyen geldi başıma
Hayal etmez iken çıktı karşıma
Bilmem ki nereden duydu bu felek*

¹²⁵ Erman Artun, *Türk Halk Edebiyatına Giriş*, Karahan Kitabevi, Adana, 2015, s. 80.

Şiir 31: Benim adlı şiirde Âşık Mertoğlu, şanssız bir hayat sürmesinden şikâyet etmektedir.

*Bir anım emsaldır gam deryasına
Nice kahır gizli ağımda benim
Baharım gelmiyor kışım bin asır
Neden güller açmaz bağımda benim*

Şiir 35: Var Gibi adlı şiirde Âşık Mertoğlu, gelip geçici olduğuna inandığı dünyada istenilen hayatı yaşayamamanın verdiği sıkıntıyı ifade etmektedir.

*Benim bir benzerim dumanlı dağlar
Coştu gözyaşlarım durmadan çağlar
Yüreğin sızılar içim kan ağlar
Bilmeyen sanıyor bahtı yar gibi*

Şiir 54: Efendim adlı şiirde Âşık, yaşamdan beklentileri karşısında ümit ettiklerinin bulamayışından yakınmaktadır.

*Çalıştım gönlümü memnun etmeye
Arzuları bitmiyor ki efendim
Revan oldum aşk yolunda gitmeye
Küheylanım gitmiyor ki efendim*

Şiir 59: Benim adlı şiirde Âşık, yaşantısındaki mutsuzlukları ve bu mutsuzlukların getirdiği hüznü anlatmaktadır.

*Bir anım emsaldır gam deryasına
Nice kahır gizli ağımda benim
Baharım gelmiyor kışım bin asır
Neden güller açmaz bağımda benim*

Şiir 73: Boşa Harcamışım Geçen Yılları adlı şiirde Âşık, kaderinden ve ömrünü karşılıksız bir aşk uğruna harcamasından yakınmaktadır.

...
*Çileyle kederle kılmışım karar
Gel neşemi sorma dert ararsan var
Her gün şu ömrümden eyledim zarar
Boşa harcamışım geçen yılları*

Şiir 90: *Ne Yazık* adlı şiirde Âşık, hayatı boyunca beklentilerinin gerçekleşmemesi ve ömrünün boşa geçmesinden yakınmaktadır.

...
*Hiç uğruna kedim heder ettim de
Alevsiz ateşsiz yanıp tüttüm de
Boş işlerin peşi sıra gittim de
Menzilime yetemedim ne yazık*

Şiir 91: *Benem* adlı şiirde Âşık, yaşamdan beklediğini bulamayıp şansından yakınmaktadır.

*İşte diyeceğim size tek bir söz
Görün yetimlerin yetimi benem
Babadan yetimim anadan öksüz
Görün yetimlerin yetimi benem*

Şiir 102: *Talihi* adlı şiirde Âşık, mutsuz ve şanssız geçen ömründen yakınmaktadır.

...
*Gülem dedi ağlamayı önerdi
Boz bulanık çağlamayı önerdi
Her gün kara bağlamayı önerdi
Barışmadı Mertoğlu'yla talihi*

Şiir 138: *Ettiyine Bak* adlı şiirde Âşık, yaşadıklarından şikâyet etmektedir.

...
*Bahtiyarlık nedir bilmek isterdim
Kederi günlümden silmek isterdim
Bende eller gibi gülmek isterdim
Şu hayatın bana ettiyine bak*

Şiir 190: *Bir Başına* adlı şiirde Âşık, yaşadıklarından şikâyet edip şanssız bir ömür sürmesinden yakınmaktadır.

*Gelen gideni yok bu yalnız adam
Dertleriyle kalmış bak bir başına
İki gözü çeşme çağlayan adam
Kan karışmış gözlerinin yaşına*

Şiir 201: *Sebebi Var* adlı şiirde Âşık, şanssız bir ömür geçirmesinden yakınmaktadır.

...
*Gözyaşlarım oldu nehir
Ne köy kaldı ne de şehir
Kadehlere doldu zehir
İçtim amma sebebi var*

Şiir 211: *Biriyim* adlı şiirde Âşık, şanssız bir ömür geçirmesinden yakınmaktadır.

*Herkes bir manada derece aldı
Ben defteri karalanmış biriyim
Şansım her şeyimi başıma çaldı
Ben ciğeri yaralanmış biriyim*

7.1.4. Ailesi ve Çevresi İçin Yazdığı Şiirleri

Âşık Mevlüt Mertoğlu ailesine ve çevresine karşı ilgisiz kalmamış, şiirlerinde ailesine ve çevresine sıkça yer vermiştir. Aile kavramı, anne ve baba sevgisi, anne ve babasını kaybetmekten duyduğu üzüntü ailesi hakkında yazdığı şiirlerinde kendisi tarafından çokça işlenmiştir. Eşi ve çocukları, çocuklarının askerliği, askerden dönüşleri, aile bireyleri ve yakınlarını kaybetmesi Mertoğlu'nun şiir içeriğinin kaynaklarıdır.

Çevresi ile de yakın ilişki kuran Âşık Mevlüt Mertoğlu arkadaşları içinde şiirler yazmış, söylemiştir. Âşık için dostluk, sevgi, vefa, mertlik, cömertlik gibi tutum ve davranışlar önemlidir. Yine Âşık Mevlüt Mertoğlu arkadaşlarını manevi-ruhsal özelliklerinin yanında çeşitli fiziksel özellikleriyle de betimleyerek anlatmaktadır.

Şiir 4: Âşık, derin bir sevgi beslediği ailesine duyarsız kalmamaktadır. *Ana Şiiri* adlı şiirde Âşık, annesini kaybetmesinden duyduğu hüznünü dile getirmektedir.

*Ebedi uykuya dalmıştır anam
Ötmeyin bülbüller anam uyanır
Bilmem bu acıya nasıl dayanam
Ötmeyin bülbüller anam uyanır*

Şiir 26: Âşık, arkadaşları için sıkça şiir yazmıştır. *Nilgün'ün* adlı şiirde arkadaşını türlü yönleriyle ele alarak onun özelliklerini betimlemiştir.

*Kara gözler hiç gaflete dalmasın
Akmasın gözünden yaşı Nilgün'ün
Her kipriği sanki bir ok misali
Yakışmış yüzüne kaşı Nilgün'ün*

Şiir 34: *Hatice* adlı şiirde arkadaşını halk edebiyatına özgü kalıplaşmış ifadelerden yararlanarak arkadaşını dış güzelliğiyle betimlemektedir.

...
*Kipriklerin oktur kaşların yay mı?
Yüzün güzelliğin bir doğan ay mı?
Söyle bana yerin şehir mi köy mü?
Gerdanında zülfün teki Hatice*

Şiir 37: *Kurban Olurum* adlı şiirde arkadaşına duyduğu içten sevgiyi âşıkane bir şekilde ifade etmektedir.

...
*Tel tel olmuş zülfün inceden ince
Sence kaçmak olur mu ki netice
Melek gibi huyun gözel Hatice
Huyun endamına kurban olurum*

Şiir 63: *Gizemli Güzeli* adlı şiirde arkadaşını çeşitli fiziksel özellikleriyle anlatarak övmektedir.

...
*Kudretin kalemi hilal kaşında
Bilmem neler gelip geçmiş başında
Layık methiyeye otuz yaşında
Bahara benziyor yazı Gözdenin*

Şiir 74: *Esin Esmer'e Şiir* adlı şiirde arkadaşı *Esin Esmer*'in hayatını biyografik unsurlarla süsleyerek anlatmaktadır.

...
*Duman kalkmaz olmuş gönül dağında
Gül yüzü gülmemiş gençlik çağında
Ötmemiş bülbülü sevda bağında
Gülleri yolunmuş Esin Esmerin*

Şiir 75: *Anne Şiiri* adlı şiirde Âşık, kaybettiği annesinin ardından ona duyduğu özlem duygusunu ifade etmektedir.

...
*Güller gibi sararıp da solmazdım
Boynu bükük tek başına kalmazdım
Anam sağ olsaydı böyle olmazdım
Benim için saçın yolunum gelsin
Çağırın yanına anamı gelsin*

Şiir 76: *Divan* adlı şiirde Âşık, kendi gibi âşık olan arkadaşının hayatını biyografik unsurlarla süsleyerek ve arkadaşını överek anlatmaktadır.

...
*Girmişsin aşk bahçesine olmuşsun güle âşık
Bülbül güle âşık olmuş gülde bülbüle maşuk
Bilmem ki acep doğdu mu sana da nurlu ışık
Eylemişsin diyar diyar yurdu turalı Muhsin*

Şiir 95: Askerlik görevini yapmak üzere ailesinden ayrılan oğlu için yazdığı *Yaşanmaz Ki* adlı şiirde Âşık Mertoğlu, askerlik vazifesinin öneminden bahsederek asker ailesi olmasından dolayı hissettiklerini dile getirmektedir.

*Güle güle git yavrum aklın bizde kalmasın
Koç yiğitler ağlamaz gözün yaşla dolmasın
Kutsal görevdir çünkü asla ihmal olmasın
Bir ölür bin doğarız kıslalar boş kalmaz ki
Oğulsuz yaşanır da vatansız yaşanmaz ki*

Şiir 96: Annesi ve babasını kaybeden Âşık Mertoğlu, kederini şiirlerinde sıkça işlemiştir. *Baba* adlı şiirde babasının ölümünden sonra babasına duyduğu özlem duygusunu ifade etmektedir.

...
*Şimdi başköşede boş kaldı yerin
Gönlümüz yaşlıdır yaramız derin
Boynu bükük kaldı Zahide yârin
Eller kapımızı çalmıyor baba*

Şiir 98: Askerlik vazifesini bitirerek yuvasına dönen oğlu için yazdığı *Oğul* adlı şiirde oğluna kavuşma sevincini ve milli bir görev olan

askerlik vazifesini başarıyla tamamlayan oğlu ile gurur duymasını anlatmaktadır.

***Kutsal görevini bitiren kuzum
Sancağı başbuğa götüren kuzum
Hanemize sevinç getiren kuzum
Baba ocağına hoş geldin oğul***

Şiir 101: Askerdeki oğlu için yazdığı *Baba Öğüdü* adlı şiirde askerlik görevi ve vatan sevgisi konularında oğluna çeşitli öğütler vermektedir.

...
***Vatanın her yanı birdir unutma
Nöbeten dikkat et uyuma yatma
İş başa düşence yabana atma
Şehit mesken tutar cenneti oğul***

Şiir 110: Erzurum'dan göç etmek üzere olan arkadaşı için yazdığı *Gidersin* adlı şiirde Âşık, arkadaşının hayatı üzerinden göç olgusuna vurgu yapmaktadır.

***Gidiremi istiyorsun ya benden
Git bakalım nereye kadar gidersin
Biliyorum çok dert taşır o beden
Git bakalım nereye kadar gidersin***

Şiir 112: Çevresi için yazdığı *Gam Yemez İdim* adlı şiirde arkadaşlarının kendisine şaka yoluyla yaptıkları eleştirilere cevap vererek hayatından kesitler sunmaktadır.

***Gözü gönlü tok der bilen dostlarım
Cimri olsa idim gam yemez idim
İkram için mekânıma seslerim
Cimri olsa idim gam yemez idim***

Şiir 130: Arkadaşının isim ve soy isminin baş harflerini kullanarak yazdığı *Akrostiş Şiir* adlı şiirde arkadaşını çeşitli fiziksel özellikleriyle betimlemektedir.

***Ay siması sanki yüzüne inmiş
Ruhumu okşadı sözlerin güzel
Zülfün teli al yanağan dokunmuş***

Uzaklara bakar gözlerin güzel

Şiir 132: Babasını kaybetmenin acısını sürekli içinde yaşayan Âşık, *Baba Şiiri 2* adlı şiirde babasına duyduğu özlemi anlatıp babasının yokluğuna alışamadığını bildirmektedir.

...
***Baba evladına yüce dağıtmış
Ben değil babasız evlat çoğumuş
Emmiden dayıdan fayda yoğumuş
Giydiğim elbisem karadan baba***

Şiir 133: *Baba Şiiri 3* adlı şiirde Âşık, babasına duyduğu derin sevgiyi anlatmaktadır.

...
***Verdiğin her sözde sabit kalırdın
Manalı sözlerden ibret alırdın
Akşam eve eli dolu gelirdin
Keşke sen yanımda olaydın baba***

Şiir 148: Mektup tarzında yazdığı *Bayhani* adlı şiirde Âşık, arkadaşını övüp onun iyi ve güzel yanlarını ifade etmektedir.

...
***Garip kuşlar gizlenecek dalı var
Bilmeyenler bilmez gizli halı var
Helalden kazanmış helal malı var
Derim dost olana baldır Bayhani***

Şiir 149: Arkadaşı Âşık Bayhani'ye yazdığı şiirden sonra *Bayhani'ye Cevap* adlı şiirde Âşık, arkadaşından kendisine gelen şiire cevap vermiştir.

***Köprü kurdum gönlün ile gönlüme
Ben mektubu yele vermem Bayhani
Gözyaşlarım benzer Mısırın Niline
Ben mektubu sele vermem Bayhani***

Şiir 154: *Gevheri* adlı şiirde Âşık, arkadaşı Âşık Gevheri'yi övüp onun iyi ve güzel yanlarını ifade etmektedir

...
*Doğru bakan görür temiz cemali
Doğrunun vicdanı temiz emeli
Hilal bıyıklılar yurdun temeli
Utanmaz yüz utanır mı Gevheri*

Şiir 159: Murat Şahin'e adlı şiirde Âşık, arkadaşı Murat Şahin'in çeşitli özelliklerini anlatarak arkadaşını övmektedir.

...
*Kutsaldır görevi şana şan veren
Ay yıldız bayrağa asil kan veren
Gerekirse yurdu için can veren
Yüzü asaletli Murat Şahinin*

Şiir 166: Ailesi için yazdığı *Bacı Kardeş* adlı şiirde âşığın kız kardeşini kaybetmesinden sonra aile bireyleri ile birlikte kardeşi için duydukları kederi dile getirmektedir.

...
*İnanmışız dedin etmeyin tasa
İşte insan ömrü bu kadar kısa
Bütün sevenlerin boğuldu yasa
Bacı kardeş gece gündüz ağladık*

Şiir 182: Gör Beni adlı şiirde Âşık, arkadaşını överek kendisinin yanında olduğunu bildirmektedir.

*Süzülerek yanağına gözyaşın
Aktığında içindeyim gör beni
Saçlarına güller yaren yoldaşın
Taktığında içindeyim gör beni*

Şiir 186: Aşığın yaşamı hakkında otobiyografik öğeler taşıyan *Ağaydı* adlı şiirde Âşık, ailesini ve ailesinin yaşam tarzını anlatmıştır.

*Babam zengin idi hem de ağaydı
Biz her yazın üç çift öküz koşardık
Ekip biçtiğimiz arpa buğdaydı
Biz her yazın üç çift öküz koşardık*

Şiir 195: Arkadaşı Âşık Sümmanioğlu için yazdığı *Sümmanioğluna* adlı şiirde Âşık, arkadaşının iyi ve güzel yönlerini anlatarak onu övmektedir.

*Asil asaletten gelir şandır Sümmanioğlu
Âşıkların zümresinde kandır Sümmanioğlu
Takvadır muvazidir ahlakı tartışılmaz
Her mecliste yeri vardır candır Sümmanioğlu*

Şiir 206: Şanssız bir hayat süren arkadaşı için yazdığı *Garibim* adlı şiirde Âşık, arkadaşının hayatından kesitler bildirmektedir.

*Tanıdık birinin ahvalin sordum
Bu dünyada gülememiş garibim
Düştüğü halleri gözümle gördüm
Umduğunu bulamamış garibim*

7.1.5. Dinî - Tasavvufi Konulu Şiirleri

Âşıkların başlıca inanç, görüş ve düşünce kaynağı olarak din ve tasavvuf konuları gelmektedir. Biçimsel din anlayışına karşı çıkan âşıklar, inançlıdır fakat mutaassıp değildirler. Âşıklar, şiirlerinde korkutucu, kahredici, çekinilen Allah düşüncesi yerine sevecen, can veren, affeden, diriltme gücü olan bir portrede anlatmaktadırlar. Onlar ikiyüzlülüğü, kaba sofuluğu yermektedirler. Allah, peygamber, din büyükleri ve evliyalar, İslam ahlâkı gibi konularda şiirler söylemektedirler.¹²⁶

İnançlı bir kişiliğe sahip olan Âşık Mevlüt Mertoğlu, şiirlerinde dinî ve tasavvufi konu ve kavramlara yer vermiştir. İslam'ın dünyayı kucaklayıcı bakış açısı, Allah'ı tanıma ve bilme, Peygamber ve Ehl-i Beyt sevgisi, İslam tarihi şiir içeriğini oluşturmaktadır. Tövbe, dua, sabır, emir ve yasaklar, nefis, ölüm helal-haram, dünyanın faniliği gibi dinî vecibe ve öğretileri şiirine ilke eden Âşık, tasavvufi düşünceden de uzak durmamıştır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu, dini olaylar, kıssalar, dini şahsiyetler, ayet ve hadisleri de şiirlerinde işleyerek İslam tarihi hakkında bilgiler vermeye çalışmıştır.

¹²⁶ Erman Artun, *Türk Halk Edebiyatına Giriş*, Karahan Kitabevi, Adana, 2015, s. 79.

Şiir 3: *Kerbela'ya Ağıt* adlı şiirde Âşık, İslam tarihinde yaşanmış Kerbela olayı hakkında bilgi vererek olayın acılı yönünü bildirip bu olaydan duyduğu derin üzüntüyü dile getirmektedir.

...
*Mertoğlu'yum dört bin atlı gittiler
Kerbela çölünde şehit ettiler
Arşın melekleri matem tuttular
Asuman ağladı Hüseyin için*

Şiir 21: *Çok Sevdim* adlı şiirde Âşık, Peygamber sevgisi ve Allah aşkını anlatmaktadır.

*Diyorlar Mertoğlu sen bu derdi çek
Bu aşk ile yalnız onu severek
Allah'ı Resulü ölünceye dek
Sende onu onda seni çok sevdim*

Şiir 38: Mecazlarla örülü *Din Telaşı Var* adlı şiirde Âşık, ölüm konusunu ince bir duyarlılıkla işlemektedir.

*Hazan vurdu solmuş bahçeler bağlar
Ağlamak beraber gözyaşım çağlar
Bir gizli ateş var sinemi dağlar
Bugün böyle dursun dün telaşı var*

Şiir 56: *Dudakdeğmez* adlı şiirde Âşık, insanın yaşamı boyunca din ve güzel ahlak üzerine nasıl bir yol izleyeceğini belirterek öğüt vermektedir.

...
*Hak dostuysan niyazına
Razı ol kader yazına
Âşıksan aşkın sazına
Tel ol seni hissetsinler*

Şiir 68: *Öyle Bir Sultanın Aşığıyım Ben* adlı şiirde Âşık, Allah sevgisini Allah'ın isimlerini zikrederek anlatmaktadır.

...
*Bir ismi Celildir bir ismi Rezzak
Bir ismi Kadirdir bir ismi Mutlak
Bir ismi Hakimdir bir ismi de Hak
Öyle bir sultanın aşığıyım ben*

Şiir 69: Çiçek adlı şiirde Âşık, Peygamber sevgisini biyografik unsurlarla süsleyerek anlatmaktadır.

*Beş yüz yetmiş birde doğunca bir nur
Ümmet için düştü zara bir çiçek
Halen Medine'den ı ışık tutuyor
O ravza-i müttehara bir çiçek*

Şiir 70: Güzel adlı şiirde Âşık, Peygamber sevgisini methiye şeklinde ifade etmektedir.

*Bir görenler bin kez aklın şaşırır
Ey namesi bir hoş nıdalı güzel
Firdevs-i Alada köşkün ayrılmış
Nebiler safında edalı güzel*

Şiir 77: Muradın Nedir? Adlı şiirde Âşık, Allah aşkını, Allah'ın varlığına ve birliğine olan inancını ifade etmektedir.

...
*Mertoğlu'yum siyahımsın akımsın
Yaratırım sensin Enel Hakkımsın
Bana şah damardan daha yakınsın
Kulda aratmanda muradın nedir*

Şiir 78: Bir Hikmeti Var adlı şiirde Âşık, Allah aşkını ve Allah'ın varlığını maddi âlemde işaretlerle tanıyıp bilmeyi anlatmaktadır.

*Yüce Mevla senin bin bir ismini
Dilde aratmanın bir hikmeti var
Lütfü kereminle elif ile mimi
Dalda aratmanın bir hikmeti var*

Şiir 109: Bak Adım Adım adlı şiirde Âşık, ölüm karşısında dünyanın gelip geçiciliğini ifade etmektedir.

*Ruhlar âleminden dönüştüm kana
Annemin rahminden geldim cihana
Göz açmışım dünya denen bu hana
Bu dünyadan alamadım muradım
Ölüm yaklaşıyor bak adım adım*

Şiir 114: Söylesin adlı şiirde Âşık, dünyanın gelip geçiciliği karşısında nefse kanmayarak, mütevazı olmayı öğütlemektedir.

*Varıp gitsen kâmillerin yolundan
Anlar isen gariplerin halından
Meyve veren ağaçların dalından
Bar olduğun başkaları söylesin*

Şiir 131: Misafir adlı şiirde Âşık, nefsin esiri olmayarak yaşamayı, dünyanın gelip geçiciliğini ifade etmektedir.

*Üç günlük dünyada misafir isen
Ey gönül gel olma kırıcı lisan
Ya neden bu kibir ey beni insan
Ecel bir gün gelir tutar yakarı
Bakarsın ki bozmuş o fiyakarı*

Şiir 169: Çıra Benim adlı şiirde Âşık, varlığının gelip geçici olduğunu, gerçek olanın dünyaya aldanmamak olduğunu ifade etmektedir.

*Hep ağlattın güldürmedin
Ak çıkardım kara benim
Ey bak tabip göremedin
İçim dışım yara benim*

Şiir 173: Arkadaş adlı şiirde Âşık, nefse kanmamayı öğütlemektedir.

*Benim nefsim cümlesinden hakirdir
Hiç kimseyi hakir görmem arkadaş
Kendi bağımızda mor sümbül vardır
Yad bağında gülü dermem arkadaş*

7.1.6. Sosyal Konular Hakkında Yazdığı Şiirleri

Âşık edebiyatında didaktik öğeleri içeren şiirler denildiği zaman topluma öğüt veren ve toplumu eğiten şiirler akla gelir. Bunlar insan, dünya, bilgi, eğitim, dostluk, yoksulluk, refah, zamandan ve yönetimden şikâyet gibi başlıklardır. Âşık edebiyatında öğreticilik ön planda gelmektedir. Âşıklar halkı aydınlatmayı görev saymaktadır. Onlar, gezip gördükleri yerlerden ve ustalarından aldıkları bilgileri halka, halkın diliyle anlatarak, halkı eğitmek, bilgilendirmek için çaba harcamışlardır. Âşıklar, halkın gözünde daima en iyiyi, en güzeli bilen kişidir. Onlar, insanın insana, dine,

değer yargılarına ve topluma karşı olan sorumluluğunu hatırlatmışlar ve halka halkın gereksinimleri doğrultusunda hizmet etmişlerdir. Âşıklar, halka yararlı olacak pek çok öğüt şiirini, atasözlerindeki edayla yazmışlardır. Onlar vefa, yiğitlik, tok gözlülük, cömertlik gibi yüksek ahlakî değerleri telkin etmişlerdir.¹²⁷

Âşık Mevlüt Mertoğlu topluma ve toplumun sorunlarına duyarsız kalmamıştır. Halkın içinden olan ve halk ile iç içe yaşayan, halkın sorunlarıyla sürekli yüz yüze olup öğreticilik ilkesiyle hareket eden Âşık Mevlüt Mertoğlu halkı uyarmaya ve bilinçlendirmeye çalışmaktadır. Onun şiirinde insan ve insan ilişkileri ön plandadır. İnsanlarla iyi geçinmek, ahlak, doğruluk, merhamet, cömertlik, çalışkanlık gibi değerleri yüceltirken intikam, kin, vurdumduymazlık, öfke ve hırs gibi ikincil duyguları yerer. Âşık Mertoğlu, toplumsal ve sosyal eşitsizlikler, ülkenin birlik ve beraberliğine karşı hareketler, bölücülük faaliyetleri ve her alanda ayrımcılığın karşısında kesin bir dille durmaktadır.

Eğitim ve öğretim konusuna büyük önem veren Âşık Mevlüt Mertoğlu, cehaletin karşısında olmuştur. Öğretmen, eğitim ve öğretimin kutsallığı, bilgiyi başat kılma, kız çocuklarının okuması Âşığın hassasiyetle üzerinde durduğu konulardır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde sevgi, cesaret, yardımlaşma, dostluk, temizlik, saygı, nezaket, hoşgörü, çağa ayak uydurma, mertlik gibi sosyal değerler ön plandadır. Yine Âşık Mertoğlu için kadın kavramı da şiirlerinde sıkça işlediği önemli konulardan biridir. O, kadınlara değer vermiş, kadınların her anlamda ön planda olmasını istemiş, kız çocuklarının okuması gerektiğini bildirmiştir.

Tarihi ve toplumu derinden etkileyen olayları göz ardı etmeyen Âşık Mevlüt Mertoğlu şiirlerinde bu konuları destansı bir edayla işlemektedir. Onun için milli bilinç tarihi bilmek ve öğrenmekten geçmektedir. İnsanlığın ve toplumumuzun yaşadığı acılara kayıtsız kalmayan Âşık için gerek

¹²⁷ Erman Artun, Türk Halk Edebiyatına Giriş, Karahan Kitabevi, Adana, 2015, s. 79.

Türkiye toprakları gerekse de Müslüman coğrafyaları ilgi çekicidir. Suriye, Irak, Halep, Arakan gibi ülke ve şehirlerde yaşayan Müslümanların sorunlarını cesurca dile getiren Âşık Mertoğlu, ülkemizde yaşanan terör olaylarının acı yüzüne de kayıtsız kalmaz. Milli bir duruşa sahip olan Âşık için ülkemizin yaşadığı hain darbe girişimi, Avrupalı devletlerin ülkemize karşı takındığı düşmanca tavır ve yaptırımlar, ülkemizin dış politikası, ordumuz tarafından ülkemizin toprak bütünlüğüne kast edenlere karşı yapılan sınır dışı hareketler şiirinin konusudur.

Şiir 13: Âşık Mertoğlu, toplumsal değerlere önem vermekte, bu değerleri korumaya çalışmaktadır. *Olmadı* adlı şiirde Âşık Mertoğlu, toplumda insanlar arasında karşılıklı saygı, sevgi ve kullanılan dil gibi temel ilişki, duygu ve düşüncelerin zayıflamasını üzüntü ile karşılamaktadır.

...
*Mertoğlu bozuldu halkın lisanı
Çok ucuza sattık şerefi şanı
Vidani ile barışmayan insanı
Kardeşiyle barıştırdım olmadı*

Şiir 41: Âşık Mertoğlu için dünyanın işleyişi dikkate değerdir. *Bu Handan* adlı şiirde sembolik bir tarzda dünyanın işleyişini çeşitli yönlerle dile getirmektedir.

*Bu handa kuruldu Yusuf'a tuzak
Bu handa cehennem bu handa sazak
Bu handa işkence bu handa mazak
Kimler geldi kimler geçti bu handan*

Şiir 48: *Devri Hayat* adlı şiirde yine dünyanın işleyişini ifade etmektedir.

*Hasreti dindirmez bitmeyen yollar
Geldiğin yollara bak yorgun yolcu
Haftalar aylarla devrolan yıllar
Siyah saçın olmuş ak yorgun yolcu*

Şiir 55: Dünya hayatına önem vermeyen Âşık Mertoğlu, *Bellisiz* adlı şiirde dünyanın gelip geçiciliğini ifade etmektedir.

*Bir yayla var yamacında budağın
Sahipleri nere gitmiş bellisiz
Yeni sönmüş isi çıkmaz ocağın
Kimlerin dumanı tütmüş bellisiz*

Şiir 93: Eğitim ve öğretime büyük önem veren Âşık Mertoğlu, *Öğretmen* adlı şiirde öğretmenlik mesleğinin ve öğretmenlerin toplumdaki yerini öğretmenleri överek belirtmektedir.

...
*Filizi yeşertme yolunu arar
Ne gülü incitir ne dalı kırar
Gönülden gönüle köprüler kurar
Yürekten silinmez kalır öğretmen*

Şiir 94: Kadın kavramını sıkça ele alan Âşık, *Kadınlar* adlı şiirde kadınların önemini anlatmakta, kadınlara değer verilmesi gereğinin üzerinde durmaktadır.

*Kuranda müzeyyen olan varlıklar
Dünya genelinde kadınlar böyle
Kimi bolluk görür kimi darlıklar
Dünya genelinde kadınlar böyle*

Şiir 97: Tarihi olaylara da kayıtsız kalmayan Âşık Mertoğlu, *Sebepten? Adli* şiirde tarihimizdeki Kut'ül Amare Savaşını anlatarak, bu savaşın tarihimizde neden geri plana itilip gün yüzüne çıkarılmadığını sorgulamaktadır.

*Kut'ül Amare'yi yeni öğrendim
Sebepten ne gizlenmiş bizden bu zafer
Tarihin çok zorlu şanlı savaşı
Sebepten ne gizlenmiş bizden bu zafer*

Şiir 104: Milli bir duruşa sahip olan Âşık Mertoğlu, şiirlerinde duyarlıkla sıkça vatana düşmanlık edenlere yer vermektedir. *Vicdansız* adlı şiirde devlete ihanet eden terör şebekelerini dile getirerek tepki göstermektedir.

*Kardeş diyordun ya bu zulüm niye
Hangi safta yürüyorsun vicdansız
Mademki suçsuzsun gel Türkiye'ye
İnden ine giriyorsun vicdansız*

Şiir 106: *Darbe Planı ve Girişimi* adlı şiirde Âşık Mertoğlu, Türkiye'ye ve yönetim şekline karşı yapılan 15 Temmuz darbe girişimini şiirine konu etmekte ve bu darbe girişimi karşısında kahramanca duran Türk milletini anlatmaktadır.

...

*Vatan için can verdik olmadık asla köle
Yediden yetmişimiz kenetlendik el ele
Bir asır evvel dedik geçilmez Çanakkale
Hainler içimize girdi nifak aşladı
Bu darbe şimdi değil van münitle başladı*

Şiir 107: *Avrupa'ya Mektup* adlı şiirde Âşık Mertoğlu, Batılı devletlerin son dönemlerdeki Türkiye'ye karşı aldıkları taraflı kararları dile getirerek onlara karşı tepki göstermektedir.

*Duyun bizi Avrupalı hainler
Bebek katilleri bedbaht caniler
Vatana göz diken hinoğlu hinler
Biz şehit evladı gazi oğluyuz
Vatana bayrağa candan bağlıyız*

Şiir 113: Sosyal konular karşısında duyarsız kalmayan Âşık Mertoğlu, *Kader* adlı şiirde tüketici bir toplum olmanın karşısında durarak çalışmanın önemini vurgulamaktadır.

*Tüketici derken hep yiyen demek
Dünya böyle gelmiş böyle de gider
Olur mu hiç emek vermeden yemek
Kimisi gülerken kimi derbeder*

Şiir 116: Kadın konusunu sıkça işleyen Âşık, *İncitmez* adlı şiirde kadının toplumdaki yeri ve önemini anlatarak kadınlara nasıl değer verilmesi gerektiğini bildirmektedir.

...

*Kadındır nur veren iki cihana
Kadın şifa olur zem olur cana
Kadın Mertoğlu'nu doğuran ana
Hiçbir kadın kocasını incitmez*

Şiir 119: Ülkemizin yaşadığı terör olayları karşısında tepkisini dile getiren Âşık Mertoğlu, *Niye Gelmiyor?* Adlı şiirde terörün acı sonuçları karşısında yetim kalan kardeş iki şehit çocuğunun yaşadıklarını dramatize edip anlatmaktadır.

...
*Takdiri tecelli bizi mi buldu
Ben ağladım dedem gözyaşım sildi
Babam polis idi şehit mi oldu
Ana benim babam niye geliyor*

Şiir 120: Aile ilişkilerini şiirlerinde sıkça dile getiren Âşık, *Sığmadı* adlı şiirde gittikçe çözülme gösteren günümüz aile ilişkileri hakkında bazı gözlemlerini bildirerek evlatların anne-babalarına sahip çıkamadıklarını anlatmaktadır.

*Bakın bu zamanda oğul evime
Kaynanam sığıdı da anam sığmadı
Yetmiş mil ötede olan köyüme
Kaynanam sığıdı da anam sığmadı*

Şiir 121: *İnsan Hakları* adlı şiirde Âşık Mertoğlu, insan haklarının önemini vurgulayarak din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin insana ve insanlığa değer verilmesi gerektiğini bildirmektedir.

...
*İnsan din dil ırkı ayrımı yapmaz
İnsan hak yolundan ayrılıp sapmaz
İnsansa ırkına hiç yanlış yapmaz
İnsan hakkı vardır haberin olsun*

Şiir 122: *Zamanı Geldi* adlı şiirde Âşık Mertoğlu, ülkesinin huzuru için toplumsal birlik ve beraberliğin önemini anlatmaktadır.

*Şahlanın dadaşlar kalkın ayağı
Cepheye varmanın zamanı geldi
Nene Hatun elde satır bıçağı
Düşmana vurmanın zamanı geldi*

Şiir 123: *Gözlerinde Yaşı Var* adlı şiirde Âşığın şehirde insanlara duyarsız kalmayarak farklı yerlerde karşılaştığı insan manzaralarını anlatmaktadır.

...
*Yaratana ayan mazlumun halı
Dökülmüş yaprağı kurumuş dalı
Şükürsüz zenginler yiyorken balı
Şükreden fakirin yavan aşısı var*

Şiir 124: *Çevirdiz* adlı şiirde Âşık, Ortadoğu’da uzun yıllardır süren karışıklık ve son dönemde Suriye’nin Halep şehrinde ortaya çıkan savaş hakkında düşüncelerini bildirmektedir.

***Sömürgeci güçler şer odakları
Halebi de kan gölüne çevirdiz
Harabe ettiniz tüm sokakları
Halebi de kan gölüne çevirdiz***

Şiir 125: *Vur Emri Versek* adlı şiirde Âşık, toplumun iç huzurunu bozan, dış gelişmesini engelleyen terör konusu hakkında fikirlerini bildirerek kişisel öneriler sunmaktadır.

***...
Ellerde solmadan allı kınalar
Dul kalmasın gözü yaşlı sunalar
Yeter artık ağlamasın analar
Askere polise vur emri versek***

Şiir 136: *Oğlu Geçer Yerine* adlı şiirde Âşık, İslam tarihi hakkında bazı bilgiler vermekte ve Suriye’nin son durumu hakkında düşüncelerini eleştirel nitelikte dile getirmektedir.

***Bir hikmet var bu işte zulme destek çıkarız
Zulmetin ırmağıyla coşar bizde akarız
Kardeşimiz yanarken seyrederek bakarız
İkrarda sabit kalan söz yakıştır erine
Babalar öldüğünde oğlu geçer yerine***

Şiir 139: *Esir Gibiyim* adlı şiirde Âşık, gittikçe bozulan günümüz aile ilişkileri üzerine bazı gözlemlerini bildirmektedir.

***Duymayanlar duysun şu ahvalimi
Bilmeyenler bilsin dertli halimi
Zalimden görmedim böyle zulümü
Ben kendi evimde esir gibiyim
Ayaklar altında hasır gibiyim***

Şiir 150: *Söyleyemedik* adlı şiirde Âşık, ülkemizde yaşanan terör konusunu ve şehitleri anlatmaktadır.

...
*Bulamadık ayarımız dengimiz
Bitmiyor ki hainlerle cengimiz
Bir gül gibi günden güne rengimiz
Solup geçtik bir şey söyleyemedik*

Şiir 152: *Bırakalım Kızlarımız Okusun* adlı şiirde Âşık, kız çocuklarının eğitime önem verilmesini, kız çocuklarının okula yönlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

*Okumaktan kime ne zarar gelir
Bırakalım kızlarımız okusun
Okur eğitimli bir anne olur
Bırakalım kızlarımız okusun*

Şiir 157: *Bey* adlı şiirde Âşık, bir din adamının yersiz birtakım siyasi açıklamaları üzerine cevap vermektedir....

*Nedir bu kin nefret kalbine dolan
Kimin garezidir sendeki kalan
Bilgin âlimlere mirasçı olan
Kâfir kime denir öğret bilelim*

Şiir 170: *Mert Denir* adlı şiirde Âşık Mertoğlu, cömertlik ve mertlik gibi önemli sosyal değerlerden bahsetmektedir.

...
*Er odur ki yıksın nefsin dağını
İyi bilsin geçmişini çağını
Sana kucak açan dostun bağını
Yakacakken yakmayana mert denir*

Şiir 175: Toplum meselelerinden uzak durmayan Âşık, *Şehit Erenim* adlı şiirde terör saldırısı sonucu on yedi yaşında şehit düşen Eren Bülbül'ün anısını yaşatmaya çalışmaktadır.

...
*Can verip korudun yurdun arını
Düşünmeden dünü bugün yarını
Necip soylu ecdadımın torunu
Vatan için şehit düşen Erenim*

Şiir 180: Dünya coğrafyasına kayıtsız kalmayan Âşık, Ölüme adlı şiirde Arakan şehrindeki Müslümanlara yapılan zulümleri anlatıp onları toplumun gündemine taşımaktadır.

*İslam devletler duysun sesimiz
Razı mıyız Arakanda zulüme
Demiyelim bunlar bizim neyimiz
Razı mıyız Arakanda zulüme
Dindaşları terk etmişiz ölüme*

Şiir 183: *El Umuduna* adlı şiirde Âşık, kimsesiz iki kardeşin hayatını, aile ilişkileri içinde ifade etmektedir.

...
*Babam uzaklara gitti gelmedi
Anam hastalandı ilaç bulmadı
Yetim olanların yüzü gülmedi
Biz küçükten kaldık el umuduna*

Şiir 184: *Ahilik* adlı şiirde Âşık, toplumun ticari hayatında önemli bir kültür ve gelenek olan Ahilik kurumunu övüp anlatmaktadır.

*İnsan var oldukça dünya döndükçe
Kuşaktan kuşağa yoldur Ahilik
Yüce Mevla çok imkânlar sundukça
Haktan bize gelen haldir Ahilik*

Şiir 188: *Barzani* adlı şiirde Âşık, ülkemizin karşısında toprak bütünlüğüne ve birliğine kast eden güçleri milli bir tavırla sorgulamaktadır.

*Belli kandırıldın parayla pula
Hemen saldırırsın sen sağa sola
Üç tane eşekle çıkarsan yola
Nalı kimden alacaksın Barzani*

Şiir 193: *Olurum Senin* adlı şiirde Âşık, eğitim ve öğretimde öğretmenin yerini ve önemini ifade etmektedir.

*Böyle muallime saygı duyarım
İstersen öğrencin olurum senin
Hürmet eder töresine uyarım
İstersen öğrencin olurum senin*

Şiir 198: *On Beş Temmuzda* adlı şiirde Âşık, Türkiye Cumhuriyeti'nin On Beş Temmuz'da yaşadığı darbe girişiminin destansı bir şekilde ifade etmektedir.

*Bir çağı kapatıp yeniçağ açtık
Türk halkı uyandı On Beş Temmuzda
Bu millet ak ile karayı seçtik
Türk halkı uyandı On Beş Temmuzda*

Şiir 200: *Olsaydım* adlı şiirde Âşık, ülkemizdeki terör olaylarına karşı hassasiyet gösterilmesini ifade etmekte ve şehitlik konusunu anlatmaktadır.

*Şahlan kalk Türk milleti şu gaflet uykusundan
Ya Allah Bismillah de çık terör kaygısından
Ayrılma vatan bayrak sancağın duygusundan
Bitsin terör belası ağlamayıp gülseydim
Şehitlerin birinin yerinde ben olsaydım*

Şiir 204: *Bilesin* adlı şiirde Âşık, Türkiye karşısında düşmanca tavır sergileyen ve Türkiye aleyhinde faaliyetlerde bulunduğu inandığı Avrupalı ülkelere seslenmektedir.

...
*Ecdadımız Yavuz Selim Fatih Han
Mertoğlu vatana eder can kurban
Başımızda Bahçeliyle Erdoğan
Biz Evladı Osmanlıyız bilesin*

Şiir 209: *Muzaffer Eyle* adlı şiirde Âşık, Türkiye'nin güvenlik amaçlı yaptığı sınır dışı operasyonu Afrin Harekâtını anlatmaktadır.

*Biz şanlı bir milletiz çok asildir soyumuz
Hiçbir hain nabzına şerbet olmaz suyumuz
Tarihe iyi bakın Türk'tür bizim boyumuz
Şahlandı Mehmetçiğim şimdi yine cephede
Yardım eyle Allah'ım Afrin'de her Mehmet'e*

Şiir 210: *Soyu Tükensin* adlı şiirde Âşık, Türkiye'nin terör konusu karşısındaki tutumunu ele almaktadır.

...
***Kesin dört bir yandan terör göçünü
Toplu alın şehitlerin öcünü
Öğrensinler Türk halkının gücünü
Vurun hainlerin soyu tükensin***

7.1.7. Eleştirel - Hiciv Şiirleri

Âşıklar, yaşadıkları çağın ahlakî ve sosyal durumunu, değişimlere karşı halkın olumlu ya da olumsuz tepkilerini şiirlerinde sıkça işlemektedirler. Dünyanın gidişatından, ahlakın bozulmasından ve döneklikten yakınır. Âşıklar, toplumun yozlaşmış tiplerini ele alarak onları eleştirmişlerdir.¹²⁸

Çağına ve topluma kayıtsız kalmayan Âşık Mevlüt Mertoğlu, karşılaştığı yanlış tutum ve davranışları sıkça eleştirmiştir. İnsanların duyarsızlığı, günümüz yozlaşmış insan tipleri, kültür çatışması, siyaset, siyasi hırs ve çıkarlarıyla hareket eden insanlar, ahlakî bozukluklar, haksızlıklar, dünyanın işleyişi, yanlış iş yapan yöneticiler gibi birçok toplumsal konuda sorumluluk alarak çeşitli eleştirilerde bulunmuştur.

Şiir 44: *Kalmadı* adlı şiirde Âşık, günümüzde toplumun değer yargılarıyla uyuşmayan insan tipini eleştirmekte, insanın ve insanlığın duyarsızlaşmasından şikâyet etmektedir.

***Benlik hırkasına talip olan çok
Ne yazık nefsini döven kalmadı
Nefsi akla hükmettiren gayet çok
Hakikat yolunda even kalmadı***

Şiir 46: *Züğürt Ağa* adlı şiirde Âşık, yaptığı iş ile söylediği sözü uymayan yozlaşmış, çıkarıcı insan tipini eleştirmektedir.

***Buyur da gel Züğürt Ağa
Kırmayasın eşikleri
Senin için hazırlattım
Oturursan döşekleri***

¹²⁸ Erman Artun, Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, s. 171.

Şiir 47: *Anlayamadım* adlı şiirde Âşık, çevresindeki insanların yanlış tutum ve davranışlarını eleştirmektedir.

***Dost sandığım insan yılanı döndü
İnsanlar değişti anlayamadım
Yardıma ihtiyaç duyduğum anda
Düşmanlarım koştı anlayamadım***

Şiir 61: *Bed Adam* adlı şiirde Âşık, bir kişiyi toplumda yeri olmayan davranış ve özelliklerinden ötürü eleştirmektedir.

...
***Nefsinle Nemrut'a haber mi saldın
Firavundan sonra tek sen mi kaldın
Söyle Azrail'den mühlet mi aldın
Bırak kibri gel adam ol bed adam***

Şiir 64: *Hele Bakın* adlı şiirde Âşık, toplumun ortak değerlerini hiçe sayan bazı siyasi kişilikleri ağır bir şekilde eleştirmektedir.

***Bayrağı milleti hiçe sayıyor
Hele duruşuna bakın şu itin
Bu cüreti acep kimden alıyor
Hele duruşuna bakın şu itin***

Şiir 72: *Sen Ne Dersen De* adlı şiirde Âşık, toplumda hoş karşılanmayan davranışları sergileyen insan tiplerini eleştirmektedir.

...
***Verdiği sözünde sabit kalmazsa
Dost ile ağlayıp dostla gülmezse
Yapılan eyliğin kadrin bilmezse
Ben adam diyemem sen ne dersin de***

Şiir 86: *Bir Şey Demediz* adlı şiirde Âşık, gelenek ve göreneklerini savunarak yılbaşı kutlamalarını eleştirmektedir.

***Kurbanlara hayvan katli diyenler
Hindi kesenlere bir şey demediz
Noel tortusuyla haram yiyenler
Hindi kesenlere bir şey demediz***

Şiir 99: *Yazmıyayım mı?* Adlı şiirde Âşık, sosyal düzendeki bozukları anlatıp eşitlik ve adalet gibi kavramlara önem verilmeyişini eleştirmektedir.

*Kültüre sanata bağlıdır özüm
Gönülden dizeler dizmiyeyim mi?
Elimde sazım var dilimde sözüm
Türkün türküsünü yazmıyayım mı?*

Şiir 100: Tescilli Öküz adlı şiirde Âşık, sosyal hayatta karşısına çıkan olumsuz insan tipini eleştirmektedir.

*Dinleyin dostlarım arzuhalim var
Eşine yan bakar tescilli öküz
Üstüme tapulu inat malım var
İşine yan bakar tescilli öküz*

Şiir 108: Abuzittin adlı şiirde Âşık, çıkarına düşkün, ikiyüzlü insan tipini karakterize ederek eleştirmektedir.

*...
Doğru insan sana rakip olamaz
Arasa da umduğunu bulamaz
Sahnelerde senin yerin dolamaz
Gönlünce tak oyna zil Abuzittin*

Şiir 129: Yoruldum Artık adlı şiirde Âşık, kendi üzerinden toplumun ve insanın aksak yönlerini eleştirmektedir.

*Her insana güvenipde hanına
Varmak istemirem yoruldum artık
Cahillerin meclisinde yanında
Durmak istemirem yoruldum artık*

Şiir 134: Pişman Olacak adlı şiirde Âşık, şahsına ve sanatına karşı yapılan ithamlara cevap vererek, ithamda bulunanları eleştirmektedir.

*Saygı pazarında beni ucuza
Satanlar sonradan pişman olacak
Sanatımı ithamlarla hacize
İtenler sonradan pişman olacak*

Şiir 137: Suç Bana Göre adlı şiirde Âşık, toplumcu bir bakış açısıyla topluma karşı yanlış davranışta bulunan kişileri eleştirmektedir.

...

*Herkesin kendince ayrı dengi var
Garibin fakirin geçim cengi var
Riyakârın çeşit çeşit rengi var
Eyrilikten alır peç bana göre*

Şiir 140: *Birçoğu* adlı şiirde Âşık, şahsı hakkında yapılan ithamlara cevap vererek eleştiri yapmaktadır.

...
*Şükür olsun bahtıyarım zindeyim
Gönülleri feth ettiğim gündeğim
Sanatımla üç beş adım öndeyim
Varlığımdan rahatsızmış birçoğu*

Şiir 142: *Satar Mı Satar* adlı şiirde Âşık, toplumda yeri olmayan insan tipini anlatarak sosyal eleştiri yapmaktadır.

*Hal bilmez insana sakın güvenme
Dertlerine bin dert katar mı katar
Riyakâr insana dalını dönme
Seni uçurumdan atar mı atar*

Şiir 145: *Şeytan Üçgeni* adlı şiirde Âşık, devlete ve devlet malına zarar verenleri eleştirmektedir.

*Geçmişte yaşananlar dokunuyor kanıma
Kast etmeye çalışır her an şirin canıma
Yıllar öce göz dikmiş bu kutsal vatanıma
Cahilden fetva almış gerekse için şarap
Şu şeytan üçgeninden sen kurtar bizi ya Rab*

Şiir 147: *Sakın Bizi Hor Görme* adlı şiirde Âşık, yanlış ve çarpık ahlak düzenini eleştirmektedir.

...
*Böyle buyuruyor rehberin Kur'an
Haksızdan haklının hakkını soran
İnsansan insana insanca davran
Biz edebi edepsizden öğrendik*

Şiir 163: *Var* adlı şiirde Âşık, siyaseti ve siyasete aldananları eleştirmektedir.

*Gel aldanma şu dünyanın fendine
Bu dünyanın hallerinde yalan var
Nefse uyan kemlik eder kendine
Bin bir çeşit fellerinde yalan var*

Şiir 165: *Ne Çıkar?* Adlı şiirde Âşık, sosyal eşitsizlikleri ve toplumsal duyarsızlıkları eleştirmektedir.

...
*Yoksulların yüzü gülmüyor beyim
Attığı taş yerin bulmuyor beyim
Tok acın halinden bilmiyor beyim
Gariplere bayram gelmiş ne çıkar*

Şiir 168: *Kadınlar* adlı şiirde Âşık, toplumun genel ahlak kurallarına uymayan kadın modelini eleştirmektedir.

*İnancınız varsa Allahtan korkun
Erkekleri tahrik eden kadınlar
Kadınsan mahremi haramdan sakın
Erkekleri tahrik eden kadınlar*

Şiir 172: *Anlamaz Ki* adlı şiirde Âşık, topluma karşı yanlış tutum ve davranışta bulunan kişileri eleştirmektedir.

*Bağrı yırtık boş lafları duymaz ki
Arif olan cahillere uymaz ki
Beyni katı yobaz seni duymaz ki
Sağır kulak çınlamaz ki efendim*

Şiir 176: *Adaletin Bu Mudur?* Adlı şiirde Âşık, dünyanın işleyişinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir.

*Zalimler mazluma hep hükmederse
Dünya senin adaletin bu mudur?
Haksızlar haklıdan dava güderse
Dünya senin adaletin bu mudur?*

Şiir 177: *Bu Dünya* adlı şiirde Âşık, insanların yanlış tutumlarından kaynaklı dünyanın işleyişini eleştirmektedir.

*İyilikten maraz doğar demişler
Var varanın sür sürenin bu dünya
Garip yoksul haklarını yemişler
Var varanın sür sürenin bu dünya*

Şiir 178: *Ak Partili Bey* adlı şiirde Âşık, siyaset alanında yanlış davranışlarda bulunan bir yöneticiyi eleştirmektedir.

***Bilmem acep yerin yurdun neresi
Belli oldu eni boyu karesi
Bir zaman çok yediz himmet parası
İçten feto dıştan Ak Partili Bey***

Şiir 179: *Siyaset Derim* adlı şiirde Âşık, ilkesiz siyasetleri ve siyaset kavramını eleştirmektedir.

***İnsanları kula kulluk ettiren
Sorarsanız bana siyaset derim
Madde için bin bir takla attıran
Sorarsanız bana siyaset derim***

Şiir 194: *İhanetin Adı* adlı şiirde Âşık, toplumda yaşanan çarpıklık ve düzensizlikleri eleştirmektedir.

***Doğruları söylemekten kaçanlar
Beytü'l malı sağa sola saçanlar
Yetim hakkı ile şarap içenler
Dönüp yapıyorlar hep centilmenlik
İhanetin adı eleştirmenlik***

Şiir 199: *Şerefsiz Denmez* adlı şiirde Âşık, toplumda yaşanan çarpıklık ve düzensizliklerin eleştirmektedir.

***Kim dürüst kim yamuk Allah biliyor
Dürüst olan asla sözünden dönmez
Adam olan halinize gülüyor
Dürüst olan asla sözünden dönmez
Vatanı sevene şerefsiz denmez***

Şiir 208: *Aydınlar* adlı şiirde Âşık, toplumda aydın kişiler olarak tanınan insanların sosyal olaylar ve durumlar karşısındaki taraflı davranışlarının eleştirmektedir.

***...
Doğruları hakir görüp susanlar
Hak ve hakikatten kaçıp pusanlar
Sizi dine karşı zehir kusanlar
Sizler aydın değil karanlıksınız***

7.1.8. Milli Duygularla Yazdığı Şiirleri

Orta Asya geleneklerinden günümüze kadar süregelen yiğitlikleri, yiğitleri kutsamak ve yüceltmek Âşık şiirinde de devam etmiştir. Âşıklar, yiğitlik, kahramanlık konularını çokça işlemişlerdir. Övgü ve cesaret verme amaçlı bu şiirlerde Türk tarihi, vatan sevgisi, vatanın kutsallığı, ülkenin birlik ve beraberliği, tarihi olay ve kişiler, toplumu derinden etkileyen savaşlar, kahramanlıklar çeşitli konu başlıklarıdır. Âşıklar, yiğitleme olarak adlandırılan bu şiirlerini güncel olaylar üzerine, milli bayramlarda, âşık toplantılarında, âşık fasıllarında, halk konserlerinde ve âşıklar bayramında söylerler.¹²⁹

Vatan ve millet sevgisini yüreğinde hisseden Âşık Mevlüt Mertoğlu birçok şiirinde bu sevgisini işlemiştir. Birlik ve beraberlik duygusuna önem veren Âşık tarih bilinci ile şiirlerinde kahramanlık, vatanseverlik, bayrak aşkı, cumhuriyet, hürriyet, asker ve ordu sevgisi gibi konulara yer vermiştir.

Şiir 1: Çanakkale Savaşını anlattığı *Çanakkale* adlı şiirde Âşık Mertoğlu, bu savaşın Türk toplumu ve tarihi açısından önemini ifade etmektedir. Destansı özellikler gösteren, savaşta çeşitli kahramanlıklarla adını tarihe yazdırmış önemli kişileri de şiirinde anmaktadır.

*On sekiz mart bin dokuz yüz on beşten
Anlatayım sana Çanakkale'yi
İki yüz elli bin yatan şehitten
Anlatayım sana Çanakkale'yi*

Şiir 7: Vatan sevgisinin temel alındığı *Vatan* adlı şiirde Âşık Mertoğlu, tarihte varlığını daima sürdüren Türk milletini ve Türklük duygusunu ifade etmektedir.

...
*Bizler Türküz vatan için can verdik
Şehit verdik al bayrağa kan verdik
Yedi düvel tüm dünyaya şan verdik
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Tarih boyu sönmeyen bir ışıgım*

¹²⁹ Erman Artun, Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, s. 195.

Şiir 10: Milli duyguların yoğun olarak işlendiği *Şehit Kanı Akıyor* adlı şiirde Âşık, şehitlik konusu ele almaktadır.

*Herkes ülkesinde gülüp oynarken
Neden bizde şehit kanı akıyor
Bunun sebebinin sorumlusu kim
Neden bizde şehit kanı akıyor*

Şiir 22: *Cumhuriyeti* adlı şiirde Âşık, Cumhuriyetin kuruluşunu ve ilanını anlatmaktadır.

...
*Kimi kazma kürek kimisi nacak
Ölen şehit kalan gazi olacak
Sönmedi sönmez de yanan bu ocak
İşte böyle kurduk cumhuriyeti*

Şiir 82: *Bu Bayrak Bizim* adlı şiirde Âşık, milli bir ruhla vatan sevgisi işlemekte ve Türk milleti için bayrağın önemini ifade etmektedir.

...
*Çaldıran şahittir yazdık bir destan
Doksan bin gencimiz dondu soğuktan
Biz Çanakkale’de şan vermişiz şan
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim*

Şiir 83: *Fırsat Verme* adlı şiirde Âşık, ülkenin birlik ve bütünlüğünün önemini ifade etmekte, bu birlik ve bütünlüğün daima korunması gerektiğini vurgulamaktadır.

*Doğudan batıya cennet vatanı
Böldürene fırsat verme ya Rabbim
Beytü’l maldan garip yetim hakkını
Çaldırana fırsat verme ya Rabbim*

Şiir 84: *Silahlar Alır* adlı şiirde Âşık, vatanın birlik ve bütünlüğünün her şartta korunması gerektiğinin üstünde durmaktadır.

...
*Dönüp baktım geçmişteki çağıma
Alçaklar uğratmam ben otağıma
Bir de el kalkarsa al bayrağıma
Kalemin yerini silahlar alır*

Şiir 105: *Güzel Ana vatanım* adlı şiirde Âşık, tarihten bilgilerle Türk tarihinin geçmişine ışık tutmaya çalışmaktadır.

***Kudreti ilahiye bağlı kalmak kaderdir
Hak yolundan sapması mümin için kederdir
Türkün yurtsuz kalması ölümden de beterdir
Canım feda yoluna güzel ana vatanım
Boşa mı şehit oldu bu toprakta yatanım***

Şiir 118: *Sarıkamış Şehidi* adlı şiirde Âşık, tarihimizde Sarıkamış'ta yaşanan üzüntü verici savaşı anlatmakta ve Sarıkamış şehitlerini anmaktadır.

...
***Kaputsuz potinsiz yollara döştük
Ne zorlukla karlı dağları aşık
Hem düşmanla hem soğukla savaştık
Atam dedem Sarıkamış şehidi***

Şiir 126: *Dalgalan* adlı şiirde Âşık, bayrak sevgisini ifade etmektedir.

***Aziz vatanımın şerefi şanı
Dalgalan ki sana durmak yakışmaz
Ey gök kubbelerin nazlı nişanı
Dalgalan ki sana durmak yakışmaz***

Şiir 156: *Sevdamız* adlı şiirde Âşık, vatan sevgisinin anlatmakta her koşulda vatanı sevmenin önemine vurgu yapmaktadır.

...
***Bizler Türk'üz biz birliği överiz
Biz sancağa yan bakarı döveriz
Biz seversek Allah için severiz
Hak için düşmana çatan sevdamız***

Şiir 160: *Bölünmeyecek* adlı şiirde Âşık, vatanın birliğinin korunması gerektiğini ifade etmektedir.

***Asırlardır şehit verdik uğruna
Bölünmez bu vatan bölünmeyecek
Kulak verdik öl denilen çağrına
Bölünmez bu vatan bölünmeyecek***

Şiir 167: *Unutma* adlı şiirde Âşık, Türklük ve Turan bilincini anlatmaktadır.

*Beş bin yıllık değişmeyen simgemiz
Turan Türkün öz adıdır unutma
Aynı soydan aynı kandan genimiz
Turan Türkün öz adıdır unutma*

Şiir 212: *Ölürüz* adlı şiirde Âşık, vatanın birlik ve bütünlüğünün korunması gerektiğini, bu uğurda her Türk ferдинin seve seve canını verebileceğini vurgulamaktadır.

*Sizin art niyetiniz hedefine ulaşmaz
Ya istiklal ya ölüm asla sözünden şaşmaz
Biz asil bir milletiz figüranlık yakışmaz
Tan yeri ağarırken şafak atar geliriz
Şayet konu vatansa seve seve ölürüz*

7.1.9. Tarihî- Milli- Önemli Şahsiyetler Hakkında Yazdığı Şiirleri

Milli duygu ve düşünce ile tarih bilincine önem veren Âşık Mevlüt Mertoğlu şiirlerinde Türk tarihine mal olmuş tarihî şahsiyetlere, efsanevî şahsiyetlere ve yaşadığı dönemdeki önemli şahsiyetlere yer vermiştir.

Şiir 15: Mustafa Kemal Atatürk hakkında yazdığı *Yanlış Anlattız* adlı şiirde Âşık, onun topluma biri ya da birileri tarafından yanlış bir şekilde tanıtıldığını anlatmakta ve bu durumu eleştirmektedir.

...
*Cahil âlimlerle köy ağaları
Sardı etrafızı körlük ağları
Karanlığa ittiz ıstık çağları
Bize Atatürk'ü yanlış anlattız*

Şiir 128: *Biz Arkandayız* adlı şiirde Âşık, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı kaleme almış, ona desteklerini dile getirmiştir.

*Başı duman olur yüksek dağların
Sen rahat ol usta biz arkandayız
Duası seninle bütün sağların
Sen rahat ol usta biz arkandayız*

Şiir 207: *Dik Durdun Uzun Adam* adlı şiirde Âşık, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasi yönüne vurgu yapmıştır.

*Şükür olsun Mevla'ya başımızda biri var
Hak ediyor her şeyi ne söylesek yeri var
Kılavuzu Kur'an'dır yol gösteren piri var
Senden önce ecdadım salmıştı dünyaya nam
Baş eğmedin düşmana dik durdun uzun adam*

7.1.10. Erzurum ve Şehir Konulu Şiirleri

Erzurum'da yaşayan ve yetişen Âşık Mevlüt Mertoğlu şiirlerinde Erzurum'u sıkça anmıştır. Tarihi önemi, şehrin kendine özgü havası, şehrin yerlileri, dadaş ve dadaşlık gibi konular şiirinin içeriğini oluşturmaktadır.

Şiir 5: Erzurum'u anlattığı *Her Gece Hüzün Çöker Bu Şehre* adlı şiirde Âşık, şehirde yaşanan hüznü şehri anlatarak ifade etmektedir.

...
*Bu şehir saklıyor yabancı yadı
Bitmez ki bu şehrin lezzeti tadı
Dadaşlar diyarı Erzurum adı
Her gece bir hüzün çöker bu şehre*

Şiir 51: Erzurum sevgisini anlattığı *Erzurum* adlı şiirde Âşık, Erzurum'un tarihi geçmişine vurgu yaparak sevgisini yücelterek ifade etmektedir.

*Selçuklu diyarı Osmanlı yurdu
Tarih kokar toprak taşın Erzurum
Atatürk de sende kongre kurdu
Eyilmedi asla başın Erzurum*

Şiir 58: *Hiciv* adlı şiirde Âşık, Erzurum'da karşılaştığı bazı olumsuz durumları bildirmektedir.

*Kartallar yurduna süslü hevesle
Bakanı görürsün Palandökenden
Evliyalar yurdu tarumar yaşlı
Yıkanı görürsün Palandökenden*

Şiir 80: *Dadaşım* adlı şiirde Âşık, Erzurum halkının milli duygulara bağlılığını ve dadaşlık kavramını anlatmaktadır.

***Dünya bilsin ta ezelden böyleyim
Türküm Müslüman'ım hem de dadaşım
Bilmeyene tekrar yine söyleyim
Türküm Müslüman'ım hem de dadaşım
Eğilmez kimseye dik durur başım***

Şiir 115: *Dadaşı Derler* adlı şiirde Âşık, Erzurum'u ve dadaşlık kavramını anlatıp övmektedir.

***Doğunun Paris'i şirin ilimiz
Eser amma hiç incitmez yelimiz
Öz Türkçeyi konuşuyor dilimiz
Bize Erzurum'un dadaşı derler***

7.1.11. Nazire Şiirleri

Şiir 27: *Tek Taraflı Sevda Çekmek Ne Çetin* adlı şiir, Âşık Yaşar Reyhanî'nin şiirine nazire olarak yazılmıştır.

***Sevenin aklını başından alır
Tek taraflı sevda çekmek ne çetin
Karşılık ararken çileyi bulur
Tek taraflı sevda çekmek ne çetin***

Şiir 49: *İki Nefes Arası Bin Yalan* adlı şiir, Bekir Sıtkı Erdoğan'a nazire olarak, yaş destanı tarzında, dünyanın işleyişini anlatmaktadır.

***Elest-ü bezminde ikrara geldim
Çözüldü esrarlı sır yavaş yavaş
Babamın sulbünden anne rahmine
Emretti yaradan gir yavaş yavaş***

Şiir 57: *Kayıp* adlı şiir, Âşık Yaşar Reyhani'nin şiirine nazire olarak yazılmıştır.

***...
Bent oldum nehrin önüne boşuna akmayacak
İnsanlık örneği budur kalp kırıp yıkmayacak
Sağ gözümü kapatmışım harama bakmayacak
Bakarım önüm görünmez sol gözüm kayıp benim***

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ÂŞIK MEVLÜT MERTOĞLU’NUN ŞİİRLERİNİN DİL, ÜSLUP, YAPI VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

8.1. Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun Şiirlerinde Hece Ölçüsü

Türk dilinin doğal ölçüsü olan hece ölçüsü, dizelerdeki hece sayısının belli bir düzene bağlı olarak eşitliğidir. Dizelerdeki hece sayısının eşit olması ve duraklar hece ölçüsünün en önemli iki özelliğidir. Durak da hece ölçüsünde dizelerin belli bölümlere ayrılmasıdır.¹³⁰

Halk şiirinde, iki heceden başlayıp yirmi heceye kadar birçok hece ölçüsü kalıbı vardır. Hece ölçüsünün kalıplarındaki durak sayısı da en az iki en çok beş olmaktadır. Duraklardaki hece sayısı da birden ona kadar değişmektedir. Hece ölçüsü kalıpları içinde en çok kullanılan ölçüler yedi heceliler, sekiz heceliler, on bir heceliler ve on dört hecelilerdir.¹³¹

Şiirlerinde hece ölçüsünü büyük çoğunlukla tercih eden Âşık Mevlüt Mertoğlu sekizli, on birli, on dördü, on beşli hece ölçülerini kullanmıştır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun şiirleri incelendiğinde 4 adet sekizli hece, 9 adet on dördü hece, 3 adet on beşli hece, 195 adet on birli hece ölçüsüyle yazılmış şiir tespit edilmiştir.

8.1.1. 8’li Hece ile Yazılan Şiirleri

Halk şiirinde sıklıkla kullanılan hece kalıplardan biridir. Semailer, varsağılar ve bir kısım türküler bu kalıpta yazılmaktadır. Bu kalıp 4+4, 3+5, 5+3, 6+2, 2+6 veya 3+3+2 şeklinde duraklara sahiptir.¹³² Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun şiirlerinde;

Şiir 46: *Züğürt Ağa*, **Şiir 56:** *Dudakdeğmez*, **Şiir 169:** *Çıra Benim*, **Şiir 201:** *Sebebi Var* adlı şiirler sekizli hece ölçüsü ile yazılmıştır.

¹³⁰ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2016, s. 40.

¹³¹ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s. 42.

¹³² Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s. 47.

Şiir 46: Züğürt Ağa (4+4 Duraklı)

*Buyur da gel züğürt ağa
Kırmayasın eşikleri
Senin için hazırlattım
Otursan döşekleri*

Şiir 201: Sebebi Var (2+6 duraklı)

*Gülüm ben akı karadan
Seçtim amma sebebi var
Seni bırak ben kendimden
Geçtim amma sebebi var*

8.1.2. 11’li Hece ile Yazılan Şiirleri

Türk Halk Şiirinde koşmalar, destanlar, türküler ve diğer folklor ürünlerinde en çok kullanılan kalıplarından biridir. Bu kalıp 6+5, 4+4+3, 4+7, 7+4 ve 5+6 durakları ile kullanılmıştır.¹³³

Âşık Mevlüt Mertoğlu şiirlerini en çok on birli hece ölçüsü ile kaleme almıştır. Bu çalışmada tespit edilen 195 adet şiir bu kalıpla yazılmıştır.

Şiir 1: Çanakkale (6+5 Duraklı)

*Bir Seyid Onbaşı bir top mermisi
O mermiyle battı düşman gemisi
Dedik bine bedel Türk’ün birisi
Anlatayım sana Çanakkale’yi*

Şiir 48: Devri Hayat (6+5 Duraklı)

*Hasreti dindirmez bitmeyen yollar
Geldiğin yollara bak yorgun yolcu
Haftalar aylarla devrolan yıllar
Siyah saçın olmuş ak yorgun yolcu*

Şiir 88: Bu Başka Bir Şey (4+7 Duraklı)

...
*Mertoğlu’yum çeşmim yaşı dinmiyor
Ciğerimde aşk ateşi sönmüyor
Ne yazık ki giden geri dönmüyor
Gurbet dersem bu başka bir şey*

¹³³ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s. 49.

Şiir 92: *Senin Hatrına* (4+4+3 Duraklı)...

*Gonca gülsün dallarına konarım
Her saniye güzel ismin anarım
Alevlenir Kerem gibi yanarım
Tek senin hatırına senin hatırına*

Şiir 102: *Talihi* (4+4+3 Duraklı)

*Hangi dala el attıysa kırıldı
Gam gasavet çeke çeke yoruldu
Haksızlardan öz geçmişi soruldu
Barışmadı Mertoğlu'yla talihi*

Şiir 1,2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 202, 203, 204, 205, 206, 208, 210, 211.

8.1.3. 14'lü Hece ile Yazılan Şiirleri

Halk şiirinde daha çok 7+7 duraklı şekliyle kullanılmış olan kalıplardan biridir.¹³⁴

Şiir 200: *Olsaydım* (7+7 Duraklı)

*Şahlan kalk Türk milleti şu gaflet uykusundan
Ya Allah Bismillah de çık terör kaygısından
Ayrılma vatan bayrak sancağın duygusundan
Bitsin terör belası ağlamayıp gülseydim
Şehitlerin birinin yerinde ben olsaydım*

¹³⁴ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s. 55.

Şiir 212: Ölürüz (7+7 Duraklı)

*Sizin art niyetiniz hedefine ulaşmaz
Ya istiklal ya ölüm asla sözünden şaşmaz
Biz asil bir milletiz figüranlık yakışmaz
Tan yeri ağırlarken şafak atar geliriz
Şayet konu vatansa seve seve ölürüz*

Şiir 95, 105, 106, 136, 145, 200, 207, 209, 212.

8.1.4. 15’li Hece ile Yazılan Şiirleri

Türküler ve çeşitli şiirlerde 4+4+4+3 veya 8+7 duraklı şekillerle kullanılan kalıptır.

Şiir 195: Sümmanioğluna (8+7 Duraklı)

*Girmiş arifler safına ağı karadan seçer
Lügati kelam içinde bilinmez kapı açar
Bir şemin pervanesidir etrafına nur saçar
Cehalet karanlığında tandır Sümmanioğlu*

Şiir 57, 76, 195.

8.2. Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun Şiirlerinde Dize Ve Hane Sayısı

8.2.1. Dize Sayısına Göre

8.2.1.1. Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun Dörtlüklerle Yazılan Şiirleri

Şiir 2: Eksik Olmaz

*Ağustos gelse de Temmuz geçse de
Yüce dağ başında kış eksik olmaz
Kimse bakmaz söğüt yaprak açsa da
Meyveli ağaçta taş eksik olmaz*

*İyiler iyilik yolundan şaşmaz
Denizler coşsa da kabarıp taşmaz
Bir kötüye varıp kimse bulaşmaz
Yiğidin başında iş eksik olmaz*

...

Şiir 11: Anlarsın

*Aynaya baktığın güzel gözlerin
Bir gün yaşla dolduğunda anlarsın
Kara kaderinle bahtsız talihin
Bir gün seni bulduğunda anlarsın*

*Bulduğunda yitirmişsin sen beni
Sen olmuşsun ayrılığın nedeni
Melül mahzun kırgınlıkla gideni
Anlamayıp güldüğünde anlarsın*

...

Şiir 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21,
22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41,
42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61,
62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82,
83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101,
102, 103, 104, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120,
121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 137,
138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153,
154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168,
169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 182, 183, 184,
185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 195, 196, 197, 198, 201, 202,
203, 204, 205, 206, 208, 210, 211.

8.2.1.2. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Beşliklerle Yazılan Şiirleri

Şiir 75: Anne şiiri 2

*Dinmedi bir türlü gözümde yaşıım
Zehir oldu bana ekmeğim aşım
Teselli eylemez bacım kardeşim
Derdime dermanım bulanım gelsin
Çağırın yanıma anamı gelsin*

*Güller gibi sararıp da solmazdım
Boynu bükük tek başına kalmazdım
Anam sağ olsaydı böyle olmazdım
Benim için saçın yolunum gelsin
Çağırın yanıma anamı gelsin*

Şiir 7: Vatan Aşkı

*Sen benim sevdamı biliyor musun?
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Bu kutsal devadır biliyor musun?
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Tarih boyu sönmeyen bir ışığım*

*İlelebet yanan ocak sönmez ki
Vatan aşkı gönlümüzden dinmez ki
Ezan susmaz bayrak gökten inmez ki
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Tarih boyu sönmeyen bir ışığım*

...

Şiir 7, 75, 80, 95, 105, 106, 107, 109, 131, 136, 139, 145, 180, 194, 199, 200, 207, 209, 212.

8.2.2. Hane Sayısına Göre Şiirleri

Hane sayısı bakımından Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirleri çeşitlilik göstermektedir. Âşık Mevlüt Mertoğlu, şiirlerinde en çok beş ve altı haneyi kullanmıştır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinin hane sayısı dağılımı şu şekildedir:

8.2.2.1. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Üç Haneli Şiirleri

Şiir 23, 32, 33, 37, 38, 40, 57, 103, 130, 146, 202, 203. (12 şiir)

8.2.2.2. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Dört Haneli Şiirleri

Şiir 11, 29, 30, 31, 34, 36, 47, 52, 53, 55, 59, 62, 68, 91, 109, 111, 113, 118, 127, 135, 143, 153, 161, 162, 164, 169, 181, 184, 185, 190, 195, 197, 198, 211. (34 şiir)

8.2.2.3. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Beş Haneli Şiirleri

Şiir 2, 5, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 24, 25, 26, 27, 28, 35, 39, 43, 44, 45, 46, 48, 50, 54, 56, 58, 65, 66, 67, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 81, 89, 90, 92, 96, 98, 102, 114, 115, 117, 120, 126, 128, 131, 132, 133, 134, 137, 141, 142, 144, 147, 148, 151, 155, 158, 165, 167, 170, 171, 172, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 182, 187, 189, 191, 192, 193, 194, 196, 200, 201, 204, 205, 206, 208, 210. (88 şiir)

8.2.2.4. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Altı Haneli Şiirleri

Şiir 1, 5, 7, 8, 21, 22, 42, 51, 61, 63, 64, 77, 78, 83, 85, 86, 87, 88, 93, 100, 105, 108, 110, 112, 116, 119, 122, 123, 129, 138, 140, 149, 150, 154, 156, 159, 160, 166, 168, 180, 212. (41 şiir)

8.2.2.5. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Yedi Haneli Şiirleri

Şiir 3, 4, 6, 41, 60, 69, 79, 97, 99, 101, 121, 125, 136, 139, 145, 152, 157, 163, 174, 183, 186, 188, 207, 209. (24 şiir)

8.2.2.6. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Sekiz Haneli Şiirleri

Şiir 84, 94, 95, 104, 107. (5 şiir)

8.2.2.7. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Dokuz Haneli Şiirleri

Şiir 10, 49, 80, 106, 124, 199. (6 şiir)

8.2.2.8. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun On Haneli Şiirleri

Şiir 82. (1 şiir)

8.3. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Şiirlerinde Şekil, Kafiye Ve Redif

8.3.1. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Şiirlerinde Kafiye ve Redif

Şiirde, mısraların sonlarında bulunan hecelerdeki seslerin anlam bakımından değil ses ve şekil bakımından birbirine benzemesine kafiye denir. Türk milli şiirlerinde kafiye yazılıştaki benzeyişe göre değil, kulağın duyduğu ses benzerliğine göre yapılmaktadır.¹³⁵ Halk şiirinde uyak ya da ayak terimleriyle anılan kafiye kesin kurallar gözetilmemektedir. Basit bir ses benzerliği dahi Halk şiiri için kafiye sayılmıştır. Saz eşliğinde söylenen ve temeli söz olan Halk şiirinde göz uyağı söz konusu olmadığı için kulakta uyum bırakan her ses benzerliği halk şairleri ve şiiri için uyak sayılmıştır.¹³⁶

Halk şairi uyak oluştururken, sözcüklerin isim, sıfat, eylem gibi söz öbekleri yönünden birbirlerine uygun olmalarını aramamış, 'yapı ve yazılışları' başka olsa da kullanmışlardır. Halk şairleri, şiirlerinde daha çok yarım uyağı tercih etmişlerdir.¹³⁷

Redif ise kafiye den sonra gelen birbirinin aynı kelime veya hecelerdir.¹³⁸ Halk şiirinin en önemli ve eski öğelerinden biri sayılan redife uyardan daha fazla önem verilmiştir. Halk şiirindeki duygu, düşünce ve benzetmeler rediften doğar. Halk edebiyatı ürünlerinin çoğunluğu rediflidir. Genellikle dizelerin sonunda yer alan redifler bazen de uyak olan ilk sözcükten sonraki tüm sözcükleri kapsamaktadır. Halk şairleri, rediflerle

¹³⁵ Ahmet Talat Onay, Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i, Akçağ Yay., Ankara, 1996, s. 21.

¹³⁶ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s. 73.

¹³⁷ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s. 74.

¹³⁸ Ahmet Talat Onay, Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i, s 21.

dilin çeşitli özelliklerinden yararlanmış, çeşitli söz oyunlarını ve deyimlerini ilgi çekici şekilde kullanmışlardır.¹³⁹

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde yarım kafiye, tam kafiye, zengin kafiye ve cinaslı kafiyelelere sıkça rastlanmaktadır. Yine önemli bir ahenk unsuru olan redif de şiirlerinde sıkça kullanılmıştır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde kafiye ve redif çeşitleri şöyle tespit edilmiştir:

8.3.1.1. Yarım Kafiye

Tek ünsüz benzerliğine dayanan kafiye türüdür. Genellikle halk şiirinde kullanılmaktadır.¹⁴⁰

Âşık Mevlüt Mertoğlu şiirlerinde yarım kafiyei sıkça kullandığını belirtmiş, birçok şiirde yarım kafiye tespit edilmiştir.

Kerbelaya Ağıt adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki 'mız'lar redif; 'a' sesleri ise yarım uyaktır.

...
Tüm ümmetler onun için duamız
O günden bu güne yasta yuvamız
Kerbela davası bizim davamız
Canda can ağladı Hüseyin için

Her Gece Hüzün Çöker Bu Şehre adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki 'mıyor'lar redif; 'k' sesleri ise yarım uyaktır.

...
Bu şehrin dağından duman kalkmıyor
Bu şehrin yüzüne kimse bakmıyor
Bu şehre kimse sahip çıkıyor
Her gece bir hüzün çöker bu şehre

Neyini Sevdim adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki 'kaldı' redif; 'z' sesleri yarım uyaktır.

¹³⁹ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s. 80.

¹⁴⁰ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s. 86.

...

Sevdim ya Mertoğlu derin iz kaldı
Sevdim yüreğimde sönmez köz kaldı
Sevdim tek bir dostum elde saz kaldı
Ben bu vicdansızın neyini sevdim.

Vatan Aşkı adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘mez ki’
ler redif; ‘n’ sesleri yarım uyaktır.

...

İlelebet yanan ocak sönmez ki
Vatan aşkı gönlümüzden dinmez ki
Ezan susmaz bayrak gökten inmez ki

Oğul adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘ladım’ lar
redif; ‘k’ sesleri yarım uyaktır.

...

Yavrum resmin sandığımda sakladım
Birer birer siyah saçım akladım
Bir zamanlar dört gonca gül kokladım
Hasret kaldım için dördüne oğul

Asacaksan As da Git adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki
‘i ile’ler redif; ‘l’ sesleri yarım uyaktır.

...

Hal bilmeyen çok çekermiş dili ile
Kendi ipin yağlarmış eli ile
Dallar kıran muhannetin yeli ile
Eseceksen biran evvel es de git

Gelirdim adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘erek’ ler
redif; ‘k’ sesleri yarım uyaktır.

...

Be huri ben gibi yaşlar dökerek
Kader yazısına boyun bükerek
Benim gibi gizli sevda çekerek
Sızım sızım sızlasaydın gelirdim

Tek Taraflı Sevda Çekmek Ne Çetin adlı şiirde birinci, ikinci ve
üçüncü dizelerdeki ‘lere’ ler redif; ‘l’ sesleri yarım uyaktır.

...
İsmi söylemez düşer dillere
Gönül selamını vermiş yellere
Sitem sözlerini dökmüş tellere
Tek taraflı sevda çekmek ne çetin

Soydu Bu Felek adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘rına’ lar redif; ‘ğ’ sesleri yarım uyaktır.

...
Dedi kulak vermem senin çağrına
Zebun etti beni mihnet bağrına
Bir Mecnun eyledi Leyla uğruna
Nazlı yâre hasret koydu bu felek

Din Telaşı Var adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘im’ ler redif; ‘z’ sesleri yarım uyaktır.

...
Doğrulmaz eğilmiş kametim dizim
Makas hazırlanmış biçilir bezim
Günah çok huzurda kararır yüzüm
Ayım ziya vurmaz gün telaşı var

Din Telaşı Var adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘mazdım’ lar redif; ‘l’ sesleri yarım uyaktır.

...
Güller gibi sararıp da solmazdım
Boynu bükük tek başına kalmazdım
Anam sağ olsaydı böyle olmazdım
Benim için saçın yolunım gelsin
Çağırın yanıma anamı gelsin

Öğretmen adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘ar’ lar redif; ‘r’ sesleri yarım uyaktır.

...
Filizi yeşertme yolunu arar
Ne gülü incitir ne dalı kırar
Gönülden gönüle köprüler kurar
Yürekten silinmez kalır öğretmen

8.3.1.2. Tam Kafiye

Bir ünlü ve bir ünsüzün ses benzerliğine dayanan kafiye türüdür.¹⁴¹

Âşık Mevlüt Mertoğlu şiirlerinde yarım kafiye den sonra en çok tam kafiye yi kullanmıştır.

Vatan Aşkı adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘verdik’ sesleri redif; ‘an’ sesleri tam uyaktır.

...
Bizler Türküz vatan için can verdik
Şehit verdik al bayrağa kan verdik
Yedi düvel tüm dünyaya şan verdik
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Tarih boyu sönmeyen bir ışığım

Bu Handan adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘dan’ sesleri redif; ‘an’ sesleri tam uyaktır.

...
Bu handa her kime bağlansan candan
Bu handa kahpeler vurur arkandan
Bu handa vampirler doymuyor kandan
Kimler geldi kimler geçti bu handan

Tutmayacakmış adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘ler’ sesleri redif; ‘le’ sesleri tam uyaktır.

...
İrem bağlarında solmuş laleler
Viran olmuş gönüllerde kaleler
Şaha başkaldırmış bütün köleler
Ast üstün emrini tutmayacakmış

8.3.1.3. Zengin Kafiye

İkiden fazla ses benzerliğine dayanan kafiye türüdür. Kafiye li sözcüklerden biri, öteki sözcüğün sonunda tekrarlanıyorsa böyle kafiye lere

¹⁴¹ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s. 87.

tunç kafiye de denmektedir. Benzer ses sayısı üçten fazla olduğunda uyumda zenginleşme derecesi de artmaktadır.¹⁴²

Yanlış Anlattız adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘lar’ sesleri redif; ‘oca’ sesleri zengin uyaktır.

...
*Der Mertoğlu garibanlar **bocalar***
*Çıplak kadınlarla doldu **localar***
*Sizi sihirbazlar cinci **hocalar***
Bize Atatürk'ü yanlış anlattız

Efendim adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘ı’ sesleri redif; ‘cağ’ sesleri zengin uyaktır.

...
*Yıllarca gezdirdi ili **bucağı***
*Eritmedi buzu gönlüm **sıcağı***
*Yüz bin mihnet ilen yaktım **ocağı***
Körük saldım tütmüyor ki efendim

Vakit Saat Tamamdır adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘eri’ sesleri zengin uyaktır.

...
*Her zaman var idi gönlümde **yeri***
*Ben onu sevmekte kalmadım **geri***
*Dedi unutmadım hicrandan **beri***
Anladım ki vakit saat tamamdır

8.3.1.4. Cinashlı Kafiye

Ses bakımından aynı, anlamca ve kimi zaman vurguları da ayrı sözcüklerden ya da söz öbeklerinden yapılmış kafiye türüdür. Daha çok, bir söz oyunu niteliğinde olduklarından tam bir uyak değeri sayılmayıp söz sanatı olarak da kullanılmaktadırlar.¹⁴³

Vatan Aşkı adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘alevi bizim’ söz öbekleri cinashlı uyak olarak kullanılmıştır.

¹⁴² Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s. 89.

¹⁴³ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s. 91.

...

Bayrağa kan verdik alevi bizim
Vatan aşkı yakar alevi bizim
Türkü Kürdü Çerkez Alevi bizim
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Tarih boyu sönmeyen bir ışığım

Gel Yârim adlı şiirde birinci, ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘gül memesini’ söz öbekleri cinaslı uyak olarak kullanılmıştır.

...

Bal arısı arar gül memesini
Âşık ister gülün gül memesini
Yas tutsun umarım gül memesini
Yüzün görem nazarıma gel yârim

Dudakdeğmez adlı şiirde ikinci ve üçüncü dizelerdeki ‘kınaya’ sesleri cinaslı uyak olarak kullanılmıştır.

...

Huriler seni sınaya
Cahiller nasıl kınaya
Düğünde kızıl kınaya
El ol seni hissetsinler

8.3.2. Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun Şiirlerinde Kafiye Şekilleri

Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun şiirleri genel olarak koşma tipi kafiye şeklindedir. Bu koşma tipi kafiye şekilleri şöyledir:

8.3.2.1. Abab- Cccb- Dddb Şekilli Kafiye Örgüsü

Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun şiirlerinde en çok kullandığı koşma tipidir. Âşık Mevlüt Mertoğlu abab – cccb - dddb biçimli koşmayı şiirlerinde kurallı şekilde kullanmıştır.

Bu şiirler şöyle tespit edilmiştir:

Şiir 1,4, 6, 8, 9, 11, 14, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 27, 29, 30, 32, 33, 35, 36, 37, 39, 41, 43, 44, 48, 50, 51, 54, 55, 56, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 71, 73, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 99,

100, 104, 108, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 134, 135, 137, 138, 140, 141, 142, 144, 146, 147, 148, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 182, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 196, 197, 198, 201, 202, 204, 205, 206, 208, 210.

8.3.2.2. Xaxa- Bbba- Ccca Şekilli Kafiye Örgüsü

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde kullandığı xaxa – bbba – ccca biçimli koşma tipidir. Bu şiirler şöyle tespit edilmiştir:

Şiir 3.

8.3.2.3. Aaaa- Bbba- Ccca Şekilli Kafiye Örgüsü

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde kullandığı aaaa – bbba - ccca biçimli koşma tipidir. Bu şiirler şöyle tespit edilmiştir:

Şiir 5, 42, 52, 72.

8.3.2.4. Abxb- Cccb- Dddb Şekilli Kafiye Örgüsü

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde kullandığı abxb – cccb - dddb biçimli koşma tipidir. Bu şiirler şöyle tespit edilmiştir:

Şiir 12, 13, 15, 16, 17, 18, 26, 28, 31, 34, 46, 47, 49, 53, 58, 59, 60, 67, 70, 74, 87, 97, 101, 103, 150, 170, 183.

8.3.2.5. Aaba- Ccca- Ddda Şekilli Kafiye Örgüsü

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde kullandığı aaba – ccca – ddda biçimli koşma tipidir. Bu şiirler şöyle tespit edilmiştir:

Şiir 23, 40, 57, 76, 195.

8.3.2.6. Aaab- Cccb- Dddb Şekilli Kafiye Örgüsü

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde kullandığı aaab – cccb - dddb biçimli koşma tipidir. Bu şiirler şöyle tespit edilmiştir:

Şiir 2,38, 45, 98, 112, 121, 133, 203.

8.3.2.7. AaaBB- CccBB- DddBB Şekilli Kafiye Örgüsü

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde kullandığı aaaBB- cccBB- dddBB biçimli beş haneli koşma tipidir. Bu şiirler şöyle tespit edilmiştir:

Şiir 7, 105, 107, 131, 139, 180.

8.3.2.8. AaaxB- CccxB- DddxB Şekilli Kafiye Örgüsü

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde kullandığı aaaxB- cccxB- dddxB biçimli beş haneli koşma tipidir. Bu şiirler şöyle tespit edilmiştir:

Şiir 106, 109, 136, 145.

8.4. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Şiirlerinde Dil Ve Üslup Özellikleri

Üslup, sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, tarzıdır.¹⁴⁴

Üslup, sanatçının eserlerinde ideallerini, hayal dünyasını, değer yargılarını, dile getirdiği çeşitli zenginliklerle yansıtmaları ve duygularını ahenkli bir bütün halinde vermesi işidir.¹⁴⁵ Anlatım tarzı, nazım şekilleri ve türler, dil vb. öğeler üslubu oluşturmaktadır. Sanatçının eserinde oluşturduğu üslup sayesinde okuyucunun duygu ve düşünce dünyası harekete geçirilir. Bu bakımdan üslup için sanatçı ile okuyucu arasındaki bağı gerçek ve etkileyici kılan bir köprüdür denebilir.

¹⁴⁴ Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2011, s. 2451.

¹⁴⁵ Abdurrahman Güzel ve Ali Torun, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Akçağ Yay., Ankara, 2017, s. 27.

Bir dilin sanatçılarca ince bir zevk ve güzellikle, sanatçının kişiliğini gösterir şekilde işlenişine üslup denir. Sanatçının yaradılışı, kültürü, ruhsal durumu, dil seçimi onun üslubunu belirler. Sanatçı kendine özgü bir dil dünyası olan söyleyicidir. Anlatımı etkili hale getirip üslubun oluşmasını sağlayan dil özellikleri ‘yerel kelimeler’ , ‘yerel deyimler’, ‘yeni yaratımlara yöneliş’, ‘ikilemeler’, ‘pekiştirmeler’, ‘imgesel kelime öbekleri’, ‘atasözleri’ ve ‘deyimler’ gibi unsurlardır.¹⁴⁶

*Üslup tek başına konu, düşünce, duygu, plan, söz dizimi ahengi değildir. Bütün bu öğeler yan yana, iç içe uyumlu dengeli bir biçimde olmalıdır. Üslup nazım veya nesrin bütününde aranır. Sanatçı, ana dilini kendine göre yani başkalarına benzemeyen bir eda ile kullanır. Buna ‘üslupta kişilik’ denir. Bir sanatçının üslubu değerlendirilirken aile çevresi, sosyal konumu, eğitimi, yetişme biçimi, gezdiği yerler, iletişimde bulunduğu sanatçılar, yabancı dil bilgisi, işi, beğenileri vb. birçok bireysel-sosyal nitelikleri de göz ardı edilmemelidir. Ayrıca sanatçıların bağlı oldukları edebiyat geleneklerinin de ortak bir üslupları vardır. Aynı çağda ve edebiyat disiplini içinde bulunan sanatçılar aynı kültür ve sanatçı çevresinde oldukları için duygu ve düşünce benzerliğinden doğan geleneğin ortak üslubu ortaya çıkmıştır.*¹⁴⁷

Âşık Mevlüt Mertoğlu da şiirlerinde başta yerel söyleyiş özellikleri olmak üzere yerel kelimeler ve duygu-düşünce dünyasına bağlı yeni yaratmalarla kendine ait bir şiir üslubu oluşturmuştur. Bu şiir üslubu, Halk şiirinin dinamiklerinden doğan, halkın kullandığı dille paralellik gösteren, halkın içinde yaşayan Türkçe’den ilham alan, anlaşılır bir üsluptur.

Âşık Mevlüt Mertoğlu’nun şiir üslubu ahenklidir. Âşık, şiirlerinde kullandığı kelime ve cümleleri özenle seçer, onları şiirde musiki etkisi yaratacak şekilde kullanır. Bu ahengi sağlamak için Âşık Mertoğlu duygu ve düşünce dünyasıyla birlikte âşıklık geleneğine uygun olarak ölçüden, kafiye, rediften, mazmunlardan yararlanırken ayrıca yerel söyleyiş özelliklerini, edebi sanatları, deyim ve atasözlerini de ustaca kullanır.

¹⁴⁶ Erman Artun, Halk Edebiyatına Giriş, Karahan Kitabevi, Adana, 2015, s. 69.

¹⁴⁷ Erman Artun, Halk Edebiyatına Giriş, Karahan Kitabevi, Adana, 2015, s. 70.

8.4.1. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Şiirlerinde Yerel Söyleyiş Özellikleri

Şiirlerinde ortak kültür dilini ve standart Türkiye Türkçesini kullanan Âşık Mevlüt Mertoğlu, şiirlerine büyük oranda anlam zenginliği kazandırmak bazen de ölçü ve kafiye uygunluk gibi sebeplerle yerel söyleyiş özelliklerini ön plana çıkartmıştır. Şiirlerinde yerel kelimeleri ve deyimleri sıkça kullanmıştır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu yerel söyleyiş özelliklerini kullanırken bazen bilinçli olarak bazen de bilinçsiz olarak ölçü, kafiye, ahenk gibi sebeplerden dolayı kelimelerde ses olayları yapmaya başvurur.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde yuvarlaklaşma (ses değişikliği), çift ses düşmesi ve ses türemesi sıkça gözükmemektedir.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde tespit edilen yerel söyleyiş özellikleri şöyledir:

Şiir 2: *çevirdiz (çevirdiniz)* (2-1)

kavurdur (kavurdunuz) (2-2)

ayırdız (ayırdınız) (2-3)

Şiir 6: *beli (belli, böyle, böyledir)* (6/7)

Şiir 8: *gözel (güzel)* (8/13)

eylenmez (iyileşmez) (8/14)

olmuşam (olmuşum) (8/22)

Şiir 9: *böhtan (bühtan)* (9/6)

Şiir 10: *böyük (büyük)* (10/11)

Şiir 11: *gözel (güzel)* (11/1)

biçara (biçare) (11/10)

sevdiyinin (sevdiğinin) (11/15)

Şiir 13: *eyenler (eğenler)* (13/13)

Şiir 15: *anlattız (anlattınız)* (15/4)

etrafızı (etrafınızı) (15/10)

ittiz (ittiniz) (15/11)

çıkartız (çıkartınız) (15/7)

Şiir 16: *dediyinin (dediğinin)* (16/14)

ecaba (acaba) (16/19)

Şiir 17: *gönlen (gönlüne)* (17/10)

Şiir 20: *güzleseydin (güze çıkmak)* (20/2)

Şiir 26: *gözel (güzel)* (26/7)

Şiir 30: *deyirmen (değirmen)* (30/3)

Şiir 34: *güzelliğin (güzelliğin)* (34/13)

göllere (güllere) (34/14)

döşer (düşer) (34/15)

Şiir 38: *bezeyin (bezekin)* (38/9)

Şiir 40: *yananda (yandığında)* (40/9)

ananda (andığında) (44/11)

Şiir 44: *even (evmek)* (44/4)

geven (keven) (44/12)

Şiir 45: *benem (benim)* (45/17)

Şiir 46: *neye (niye)* (46/6)

yetirmişsen (yitirmişsin) (46/6)

getirmişsen (getirmişsin) (46/7)

Şiir 50: *gözel (güzel)* (50/9)

Şiir 51: *eyilmedi (eğilmedi)* (51/4)

Şiir 54: *ilen (ile)* (54/7)

Şiir 55: *bellisiz* (55/2)

beli (belli) (55/9)

Şiir 62: *eylenmez (iyileşmez)* (62/3)

Şiir 64: *korkuyorsaz (korkuyorsanız)* (64/22)

Şiir 70: *yüzen (yüzüne)* (70/19)

Şiir 71: *bağlıyan (bağlayan)* (71/10)

Şiir 72: *eyene (eğene)* (72/3)

eyliğin (iyiliğin) (72/11)

Şiir 80: *eyer (eğer)* (80/33)

Şiir 86: *demediz (demediniz)* (86/2)

beklediyiz (beklediğiniz) (86/11)

çevirdiz (çevirdiniz) (86/13)

çaldız (çaldınız) (86/14)

anlarsız (anlarsınız) (86/15)

dediz (dediniz) (86/17)

babaz (babanız) (86/7)

Şiir 91: *benem (benim)* (91/2)

döger (döver) (91/15)

Şiir 92: *eydim (eğdim)* (92/15)

Şiir 94: *eylemez (eğlemez)* (94/25)

Şiir 97: *sakladız (sakladınız)* (97/19)

Şiir 99: *dizmiyeyim (dizmeyeyim)* (99/2)

yazmıyayım (yazmayayım) (99/4)

sezmiyeyim (sezmeyeyim) (99/8)

bozmıyayım (bozmayayım) (99/12)

kızımıyayım (kızmayayım) (99/16)

eyleşecek (iyileşecek) (99/17)

söylüyeyim (söyleyeyim) (99/18)

gövendiğim (güvendiğim) (99/27)

ezmiyeyim (ezmeyeyim) (99/28)

Şiir 100: *sorarsız (sorarsınız) (100/6)*

Şiir 102: *gülem (güleyim) (102/5)*

Şiir 103: *ateşen (ateşine) (103/9)*

Şiir 104: *ihaneten (ihanetine) (104/17)*

Şiir 111: *yözünde (yüzünde) (111/15)*

Şiir 112: *yöreğimi (yüreğimi) (112/5)*

farklıydın (farklı idin) (112/13)

Şiir 113: *döşersin (düşersin) (113/10)*

Şiir 118: *döştük (düştük) (118/5)*

Şiir 119: *yöreği (yüreği) (119/6)*

yöreğim (yüreğim) (119/3)

Şiir 120: *emicem (amcam) (120/5)*

Şiir 123: *gınalamış (kınalamış) (123/7)*

yöreği (yüreği) (123/22)

Şiir 124: *çevirdiz (çevirdiniz) (124/2)*

yaptız (yaptınız) (124/5)

girdiz (girdiniz) (124/9)

gözünen (124/26)

Şiir 129: *istemirem (istemiyorum) (129/2)*

döşme (düşme) (129/21)

gövenipte (güvenipte) (129/1)

Şiir 130: *yanağan (yanağına) (130/3)*

Şiir 131: *ölecece (öleceksin) (131/6)*

ey (iyi) (131/21)

Şiir 132: *mutusuzdum (mutusuz idim) (132/10)*

emmi (amca) (132/15)

Şiir 133: *everdin (hızla yapmak) (133/5)*

Şiir 134: *verdiyim (verdiğim) (134/10)*

Şiir 136: *sördüler (sürdüler) (136/18)*

döştü (düştü) (136/21)

ey (iyi) (136/18)

Şiir 137: *eyrilikten (eğrilikten) (137/8)*

eyriler (eğriler) (137/13)

eylikler (iyilikler) (137/18)

Şiir 138: *ettiğine (ettiğine) (138/24)*

Şiir 139: *dökemirem (dökemiyorum) (139/27)*

Şiir 142: *başan (başına) (142/12)*

eydir (iyidir) (142/15)

gırtlağan (gırtlağına) (142/8)

dalını (sırtını) (142/3)

Şiir 144: *döşün (düşün) (144/8)*

Şiir 153: *göler (güler) (153/9)*

sevdiğinin (sevdiğinin) (153/14)

Şiir 154: *deyişir (değişir) (154/1)*

eman (aman) (154/19)

Şiir 155: *sevdiyinden (sevdiğinden)* (155/9)

Şiir 157: *döşünce (düşünce)* (157/21)

döşün (düşün) (157/22)

Şiir 163: *eyen (eğen)* (163/11)

eyer (eğer) (163/15)

dizen (dizine) (163/18)

döşme (düşme) (163/23)

Şiir 164: *gözelliğin (güzelliğin)* (164/7)

Şiir 166: *bötün (bütün)* (166/7)

yörekler (yürekler) (166/15)

deydi (değdi) (166/18)

Şiir 167: *törüyen (türeyen)* (167/17)

yörüyen (yürüyen) (167/18)

Şiir 168: *davetçisiz (davetçisiniz)* (168/7)

başızda (başınızda) (168/11)

görünsez (görünseniz) (168/14)

Şiir 176: *suyan (suyuna)* (176/14)

Şiir 178: *yediz (yediniz)* (178/11)

Şiir 182: *dönende (döndüğünde)* (182/9)

Şiir 188: *geberme (ölme)* (188/6)

geydirir (giydirir) (188/14)

Şiir 189: *meyer (meğer)* (189/13)

Şiir 192: *evdiğim (hızlanmak)* (192/14)

Şiir 193: *deyirmen (değirmen)* (193/9)

böğürtme (bağırtma) (193/10)

Şiir 194: *gölüyor (gülüyor)* (194/21)

Şiir 197: *kapusunda (kapısında)* (197/7)

Ciyerimiz (ciğerimiz) (197/3)

Şiir 199: *çaldız (çaldınız)* (199-16)

yediz (yediniz) (199/17)

evlerizde (evlerinizde) (199-18)

gözyaşız (gözyaşınız) (199-31)

dörüst (dürüst) (199-33)

Şiir 206: *özülmüş (üzülmüş)* (206-9)

Şiir 209: *ey (iyi)* (209-23)

8.5. Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun Şiirlerinde Kullanılan Edebi Sanatlar

8.5.1. Teşbih

Aralarında çeşitli yönlerden benzerlik kurulabilen iki şey veya şeylerden benzerlik itibarıyla zayıf olanı kuvvetli olana benzetme sanatına teşbih denir.¹⁴⁸

Halk şiiri büyük oranda teşbih sanatına dayanmaktadır. Âşıklar teşbih sanatı ile eşyaya ve olaylara yeni anlamlar kazandırır. Teşbih olayı benzeyen ile benzetilen arasında, beş duyumuzun her biriyle veya birkaçıyla algılanabilen ortak yanları bulmak yahut varsayımlarla mantıklı benzerlikler kurmaktır. Benzeyen ile benzeten arasındaki ilgiyi kavramak için okuyucuyu bir dikkate zorlayan teşbihler en iyi teşbihlerdir.¹⁴⁹

Âşık Mevlüt Mertoğlu, şiirlerinde teşbih sanatını, kalıplaşmış ortak ifadelerin yanında hayal gücüne dayalı yeni imgeler, doğaya ve doğa olaylarına ait kavramlar üzerinden yaptığı benzetmelerle kullanmıştır.

¹⁴⁸ Numan Külekçi, Açıklamalar ve Örneklerle Edebi Sanatlar, Akçağ Yay., Ankara, 2016, s. 32.

¹⁴⁹ Erman Artun, Halk Edebiyatına Giriş, s. 72.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde teşbih sanatı şöyle tespit edilmiştir:

Şiir 1: *Çanakkale* şiirinde Türk askeri “*Mehmetçikler aslan gibi haykırdı*” (1-5) denilerek cesaretleri ve düşmana karşı koymaları bakımından aslana benzetilmiştir.

...
Mehmetçikler aslan gibi haykırdı
Düşmanın gözüünün kurdunu kırdı
Şehitler kanını bayrağa verdi
Anlatayım sana Çanakkale'yi

Şiir 4: Ana şiirinde “*Gözyaşlarım oldu çağlayan pınar*” (4-6) denilerek gözyaşları bir çağlayana benzetilmiştir.

Anasız gezerim ben diyar diyar
Gözyaşlarım oldu çağlayan pınar
Bulunmaz evlada ana gibi yar
Ötmeyin bülbüller anam uyanır

Şiir 6: *Neyini Sevdim* adlı şiirinde “*Sevdim hasretiyle bağrımı oydum*” (6-21) denilerek sevgiliye duyulan hasret bıçağa benzetilmiştir.

...
Sevdim hasretiyle bağrımı oydum
Sevdim can evimden acılar duydum
Sevdim de adını muhannet koydum
Ben bu vicdansızın neyini sevdim

Şiir 7: *Vatan Aşkı* adlı şiirinde Âşık, kendisini ve düşüncesini “*Tarih boyu sönmeyen bir ışığım*” (7-5) diyerek aydınlık bir ışığa benzetmiştir.

Sen benim sevdamı biliyor musun?
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Bu kutsal devadır biliyor musun?
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Tarih boyu sönmeyen bir ışığım

Şiir 9: Beni adlı şiirinde Âşık “Çürük tohum sanıp aşk toprağına, bitmeyecek diye atmışlar beni” (9-1/2) diyerek kendisini filizlenecek bir tohumla, aşkı da toprağına benzetmiştir.

...
Çürük tohum sanıp aşk toprağına
Bitmeyecek diye atmışlar beni
Doğup da gelince bebek çağına
Topluma mal edip katmışlar beni

Şiir 11: Anlarsın adlı şiirinde âşık sevdiğinin kaderini “Kara kaderin, bahtsız talihin” (11-3) diyerek kara rengine, karanlığına benzetmiştir.

...
Aynaya baktığın güzel gözlerin
Bir gün yaşla dolduğunda anlarsın
Kara kaderinle bahtsız talihin
Bir gün seni bulduğunda anlarsın

Şiir 15: Yanlış Anlattız adlı şiirde “Sardı etrafızı körlük ağları” denilerek (15-10) cehalet körlüğüne ve etrafı saran örümcek ağına benzetilmiştir.

...
Cahil âlimlerle köy ağaları
Sardı etrafızı körlük ağları
Karanlığına ittiz ılık çağları
Bize Atatürk'ü yanlış anlattız

Şiir 19: Gel Yârim adlı şiirde “Bu viranda kazazede yatıyor” (19-3) denilerek yaşam viraneye, âşık da kazazedeye benzetilmiştir.

Aşkın beni esir aldı satıyor
Kul al beni pazarıma gel yârim
Bu viranda kazazede yatıyor
Gözüm yaşı hazarına gel yârim

Şiir 20: Gelirdim adlı şiirde “Be huri ben gibi yaşlar dökerek” (20-13) denilerek sevgili huriye benzetilmiştir.

...

Be huri ben gibi yaşlar dökerek
Kader yazısına boyun bükerek
Benim gibi gizli sevda çekerek
Sızım sızım sızlasaydın gelirdim

Şiir 21- Çok Sevdim adlı şiirde âşık ‘‘Gözü siyah kaşı yayın aynısı, Sevdğim sen doğan ayın aynısı’’ (21-5/6) diyerek sevgilinin yüzünü temizlik ve aydınlık yönüyle aya, kaşlarını da yay şekline benzetmiştir.

...

Gözü siyah kaşı yayın aynısı
Sevdğim sen doğan ayın aynısı
Meleklerden zarıf huyun aynısı
Sende onu onda seni çok sevdim

Şiir 25: Minnet Eylemem adlı şiirde ‘‘Dilin andırıyor kaymağı balı’’ (25-7), ‘‘Gözyaşın fıra tay olsa bile’’ (25-11) denilerek sevgilinin dilini tatlılık bakımından kaymak ve bala, gözyaşını da akışından taya benzetilmiştir.

...

Feyzin konuşturur akrızı lalı
Dudağın penbesi yanağın alı
Dilin andırıyor kaymağı balı
Ne çiçek ne bala minnet eylemem

Şiir 26: Nilgün’ün adlı şiirde ‘‘Her kipriği sanki bir ok misali’’ (26-3) denilerek kirpikler Ok’a benzetilmiştir.

Kara gözler hiç gafilete dalmasın
Akmasın gözünden yaşı Nilgün’ün
Her kipriği sanki bir ok misali
Yakışmış yüzüne kaşı Nilgün’ün

Şiir 28: Soydu Bu Felek adlı şiirde ‘‘Harami misali soydu bu felek’’ (28-20) denilerek felek, şans haramiye benzetilmiştir.

...

Mertoğlu’nu Mansur darına astı
Tuz ile biberi yarama bastı
Her nereye gittiysem yolumu kesti
Harami misali soydu bu felek

Şiir 29: Yetmez mi? Adlı şiirde “*Taşa vurup kırdın can elmasımı*” (29-11) insanın hevesi elmasa benzetilmiştir.

*Felek imiş âşıkların hasımı
Yaşatmadın bayramımı yasımı
Taşa vurup kırdın can elmasımı
Cevherimi pul eyledin yetmez mi?*

Şiir 30: Nedir? Adlı şiirde Âşık “*Yokluğun kelepçe beni sıkıyor*” (30-6) diyerek sevgilinin yokluğunu, ona duyduğu hasreti kendisini sıkın bir kelepçeye benzetmektedir.

...
*Ah feryadım asumana çıkıyor
Yokluğun kelepçe beni sıkıyor
Hasretlik ateşi yürek yakıyor
Sinem dağlatmada muradın nedir*

Şiir 32: Neye Benziyor? Adlı şiirde “*Aşkın kemendiyle kollarım bağlı*” (32-9) denilerek aşk aşığı bağlayan, tutan bir ipe benzetilmektedir.

***Aşkın kemendiyle kollarım bağlı**
Sevdan ateşiyle yüreğim dağlı
İsmimiz âlemde Âşık Mertoğlu
Ya sendeki adım neye benziyor*

Şiir 33: Nerdesin? Adlı şiirinde Âşık “*Mertoğluyum yaran ile Eyyübüm*” (33-11) diyerek kendisini sabır ve dert çekme yönüyle Eyüp Peygamber’e benzetmektedir.

*Sevdana duçarım budur ayıbım
Varlığım seninle sensin kayıbım
Mertoğlu’yum yaran ile Eyyub’üm
Ettin beni derdi kurtlu nerdesin*

Şiir 34: Hatice adlı şiirde “*Boyü bir fidanın dalı Hatice*”, “*Yüzü aya benzer göğsü cennete*” (34-2/3), “*Kirpiklerin oktur kaşların yay mı?*” (34-5), “*Gören hayran olur o kalem kaşa*” (34-10) denilerek övülen kişinin boyu fidana, yüzü aya, göğsü cennete, kirpikleri ok, kaşları kalem ve Yay’a benzetilmiştir.

*Ne kadar meth etsem o kadar azdır
Boyu bir fidanın dalı Hatice
Yüzü aya benzer göğsü cennete
Maraş Elbistan'ın gülü Hatice*

Şiir 35: Var Gibi adlı şiirde “Hayat şimdi bana bir mezar gibi” (35-8) denilerek hayat sıkıntı vermesi yönüyle bir mezara, çukura benzetilmiştir.

...
*Bugüne yarına ümit bağladım
Ne yararım oldu neyi sağladım
On günümün dokuzuna ağladım
Hayat şimdi bana bir mezar gibi*

Şiir 37: Kurban Olurum adlı şiirde “Kipriğin ok kaşın keman yay gibi” (37-1) denilerek sevgilinin kirpiği ok, kaşı yay ve kemana benzetilmiştir.

*Kipriğin ok kaşın keman yay gibi
Boyun endamına kurban olurum
Gül yüzün aklımı etti zay gibi
Soyun endamına kurban olurum*

Şiir 39: Karagözlüm adlı şiirde “Zülfünü dağıtmış mah cemaline” (39-4) ve “Al yanağın sanki nar karagözlüm” (39-8) denilerek sevgilinin yüzü ay, yanakları ise narın rengine ve tatlılığına benzetilmiştir.

*Nedir şu sendeki cilveyle eda
Yüzün gören âşık düşer feryada
Görmedim sen gibi güzel dünyada
Al yanağın sanki nar kara gözlüm*

Şiir 40: Beni adlı şiirde “Hilal kaşlarıyla ok kirpiklerin” (40-5) denilerek sevgilinin kaşları hilal kirpikleri Ok’a benzetilmiştir.

...
*Hilal kaşlarıyla ok kirpiklerin
Kimse dolduramaz bendeki yerin
Şu yazdığım şiir senin eserin
Uzaktan uzağa çağlatır beni*

Şiir 44: Kalmadı adlı şiirde “Herkes görünüşte Halil İbrahim” (44-15) denilerek insanların görünüşteki tutum ve davranışları Halil İbrahim Peygamber’e benzetilmiştir.

...

*Her şeye kadirdir Rahmanı Rahim
Affetmezsen Mevla'm halimiz vahim
Herkes görünüşte Halil İbrahim
Nemrut'un putuna söven kalmadı*

Şiir 50: *Kaşesi Değil* adlı şiirinde Âşık ‘‘Kalbime ektiğın mihnet fıdanı’’ (50-1) diyerek sevgilinin aşkını, ekilecek bir tohuma, mihnet fıdanına benzetmiştir.

***Kalbime ektiğın mihnet fıdanı**
Bozkırın yaylanın meşesi değil
Yüreğimle tuttun aşkın odunu
Bilinen ocağın maşası değil*

Şiir 56: *Dudakdeğmez* adlı şiirde ‘‘Yol ol seni hissetsinler’’ (56-4) ve ‘‘Hal ol seni hissetsinler’’ (56-2) denilerek insanlık yol ve halhal takısına benzetilmiştir.

*Güzellerin gerdanına
Hal ol seni hissetsinler
Adana'dan Ardahan'a
Yol ol seni hissetsinler*

Şiir 57: *Kayıp* adlı şiirinde Âşık ‘‘Bent oldum nehrin önüne boş akmayacak’’ (57-5) diyerek kendisini bir baraj duvarına, bente benzetmiştir.

***Bent oldum nehrin önüne boşuna akmayacak**
İnsanlık örneği budur kalp kırıp yıkmayacak
Sağ gözümü kapatmışım harama bakmayacak
Bakarım önüm görünmez sol gözüm kayıp benim*

Şiir 58: *Hiciv* adlı şiirde ‘‘Caddede sokakta fuhuş ateşi, Yakanı görürsün Palandökenden’’ (58-15/16) denilerek fuhuş yayılacak bir yangına, bir ateşe benzetilmiştir.

*Rast gelmiyor garip mazlumun işi
Muhannetin aşu kırıyor dişu
Caddede sokakta fuhuş ateşi
Yakanı görürsün Palandökenden*

Şiir 61: *Bed Adam* adlı şiirde ‘‘Kibrin buz dağını güneş eritmez’’ (61-13) denilerek kibir, erimeyecek bir buz dağına benzetilmiştir.

...

*Kibrin buz dağını güneş eritmez
Nefsin ile kibrin seni korutmaz
Kibrin seni insan gibi yürütmez
Bırak kibri gel adam ol bed adam*

Şiir 63: Gizemli Güzel adlı şiirde “*Bir huri suratlı maral bakışlı*” (63-9) ve “*Dünyada veriyor yaşam cengini*” (63-22) denilerek övülen kişinin yüzü güzellik açısından huriye, bakışları Maral’a benzetilmiştir. Yine yaşamak eylemi bir savaşa benzetilmiştir.

...
*Bir huri suratlı maral bakışlı
Elvan elvan burcu burcu kokuşlu
Yürüdükçe yavru ceylan sekişli
Hayli ömre değer nazlı Gözdenin*

Şiir 66: Başımın Püsküllü Tatlı Belası adlı şiirde “*Ele derya sana akmam diyor ya*” (66-13) sevgilinin tutumları ilgi yönüyle denize, ırmağa benzetilmiştir.

...
*Ele derya sana akmam diyor ya
Cihan yansa seni yakmam diyor ya
Çık gönül dünyamdan çıkmam diyor ya
Başımın püsküllü tatlı belası*

Şiir 69: Çiçek adlı şiirde “*Aslanlar aslanı erlerin eri*” (69-14) denilerek Hz. Hamza cesurluğu ile aslana benzetilmektedir.

...
*Varıp tek başına yıktı Hayber’i
Aslanlar aslanı erlerin eri
Eline alınca o zülfükârı
Hizmet etti ol muhtara bir çiçek*

Şiir 71: Dedim- Dedi adlı şiirde “*Dedim al yanağın sümbül menekşe*” (71-7) denilerek sevgilinin yanağı sümbül ve menekşeye benzetiliyor.

*Dedim sen tattın mı zevk ile neşe
Dedi sevdan saldı beni ateşe
Dedim al yanağın sümbül menekşe
Dedi benziyor mu güle Mertoğlu*

Şiir 73: *Boşa Harcamışım Geçen Yılları* adlı şiirde ‘‘Meğer ciğersizmiş yüreğiye buz’’ (73-11) denilerek sevgilinin yüreği davranış yönüyle buza benzetilmiştir.

...
*Canımda huzur yok cananım mutsuz
Sözü tamam demem saklıdır rumuz
Meğer ciğersizmiş yüreğiye buz
Boşa harcamışım geçen yılları*

Şiir 74: *Esin Esmer’e Şiir* adlı şiirde ‘‘Gül yüzü gülmemiş gençlik çağında’’ (74-14) denilerek övülen kişinin yüzü güzellik bakımından güle benzetilmiştir.

...
*Duman kalkmaz olmuş gönül dağında
Gül yüzü gülmemiş gençlik çağında
Ötmemiş bülbülü sevda bağında
Gülleri yolunmuş Esin Esmerin*

Şiir 75: *Anne Şiiri 2* şiirinde Âşık ‘‘Güller gibi sararıp da solmazdım’’ (75-6) ve ‘‘O benim hem ayım hem güneşim’’ (75-18) diyerek annesini ay ve güneşe, kendisini de sararıp solan bir güle benzetmiştir.

...
***Güller gibi sararıp da solmazdım**
Boynu bükük tek başına kalmazdım
Anam sağ olsaydı böyle olmazdım
Benim için saçın yolanım gelsin
Çağırın yanıma anamı gelsin*

Şiir 76: *Divan* adlı şiirde ‘‘Ağrı dağı gibi kalkmaz başındaki duman’’ (76-10) denilerek arkadaşının kendisi Ağrı Dağına, dertleri de dağ başındaki dumana benzetilmiştir.

*Kesme yaradan Allahtan bir olsun gümanın
Ağrı dağı gibi kalkmaz başındaki dumanın
Yılar yılı dert çekersin ya buldun mu Lokmanın
Kendi elinle yararı kendin saralı Muhsin*

Şiir 79: *Vakit Saat Tamamdır* adlı şiirde ‘‘Hasretliğin süzgecinden süzüldün’’ (79-22) denilerek özlem duygusu bir nesneye, süzgece benzetilmiştir.

...
Çile çektin ezim ezim ezildin
Hasretliğin süzgecinden süzüldün
Gam çekerek yeterince üzüldün
Anladım ki vakit saat tamamdır

Şiir 82: Bu Bayrak Bizim adlı şiirde “Dünya denen handa köklü devletiz” (82-22) denilerek dünya bir hana benzetilmektedir.

...
Biz şanlı Türkleriz asil milletiz
Dünya denen handa köklü devletiz
Tarihte yazılı bizden kalan iz
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim

Şiir 85: Vefasız adlı şiirde “Örtün üzerime ayrılık çulu” (85-19) denilerek ayrılık örtüye benzetilmektedir.

...
Kırk yerden budadın tuttuğum dalı
Gör ki her yanıma battı bir çalı
Örtün üzerime ayrılık çulu
Bezin belli değil senin vefasız

Şiir 89: Sitem adlı şiirde “Taç ettim başıma gamı kederi” (89-9) denilerek gam, keder duyguları Taç’a benzetilmiştir.

...
Taç ettim başıma gamı kederi
Sızı koydun can evimden içeri
Gıybetim etmekten kalmadın geri
Senden çektiğimi elden çekmedim

Şiir 90: Ne Yazık adlı şiirde “Benlik hırkasını giydim sırtımda” (90-1) denilerek benlik duygusu hırkaya benzetilmiştir.

Benlik hırkasını giydim sırtıma
Çıkarıp da atamadım ne yazık
Bülbüller misali dostun bağında
Şeyda olup ötemedim ne yazık

Şiir 91: Benem adlı şiirde “Hüzünden üstüme bir gömlek biçtim” (90-5) denilerek hüznün duygusu insanı kaplayan bir kumaşa benzetilmiştir.

...

Hüzünden üstüme bir gömlek biçtim
Hayat köprüsünden mecburen geçtim
Kendi kaderimi kendimi seçtim
Görün yetimlerin yetimi benem

Şiir 99: *Yazmıyayım mı?* Adlı şiirde “*Göwendğim yılan gibi sokarsa*” (99-27) denilerek güvenilen insanlar yanlış tutumlarından ötürü yılanla benzetilmiştir.

Dost dediğim kem göz ile bakarsa
Mertoğlu'nun ciğerini yakarsa
Göwendğim yılan gibi sokarsa
Ben onun başını ezmiyeyim mi?

Şiir 109: *Bak Adım Adım* adlı şiirde “*Göz açmışım dünya denen bu hana*” (109-3) denilerek dünya bir hana benzetilmiştir.

Ruhlar âleminde dönüştüm kana
Annemin rahminden geldim cihana
Göz açmışım dünya denen bu hana
Bu dünyadan alamadım muradım
Ölüm yaklaşıyor bak adım adım

Şiir 111: *Böler miydim Hiç?* Adlı şiirde “*Arzum kalmadı hilal kaşın gözünde*” (111-14) ve “*Sararıp gül gibi solar mıydım hiç*” (111-8) denilerek sevgilinin kaşı hilale, aşığın kendisi sararıp solan güle benzetilmiştir.

...

Mertoğlu'nun sıla dolu özünde
Arzum kaldı hilal kaşın gözünde
Nokta benlerini o mah yözünde
Görmeseydim âşık olur muydum hiç

Şiir 114: *Söylesin* adlı şiirde “*Benlik aynası var gözün önünde*” (114-18) denilerek benlik duygusu bir aynaya benzetilmiştir.

...

Mertoğlu ölüm var ömrün sonunda
Benlik aynası var gözün önünde
Hayân ile iffetinin yanında
Ar olduğun başkaları söylesin

Şiir 116: *İncitmez* adlı şiirde “*Kadın yuvanın sunası demek*” (116-10) denilerek kadınlar sunaya benzetilmiştir.

...
Kadın ki erinin sinesi demek
Kadın ki yuvanın sunası demek
Kadın ki balanın anası demek
Hiç bir kadın kocasını incitmez

Şiir 118: *Sarıkamış Şehidi* adlı şiirde “*Yastıklar taş oldu yorganlar kardan*” (118-15) denilerek yaşanan şartların zorluğu göz önüne getirilip yastık taş, yorganlar kardan bir örtüye benzetilmiştir.

Görmezdi göz gözü tipi borandan
Mehmetçiğe emir vermiş kumandan
Yastıklar taş oldu yorganlar kardan
Atam dedem Sarıkamış şehidi

Şiir 122: *Zamanı Geldi* adlı şiirde “*Şahlanın dadaşlar kalkın ayağı*” (123-12) denilerek dadaş kimliğine sahip kişiler şahlanacak bir ata benzetilmiştir.

...
Şahlanın dadaşlar kalkın ayağı
Cepheye varmanın zamanı geldi
Nene Hatun elde satır bıçağı
Döşmana vurmanın zamanı geldi

Şiir 127: *Öldürür Beni* adlı şiirde Âşık “*Mavili erbablı mah yüzlü dilber*” (127-3), “*Ceylan sekişlerin öldürür beni*” (127-8) ve “*Selvi boyun görenleri yandırır*” (127-9) diyerek sevgilinin yüzünü aya, boyunu selviye ve yürüyüşünü bir ceylanın sekmesine benzetmektedir.

...
Selvi boyun görenleri yandırır
Tatlı dilin çok aşığı kandırır
Al yanağın penbe gülü andırır
Reyhan kokuşların öldürür beni

Şiir 130: *Akrostiş Şiir* adlı şiirde “*Bin bir mana gizli hilal kaşında*” (130-5) denilerek sevgilinin kaş hilale benzetilmiştir.

...
Bin bir mana gizli hilal kaşında
Ayarın göklerde sallanışında
Yay gibi hilalin yıldız karşında
Rahat ölür her can izinde güzel

Şiir 130: *Akrostiş Şiir* adlı şiirde “*Ay siması sanki yüzüne inmiş*” (130-1) denilerek sevgilinin yüzü ve yüzünün parlaklığı aya ve ayın parlaklığına benzetilmiştir.

Ay siması sanki yüzüne inmiş
Ruhumu okşadı sözlerin güzel
Zülfün teli al yanağan dokunmuş
Uzaklara bakar gözlerin güzel

Şiir 133: *Baba Şiiri 3* adlı şiirde Âşık “*Babam dağdın sırtımızı yaslardık, Anam bağdın türlü çiçek beslerdik*” (133-9/10) diyerek babasını güvenli, sağlam, heybetli bir dağa; annesini ise renkli bir bahçeye benzetmiştir.

...
Babam dağdın sırtımızı yaslardık
Anam bağdın türlü çiçek beslerdik
Komşuları soframıza seslerdik
Keşke sen yanımda olaydın baba

Şiir 137: *Suç Bana Göre* adlı şiirde “*Garibin fakirin geçim cengi var*” (137-6) denilerek yaşamak eylemi bir savaşa benzetilmiştir.

...
Herkesin kendince ayrı dengi var
Garibin fakirin geçim cengi var
Riyakârın çeşit çeşit rengi var
Eyrilikten alır peç bana göre

Şiir 139: *Esir Gibiyim* adlı şiirde “*Ayaklar altında hasır gibiyim*” (139-5) denilerek kişi değersiz bir nesneye, hasıra benzetilmiştir.

Duymayanlar duysun şu ahvalimi
Bilmeyenler bilsin dertli halimi
Zalimden görmedim böyle zulümü
Ben kendi evimde esir gibiyim
Ayaklar altında hasır gibiyim

Şiir 141: Getirir adlı şiirde “*Binip aşk atını sana sürünce*” (141-19) denilerek aşk duygusu sevgiliye kendisini ulaştıracak bir araca, bir ata benzetilmiştir.

*Bu gece düşümde seni görünce
Tarayıp da sırma saçın örünce
Binip aşk atını sana sürünce
Mertoğlu’nu sizin ele getirir*

Şiir 143: Yorgun adlı şiirde “*Sevdanın yükünün kervanı yorgun*” (143-2) denilerek sevda, sevgi duygusu bir kervanın taşıdığı yüke benzetilmiştir.

...
*Kesildi takatim bitmiyor yollar
Sevdanın yükünün kervanı yorgun
Sevmek insanlara kanun diyorlar
Seven sevdiğine olur mu dargın*

Şiir 144: Melek Yüzlüm adlı şiirde “*Mihrabımdır iki kaşın arası*” (144-13) sevgilinin iki kaşının arası kutsal bir yere, mihraba benzetilmiştir.

...
***Mihrabımdır iki kaşın arası**
Işığumdur gözlerinin karası
İstirabım açtığın aşk yarası
Sevda merhemini sür melek yüzlüm*

Şiir 148: Bayhani adlı şiirinde Âşık “*Dost bağında güldür Bayhani*” (148-2) diyerek arkadaşını güle benzetmiştir.

*Mertoğlu’ndan Bayhani’yi sordular
Derim dost bağında güldür Bayhani
Sebep neydi bu vurguyu vurdular
Derim ehli halle haldir Bayhani*

Şiir 149: Bayhaniye Cevap adlı şiirinde Âşık “*Gözyaşlarım benzer Mısırın Nil’ine*” (148-3) diyerek gözyaşlarını Nil nehrine benzetmiştir.

*Köprü kurdum gönlün ile gönlüme
Ben mektubu yele vermem Bayhani
Gözyaşlarım benzer Mısırın Nil’ine
Ben mektubu sele vermem Bayhani*

Şiir 162: Yaz adlı şiirde “*Dokundu sineme sevdanın oku*” (162-9) denilerek sevda yakalayan, etkileyen bir oka benzetilmiştir.

...
Dokundu sineme sevdanın oku
Çare yok hekimler salmadı yakı
Ben gittikten sonra yazdığın oku
Sakin dediğime etme itiraz

Şiir 163: Var adlı şiirde “*Türlü hallere girer nefsin ağacı*” (163-7) denilerek insanın istek ve arzularının oluşturduğu nefis duygusu bir ağaca benzetilmiştir.

...
Fanıdır zevkinin verdiği sancı
Doğruluktur bu sancının ilacı
Türlü reнге girer nefsin ağacı
Kanma sakın dallarında yalan var

Şiir 164: Sevdiiim adlı şiirde “*Yüzün aya benzer sohbetin bala*” (164-6) denilerek sevgilinin yüzü aya, sohbeti ise tatlılığından dolayı bala benzetilmiştir.

...
Övmüşte yaratmış seni Hakte-ala
Yüzün aya benzer sohbetin bala
Gözelliğın istemez ki mübalağa
Kirpiğın ok kaşın kara sevdiğim

Şiir 166: Bacı Kardeş adlı şiirde Âşık “*Bize deydi bu yıl ecel kılıcı*” (166-18) diyerek yakınlarının vefatından doğan üzüntüsünü bildirmiş, insanın ecelinin ömrü bitirişini bir kılıca benzetmiştir.

...
Nasıl bir illet ki yoktur ilacı
Bize deydi bu yıl ecel kılıcı
Kolay değil acı üstüne acı
Bacı kardeş gece gündüz ağladık

Şiir 169: Çıra Benim adlı şiirde Âşık “*Kemiklerim çıra benim*” (169-16) diyerek varsa günahlarının bedeline karşılık olarak ahiret hayatında kemiklerini çıraya benzetmiştir.

...
*Mertoğlu geldim gidenim
Bilmedim neydi nedenim
Yanacak naçiz bedenim
Kemiklerim çıra benim*

Şiir 170: Mert Denir adlı şiirde “*Er odur ki yıksın nefsin dağını*” (170-5) denilerek insanların istek ve arzularından doğan nefis duygusu ağaca benzetilmiştir.

...
***Er odur ki yıksın nefsin dağını**
İyi bilsin geçmişini çağını
Sana kucak açan dostun bağını
Yakacakken yakmayana mert denir*

Şiir 171: Yar Seher Vakti adlı şiirde “*Billur gerdanına zarif boynuna*” (171-10) denilerek sevgilinin gerdanı parlaklık bakımından billura, boynu incelik bakımından zarafete benzetilmiştir.

...
*Al yazma yakışmış nazik aynına
Billur gerdanına zarif boynuna
Ne olur gizlesen beni koynuna
Kolların boynuma sar seher vakti*

Şiir 188: Barzani adlı şiirde “*Üç tane eşekle yola çıkarsın*” (188-19) denilerek terörist destekçileri eşeğe benzetilmiştir.

...
*Belli kandırıldın parayla pula
Hemen saldırırsın sen sağa sola
Üç tane eşekle çıkarsan yola
Nalı kimden alacaksın Barzani*

Şiir 193: Olurum Senin adlı şiirde “*Şakı dersin bülbül gibi şakırım*” (193-13) denilerek seven, sevdiğine aşkını bildirmesi açısından bülbüle benzetilmiştir.

...
***Şakı dersin bülbül gibi şakırım**
Doku dersin tezgâhında dokurum
Oku dersin hece hece okurum
İstersen öğrencin olurum senin*

Şiir 195: *Sümmanioğluna* adlı şiirde ‘‘Bir şemin pervanesidir etrafına nur saçar’’ ve (195-7) ‘‘Cehalet karanlığında tandır *Sümmanioğlu*’’ (195-7) denilerek Sümmanioğlu ateş etrafında dönen pervaneye ve cehaleti yok eden ışığa benzetilmiştir.

...
Girmiş arifler safına ağı karadan seçer
Lügati kelam içinde bilinmez kapı açar
Bir şemin pervanesidir etrafına nur saçar
Cehalet karanlığında tandır *Sümmanioğlu*

Şiir 202: *Soruya Benzer* adlı şiirde Âşık ‘‘Feryadım bülbülün zarına benzer’’ (202-12) diyerek kendisinin yakarışlarını çektiği dertlerden ötürü feryat eden bir bülbülün ağlamasına benzetmektedir.

...
Bu dünyaya geldiğimde ağladım
Feryadım bülbülün zarına benzer
Hasret ateşiyle yürek dağladım
Hayat çekilmeyen soruna benzer

Şiir 210: *Soyu Tükensin* adlı şiirde ‘‘Ey şahin bakışlı Mehmetçiklerim’’ (210-1) denilerek askerler cesaret yönünden şahine benzetilmiştir.

...
Ey şahin bakışlı Mehmetçiklerim
Vurun hainlerin soyu tükensin
Ey aslan yürekli koç yiğitlerim
Vurun hainlerin soyu tükensin

8.5.2. Teşhis (Kişileştirme)

Teşhis, insan dışındaki varlıkları veya eşyayı, duyan, düşünen, hareket eden insan kişiliğinde göstermek, ona kişilik vermek sanatıdır.¹⁵⁰

Şiir 3: *Kerbelaya Ağıt* adlı şiirde ‘‘Yer mekân ağladı’’ (3-4) ‘‘Şad, Umman ağladı’’, (3-9) ‘‘Kızıl kan ağladı’’, (3-12) ‘‘Din, iman ağladı’’, (3-24) ‘‘Asuman ağladı’’ (3-27) denilerek insana özgü ağlamak duygusu yer, deniz, gök, iman gibi soyut ve canlı olmayan varlıklara verilmiştir.

¹⁵⁰ Numan Külekçi, Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar, s. 136.

...
Sayısız binlerce name yazdılar
Kendileri anlaşmayı bozdular
İrmağın boyunca asker dizdiler
Şad, Umman ağıladı Hüseyin için

Şiir 5: *Her Gece Bir Hüzün Çöker Bu Şehre* adlı şiirde “Seversen bu şehir yüzüne güler” (5-5) denilerek insana ait gülmek eylemi şehre atfedilmiştir.

...
Seversen bu şehir yüzüne güler
Bu şehir nicesin derdini böler
Bu şehirde neler gördüm ben neler
Her gece bir hüzün çöker bu şehre

Şiir 18: *Kıskandım* adlı şiirde “Bülbülden goncadan gülden kıskandım” (18-4), “Perdeden mızraptan telden kıskandım” (18-16) denilerek insana ait kıskanma duygusu cansız varlıklara da aktarılmıştır.

...
Aşkına düşeli bağrım oyulur
Her azama dirhem dirhem yayılır
Sorsalar diyemem adın duyulur
Kulaktan dudaktan dilden kıskandım

Şiir 28: *Soydu Bu Felek* adlı şiirde “Mil çekip gözlerim oydu bu felek” (28-4) ve “Harami misali soydu bu felek” (28-20) denilerek talih acımasız bir insana benzetilmiştir.

...
Ağu zehir kattı tatlı aşıma
Aklıma gelmeyen geldi başıma
Hayal etmez iken çıktı karşıma
Bilmem ki nereden duydu bu felek

Şiir 44: *Kalmadı* adlı şiirde “Ne yazık nefisini döven kalmadı” (44-2) denilerek nefis duygusu dövülecek birine benzetilmiştir.

Benlik hırkasına talip olan çok
Ne yazık nefisini döven kalmadı
Nefsi akla hükmettiren gayet çok
Hakikat yolunda even kalmadı

Şiir 48: *Devri Hayat* adlı şiirde “Sazında eskidi dertli tellerin” (48-14) denilerek sazın telleri dert çekmesi yönüyle insana benzetilmiştir.

...
Kastı neydi sana geçen yılların
Sazında eskidi dertli tellerin
Halden anlamayan kahpe kulların
Çarkına bir çivi çak yorgun yolcu

Şiir 49: *İki Nefes Arası Bin Yalan* adlı şiirde “Çağırır gel toprak der yavaş yavaş” (49-28) denilerek cevap veren bir nesne olarak toprak insana benzetilmiştir.

Yaş elli beş altmış yetmişde sızı
Ortalaması bu seksende bazı
Seksen beş doksanı yaşar çok azı
Çağırır gel toprak der yavaş yavaş

Şiir 51: *Erzurum* adlı şiirde “Eylmedi asla başın Erzurum” (51-4) “Mevla için gözde yaşın Erzurum” (51-8) ve “Düşmanına çatık kaşın Erzurum” (51-16) denilerek Erzurum şehri insana özgü davranış biçimleri eğilmez baş, gözde yaş, çatık kaş yönleriyle insana benzetilmiştir.

...
Düşmanı yurdundan çıkarıp süren
Kendi öz eliyle yarasın saran
Bin bir hatim okur dilinde Kur'an
Mevla için gözde yaşın Erzurum

Şiir 55: *Bellisiz* adlı şiirde “Bu yayla alışmış dökülen yaşa” (55-12) denilerek alışkanlık özelliği yönüyle canlı varlığa benzetilmiştir.

...
Beli yaylacılar gitmiş savaşa
Bu yayla alışmış dökülen yaşa
İki harf yazmışlar bir kara taş
Kim kimin ekini tutmuş bellisiz

Şiir 60: *Sılaya Hasret* adlı şiirde “Atlar nara atar otlardı tayı” (60-15) denilerek atların kişnemesi mağrurluk yönüyle insanın nara atmasına benzetilmiştir.

...
Çırığın suyunda içerdik çayı
İp ile çekerdik haftayı ayı
Atlar nara atar otlardı tayı
Bak demir kalaya selamlar olsun

Şiir 67: *Geceleri Sabah Olmaz Sivasta* adlı şiirde “*Beden yorgun, gönül hasta, ben Mecnun*” (67-1) denilerek gönül hastalık yönüyle insana benzetilmiştir.

...
Beden yorgun gönül hasta ben Mecnun
Geceleri sabah olmaz Sivas'ta
Uyku tutmaz dertler bitmez ben sürgün
Geceleri sabah olmaz Sivas'ta

Şiir 82: *Bu Bayrak Bizim* adlı şiirde “*Çaldıran şahittir yazdık bir destan*” (82-9) denilerek Çaldıran meydanı ve olayı şahitlik yönüyle insana benzetilmiştir.

...
Çaldıran şahittir yazdık bir destan
Doksan bin gencimiz dondu soğuktan
Biz Çanakkale'de şan vermişiz şan
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim

Şiir 97: *Sebep Ne* adlı şiirde “*Tarihler her zaman doğruyu söyler*” (97-21) denilerek insana ait söylemek eylemi tarihe verilmiştir.

...
Tarihler her zaman doğruyu söyler
Saklanmaz tarihte yaşanan şeyler
Geçmişte devleti yöneten beyler
Sebep ne gizlenmiş bizden bu zafer

Şiir 102: *Talihi* adlı şiirde “*Barışmadı Mertoğlu'yla talihi*” (102-4) ve “*Mertoğlu'nu yere çalan dünyadan*” (102-17) denilerek insana ait barışmak ve yere çalmak, kavga eylemi dünyaya ve talihe atfedilmiştir.

...
Mertoğlunu yere çalan dünyadan
Her şeyini elden alan dünyadan
Geldim gidiyorum yalan dünyadan
Barışmadı Mertoğluyla talihi

Şiir 118: *Sarıkamış Şehidi* adı şiirde “*Hem düşmanla hem soğukla savaştık*” (118-7) denilerek insanlar arasındaki savaşmak eylemi soğuk için de kullanılmıştır.

...
Kaputsuz potinsiz yollara döştük
Ne zorlukla karlı dağları aştık
Hem düşmanla hem soğukla savaştık
Atam dedem Sarıkamış şehidi

Şiir 131: Misafir adlı şiirde “*Ecel bir gün gelir tutar yakanı*” (131-14) denilerek ecel yaka tutmak, hesap sormak eylemi yönüyle insana benzetilmiştir.

...
Üç günlük dünyada misafir isen
Ey gönül gel olma kırıcı lisan
Ya neden bu kibir ey beni insan
Ecel bir gün gelir tutar yakanı
Bakarsın ki bozmuş o fiyakanı

Şiir 137: Suç Bana Göre adlı şiirde “*Riyakârlık had safhada yürürken*” (137-15) denilerek insana ait yürümek eylemi riyakârlık duygusuna verilmiştir.

...
Eyriler doğruda kusur ararken
Haksızlar haklıya hüküm verirken
Riyakârlık hat safhada yürürken
Doğru yaşaması suç bana göre

Şiir 138: Ettiğine Bak adlı şiirde “*Ciğerimi kızgın közde pişirdi*” (138-21) denilerek pişirmek eylemi hayata atfedilmiştir.

...
Ciğerimi kızgın közde pişirdi
Bin bir türlü engellerden aşırđı
Mert oğlunu halden hale düşürdü
Şu hayatın bana ettiğine bak

Şiir141: Getirir adlı şiirde “*Zaman ömrümüzü çalar götürür*” (141-3) denilerek çalmak eylemi zamana atfedilmiştir.

Âşıklar şairler ince ruhludur
Yazar duyguları dile getirir
Zaman ömrümüzü çalar götürür
Hasretlik ayları yıla getirir

Şiir 146: *Ağlama Gönül* adlı şiirde “*Kaybettin yolunu beyhude koştun*” (146-6) denilerek insana ait koşmak eylemi gönüle verilmiştir.

...
Terk edip gidenin peşine düştün
Kaybettin yolunu beyhude koştun
Aşkın ateşinde kavruldun piştin
Yanmış yüreğimi dağlama gönül

Şiir 153: *Sevdiyim* adlı şiirde “*Senin sevgin gönlüm işgal eyledi*” (153-1) denilerek işgal etme eylemi gönül için kullanılmıştır.

Senin sevgin gönlüm işgal eyledi
Üzerime şafak atmaz sevdiyim
Didelerim kanlı yaşa beledi
Bir günüm birini tutmaz sevdiyim

Şiir 155: *Götürür* adlı şiirde “*Dokunsa mızrabım gamlı telime*” (155-3) denilerek insana ait gam duygusu saza verilmiştir.

Ne zaman sazımı alsam elime
Alır beni uzaklara götürür
Dokunsa mızrabım gamlı telime
Dertli bülbül gibi zara götürür

Şiir 189: *Öldü Dediler* adlı şiirde “*Bülbülün feryadı figan ettiği*” (189-1) denilerek insana ait yakarış özelliği bülbüle verilmiştir.

Bülbülün feryadı figan ettiği
Has bahçe içinde güldü dediler
Züleyha'nın Yusuf için döktüğü
Gözlerinden akan seldi dediler

Şiir 190: *Bir Başına* adlı şiirde “*Felek sillesini yemiş çok erken*” (190-5) denilerek felek vurma eylemi bakımından insana benzetilmiştir.

...
Felek sillesini yemiş çok erken
Şikâyet etmiyor kaderim derken
Gözleri yol çeker kimi beklerken
Dedi gözüm sana nerden aşına

Şiir 197: *Hey Vah Hey* adlı şiirde “*Bülbül gibi güle ederken feryat*” (197-11) denilerek insana ait yakarış özelliği bülbüle verilmiştir.

...
*Bir türlü olmadı bizlere murat
Bazen Dicle olduk bazen de Fırat
Bülbül gibi güle ederken feryat
Kendimizi kandırmışız hey vah hey*

Şiir 205: *Unutmak mı Dedin* adlı şiirde “*Sevgimize şahit olan bunca yıl*” (205-14) denilerek şahit olmak yönüyle yıl kavramı insana benzetilmiştir.

...
*Sanma başkasına vermişim meyil
Sevgimize şahit olan bunca yıl
Züleyha Yusuf’a kavuşmuş değil
Seni unutması kolay mı sandın*

8.5.3. İstiare

Sözlük anlamı ‘ödünç alma’ olan istiare, edebi sanat olarak bir şeyi gerçek anlamı dışında, çeşitli yönlerden benzerlik kurarak benzediği başka bir şeyin adıyla anmaktır.¹⁵¹ İstiarede benzetme amacının bulunması, bu sanatın benzetme sanatının özel bir şekli olduğunu göstermektedir. İstiare, benzetmenin temel iki ögesinin yani benzetilen ile benzeyenin birinden birinin söylenmesi ya da söylenmemesi ile yapılmaktadır.¹⁵² İstiarede söz gerçek anlamı dışında kullanılır, benzetme amacı vardır ve sözün gerçek anlamında kullanılmasına izin verilmez.

Şiir 1: *Çanakkale* adlı şiirde “*Şehitler kanını bayrağa verdi*” (1-7) denilerek bayrağın kırmızı rengi şehitlerin kanına benzetilmiştir. Benzetilen bayrağın rengi söylenmeyip benzeyen şehitlerin kanı bildirilmiştir.

...
*Mehmetçikler aslan gibi haykırdı
Düşmanın gözünün kurdunu kırdı
Şehitler kanını bayrağa verdi
Anlatayım sana Çanakkale'yi*

Şiir 12: *Oğul* adlı şiirde “*Bir zamanlar dört gonca gül koklardım*” (12-11) denilerek istiare yapılmıştır. İnsanın sahip olduğu çocuklardan her

¹⁵¹ Numan Külekçi, Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar, s. 54.

¹⁵² Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s. 412.

biri gonca güle benzetilmiş, benzetilen gül söylenmiş benzeyen oğul söylenmemiştir.

...
Yavrum resmin sandığımda sakladım
Birer birer siyah saçım akladım
Bir zamanlar dört gonca gül koklardım
Hasret kaldım için dördüne oğul

Şiir 25: Minnet Eylemem adlı şiirde “Bırak perim aşkın ile yanayım” (25-15) ve “Yaralı gönlüme dert ekiyorum” (25-18) denilerek sevgili periye benzetilmiş, adı söylenmemiştir. Yine aşk, sevgi duygusu derde benzetilmiş, benzeyen kullanılmamıştır.

Mertoğlu gözümden yaş döküyorum
Yaralı gönlüme dert ekiyorum
Bu aşkın yükünü ben çekiyorum
Gergedana file minnet eylemem

Şiir 29: Yetmez mi? Adlı şiirde “Zülfün akort edip gönül sazına” (29-15) denilerek zülûf ayarlanacak nesneye benzetilmiş, benzeyen söylenmemiştir.

...
Mertoğlu’nu hasret koydun yüzüne
Ah çekip elini vurdu dizine
Zülfün akort edip gönül sazına
Mızrap vurup tel eyledin yetmez mi?

Şiir 31: Benim adlı şiirde “Bir kaşı kemana eyledi meftun” (31-10) denilerek sevgili kaşı keman olarak nitelendirilmiş, adı bildirilmemiştir.

...
Beni benden aldı aşktaki efsun
Bir kaşı kemana eyledi meftun
Geçmiş zamanlarda arama Mecnun
Çok Kerem gizlendi çağımda benim

Şiir 32: Neye Benziyor? Adlı şiirde “Ey muhannet gül yerine taş gelir” (32-1) denilerek sevgili muhannet olarak benzetilmiş, benzeyen sevgili bildirilmemiştir.

*Ey muhannet gül yerine taş gelir
İsteğin muradın neye benziyor
Ah figanım sana çok mu hoş gelir
Acep bu feryadım neye benziyor*

Şiir 36: *Geç Kaldın* adlı şiirde “*Sırlı peri sır esrarın seçmeye*” (36-13) denilerek sevgili periye benzetilmiş, benzeyen sevgili bildirilmemiştir.

...
*Sırlı peri sır esrarın seçmeye
Yar elinden aşk şarabın içmeye
Mertoğlu'nun kefenini biçmeye
Vakit geçti ömrüm bitti geç kaldın*

Şiir 41: *Bu Handan* adlı şiirde “*Kimler geldi kimler geçti bu handan*” (41-2) ve “*Bu handa vampirler doymuyor kandan*” (41-11) denilerek dünya bir hana benzetilmiş, benzeyen dünya kullanılmamıştır.

...
*Mahkeme kadıya mülk olmaz derler
Kimler geldi kimler geçti bu handan
Çakalın postundan kürk olmaz derler
Kimler geldi kimler geçti bu handan*

Şiir 47: *Anlayamadım* adlı şiirde “*Gözyaşım la kahve yaptım mertlere*” (47-7) denilerek gözyaşı suya benzetilmiş, benzeyen su kullanılmamıştır.

...
*Uğradım amansız zalim dertlere
Güvenim kalmadı artık fertlere
Gözyaşım la kahve yaptım mertlere
Namert geldi içti anlayamadım*

Şiir 49: *İki Nefes Arası Bin Yalan* adlı şiirde “*Bu hana geleli bir şan taşıdım*” (49-11) ve “*Dünya imtihanı geldi önüme*” (49-34) denilerek dünya bir hana benzetilmiş, benzeyen dünya kullanılmamıştır. Yine yaşam, dünya imtihanı olarak nitelendirilmiş benzeyen kullanılmamıştır.

...
*Sürülünce kervan ne gördü başım
Bu handa başladı gamım telaşım
Kısmet imiş bana ekmeğim aşım
İlk nasip anamdan şir yavaş yavaş*

Şiir 52: *Engel Olamadım* adlı şiirde “*Ne sebep ki ayrı kaldım gülümden*” (52-9) denilerek sevgili güle benzetilmiş, benzeyen sevgili bildirilmemiştir.

...
Ne sebep ki ayrı kaldım gülümden
İsmi düşmez oldu her an dilimden
Ağlamaktan bir şey gelmez elimden
Engel olmadım gözyaşlarıma

Şiir 59: *Benim* adlı şiirde “*Dertlerilmekilmek çağında benim*” (59-16) denilerek yaşam bir çağa benzetilmiş, benzeyen yaşam bildirilmemiştir.

...
Mertoğlu'yum bülbül oldum şakıdım
Aşkın kitabından bir virt okudum
Çile tezgâhında sitem dokudum
Dertlerilmekilmek çağında benim

Şiir 63: *Gizemli Güzel* adlı şiirde “*Yürüdükçe yavru ceylan sekişli*” (63-11) denilerek sevgili ceylana benzetilmiş, benzeyen bildirilmemiştir.

Bir huri suratlı maral bakışlı
Elvan elvan burcu burcu kokuşlu
Yürüdükçe yavru ceylan sekişli
Hayli ömre değer nazı Gözdenin

Şiir 72: *Sen Ne Dersen De* adlı şiirde “*Ocaklar söndürüp yuva yıkana*” (72-13) denilerek aile kavramı ocağa benzetilmiş, benzeyen aile bildirilmemiştir.

...
Ocaklar söndürüp yuva yıkana
Elin namusuna yanlış bakana
Bir eyliği bin kez başa kakana
Ben adam diyemem sen ne dersin de

Şiir 74: *Esin Esmer'e Şiir* adlı şiirde “*Tek bir kuzusuyla hayat sürüyor*” (74-3) denilerek çocuk kuzuya benzetilmiş, benzeyen çocuk kullanılmamıştır.

Ak anlına kara yazı yazılmış
Muradı bölünmüş Esin Esmerin
Tek bir kuzusuyla hayat sürüyor
Vaatleri silinmiş Esin Esmerin

Şiir 81: *Köz Bıraktı* adlı şiirde “*Mutluluğa salmaz gönül kuşunu*” (81-10) denilerek aşk, kuşa benzetilmiş, benzeyen bildirilmemiştir.

...
Hep ağlattı silmez gözüm yaşını
Mutluluğa salmaz gönül kuşunu
Yaz ayında gördüm kara kışını
Buz bıraktı yüreğimden içeri

Şiir 83: *Fırsat Verme* adlı şiirde “*Al kınalı kuzulardan kınayı ...*” (83-15) denilerek askerler kuzuya benzetilmiş, benzeyen bildirilmemiştir.

...
Allah’ım ağlatma hiç bir anayı
Dövdürme acıyla dertli sineyi
Al kınalı kuzulardan kınayı
Sildirene fırsat verme ya Rabbim

Şiir 89: *Sitem* adlı şiirde “*Doğruları inkâr eden maralım*” (89-13) denilerek sevgili marala benzetilmiş, benzeyen sevgili kullanılmamıştır.

...
Doğruları inkâr eden maralım
İstemedi mutlu yuva kuralım
Olanları şahitlere soralım
Senden çektiğimi elden çekmedim

Şiir 91: *Benem* adlı şiirde “*Hayat köprüsünden mecburen geçtim*” (91-6) denilerek hayat bir yola benzetilmiş, benzeyen bildirilmemiştir.

Hüzünden üstüme bir gömlek biçtim
Hayat köprüsünden mecburen geçtim
Kendi kaderimi kendimi seçtim
Görün yetimlerin yetimi benem

Şiir 92: *Senin Hatrına* adlı şiirde “*Gonca gülsün dallarına konarım*” (92-5) denilerek sevgili güle benzetilmiş, benzeyen sevgili kullanılmamıştır.

...
Gonca gülsün dallarına konarım
Her saniye güzel ismin anarım
Alevlenir Kerem gibi yanarım
Tek senin hatırına senin hatırına

Şiir 98: *Oğul* adlı şiirde “*Kutsal görevi bitiren kuzum*” (98-1) denilerek askerden dönen oğul, kuzuya benzetilmiş, benzeyen oğul kullanılmamıştır.

Kutsal görevini bitiren kuzum
Sancağı başbuğa götüren kuzum
Hanemize sevinç getiren kuzum
Baba ocağına hoş geldin oğul

Şiir 104: *Vicdansız* adlı şiirde “*Ey vatan haini densiz haşhaşı*” (104-11) denilerek terör destekçileri Haşhaşı adlı topluluğa benzetilmiş, benzeyen dile getirilmemiştir.

...
Kandırıp dökerdin timsah gözyaşı
Meğerse senmişsin çıbanın başı
Ey vatan haini densiz haşhaşı
Nerde neyi arıyorsun vicdansız

Şiir 106: *Darbe Planı ve Girişimi* adlı şiirde “*Kardeşliği bozdular nice fidanlar öldü*” (109-6) denilerek şehit edilen insanlar fidana benzetilmiş, benzeyen insan kullanılmamıştır.

...
Peyede ile pekaka işit gündeme geldi
Kardeşliği bozdular nice fidanlar öldü
İçte çakal türedi Türk Kürt diyerek böldü
İrk ayrımı çıkardı ayrılığı düşledi
Bu darbe şimdi değil van münitle başladı

Şiir 109: *Bak Adım Adım* adlı şiirde “*Yolculuk başladı artık bir kere*” (109-6) denilerek insanın hayatı yolculuğa benzetilmiş, benzeyen bildirilmemiştir.

...
Yolculuk başladı artık bir kere
Sorgula kendini her gün her kere
Götürmesin seni beyhude yere
Gün gelir bozulur ağzımda tadım
Ölüm yaklaşıyor bak adım adım

Şiir 114: Söylesin adlı şiirde “*Kim seçmiş bu handa yeşili alı*” (114-13) denilerek dünya bir hana benzetilmiş, benzeyen han kullanılmamıştır.

...
Kim seçmiş bu handa yeşili alı
Ya kimin kimlere ayandır halı
Çöldeki Mecnuna Leyla misalı
Yar olduğun başkaları söylesin

Şiir 121: İnsan Hakları adlı şiirde “*İnsan can incitmez bir gönül yıkmaz*” (121-17) denilerek gönül binaya benzetilmiş, benzeyen kullanılmamıştır.

İnsan can incitmez bir gönül yıkmaz
İnsan doğrulardan kenara çıkmaz
İnsansa hak yemez harama bakmaz
İnsan hakkı vardır haberin olsun

Şiir 125: Vur Emri Versek adlı şiirde “*Dul kalmasın gözü yaşlı sunalar*” (125-14) denilerek eşler sunaya benzetilmiş, benzeyen suna kullanılmamıştır.

...
Ellerde solmadan allı kınalar
Dul kalmasın gözü yaşlı sunalar
Yeter artık ağlamasın analar
Askere polise vur emri versek

Şiir 126: Dalgalan adlı şiirde “*Ey gök kubbelerin nazlı nişanı*” (126-3) denilerek bayrak nazlı bir kadına benzetilmiş, benzeyen kullanılmamıştır.

Aziz vatanımın şerefi şanı
Dalgalan ki sana durmak yakışmaz
Ey gök kubbelerin nazlı nişanı
Dalgalan ki sana durmak yakışmaz

Şiir 142: Satar mı Satar adlı şiirde “*Namertlerin gölgesinde kalınmaz*” (142-10) denilerek namert insanlar ağaca benzetilmiş, benzeyen bildirilmemiştir.

...
Muhannet suyuna pilav salınmaz
Namertlerin gölgesinde kalınmaz
Sonradan bulmadan akçe alınmaz
Her toplumda başan kakar mı kakar

Şiir 144: Melek Yüzlüm adlı şiirde ‘‘Senden ayrı kalmak zor melek yüzlüm’’ (144-2) denilerek sevgili meleğe benzetilmiş, benzeyen bildirilmemiştir.

Utanmadan söyle sende sevdiğim
Senden ayrı kalmak zor melek yüzlüm
Verdiğin mutluluk hep gizlediğim
Söylemem kimseye sır melek yüzlüm

Şiir 158: Üstüme adlı şiirde ‘‘Bir çoban yıldızı doğdu üstüme’’ (158-8) denilerek sevgili çoban yıldızına benzetilmiş, benzeyen sevgili kullanılmamıştır.

...
Ay karanlık bir başıma yürürken
Bir çoban yıldızı doğdu üstüme
Yalnızlık hasretlik beni bürürken
Bir çoban yıldızı doğdu üstüme

Şiir 190: Bir Başına adlı şiirde ‘‘Kervanı getirdim yolun sonuna’’ (190-13) denilerek yaşlılık dönemi kast edilerek insanın ömrü kervana benzetilmiş, benzeyen bildirilmemiştir.

...
Kervanı getirdim yolun sonuna
Kırılmadım ben bir Allah kuluna
Hasbihalim diyin siz Mertoğlu'na
Dertli yazsın adım mezar taşıma

Şiir 193: Olurum Senin adlı şiirde ‘‘Kanat gerip sen olursan siperim’’ (193-5) denilerek sevgili bir korunaklı bir alana, sipere benzetilmiş, benzeyen bildirilmemiştir.

...
Kanat gerip sen olursan siperim
Ruhsat versen fırsatımı teperim
Elin değil ayakların öperim
İstersen öğrencin olurum senin

Şiir 197: Hey Vah Hey adlı şiirde ‘‘Bazen Dicle olduk bazen de Fırat’’ (197-10) denilerek insan Dicle ve Fırat nehirlerine benzetilmiş, benzeyen insan kullanılmamıştır.

...
Bir türlü olmadı bizlere murat
Bazen Dicle olduk bazen de Fırat
Bülbül gibi güle ederken feryat
Kendimizi kandırmışız hey vah hey

Şiir 200: *Olsaydım* adlı şiirde “*Şanlı şehit anası bağrına taşlar basar*” (200-11) denilerek evlat taşla benzetilmiş, benzeyen kullanılmamıştır.

...
Şanlı şehit anası bağrına taşlar basar
Vatan sağ olsun deyip ağlamayıp da susar
Evladının resmini en üst köşeye asar
Bitsin terör belası ağlamayıp gülseydim
Şehitlerin birinin yerinde ben olsaydım

Şiir 210: *Soyu Tükensin* adlı şiirde “*Ey aslan yürekli koç yiğitlerim*” (210-3) denilerek askerler cesaret yönüyle aslana ve sağlamlık yönüyle koça benzetilmiş, benzeyen asker bildirilmemiştir.

Ey şahin bakışlı Mehmetçiklerim
Vurun hainlerin soyu tükensin
Ey aslan yürekli koç yiğitlerim
Vurun hainlerin soyu tükensin

8.5.4. Telmih (Hatırlatma)

Telmih, herhangi bir kıssaya, geçmişteki bir olaya, meşhur hikâyelere, efsanelere, malum bir şahsa, çeşitli inanışlara, ayetlere veya bir hadise ya da yaygın bir atasözüne işaret etmektir.¹⁵³

Şiir 1: *Çanakkale* adlı şiirde “*Dedik bine bedel Türk’ün birisi*” (1-19) ve “*Bir Seyid Onbaşı bir top mermisi*” (1-17) denilerek Mustafa Kemal Atatürk’ün meşhur “*Bir Türk dünyaya bedeldir*” sözü hatırlatılmıştır. Yine Çanakkale Savaşı’nda gösterdiği büyük fedakârlık ile savaşın seyrini değiştiren Seyid Onbaşı ve onun hikâyesine de göndermede bulunulmuştur.

¹⁵³ Numan Külekçi, Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar, s. 195.

...
*Bir Seyid Onbaşı bir top mermisi
O mermiyle battı düşman gemisi
Dedik bine bedel Türk'ün birisi
Anlatayım sana Çanakkale'yi*

Şiir 3: *Kerbela'ya Ağıt* adlı şiirde “*Suyu bile çok gördüler ol zata*” (3-19) denilerek İslam tarihinde yer alan Kerbela olayı, Hz. Hüseyin ve arkadaşlarının susuz kalması hatırlatılmıştır.

...
*Yezit emri verdi İbn-i Ziyat'a
İşlediler affı olmayan hata
Suyu bile çok gördüler ol zata
Her sübyan ağladı Hüseyin için*

Şiir 4: Ana şiirinde “*Bulunmaz evlada ana gibi yar*” (4-17) denilerek meşhur “*Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar bulunmaz*” sözü hatırlatılmıştır.

...
*Anasız gezerim ben diyar diyar
Gözyaşlarım oldu çağlayan pınar
Bulunmaz evlada ana gibi yar
Ötmeyin bülbüller anam uyanır*

Şiir 4: Ana şiirinde Âşık “*Cennet anaların ayakaltında*” (4-15) diyerek Hz. Muhammed (s.a.v.)’in hadisi şerifine atıfta bulunmuştur.

*Neler yazılmıştı kara bahtına
Sese uyandın mı seher vaktında
Cennet anaların ayakaltında
Ötmeyin bülbüller anam uyanır*

Şiir 5: *Her Gece Bir Hüzün Çöker* adlı şiirde “*Kıblesinde yatar ol şanlı gazi*” (5-21) denilerek kabri Erzurum’da bulunan Abdurrahman Gazi’ye gönderme yapılmaktadır.

...
***Kıblesinde yatar ol şanlı gazi**
Bu şehrin geç gelir baharı yazı
Bu şehirde çaldı Mertoğlu sazı
Her gece bir hüzün çöker bu şehre*

Şiir 7: *Vatan Aşkı* adlı şiirde “*İlelebet yanan ocak sönmez ki*” (7-6) denilerek Vatan Şairi Mehmet Akif Ersoy’un İstiklal Marşı adlı şiirindeki ‘Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak, sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak’ dizeleri hatırlatılmaktadır.

...
İlelebet yanan ocak sönmez ki
Vatan aşkı gönlümüzden dinmez ki
Ezan susmaz bayrak gökten inmez ki
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Tarih boyu sönmeyen bir ışıgım

Şiir 17: *Ne Olur* adlı şiirde “*Mansur gibi dar isteme ne olur*” (17-12) denilerek Hallâc-ı Mansûr adlı bilginin meşhur “En’el Hakk” sözünden dolayı idam edilmesi hatırlatılmaktadır.

...
Sensiz şu gönlüme dolar her gün yas
Kapında kölen say amma gönlen bas
Bin kez kalemim kır beni kendin as
Mansur gibi dar isteme ne olur

Şiir 22: *Cumhuriyeti* adlı şiirde “*Kimi kazma kürek kimisi nacak*” (22-9) ve “*Sönmedi sönmez de yanan bu ocak*” (22-11) denilerek başta düşmanın üzerine balta ile giden Nene Hatun olmak üzere çeşitli savaşlarda ülkesi için tüm imkanlarını kullanarak savaşa katılanlar ile Vatan Şairi Mehmet Akif Ersoy’un İstiklal Marşı adlı şiirindeki “Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak, sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak” dizeleri hatırlatılmaktadır.

...
Kimi kazma kürek kimisi nacak
Ölen şehit kalan gazi olacak
Sönmedi sönmez de yanan bu ocak
İşte böyle kurduk Cumhuriyeti

Şiir 22: *Cumhuriyeti* adlı şiirde “*Ya İstiklal ya ölüm diyerek ...*” (22-1) denilerek Kurtuluş Savaşı döneminde Mustafa Kemal Atatürk’ün Sivas Kongresinde dile getirdiği “Ya İstiklal ya ölüm” sözü hatırlatılmıştır.

Ya istiklal ya da ölüm diyerek
İşte böyle kurduk cumhuriyeti
Düşman askerini yurttan silerek
İşte böyle kurduk cumhuriyeti

Şiir 61: *Bed Adam* adlı şiirde “*Der Mertoğlu kibrin hasmıdır Allah*” (61-23) denilerek Mü’min suresinde geçen “Allah büyüklük taslayan her zorbanın kalbini mühürler.” ve Nahl suresinde geçen “O, büyüklük taslayanları sevmez.” Ayetleri hatırlatılmaktadır.

...
Bu halin bitirir seni maazallah
Tövbe bu halden estağfurullah
Der Mertoğlu kibrin hasmıdır Allah
Bırak kibri gel adam ol bed adam

Şiir 68: *Öyle Bir Sultanın Aşığiyım Ben* adlı şiirde “*Dilerse var eder dilerse alır*” (68-13) denilerek Kur’an-ı Kerimde Bakara Suresinin 117. Ayetinde geçen “Allah, bir şeyi dilediğinde ona sadece ol der, o da hemen oluverir.” Lafzına gönderme yapılmıştır.

...
Dilerse var eder dilerse alır
Zannetme dünyada bir canlı kalır
Mertoğlu yolunda her zaman ölür
Öyle bir sultanın aşığiyım ben

Şiir 69: *Çiçek* adlı şiirde “*Aslanlar aslanı erlerin eri*” (69-14) denilerek İslam tarihinde önemli bir yeri olan Hz. Ali ve onun Hayber’in fethindeki kahramanlığı hatırlatılmaktadır.

...
Varıp tek başına yıktı Hayber’i
Aslanlar aslanı erlerin eri
Eline alınca o zülfükârı
Hizmet etti ol muhtara bir çiçek

Şiir 77: *Muradın Nedir?* Adlı şiirde “*Yaratanımsensin En’el Hakkımsın*” (77-22) denilerek Hallâc-ı Mansûr adlı bilginin meşhur “En’el Hakk” sözü hatırlatılmaktadır.

...
Mertoğlu’yum siyahımsın akımsın
Yaratanımsensin Enel Hakkımsın
Bana şah damardan daha yakınsın
Kulda aratmanda muradın nedir

Şiir 77: *Muradın Nedir?* Adlı şiirde “*Bana şah damarımdan daha yakınsın*” (77-23) denilerek Kaf suresi 16. Ayetinde geçen “And olsun

insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz. Ve biz ona şah damarından daha yakınız.” Lafzı hatırlatılmaktadır.

...
*Mertoğlu 'yum siyahımsın akımsın
Yaratırım sensin Enel Hakkımsın
Bana şah damardan daha yakınsın
Kulda aratmanda muradın nedir*

Şiir 78: *Bir Hikmeti Var* adlı şiirde “*Ol seven Mecnuna Leyla aşkını, Çölde aratmanın bir hikmeti var*” (78- 15/16) denilerek Mecnun’un beşeri aşk ile çöllere düşüp ilahi aşk ile sevdiğini aradığı meşhur Leyla ve Mecnun mesnevisi hatırlatılmaktadır.

...
*Nakşettin kalbine sözde meşkini
Sevgiyle süsledin gönül köşkünü
Ol seven Mecnuna Leyla aşkını
Çölde aratmanın bir hikmeti var*

Şiir 82: *Bu Bayrak Bizim* adlı şiirde “*Sultan Alparslan ile kalktık uyandık*” (82-5) denilerek Büyük Selçuklu Devleti’nin ikinci hükümdarı Sultan Alparslan ve onun Anadolu topraklarının kapısını Türklere açtığı Malazgirt Savaşı hatırlatılmaktadır.

...
***Sultan Alpaslan ile kalktık uyandık**
Anadolu kapısına dayandık
Şehit olduk al kanlara boyandık
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim*

Şiir 87: *Gizemli Dilber* adlı şiirde “*Konuşsan bin derde Lokman olursun*” (87-3) denilerek Lokman, Lokman Hekim olarak Kur’an’da ve halk efsanelerinde bahsi geçip insanlara şifa dağıtan peygamber veya veli olduğu düşünülen kişi hatırlatılmaktadır.

*Güle küsmüş bülbül gibi halin var
Niçin susuyorsun gizemli dilber
Konuşsan bin derde Lokman olursun
Niçin susuyorsun gizemli dilber*

Şiir 92: *Senin Hatrına* adlı şiirde “*Alevlenir Kerem gibi yanarım*” (92-7) denilerek sevdiğine kavuşamadan yanıp kül olan meşhur Kerem ile Aslı adlı halk hikâyesinin kahramanlarından Kerem hatırlatılmaktadır.

...
Gonca gülsün dallarına konarım
Her saniye güzel ismin anarım
Alevlenir Kerem gibi yanarım
Tek senin hatrına senin hatrına

Şiir 95: *Yaşanmaz ki* adlı şiirde “*Bin yetmiş bir yılında ana yurda can verdik*” (95-6) denilerek Türk tarihinde önemli yeri olan 1071 Malazgirt Savaşı hatırlatılmaktadır.

...
Bin yetmiş bir yılında ana yurda can verdik
Şehit olduk uğrunda bu toprağa kan verdik
Cephelerde savaştık tüm cihana şan verdik
Bir ölür bin doğarız kıslalar boş kalmaz ki
Oğulsuz yaşanır da vatansız yaşanmaz ki

Şiir 105: *Güzel Ana Vatanım* adlı şiirde “*Kükredik seller gibi nice bentlerden taştık*” (105-12) denilerek Vatan Şairi Mehmet Akif Ersoy’un İstiklal Marşı adlı şiirindeki “Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner aşarım” dizeleri hatırlatılmaktadır.

...
Ya istiklal ya ölüm diyerekten savaştık
Kükredik seller gibi nice bentlerden taştık
Şehit olduk uğrunda çağ kapayıp çağ aştık
Canım feda yoluna güzel ana vatanım
Boşa mı şehit oldu bu toprakta yatanım

Şiir 106: *Darbe Planı ve Girişimi* adlı şiirde “*Bir asır evvel dedik geçilmez Çanakkale*” (106-28) ve “*Bu darbe şimdi değil van münitle başladı*” (106-30) denilerek Birinci Dünya Savaşında Çanakkale cephesinde yaşanan kahramanlıklara telmih yapılmıştır. Ayrıca Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez’e 2009 yılında yaptığı meşhur ‘one minute’ tepkisi de hatırlatılmıştır.

...
Vatan için can verdik olmadık asla köle
Yediden yetmişimiz kenetlendik el ele

Bir asır evvel dedik geçilmez Çanakkale
Hainler içimize girdi nifak aşladı
Bu darbe şimdi değil van münitle başladı

Şiir 107: *Avrupa'ya Mektup* adlı şiirde “Biz gemi yürüten Fatih Sultan Han” (107-17) ve “Biz at sürüp Viyana'ya gireniz” (107- 22) denilerek Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethinde gemileri karadan yürütmesine telmih yapılmıştır. Yine Kanuni Sultan Süleyman'ın Viyana'yı kuşatması da şiirde hatırlatılmaktadır.

...
Biz Allah Resule etmişiz iman
Biz gemi yürüten Fatih Sultan Han
Biz toprak uğruna kurban olan can
Biz şehit evladı gazi oğluyuz
Vatana bayrağa candan bağlıyız

Şiir 122: *Zamanı Geldi* adlı şiirde “Nene Hatun elde satır bıçağı” (122-3) denilerek tarihimizde 93 Harbi olarak anılan 1977-1978 Osmanlı-Rus savaşlarında elinde satır ile düşmana karşı çıkan Erzurumlu kadın kahraman Nene Hatun anılmaktadır.

...
Şahlanın dadaşlar kalkın ayağı
Cepheye varmanın zamanı geldi
Nene Hatun elde satır bıçağı
Düşmana vurmanın zamanı geldi

Şiir 131: *Misafir* adlı şiirde “Sultan Süleyman'a kalmadı dünya” (131-8) denilerek uzun yıllar yaşamış, zenginliği ve hükümdarlığıyla ünlü, Kur'an'da bahsedilen peygamberlik ve yöneticilik vasfı verilen Süleyman Peygamber'e telmih yapılmaktadır.

...
Doğarken ölecek kaderin bu ya
Bazen hayal olur bazen de rüya
Sultan Süleyman'a kalmadı dünya
Ecel bir gün gelir tutar yakarı
Bakarsın ki bozmuş o fiyakarı

Şiir 136: *Oğlu Geçer Yerine* adlı şiirde “Hariciler toplandı Muaviye'ye gittiler” (136-6) ve “Osman Kur'an okurken onu şehit ettiler”

denilerek İslam tarihindeki Hariciler ve Muaviye dönemine telmih yapılmaktadır. Yine Hz. Osman'ın şehit edilmesi de şiirde hatırlatılmıştır.

...
Hariciler toplandı Muaviye'ye gittiler
Maddeye heveslenip ona biat ettiler
Osman Kur'an okurken onu şehit ettiler
İslam'ın ilk yarası işleyince derine
Babalar öldüğünde oğlu geçer yerine

Şiir 147: *Sakın Bizi Hor Görme* adlı şiirde ‘‘Haksızdan haklının hakkını soran’’ (147-14) denilerek Kur'an-ı Kerimdeki Maide suresine telmih yapılmaktadır.

Böyle buyuruyor rehberin Kur'an
Haksızdan haklının hakkını soran
İnsan insanca davran
Biz edebi edepsizden öğrendik

Şiir 149: *Bahyani'ye Cevap* adlı şiirde ‘‘Leyla derim yüce Mevla'm ararım’’ (149-19) denilerek Mecnun'un beşeri aşk ile çöllere düşüp ilahi aşk ile sevdiğini aradığı meşhur Leyla ve Mecnun mesnevisi hatırlatılmaktadır.

...
Dil denince Bayhaniyi sorarım
Şifasıyla yaralarım sararım
Leyla derim yüce Mevla'm ararım
Ben mektubu çöle vermem Bayhani

Şiir 150: *Söyleyemedik* adlı şiirde ‘‘Zulme susan olur bak dilsiz şeytan’’ (150-19) denilerek hadis olduğu düşünülüp halk arasında sıkça kullanılan ‘Haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır.’ Sözüne telmih yapılmaktadır.

...
Dedik vatan için kurban olsun can
Su yerine damarlardan döktük kan
Zulme susan olur bak dilsiz şeytan
Olup geçtik bir şey söyleyemedik

Şiir 151: *Ne Ara Ne de Sor Beni* adlı şiirde ‘*Nesimi misali derimi soydun ya*’ (151-18) denilerek tarihte ‘En’el Hakk’ dediği için derisi soyularak öldürüldüğü bildirilen Seyyid Nesimi’ye telmih yapılmaktadır.

...
Yara verip bu sinemi oyduñ ya
Nesimi misali derim soydun ya
Mertoğlu’nu bir başına koyduñ ya
Bir daha ne ara nede sor beni

Şiir 152: *Bırakalım Kızlarımız Okusun* adlı şiirde ‘*İlim Çindeyse varıp da alsın*’ (152-10) ve ‘*Dinin ilk emrinde okumak vardır*’ (152-7) denilerek hadis olduğu kabul edilen ‘Çin’de de olsa ilmi arayınız. Çünkü ilim öğrenmek her Müslümana farzdır.’ Sözüne telmih yapılmaktadır. Yine Kur’an-ı Kerim Alak ayetinde geçen ‘‘Yaratan Rabbinin adıyla oku.’’ Lafzı da hatırlatılmaktadır.

...
Cahilin çektiği ah ile zardır
Cehalet dağları dumandır kardır
Dinin ilk emrinde okumak vardır
Bırakalım kızlarımız okusun

Şiir 156: *Sevdamız* adlı şiirde ‘*Biz at sürdük Viyana’nın önüne*’ (156-11) denilerek Padişah Kanuni Sultan Süleyman’ın 1529’da Viyana üzerine sefere çıkmasına telmih yapılmaktadır.

...
Biz sahip çıkarız düne bugüne
Biz neşe katarız toya düğüne
Biz at sördük Viyana’nın önüne
Kalpten kalbe sevgi atan Sevdamız

Şiir 189: *Öldü Dediler* adlı şiirde ‘*Züleyha’nın Yusuf için döktüğü*’ (189-3) denilerek İslam tarihindeki Yusuf peygambere âşık olan Züleyha’ya ve Hz. Yusuf kıssasına hatırlatma yapılmaktadır.

...
Bülbülün feryadı figan ettiği
Has bahçe içinde güldü dediler
Züleyha’nın Yusuf için döktüğü
Gözlerinden akan seldi dediler

Şiir 191: *Kurban Olduğum* adlı şiirde ‘‘Lokman Hekim lazım yarasın sara’’ (191-18) denilerek Lokman, Lokman Hekim olarak Kur’an’da ve halk efsanelerinde bahsi geçip insanlara şifa dağıtan peygamber veya veli olduğu düşünülen kişi hatırlatılmaktadır.

Verme Mertoğlu’na yine bir yara
Lokman Hekim lazım yarasın sara
Zaten ta ezelden bir bahtı kara
Ceylan bakışına kurban olduğum

Şiir 198: *On Beş Temmuzda* adlı şiirde ‘‘Bir çağı kapatıp yeniçağ açtık’’ (198-1) denilerek Padişah Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul’u fethetmesi ve fethin sonuçlarına telmih yapılmaktadır.

Bir çağı kapatıp yeniçağ açtık
Türk halkı uyandı On Beş Temmuzda
Bu millet ak ile karayı seçtik
Türk halkı uyandı On Beş Temmuzda

Şiir 203: *Ulaşamadım* adlı şiirde ‘‘Ferhat oldum demir dağı yardım da’’ (203-1) denilerek sevdiğine ulaşmak için dağları yaran Ferhat’a ve onun meşhur halk hikâyelerinden biri olan hikâyesi Ferhat ile Şirin’e telmih yapılmaktadır.

...
Ferhat oldum demir dağı yardım da
Şifa için kapusuna vardım da
Huzurunda boyun burup durdum da
Gönül yaylasında eyleşemedim

Şiir 204: *Bilesin* adlı şiirde ‘‘Peygamberin methettiği millet biz’’ (204-11) denilerek hadis kabul edilen Hz. Muhammed (s.a.v)’in İstanbul’u feth eden millet ve komutan’ övgüsüne telmih yapılmaktadır.

...
Haçlılara bela olan illet biz
Batılın başına inen zillet biz
Peygamberin methettiği millet biz
Biz evladı Osmanlıyız bilesin

Şiir 205: *Unutmak mı Dedin* adlı şiirde ‘‘Züleyha Yusuf’a kavuşmuş değil’’ (205-15) denilerek İslam tarihindeki Yusuf peygambere âşık olan Züleyha’ya ve Hz. Yusuf kıssasına hatırlatma yapılmaktadır.

...
Sanma başkasına vermişim meyil
Sevgimize şahit olan bunca yıl
Züleyha Yusuf'a kavuşmuş değil
Seni unutması kolay mı sandın

Şiir 207: Dik Durdun Uzun Adam adlı şiirde “*Bu toprağın altında kimdir kefensiz yatan*” (207-8) denilerek Ana Vatanım adlı şiirde “*Kükredik seller gibi nice bentlerden taştık*” (105-12) denilerek Vatan Şairi Mehmet Akif Ersoy’un İstiklal Marşı adlı şiirindeki ‘Bastığın yerleri ‘toprak’ diyerek geçme, tanı; düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.’ dizeleri hatırlatılmaktadır.

...
Ceddimizden bizlere emanettir bu vatan
Üstünde yaşamaya ruhsat verdi yaradan
Bu toprağın altında kimdir kefensiz yatan
Senden önce ecdadım salmıştı dünyaya nam
Baş eğmedin düşmana dik durdun uzun adam

8.5.5. Tenasüp

Kelime anlamı uygunluk, yakışma olan tenasüp edebi sanat olarak aralarında anlam bakımından ilgi bulunan iki veya daha fazla kelimenin, zıtlık meydana getirmeden bir dize ya da beyit içinde sıralama amacı güdülmeden bir arada kullanılmasıdır.¹⁵⁴

Şiir 4: Ana şiirinde “*Güle mi âşıksın gülüşün neden?*” (4-17) ve “*Ötmeyin bülbüller anam uyanır*” (4-20) denilerek gül, aşk, ötüş ve bülbül kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

...
Güle mi âşıksın ötüşün neden?
Sarılmış toprağa çürümüş beden
Usanmış dünyadan dertten çileden
Ötmeyin bülbüller anam uyanır

¹⁵⁴ Numan Külekçi, Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar, s. 221.

Şiir 8: *Doğum Günün Kutlu Olsun* adlı şiirde “*Ben idim bağında goncayla gülün, Kedere bıraktın şeyda bülbülün*” (8- 17/18) denilerek bağ, gonca, gül, şeyda, bülbül kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

...
Ben idim **bağında goncayla gülün**
Kedere bıraktın **şeyda bülbülün**
Nice kırk üç kez on yedi eylülün
Doğum günün kutlu olsun Paslanmaz

Şiir 17: *Ne Olur?* Adlı şiirde “*Çiçeksiz bahçede bülbüller ötmez, Gül yanında har isteme ne olur*” (17-13/14) ve “*Bülbülün arzusu güle ne kadar*” (17-5) denilerek çiçek, bahçe, gül, bülbül, har kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

...
Dört mevsimin ayrı ayrı tadı var
Yaz ayında kar isteme ne olur
Çiçeksiz bahçede bülbüller ötmez
Gül yanında har isteme ne olur

Şiir 23: *Yar Yarası Var* adlı şiirde “*Erken hazan vurdu kurudu bağlar, Bülbülün gül ile zar yarası var*” (23-7/8) denilerek dizelerdeki hazan, bağ, bülbül, gül, zar, yara kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

...
Bir iyi bir kötü devroldu çağlar
Simsiyah saçımı bürüdü ağlar
Erken **hazan** vurdu kurudu **bağlar**
Bülbülün gül ile zar yarası var

Şiir 25: *Minnet Eylemem* adlı şiirde “*Bülbül ile güle minnet eylemem*” (25-4) denilerek dizelerdeki gönül, bağ, bülbül, gül kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

...
Bulmuşken kaybetmem dert ortağımı
Bundan sonra ele minnet eylemem
Varlığın donatır **gönül bağımı**
Bülbül ile güle minnet eylemem

Şiir 29: *Yetmez mi?* Adlı şiirde “*Yasa boğdun al yeşilim karattın, İlbaharda su vermeyip sararttın, Hazan vurmuş gül eyledin yetmez mi?*”

(29-10/11/12) denilerek dizelerdeki al, yeşil, ilkbahar, sarılık, hazan, gül kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

...
*Çok yakinken uzaklarda arattın
Yasa boğdun **al yeşilim** karattın
İlkbaharda su vermeyip **sararttın**
Hazan vurmuş **gül** eyledin yetmez mi?*

Şiir 36: *Geç Kaldın* adlı şiirde “*Gonca güle şeyda bülbül ötmez mi?*” (36-9) denilerek dizelerdeki gonca, gül, şeyda, bülbül, seven, sevilen kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

...
***Gonca güle şeyda bülbül** ötmez mi?
Be vefasız yaptıkların yetmez mi?
Seven sevdiğine sitem etmez mi?
Vakit geçti ömrüm bitti geç kaldın*

Şiir 42: *Güvenmiyorum* adlı şiirde “*Gülle yaprak birbirinden kopar mı?*” (42-13) denilerek dizelerdeki gül, yaprak, seven, sevilen kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

...
***Gülle yaprak** birbirinden kopar mı?
Âşık sevdasından hile kapar mı?
Seven sevdiğine zulüm yapar mı?
Ben senin sevgine güvenmiyorum*

Şiir 75: *Anne şiiri 2* adlı şiirde “*Hazan olur öksüzlerin her çağı, Gazel döker erken bahçesi bağı*” (75-11/12) denilerek dizelerdeki hazan, gazel, bağ, bahçe, öksüz, yavru, anne kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

...
***Hazan olur öksüzlerin her çağı**
Gazel döker erken bahçesi bağı
Üşütmez yavruyu anne kucağı
Seher uykusunu bölenim gelsin
Çağırın yanıma anamı gelsin*

Şiir 76: *Divan* adlı şiirde “*Girmişsin aşk bahçesine olmuşsun güle âşık, Bülbül güle âşık olmuş gülde bülbüle maşuk*” (76-5/6) denilerek

dizelerdeki bahçe, gül, aşk, bülbül, maşuk kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

...
*Girmişsin **aşk bahçesine** olmuşsun **güle** âşık
Bülbül güle âşık olmuş gülde bülbüle maşuk
Bilmem ki acep doğdu mu sana da nurlu ışık
Eylemişsin diyar diyar yurdu turalı Muhsin*

Şiir 90: *Ne Yazık* adlı şiirde “*Bülbüller misali dostun bağında, Şeyda olup ötemedim ne yazık*” (90-3/4) denilerek bülbül, dost, bağ, şeyda kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

*Benlik hırkasını giydim sırtıma
Çıkarıp da atamadım ne yazık
Bülbüller misali dostun bağında
Şeyda olup ötemedim ne yazık*

Şiir 123: *Gözlerinde Yaşı Var* adlı şiirde “*Dökülmüş yaprağı kurumuş dalı*” (123-13) denilerek dizelerdeki yaprak, dal kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

*Yaratana ayan mazlumun halı
Dökülmüş yaprağı kurumuş dalı
Şükürsüz zenginler yiyorken balı
Şükreden fakirin yavan aşı var*

Şiir 143: *Yorgun* adlı şiirde “*Aşığın gönlüdür maşuk durağı, Şeydalar terk etmiş nedense bağı, Sordum bülbül gonca gülüne kırgın*” (143-10/11/12) denilerek dizelerdeki âşık, maşuk, şeyda, bağ, bülbül, gonca, gül kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

...
*Durgundur sevdamin akan ırmağı
Aşığın gönlüdür **maşuk** durağı
Şeydalar terk etmiş nedense bağı
Sordum **bülbül gonca gülüne kırgın***

Şiir 153: *Sevdiyim* adlı şiirde “*Gül sinene gonca güller yakıştır, Mor menekşe kokar bülbül şakıştır, Aşk bağında baykuş ötmez sevdiyim*” (153-10/11/12) denilerek dizelerdeki gül, sine, gonca, gül, menekşe, bülbül, bağ, baykuş kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

...
Mestane gözlerle göler bakışır
Gül sinene gonca güller yakışır
Mor menekşe kokar bülbül şakışır
Aşk bağında baykuş ötmez sevdiyim

Şiir 196: Gönül adlı şiirde “*Can ver seviyorsan cananın çağır*” (196- 13) denilerek dizedeki can ve canan kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

...
Can ver seviyorsan cananın çağır
Feryadın eşitmez kulağı sağır
Bilirsin sevmenin yükü çok ağır
Taşınmaz sevdanın vebali gönül

Şiir 197: Hey Vah Hey adlı şiirde “*Bülbül gibi güle ederken feryat*” (197-11) denilerek dizedeki bülbül, gül, feryat kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

...
Bir türlü olmadı bizlere murat
Bazen Dicle olduk bazen de Fırat
Bülbül gibi güle ederken feryat
Kendimizi kandırmışız hey vah hey

8.5.6. Mübalağa (Abartma)

Mübalağa, bir sözün etkisini güçlendirmek amacıyla bir şeyi ya olamayacağı bir biçimde anlatmak ya da olduğundan pek çok ve pek az göstermektir.¹⁵⁵

Şiir 3: Kerbela'ya Ağıt adlı şiirde “*Yer mekân ağladı Hüseyin için*” (3-4), “*Şad, Umman ağladı Hüseyin için*” (3-8) ve “*Asuman ağladı Hüseyin için*” (3-28) denilerek olayın acısının büyüklüğü ile ilgili abartma yapılmıştır.

Cebrail'den haber aldı üzüldü
Nur sultan ağladı Hüseyin için
Ümmet kardeşini şehit edecek
Yer mekân ağladı Hüseyin için

¹⁵⁵ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s. 447.

Şiir 10: *Şehit Kanı Akıyor* adlı şiirde “*Bu ülkede Fırat, Aras akarken, Bak onlar kuruyor kana bakarken*” (10-5/6) denilerek terör olaylarının verdiği zarar ve acının büyüklüğünü anlatmak için abartma yapılmıştır.

...
Bu ülkede Fırat, Aras akarken
Bak onlar kuruyor kana bakarken
Türkiye’den büyük lider çıkarken
Neden bizde şehit kanı akıyor

Şiir 12: *Oğul* adlı şiirde “*Ananın kurumaz oldu gözyaşı*” (12-7) denilerek annenin evladını kaybetmesinden duyduğu acıyı anlatmak için abartma yapılmıştır.

...
Mezarını kazdım güneşe karşı
Gülüp oynamıyor bacı kardeşi
Ananın kurumaz oldu gözyaşı
Gözyaşı bıraktın ardına oğul

Şiir 18: *Kıskandım* adlı şiirde “*Parmaktan koldan bilekten kıskandım*” (18-20) denilerek sevgisinin gücünü göstermek için olayı olmayacak biçimde anlatmıştır.

...
Mertoğlu yolcudur sevdan hancıdır
Hasretliğin bende dinmez sancıdır
Sarmaya kıyamam belki incinir
Parmaktan bilekten koldan kıskandım

Şiir 31: *Benim* adlı şiirde “*Baharım gelmiyor kışım bin asır*” (31-3) denilerek çektiği acının büyüklüğü olmayacak şekilde anlatılmıştır.

...
Bir anım emsaldir gam deryasına
Nice kahır gizli ağımda benim
Baharım gelmiyor kışım bin asır
Neden güller açmaz bağımda benim

Şiir 35: *Var Gibi* adlı şiirde “*Coştı gözyaşlarım durmadan çağlar*” (35-10) denilerek üzüntüsünün büyüklüğüyle ilgili abartma yapılmıştır.

...
Benim bir benzerim dumanlı dağlar
Coştu gözyaşlarım durmadan çağlar
Yüreğin sızılar içim kan ağlar
Bilmeyen sanıyor bahtı yar gibi

Şiir 40: Beni adlı şiirde “Rüzgârın dondurur ateşin yakar” (40-3) denilerek sevgisinin büyüklüğü ile abartma yapılmıştır.

...
Senin sevgin öyle derin sevgi ki
Uzaktan uzağa bağlatır beni
Rüzgârın dondurur ateşin yakar
Uzaktan uzağa bağlatır beni

Şiir 43: Sevgililer Gününü adlı şiirde “Benim sevgim sığmaz dünya yüzüne” (43-7) denilerek sevgiliye duyulan aşkın büyüklüğü abartılmıştır.

...
Sevdiğini söyle yemem yüzüne
Yıllar yılı hasret kaldım yüzüne
Benim sevgim sığmaz dünya yüzüne
Kutluyorum sevgililer gününü

Şiir 61: Bed Adam adlı şiirde “Gökdelenler gibi dağın olsa ne” (61-10) denilerek kibir duygusunun tehlikeli yönü abartılarak gösterilmiştir.

...
İrem bağı gibi bağın olsa ne
Gökdelenler gibi dağın olsa ne
Karun ile kan bağın da olsa ne
Bırak kibri gel adam ol bed adam

Şiir 62: Gelişinle Gidişinin Eseri adlı şiirde “Gözlerimin pınarını kuruttun” (62-7) denilerek duyulan acının büyüklüğü abartılmıştır.

Bedenimi lime lime çürüttün
İliğimi kemiğimi erittin
Gözlerimin pınarını kuruttun
Gelişinle gidişinin eseri

Şiir 70: Güzel adlı şiirde “Bir görenler bin kez aklın şaşırır” (70-1) denilerek sevgilinin güzelliği abartılarak anlatılmıştır.

Bir görenler bin kez aklın şaşırır
Ey namesi bir hoş nidalı güzel
Firdevs-i Alada köşkün ayrılmış
Nebiler safında edalı güzel

Şiir 87: *Gizemli Dilber* adlı şiirde ‘‘Haftan yıla dönmüş ayların asır’’ (87-15) denilerek sevgiliye duyulan hasret duygusu abartılarak anlatılmıştır.

...
Sevgi dolu gölün kimlere esir
Böyle güzellikte kim arar kusur
Haftan yıla dönmüş ayların asır
Niçin susuyorsun gizemli dilber

Şiir 96: *Baba* adlı şiirde ‘‘Sel oldu gözünden döktüğü yaşlar’’ (96-13) denilerek duyulan acının büyüklüğü abartılarak anlatılmıştır.

...
Sel oldu gözünden döktüğü yaşlar
Bir keder bitmeden diğeri başlar
Ne etsem menzile attığım taşlar
Bir türlü yerini bulmuyor baba

Şiir 97: *Sebep Ne?* Adlı şiirde ‘‘Boşa mı akıttık oluk oluk kan’’ (97-15) denilerek mücadelenin büyüklüğü abartılarak anlatılmıştır.

...
Devletin başında Mehmet Reşit Han
Vatanın uğruna can vermişiz can
Boşa mı akıttık oluk oluk kan
Sebep ne gizlenmiş bizden bu zafer

Şiir 139: *Esir Gibiyim* adlı şiirde ‘‘Akıttılar gözlerimin selini’’ (139-21) kişinin duyduğu ıstırabın ölçüsü abartılarak anlatılmıştır.

...
Akıttılar gözlerimin selini
Bağladılar kalem tutan elimi
Hep birlikte susturdular dilimi
Ben kendi evimde esir gibiyim
Ayaklar altında hasır gibiyim

Şiir 149: *Bayhani’ye Cevap* adlı şiirde ‘‘Gözyaşlarım benzer Mısırın Nil’ine’’ (149-3) denilerek acı duygusu abartılarak verilmiştir.

Köprü kurdum gönlün ile gönlüme
Ben mektubu yele vermem Bayhani

Gözyaşlarım benzer Mısırın Nil'ine
Ben mektubu sele vermem Bayhani

Şiir 150: Söyleyemedik adlı şiirde “*Su yerine damarlardan döktük kan*” (150-18) denilerek verilen mücadele abartılarak anlatılmıştır.

...
Dedik vatan için kurban olsun can
Su yerine damarlardan döktük kan
Zulme susan olur bak dilsiz şeytan
Olup geçtik bir şey söyleyemedik

Şiir 154: Gevheri adlı şiirde “*Mazlumun gözleri kurumaz yaştan, Damlası delerse geçermiş taştan*” (154-13/14) denilerek mazlumların gözyaşlarının etkisi abartılarak anlatılmıştır.

...
Mazlumun gözleri kurumaz yaştan
Damlası delerse geçermiş taştan
İster içten olsun istersen dıştan
Utanmayan yüz utanmaz Gevheri

Şiir 161: Ağladım adlı şiirde “*Çağladım da dinmez oldu gözyaşım*” (161-5) denilerek çekilen derdin büyüklüğü abartılarak anlatılmıştır.

...
Çağladım da dinmez oldu gözyaşım
Kurtulmadı hüsrân çileden başım
Anlamadı beni bacım gardaşım
Her gün dert üstüne bin dert bağladım

Şiir 189: Öldü Dediler adlı şiirde “*Züleyha'nın Yusuf için döktüğü, Gözlerinden akan seldi dediler*” (189-3/4) denilerek duyulan aşkın büyüklüğü abartılarak anlatılmıştır.

...
Bülbülün feryadı figan ettiği
Has bahçe içinde güldü dediler
Züleyha'nın Yusuf için döktüğü
Gözlerinden akan seldi dediler

Şiir 190: Bir Başına adlı şiirde “*İki gözü çeşme çağlayan adam*” (190-3) denilerek kişinin üzüntü verici durumu abartılarak anlatılmıştır.

Gelen gideni yok bu yalnız adam

*Dertleriyle kalmış bak bir başına
İki gözü çeşme çağılayan adam
Kan karışmış gözlerinin yaşına*

Şiir 191: *Kurban Olduğum* adlı şiirde “*Sil mühür gözlerden akan selleri*” (191-6) denilerek sevgilinin duyduğu üzüntü duygusu abartılarak anlatılmıştır.

...
*Böyle midir sevenlerin halleri
Sil mühür gözlerden akan selleri
Soldurma yüzünden gonca gülleri
Amber kokusuna kurban olduğum*

Şiir 201: *Sebebi Var* adlı şiirde “*Gözyaşlarım oldu nehir*” (200-5) denilerek duyulan üzüntü abartılarak verilmiştir.

...
*Gözyaşlarım oldu nehir
Ne köy kaldı ne de şehir
Kadehlere doldu zehir
İçtim amma sebebi var*

Şiir 202: *Soruya Benzer* adlı şiirde “*Her gün kanlı yaşlar akıttı gözüm*” (202-6) denilerek sevgiliye duyulan aşktan çekilen üzüntü abartılarak verilmiştir.

...
*Çileden kederden gülmedi yüzüm
Her gün kanlı yaşlar akıttı gözüm
Dinmedi sinemi yandıran közüm
Yanan kor ateşin Narına benzer*

Şiir 206: *Garibim* adlı şiirde “*Gözlerinden kanlı yaşlar süzölmüş*” (206-10) denilerek duyulan üzüntü abartılarak verilmiştir.

...
*Ömür boyu acı çekmiş özölmüş
Gözlerinden kanlı yaşlar süzölmüş
Ak anlına kara yazı yazılmış
Talihinden silememiş garibim*

8.5.7. Tevriye

İki ya da daha fazla anlamı olan bir kelimenin yakın anlamını söyleyip uzak anlamını kast etmektir.¹⁵⁶

Şiir 202: *Soruya Benzer* adlı şiirde ‘‘Başım Erciyes’in karına benzer’’ (202-12) denilerek kelimenin yakın anlamı baş, gövde olurken uzak anlamı dertlerdir.

*Ey vefasız sevdiceğin var mıdır?
Deli gönül Mertoğlu’na yar mıdır?
Otuzunda başa yağın kar mıdır?
Başım Erciyes’in karına benzer*

8.5.8. Tezat

Anlamca karşıt olan iki düşünce, duygu veya hayal arasında birbirine karşıt nitelikleri ve benzerlikleri bir arada söyleme sanatıdır.¹⁵⁷

Şiir 13: *Olmadı* adlı şiirde ‘‘Hep denk tuttuk boşla dolu olanı’’ (13-6) denilerek boş ve dolu kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

...
*Hakir gördük doğru yolu bulanı
Hep denk tuttuk boşla dolu olanı
Gerçek diyip yutturuyor yalanı
Doğruları araştırdım olmadı*

Şiir 14: *Asacaksan Asta Git* adlı şiirde ‘‘Kötülüğün iyilik ile barıştır’’ (14-13) denilerek kötülük ve iyilik kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

...
*Kötülüğün iyilik ile barıştır
İnsanlığın meydanında yarıştır
Nefretini zehirinle karıştır
Kusacaksan bir an evvel kus da git*

Şiir 20: *Gelirdim* adlı şiirde ‘‘Ak kâğıda kara kalem çalsaydın’’ (20-10) denilerek ak ile kara kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

¹⁵⁶ Numan Külekçi, Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar, s. 94.

¹⁵⁷ Numan Külekçi, Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar, s. 83.

...
Varıp satıcıdan satın alsaydın
Ak kâğıda kara kalem çalsaydın
Ya bir haber ya bir selam salsaydın
Beni candan özleseydin gelirdim

Şiir 23: *Yar Yarası Var* adlı şiirde “Alçaklı yüksekli kurulan dağlar” (23-1), “Arlının arsızdan ar yarası var” (23-4), “Bir iyi bir kötü devroldu çağlar” (23-5) ve “Simsiyah saçını bürüdü ağlar” (23-6) denilerek iyi kötü, arlı arsız, alçak yüksek kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

...
Bir iyi bir kötü devroldu çağlar
Simsiyah saçımı bürüdü ağlar
Erken hazan vurdu kurudu bağlar
Bülbülün gül ile zar yarası var

Şiir 24: *Sevmedim* adlı şiirde “Siyah saçta ak benekler bitirdi” (24-14) denilerek siyah ve ak kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

...
Gurbet bende arzusunu yitirdi
Siyah saçta ak benekler bitirdi
Sevdiğimi benden aldı götürdü
Gurbet beni ben gurbeti sevmedim

Şiir 27: *Tek Taraflı Sevda Çekmek Ne Çetin* adlı şiirde “Siyah saçlarına aklar bürütür” (27-14) adlı şiirde siyah ve ak kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

...
Ulaşılmaz sevgi ciğer çürütür
Siyah saçlarına aklar bürütür
Tez öldürmez peşi sıra sürütür
Tek taraflı sevda çekmek ne çetin

Şiir 46: *Züğürt Ağa* adlı şiirde “Gece gündüz sallıyorsun” (46-11) denilerek gece ve gündüz kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

...
Kökü yoktur dallıyorsun
Allıyorsun pullıyorsun
Gece gündüz sallıyorsun
Bebeksiz boş beşikleri

Şiir 47: *Anlayamadım* adlı şiirde ‘‘Hiç murat almadım var ile yoktan’’ (47-14) adlı şiirde var ile yok kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

...
Mertoğlu boş lafa doymuşum çoktan
Hiç murat almadım var ile yoktan
Zemheri ayında acı soğuktan
Sinem yandı pişti anlayamadım

Şiir 48: *Devr-i Hayat* adlı şiirde ‘‘Siyah saçın ak olmuş yorgun yolcu’’ (48-4) denilerek siyah ve ak kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

Hasreti dindirmez bitmeyen yollar
Geldiğin yollara bak yorgun yolcu
Haftalar aylarla devrolan yıllar
Siyah saçın olmuş ak yorgun yolcu

Şiir 54: *Efendim* adlı şiirde ‘‘Aklaştı serimin siyah telleri’’ (54-9) denilerek ak ve siyah kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

...
Aklaştı serimin siyah telleri
Coşturdu gözümden akan selleri
Katresi suladı bağda gülleri
Bülbül gelip ötmüyor ki efendim

Şiir 74: *Esin Esmer’e Şiir* adlı şiirde ‘‘Ak alnına kara yazı yazılmış’’ (74-1) denilerek ak ve kara kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

Ak alnına kara yazı yazılmış
Muradı bölünmüş Esin Esmerin
Tek bir kuzusuyla hayat sürüyor
Vaatleri silinmiş Esin Esmerin

Şiir 191: *Kurban Olduğum* adlı şiirde ‘‘Ne olur bir kere gülümse bana, Ağlama yaşına kurban olduğum’’ (191-3/4) denilerek ağlamak ve gülmek eylemleri arasında tezat yapılmıştır.

Asma suratını sevdiğim bana
Ok kirpik kaşına kurban olduğum
*Ne olur bir kere **gülümse** bana*
***Ağlama** yaşına kurban olduğum*

Şiir 192: *Gelir Misin Yar* adlı şiirde ‘‘Varlığın ömrümün cihanı olur, Yokluğun gönülümün zindanı olur’’ (192-5/7) denilerek var ve yok kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

...
Varlığın ömrümün cihanı olur
Seven sevdiğinin sultanı olur
Yokluğun gönlümün zindanı olur
Sende benliğimi bulur musun yar

Şiir 198: *On Beş Temmuzda* adlı şiirde ‘‘Bu millet ak ile karayı seçtik’’ (198-3) ak ve kara kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

*Bir çağı kapatıp yeniçağ açtık
Türk halkı uyandı On Beş Temmuzda
Bu millet ak ile karayı seçtik
Türk halkı uyandı On Beş Temmuzda*

Şiir 199: *Şerefsiz Denmez* adlı şiirde ‘‘Mertoğlu namertler merdi buduyor’’ (199-41) denilerek mert ve namert kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

...
Mertoğlu namertler merdi buduyor
*Birtakım çakallar kurdu buduyor
Vatan hainleri yurdu buduyor
Dürüst olan asla sözünden dönmez
Vatanı sevene şerefsiz denmez*

Şiir 200: *Olsaydım* adlı şiirde ‘‘Bitsin terör belası ağlamayıp gülseydim’’ (200-4) denilerek ağlamak ve gülmek eylemleri arasında tezat yapılmıştır.

*Bu cennet yurdumuzu yeniden kurtaralım
Tekbir sedalarıyla cephelere varalım
Vatan hainlerinden yine hesap soralım
Bitsin terör belası ağlamayıp gülseydim
Şehitlerin birinin yerinde ben olsaydım*

Şiir 201: *Sebebi Var* adlı şiirde ‘‘Gülüm ben akı karadan’’ (201-1) denilerek ak ve kara kelimeleri arasında tezat yapılmıştır.

Gülüm ben akı karadan
*Seçtim amma sebebi var
Seni bırak ben kendimden
Geçtim amma sebebi var*

8.5.9. Nida (Seslenme)

Çok şiddetli his ve heyecanları ifade etmek için ey, hey, ya, vah gibi ünlem edatları kullanılarak yapılan bir sanattır.¹⁵⁸

Şiir 32: *Neye Benziyor* adlı şiirde ‘‘*Ey muhannet gül yerine taş gelir*’’ (32-1) denilerek ey nidasıyla seslenme yapılmıştır.

...
Ey muhannet gül yerine taş gelir
İsteğin muradın neye benziyor
Ah figanım sana çok mu hoş gelir
Acep bu feryadım neye benziyor

Şiir 33: *Nerdesin* adlı şiirde ‘‘*Ey mehtabım ay suratlı nerdesin*’’ (32-2) denilerek ey ünlemi ile sevgiliye seslenilmektedir.

Karanlık gecemin yok mu sabahı
Ey mehtabım ay suratlı nerdesin
Vurduğun yaranın yoktur iflahı
Derdi bende çok firkatli nerdesin

Şiir 112: *Gam Yemez İdim* adlı şiirde ‘‘*Bana cimri deme ey Reşat Hoca*’’ (112-19) denilerek ey nidasıyla seslenme yapılmıştır.

...
Gönül açmamış olurmuş gonca
Dostlukla gönüller hep bir olunca
*Bana cimri deme **ey Reşat Hoca***
Cimri olsa idim gam yemez idim

Şiir 126: *Dalgalan* adlı şiirde ‘‘*Ey gök kubbelerin nazlı nişanı*’’ (126-3) denilerek ey nidasıyla bayrağa seslenilmektedir.

Aziz vatanımın şerefi şanı
Dalgalan ki sana durmak yakışmaz
Ey gök kubbelerin nazlı nişanı
Dalgalan ki sana durmak yakışmaz

Şiir 131: *Misafir* adlı şiirde ‘‘*Ey gönül*’’ (131-2) denilerek ey nidasıyla seslenilmiştir.

Üç günlük dünyada misafir isen

¹⁵⁸ Numan Külekçi, Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar, s. 161.

*Ey gönül gel olma kırıncı lisan
Ya neden bu kibir ey beni insan
Ecel bir gün gelir tutar yakarı
Bakarsın ki bozmuş o fiyakarı*

Şiir 137: Suç Bana Göre adlı şiirde ‘‘Ey insan evvela kendini takın’’ (137-1) denilerek ey nidasıyla insanlığa seslenilmektedir.

*Ey insan evvela kendini takın
Mazlumlara hayat güç bana göre
Ariflerde böyle yaşamış bakın
Dünya saltanatı hiç bana göre*

Şiir 210: Soyu Tükensin adlı şiirde ‘‘Ey şahin bakışlı Mehmetçiklerim’’ (210-1) ve ‘‘Ey aslan yürekli koç yiğitlerim’’ (210-3) denilerek ey nidasıyla askerlere seslenilmektedir.

*Ey şahin bakışlı Mehmetçiklerim
Vurun hainlerin soyu tükensin
Ey aslan yürekli koç yiğitlerim
Vurun hainlerin soyu tükensin*

8.5.10. İstifham (Soru Sorma)

Sözü, soru şeklinde söyleyip sorulan soruya cevap bekleme amacı gitmeden duygu, düşünce ve heyecanların daha etkili bir biçimde söyleme sanatıdır.¹⁵⁹

Şiir 34: Hatice adlı şiirde ‘‘Kırpiklerin oktur kaşların yay mı?’’ (34-5) denilerek anlamı güçlendirmek için soru sorulmuştur.

...
*Kırpiklerin oktur kaşların yay mı?
Yüzün güzelliğin bir doğan ay mı?
Söyle bana yerin şehir mi köy mü?
Gerdanında zülfün teki Hatice*

Şiir 151: Ne Ara Ne De Sor Beni adlı şiirde ‘‘Sevdiğim sebepsiz gidişin nedir?’’ (151-1) denilerek sorulan soruya cevap beklemekten çok durum ortaya koyulmaktadır.

¹⁵⁹ Numan Külekçi, Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar, s. 120.

*Sevdiğim sebepsiz gidişin nedir?
Bir daha ne ara ne de sor beni
Söyle ayrılığın suçu kimdedir
Bir daha ne ara nede sor beni*

Şiir 157: Bey adlı şiirde ‘‘Ülkücü camia kâfir mi sence?’’ (157-23) denilerek anlamı güçlendirmek için soru sorulmuştur.

...
*Bu nasıl zihniyet nasıl düşünce
İyi düşün beyim tövbe et bence
Ülkücü camia kâfir mi sence?
Kâfir kime denir öğret bilelim*

8.5.11. Cinas

Anlamları farklı olan kelimeler arasındaki yazılış ve söyleyiş birliği veya benzerliğine cinas denir.¹⁶⁰

Şiir 7: *Vatan Aşkı* adlı şiirde cinas kullanılmıştır.

*Bayrağa kan verdik **alevi bizim**
Vatan aşkı yakar **alevi bizim**
Türkü Kürdü Çerkez **Alevi bizim**
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Tarih boyu sönmeyen bir ışıgım*

Şiir 19: *Gel Yârim* adlı şiirde cinas kullanılmıştır.

*Bal arısı arar **gül memesini**
Âşık ister gülün **gül memesini**
Yas tutsun umarım **gül memesini**
Yüzün görem nazarıma gel yârim*

Şiir 19: *Gel Yârim* adlı şiirde cinas kullanılmıştır.

*Su oymuş götürmüş **yara bak hele**
Kalbinden vurulmuş **yara bak hele**
Beni beğenmeyen **yara bak hele**
Feryadıma bazarıma gel yârim*

¹⁶⁰ Numan Külekçi, Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar, s. 261.

Şiir 141: *Getirir* adlı şiirde cinas kullanılmıştır.

*Aşka boyun büküyorum **gülsinem**
Hasretliğin çekiyorum **gülsinem**
Gözyaşları döküyorum **gülsinem**
Bülbül feryadını güle getirir*

8.5.12. Atasözleri

Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikteki sözlerdir.¹⁶¹

Şiir 13: *Olmadı* adlı şiirde “*Atasözü balı kokmaz diyenler*” (13-15) denilerek ‘Asil azmaz, bal kokmaz; kokarsa yağ kokar, onunda aslı ayrandır’ atasözü kullanılmıştır.

...
*Zalimin zulmüne boyun eyenler
Garibi mazlumu her an dövenler
Atasözü balı kokmaz diyenler
Sütten suyu ayıştırdım olmadı*

Şiir 24: *Sevmedim* adı şiirde “*Gurbette olanın artar kederi*” (24-19) denilerek atasözü kullanılmıştır.

...
***Gurbette olanın artar kederi**
Bu bir meşhur sözdür öteden beri
Böyleymiş Mertoğlu’nun kaderi
Gurbet beni ben gurbeti sevmedim*

Şiir 94: *Kadınlar* adlı şiirde “*Dıştan artmaz deyip içten kar eder*” (94-22) denilerek ‘işten artmaz, dıştan artar’ atasözü kullanılmıştır.

...
*Bazı kadın vardır yoktan var eder
Dıştan artmaz diyip içten kar eder
Bazısı sırları aşikâr eder
Dünya genelinde kadınlar böyle*

¹⁶¹ Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2011, s. 180.

Şiir 122: *Zamanı Geldi* adlı şiirde “*Millet merhametten çekti marazı*” (122-11) denilerek ‘merhametten maraz doğar’ atasözü kullanılmıştır.

...
Türkü Kürdü Çerkez Efesi Lazı
Yörük’ün Avşar’ın birdir avazı
Millet merhametten çekti marazı
Yaralar sarmanın zamanı geldi

Şiir 125: *Vur Emri Versek* adlı şiirde “*En önce yılanın başı ezilir*” (125-5) denilerek ‘yılanın başını küçükken ezeceksin’ atasözü kullanılmıştır.

...
En başta yılanın başı ezilir
Ülkemizde ihanetler sezilir
Hain terör kurşunlara dizilir
Askere polise vur emri versek

Şiir 128: *Biz Arkandayız* adlı şiirde “*Meyveli ağaç taşlanır derler*” (128-7) denilerek ‘meyve veren ağaç taşlanır’ atasözü kullanılmıştır.

...
Cevher endazeynen işlenir derler
Bağa taze fidan aşlanır derler
Meyveli ağaçlar taşlanır derler
Sen rahat ol usta biz arkandayız

Şiir 129: *Yoruldum Artık* adlı şiirde “*Keskin sirke patlatırmış küpünü*” (129-18) denilerek ‘keskin sirke küpüne zararlıdır’ atasözü kullanılmıştır.

...
Hırsız tutma kilitli tut kapını
Keskin sirke patlatırmış küpünü
Dostu üzme için idam ipini
Örmek istemirem yoruldum artık

Şiir 134: *Pişman Olacak* adlı şiirde “*Mecbur kalan dayı dermiş ayıya*” (134-6) denilerek ‘köprüyü geçene kadar ayıya dayı denir’ atasözü kullanılmıştır.

...
Çarptım böldüm ters düşüyor sayıya
Mecbur kalan dayı dermiş ayıya
Plan kurup kalleşlikle kuyuya
Atanlar sonradan pişman olacak

Şiir 165: *Ne Çıkar* adlı şiirde “*Tok açın halinden bilmiyor beyim*”
(165-11) denilerek ‘tok açın halinden anlamaz’ atasözü kullanılmıştır.

...
Yoksulların yüzü gülmüyor beyim
Attığı taş yerin bulmuyor beyim
Tok acın halinden bilmiyor beyim
Gariplere bayram gelmiş ne çıkar

Şiir 173: *Arkadaş* adlı şiirde “*Atasözü gönül yapmak hac olur*”
(173-14) denilerek atasözü kullanılmıştır.

Mertoğlu kusurun sana paç olur
Atasözü gönül yapmak hac olur
Değerli insanlar başa taç olur
Değersize değer vermem arkadaş

Şiir 177: *Bu Dünya* adlı şiirde “*İyilikten maraz doğar demişler*”
(177-1) denilerek ‘merhametten maraz doğar’ atasözü kullanılmıştır.

İyilikten maraz doğar demişler
Var varanın sür sürenin bu dünya
Garip yoksul haklarını yemişler
Var varanın sür sürenin bu dünya

Şiir 199: *Şerefsiz Denmez* adlı şiirde “*Çingeneden olmazmış paşa*”
(199-23) denilerek atasözü kullanılmıştır.

...
Bir zaman diyordun begim çok yaşa
Doyduğun çanağı çalarsın taşa
Ağam çingeneden olmazmış paşa
Dürüst olan asla sözünden dönmez
Vatanı sevene şerefsiz denmez

8.5.13. Deyimler

Çekici bir anlatım özelliği taşıyan ve çoğunlukla gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluklarına deyim denir.¹⁶²

Şiir 6: *Neyini Sevdim* adlı şiirde “*Sevdim yaptı Ali Cengiz oyunu*” (6-6) denilerek ‘Ali Cengiz oyunu yapmak’ deyim kullanılmıştır.

...
Sevdim zehir içtim kızılıcak suyu
Sevdim yaptı Âli Cengiz oyunu
Sevdim beli oldu kalleşin soyu
Ben bu vicdansızın neyini sevdim

Şiir 72: *Sen Ne Dersen De* adlı şiirde “*Bir eyliğı bin kez başa kakarsa*” (72-15) denilerek ‘iyiliğı başa kakmak’ deyimini kullanılmıştır.

Ocaklar söndürüp yuva yıkana
Elin namusuna yanlış bakana
Bir eyliğı bin kez başa kakana
Ben adam diyemem sen ne dersin de

Şiir 73: *Boşa Harcamışım Geçen Yılları* adlı şiirde “*Üzüldüm hislendim kara bağladım*” (73-3) denilerek ‘kara bağlamak’ deyimini kullanılmıştır.

Gidenin peşinden baktım ağladım
Boşa harcamışım geçen yılları
Üzüldüm hislendim kara bağladım
Boşa harcamışım geçen yılları

Şiir 80: *Dadaşım* adlı şiirde “*Göz dikenin ben hakkından gelirim*” (80-27) denilerek ‘göz dikmek’ eylemi kullanılmıştır.

...
Vatan kutsal bunu böyle bilirim
Göz dikenin ben hakkından gelirim
Bu uğurda çekinmeden ölürüm
Türküm Müslüman’ım hem de dadaşım
Eğilmez kimseye dik durur başım

¹⁶² Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler El Kitabı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998, s. 37.

Şiir 84: *Silahlar Alır* adlı şiirde “*Zalim düşman göz dikerse vatana*” (84-1) denilerek ‘göz dikmek’ deyiimi kullanılmıştır.

Zalim düşman göz dikerse vatana
Kalemin yerini silahlar alır
Söz söylerse ecdadına atana
Kalemin yerini silahlar alır

Şiir 89: *Sitem* adlı şiirde “*Üste çıkıp boşa kendin aklama*” (89-3) ve “*Başka gönüllerde gönül eyledin*” (89-6) denilerek ‘kendini aklamak’ ve ‘gönül eylemek’ deyimleri kullanılmıştır.

Ey vefasız gerçekleri saklama
Senden çektiğimi elden çekmedim
Üste çıkıp boşa kendin aklama
Senden çektiğimi elden çekmedim

Şiir 90: *Ne Yazık* adlı şiirde “*Hiç uğruna kendimi heder ettim de*” (90-9) denilerek ‘heder olmak’ deyiimi kullanılmıştır.

...
Hiç uğruna kedim heder ettim de
Alevsiz ateşsiz yanıp tüttüm de
Boş işlerin peşi sıra gittim de
Menzilime yetemedim ne yazık

Şiir 93: *Öğretmen* adlı şiirde “*Dinin diyanetin kulağı gözü*” (93-13) denilerek ‘göz kulak olmak’ deyiimi kullanılmıştır.

...
Dinin diyanetin kulağı gözü
İmana İslam’a bağlıdır özü
Mevla’nın yoluna çağırır bizi
Hakiki mürşidi bulur öğretmen

Şiir 98: *Oğul* adlı şiirde “*Her geçen gün döktün ecel terini*” (98-10) denilerek ‘ecel teri dökmek’ deyiimi kullanılmıştır.

...
Hep gizli tutmuştum görev yerini
Her geçen gün döktüm ecel terini
Çok korktum üzersin sevdiklerini
Baba ocağın hoş geldin oğul

Şiir 99: *Yazmıyayım mı?* Adlı şiirde “*Dost dediğim kem göz ile bakarsa*” (99-25) denilerek ‘kem gözle bakmak’ deyiimi kullanılmıştır.

...
Dost dediğim kem göz ile bakarsa
Mertoğlu'nun ciğerini yakarsa
Göwendğim yılan gibi sokarsa
Ben onun başını ezmiyeyim mi?

Şiir 101: *Asker Olan Oğluna Bir Baba Öğüdü* adlı şiirde “İş başa düşence yabana atma” (101-15) denilerek ‘yabana atma’ deyimini kullanılmıştır.

...
Vatanın her yanı birdir unutma
Nöbeten dikkat et uyuma yatma
İş başa düşence yabana atma
Şehit mesken tutar cenneti oğul

Şiir 104: *Vicdansız* adlı şiirde “*Kandırıp dökerdin timsah gözyaşı*” (104-9) denilerek ‘timsah gözyaşları dökmek’ deyimini kullanılmıştır.

...
Kandırıp dökerdin timsah gözyaşı
Meğerse senmişsin çibanın başı
Ey vatan haini densiz haşhaşı
Nerde neyi arıyorsun vicdansız

Şiir 106: *Darbe Planı ve Girişimi* adlı şiirde “*Ayrılmaz birbirinden kemik ile etimiz*” (106-16) denilerek ‘kemik ve et birbirinden ayrılmaz’ deyimini kullanılmıştır.

...
Ayrılmaz birbirinden kemik ile etimiz
Allahdır sahibimiz sanmayın ki yetimiz
Kaos çıkarmak değil dostluktan niyetimiz
Söz ikrara dönüştü hainleri fişledi
Bu darbe şimdi değil van münitle başladı

Şiir 108: *Abuzittin* adlı şiirde “*Fırsat kaçsa dizlerini döversin*” (108-13) denilerek ‘dizlerini dövmek’ deyimini kullanılmıştır.

...
Fırsat kaçsa dizlerini döversin
İnsanları dostum diye översin
Arkasını döner dönmez söversin
Bellidir sendeki dil Abuzittin

Şiir 109: *Bak Adım Adım* adlı şiirde “*Bürüdü gözünü gayen maddiyat*” (109-11) denilerek ‘gözünü bürümek’ deyiimi kullanılmıştır.

...
Bürüdü gözümü gayem maddiyet
Uyunca nefsim ister şan şöhrat
Şöhrete kapılan ödermiş diyet
Bilmem bu âlemden ney idi vadam
Ölüm yaklaşıyor bak adım adım

Şiir 112: *Gam Yemez İdim* adlı şiirde “*Gözü gönlü tok der bilen dostlarım*” (112-1) ve “*Nasıl çıkar attığın bu karalar*” (112-6) denilerek kara atmak, gözü tok deyimleri kullanılmıştır.

...
İftiralar yöreğimi yaralar
Nasıl çıkar bu attığın karalar
Hani sizden sakladığım paralar
Cimri olsa idim gam yemezdim

Şiir 115: *Dadaşı Derler* adlı şiirde “*Biz tanırız mert olanı gözümünden*” (115-10) denilerek ‘gözünden tanımak’ deyiimi kullanılmıştır.

Yürüyoruz evliyalar izinden
Biz tanırız mert olanı gözünden
İkrar verir geri dönmez sözünden
Bize Erzurum’un dadaşı derler

Şiir 119: *Niye Gelmiyor?* Adlı şiirde “*Hani nerde evimizin direği*” (119-7) denilerek ‘evin direği’ deyiimi kullanılmıştır.

...
Acep böyle midir işin gereği
Bizim için atmaz mı ki yöreği
Hani nerde evimizin direği
Ana benim babam niye gelmiyor

Şiir 124: *Çevirdiz* adlı şiirde “*Yıllarca biriken kini kustunuz*” (124-14) denilerek ‘kin kusmak’ deyiimi kullanılmıştır.

...
Irak Mısır Gazzeyi de bastınız
Yıllarca biriken kini kustunuz
Saddam’ı da bayram günü astınız
Halebi de kan gülüne çevirdiz

Şiir 129: *Yorulдум Artık* adlı şiirde “*Gıpta etmem elin servet malına*” (129-5) denilerek ‘gıpta etmek’ deyimini kullanılmıştır.

...
Gıpta etmem elin servet malını
Kim çalarsa çalsın el kavalını
İkiyüzlü insanların halını
Sormak istemirem yorulдум artık

Şiir 133: *Baba Şiiri 3* adlı şiirde “*Bize kızar kendi dizin döverdін*” (133-6) denilerek ‘dizini dövmek’ deyimini kullanılmıştır.

...
Ev işlerimizde sen hep everdin
Bize kızar kendi dizin döverdін
Amma bizi herkesten çok severdin
Keşke sen yanımda olaydın baba

Şiir 142: *Satar mı Satar* adlı şiirde “*Her toplumda başan kakar mı kakar*” (142-12) denilerek ‘başa kakmak’ deyimini kullanılmıştır.

...
Muhannet suyuna pilav salınmaz
Namertlerin gölgesinde kalınmaz
Sonradan bulmadan akçe alınmaz
Her toplumda başan kakar mı kakar

Şiir 180: *Ölüme* adlı şiirde “*El birliği etmişler*” (180-6) denilerek ‘el birliği etmek’ deyimini kullanılmıştır.

...
Müslümansak el birliği edelim
Biz bunların imdadına yetelim
Hep birlikte Arakana gidelim
Razı mıyız Arakanda zulüme
Dindaşları terk etmişiz ölüme

Şiir 188: *Barzani* adlı şiirde “*Eli kimden alacaksın*” (188-2), “*Aklın olmuş kaçıkta*” (188-9) ve “*Kıçın kalır açıkta*” (188-11) denilerek ‘el almak, aklını kaçırmak, kıcı açıkta kalmak’ deyimleri kullanılmıştır.

...
*Belli biraz **aklın olmuş kaçıkta***
Hem delisin hem serseri gıcıkta
*Örtemezsin **kıçın kalır açıkta***
Çulu kimden alacaksın Barzani

Şiir 189: Öldü Dediler adlı şiirde “*Bozulmuş ağzının kalmamış tadı*” (189-14) denilerek ‘ağzının tadı kaçmak’ deyimini kullanılmıştır.

...
Meyer böyle imiş dünyanın vadi
Bozulmuş ağzının kalmamış tadı
Unutmasın diye yazdığın adı
Gönül defterinden sildi dediler

Şiir 192: Gelir misin Yar? Adlı şiirde “*Gönüller bir olsun beden ayrı ya*” (192-3) denilerek ‘gönül birliği’ deyimini kullanılmıştır.

Senin doğum günün bir ekimdi ya
Gel dersem yanıma gelir misin yar
Gönüller bir olsun beden ayrı ya
Hayalen benimle olur musun yar

Şiir 194: İhanetin Adı adlı şiirde “*İnim inim inleyeni duymazlar*” (194-11), ‘Pişkin pişkin gülüyor’ (194-21) denilerek ‘inim inim inlemek ve pişkin pişkin gülmek’ deyimleri kullanılmıştır.

...
İnim inim inleyeni duymazlar
Garip hakkı yeme ile doymazlar
Kendi suçlarını suçtan saymazlar
Dönüp yapıyorlar hep centilmenlik
İhanetin adı eleştirmenlik

Şiir 197: Hey Vah Hey adlı şiirde “*Sevgisiyle ciğerimizi dağlarken*” (197-3) ve “*Kapusunda boyun büktük burulduk*” (197-7) denilerek ‘ciğeri dağlanmak ve boyun bükme’ deyimleri kullanılmıştır.

Yıllar yılı bir sevdaya ağırlarken
Kendimizi kandırmışız hey vah hey
Sevgisiyle ciğerimiz dağlarken
Kendimizi kandırmışız hey vah hey

Şiir 200: Olsaydım adlı şiirde “*Şu kefare devletler biriken kini kustu*” (200-23) denilerek ‘kin kusmak’ deyimini kullanılmıştır.

...
Mertoğlu Müslümanın olmaz askere kasti
Teröre silah veren giyinir kuzu postu
Şu kefare devletler biriken kini kustu
Bitsin terör belası ağlamayıp gülseydim
Şehitlerin birinin yerinde ben olsaydım

DOKUZUNCU BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

9.1. Sonuç

Âşıklık geleneği, kökü eskilere dayanan söze dayalı halk edebiyatı geleneğidir. Âşıklık geleneğinin temsilcisi olan âşıklar, bağlı bulunduğu toplumun duygu ve düşüncelerini yüzyıllar boyunca çeşitli söz ve söyleyiş özellikleri ile ifade etmiş, geçmişle günümüz arasında köprü olmuşlardır. Geçmişe dayalı, geleceğe bağlı bu köprü arasında kültür elçiliği gören âşıklar, toplumun soru ve sorunlarına duyarsız kalmamış, insana ait ne varsa şiirlerinde dile getirmişlerdir.

Doğu Anadolu Bölgesinde birçok usta âşık yetişmiştir. Bu bölgenin âşıkları, âşıklık geleneğinin devam etmesi için emek vermiş ve özen göstermişlerdir. Âşıklık geleneği içerisinde Erzurum da, gelenek içerisinde on altıncı yüzyılda yaşamış, adı ilk tespit edilebilen Âşık Noksanî'den itibaren önemli âşıklık kültür merkezlerinden biri olmuştur. Birçok âşık yetiştiren ve birçok aşığa ev sahipliği yapan Erzurum, âşıklık geleneğini uzun yıllar boyunca korumuş ve yaşatmaya çalışmıştır.

Âşıklar, eserleriyle topluma yön vermeye çalışmışlardır. Âşıklar için asıl amaç, insanları eğlendirmek, hoşça vakit geçirmelerini sağlamanın yanında onları aydınlatmaktır. Âşık, topluma ışık tutan bir ayna konumundadır.

Yirminci yüzyıldan itibaren gelişen ve değişen sosyo-ekonomik şartlarla birlikte âşıklık geleneği de bir değişim-dönüşüm sürecine girmiştir. Bu süreçte âşıklık geleneği eski önemini ve konumunu kaybetmiş, gelenek unutulmaya yüz tutmuştur. Sayısı yirmiyi geçen âşık kahvesi ve geleneği icra eden sayısız âşıktan bugüne ne yazık ki çok azı kalmıştır. Âşıklık geleneği teorik ve uygulama olarak değişime uğramıştır. Âşıklar, varlıklarını sürdürebilmek ve geleneğin işleyişini devam ettirebilmek için yeni bir uyarlama dönemine girmişlerdir. Âşıklar, farklı iş kollarında

faaliyetler sürdürerek geçimlerini sağlamaya çalışarak âşıklık mesleklerini de yapmaktadırlar.

Âşıklık sanatında yirminci yılını kutlamış, otuzuncu yılına yaklaşmış Âşık Mevlüt Mertoğlu, yirmi birinci yüzyılda Erzurum âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerinden biri olmuş, sanatını en iyi şekilde icra etmiştir. Mertoğlu için âşıklık, ideal haline gelmiştir. Âşık Mertoğlu, âşıklığı bir mesele olarak görmüş ve kabul etmiştir.

Âşık Mevlüt Mertoğlu toplumun kültür ve değerlerini çok iyi bilmekte ve bu değerleri şiirlerinde bilinçli olarak yansıtmaktadır. Topluma, toplumun sorunlarına duyarsız kalmayan Âşık, toplum hayatına ilişkin her konuyu şiirlerinde gündeme getirmiştir. Aşk, özlem, gurbet, ölüm, din ve tasavvuf gibi âşık edebiyatının temel konularının yanında Mertoğlu; aile, arkadaş, kadın, eğitim, göç, öğretmen, öğrenci, kültür, tarih, insan hakları, aile ilişkileri, cehalet, terör, sosyal eşitsizlikler, adalet, şehitlik gibi birçok konuda şiirler kaleme almıştır. Âşık Mertoğlu için milli, manevi duygular önemlidir. Vatanına ve milletine gönülden bağlı olan Mertoğlu, şiirlerini bu bilinçle kaleme almıştır.

Günümüzde, âşığın eleştirel yönünün yüksek olmasını düşünen Mertoğlu, haksızlık karşısında sessiz kalmaz. O, gördüğü, karşılaştığı, duyduğu yanlış ya da haksızlıklar karşısında adaleti elden bırakmayarak güçlü hiciv yeteneğiyle iletmek istediği mesajını vermeye çalışmaktadır.

Tahsili olmayıp Erzurum âşıklık geleneği içerisinde yetişen Mevlüt Mertoğlu, âşıklığa ilişkin bilgi, birikim ve tecrübelerini öncelikle usta-çırak ilişkisine dayalı bu gelenek içerisinde öğrenmiştir. Daha sonra belirli bir öğrenim sürecinden geçen Âşık, şiirlerine ve dünya görüşüne edindiği bu ilmi bilgileri yerleştirmeye çalışmıştır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinde ele aldığı değerler toplum yaşamının bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Âşık Mertoğlu, şiirlerinde yer verdiği bu değerleri hayatında da uygulamaya çalışmaktadır. Yapılan bu çalışma sonucunda Âşığın ele aldığı konular aşk, gurbet, kader-

şans-talihten şikâyet, aile ve çevre, din ve tasavvuf, sosyal konular, eleştirel konular, tarihi-milli ve önemli şahsiyetler, Erzurum ve şehir, nazire başlıkları olmak üzere on bir başlık altında sınıflandırılmıştır. Verilerin analizi sonucunda bu başlıklarda aşk, özlem, kavuşma sevinci, aile sevgisi, arkadaş sevgisi, vatan sevgisi, kaderden ve şanstan yakınma, Allah ve Peygamber sevgisi, dünyanın gelip geçiciliği, nefse kanmama, eğitimin önemi, insan haklarının yeri, kadınlara değer verilmesi, kız çocuklarının okutulması, dünyanın işleyişi, terör, vatan ve bayrak sevgisi, Türk ve İslam tarihi, aile ilişkileri, şehir sevgisi, toplumun aksayan yönleri, insanların tutum ve davranışları konuları tespit edilmiştir.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirlerinin dil, üslup, yapı ve şekil özellikleri incelenmiştir. Âşık Mertoğlu'nun eserlerinin tamamı hece ölçüsü ile yazılmıştır. Âşık, şiirlerinde 6+5, 4+4+3 ve 4+7 duraklarından oluşan 11'li hece ölçüsünü sıklıkla kullanmıştır. Aşığın şiirlerini dördlük ve beşliklerle kaleme almıştır. Şiirlerinde beş haneyi sıkça kullanan Aşığın şiirlerinin hane sayısı en az üç, en çok on hanelidir. Âşık Mertoğlu, şiirlerinde yarım, tunç, tam, zengin ve cinaslı kafiye çeşitlerini kullanmıştır. Aşığın şiirlerinin kafiye örgüsü en çok abab – cccb - dddb örgüsünden oluşmaktadır. Âşık Mertoğlu, yetiştiği ve yaşadığı Erzurum yöresinin ağız özelliklerine şiirinde yer vermiştir. Aşığın şiirlerinde ölçü ya da uyağı tutturmak amacıyla yapılan türeme, düşme gibi ses olaylarına da rastlanmaktadır. Âşık Mertoğlu şiirlerinde ahenk sağlamak ve anlamı güçlendirmek amacıyla edebi sanatlara başvurmuştur. Aşığın şiirlerinde teşbih, teşhis, istiare, telmih, tenasüp, mübalağa, tevriye, tezat, nida, istifham sanatları tespit edilmiştir. Şiirlerde atasözü ve deyimler de sıkça kullanılmıştır.

Yapılan bu çalışma sonucunda Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun isminin Erzurum âşıklık geleneği içerisinde gölgede kaldığı tespit edilmiştir. Âşık Mertoğlu'nun şiirleri bestelenmiş, Âşık birçok türküye hayat vermiştir. Âşık Mertoğlu âşıklık geleneği içerisinde hikâye anlatma alanında eksik kalmıştır. Belirli ve sürekli bir tahsili olmayan Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun

şiiirlerinin konu çeşitliliği zengin olmasına rağmen şiirleri şekil ve tür yönünden zayıftır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu, şiir söyleme ve atışma alanında başarılıdır. Aşığın şiirlerinin ve atışmalarının tamamına, aşığın isteği doğrultusunda yer verilmemiştir. Aşığın çalışma için paylaşmak istediği şiirleri ve atışmalarına ekler bölümünde yer verilmiştir.

9.2. Öneriler

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun hayatı, sanatı ve eserleriyle ilgili böyle bir çalışma daha önce yapılmamıştır. Bu sebeple çalışma, benzer konu ve konularda yapılacak olan diğer çalışmalar için örnek teşkil edebilir.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun şiirleri değerler eğitimi açısından incelenebilir ve yine bu şiirler Türkçe'nin öğretiminde kullanılabilir.

Günümüz sosyo-kültürel şartlarından dolayı âşıklık geleneğine ilgi her geçen gün azalmaktadır. Bu ilginin azalmasına karşılık âşıklık geleneği daha çok ön plana çıkarılmalıdır. Erzurum âşıklık geleneğinde birçok aşığın yer alması önemli bir durumdur. Bu âşıkların hayatları, sanatları ve eserleri incelenmelidir.

Tarihi bir geçmişe sahip olan âşıklık geleneğinin kültürel kimliği, çeşitli organizasyon ve programlarla yaşatılmalıdır. Bu faaliyetlerde âşıklara yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aça, M., Oğuz M. Ö. (Ed.), Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara, 2007.
- Aksan, D., Anlambilim, Engin Yayınları, İstanbul, 1998.
- Albayrak, N., Halk Edebiyatı Kapsamı- Biçimi ve Tür Özellikleri- Literatürü, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012.
- Artun, E., (Ed. Çetin İsmet, Yücel Ayşe), “Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Terimleri Üzerine Bir Deneme”, Uluslararası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002
- Artun, E., Âşık Edebiyatı Metin Tahlilleri, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2010.
- Artun, E., Türk Halk Edebiyatına Giriş “Edebiyat Tarihi / Metinler”, Karahan Kitapevi, Adana, 2015.
- Artun, E., Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, Karahan Kitapevi, Adana, 2016.
- Arslandoğlu İ., Kültür ve Medeniyet Kavramları, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, Sayı 15, Ankara, 2000.
- <http://www.hbvdergisi.gazi.edu.tr/index.php/TKHBVD/issue/view/23>
- Aslan, E., Türk Halk Edebiyatı, Maya Akademi Yayınları, Ankara, 2011.
- Bali, M., Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1973.
- Başgöz, İ., İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, Ararat Yayınları, İstanbul, 1968.
- Beygu, A. Ş., Erzurum Tarihi, Anıtları, Kitabeleri, Bozkurt Basımevi, İstanbul, 1936.
- Boratav, P. N., 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Türk Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013.
- Caferoğlu, A., Türk Dili Tarihi, Altınordu Yayınevi, Ankara, 2016.
- Çelik, M., Erzurum Kitabı, Erzurum Kitaplığı:4 Dergâh Yayınları, İstanbul, 2008.

- Çobanoğlu, Ö., Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul, 3F Yayınevi, İstanbul, 2007.
- Çotuksöken, Y., İslamiyet'ten Önce Türk Edebiyatı, Tematik Ansiklopedi, İstanbul, 1994.
- Darkot, B., Erzurum, İslam Ansiklopedisi, C:4, İstanbul 1988.
- Dilçin, C., Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2016.
- Dundes, A., "Halk Kimdir?" Çev. Metin Ekici, Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar, Geleneksel Yayıncılık, Ankara, 2008, s.13.
- Doğanay, H., Erzurum'un Şehirselsel Fonksiyonları, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2014.
- Düzgün, D., Oğuz M. Ö. (Ed.), Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara, 2007.
- Düzgün, D., "Erzurum'da Âşık Kahvesi Geleneği" Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı, Ankara, 1998.
- Ekici, M., Oğuz M. Ö. (Ed.), Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara, 2007.
- Elçin, Ş., Bir Alevî Şairi Noksanî, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 1975, C. 16, S. 312.
- Elçin, Ş., Halk Edebiyatına Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara, 2013.
- Elçin, Ş., Kerem ile Aslı Hikâyesi, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.
- Eliot T., Edebiyat Üzerine Düşünceler, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2007.
- Ergin, M., Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2012.
- Güleç, H., Türk Halk Edebiyatı, Kriter Yayınları, İstanbul, 2011.
- Günay, U., Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Akçağ Yayınları, Ankara, 2015.
- Güzel, A. ve TORUN, A., Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Akçağ Yay., Ankara, 2017.
- İnan, A., Tarihte ve Bugün Şamanizm, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015.
- Halıcı, F., Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.

- Kabaklı, A., Âşık Edebiyatı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006.
- Kaplan, M., Kültür ve Dil, Dergâh Yayınları, Ankara, 2016.
- Kaplan, M., Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3-Tip Tahlilleri, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2014.
- Kalkan, E., 20. Yüzyıl Türk Halk Şairleri, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2015.
- Kayserili, A., Erzurum Şehri'nin Kültürel Coğrafyası (Maddi Kültür Öğelerine Göre), Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 2014.
- Koca, H., Zaman S., Coşkun, O.” Erzurum’un Spor-Kamp Turizmi Potansiyeli, *Doğu Coğrafya Dergisi*, S.18, Erzurum, 2007.
- Konyalı, İ. H., Abideleri ve Kitabeleri ile Erzurum Tarihi, Erzurum Tarihini Araştırma ve Tanıtma Derneği Yayınları, Sayı 2, Ercan Matbaası, İstanbul, 1960
- Köprülü, M. F., Edebiyat Araştırmaları, Cilt I, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1989.
- Köprülü, M. F., Saz Şairleri, Akçağ Yayınevi, Ankara, 2004.
- Külekçi, N., Açıklamalarla ve Örneklerle Edebî Sanatlar, Akçağ Yayınları, Ankara, 2016.
- Narmanlıoğlu, S., Tarihe Işık Tutan Şehir, Zafer Matbaası, Erzurum, 2011.
- Onay, A. T., Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev’i, Akçağ Yayınları, Ankara, 1996.
- Oğuz, Ö. Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.
- Özarslan, M., Erzurum Âşıklık Geleneği, Akçağ Yayınları, Ankara, 2001.
- Porzig, W., Dil Denen Mucize, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
- Sakaoğlu, S., Âşık Edebiyatı Araştırmaları, Kömen Yayınları, Konya, 2014.
- Şimşek, H. ve YILDIRIM, A., Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınları, Ankara, 2000.
- Turan, M., Halkbilim ve Halk Edebiyatı, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1998.
- Türkmen, F., Âşık Garip Hikâyesi, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995.
- Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

Vural, T., Oltu Havzası Âşık Karşılaşmaları, Bizim Büro Matbaacılık, Ankara, 2015.

Yıldırım, D., ‘‘Sözlü Gelenek Kültürü’’ Milli Folklor Dergisi, C. I, S. I, 1989.

<http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=1&Sayfa=6>

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://webarsiv.atauni.edu.tr/degisim-ve-donusum-surecinde-asiklik-gelenegi-bilgi-soleni-tamamlandi-1> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

<https://www.erkurum.bel.tr/Duyurular/40/7443.html> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

<http://www.hurriyet.com.tr/asiklardan-kiyasiya-atisma-40301962> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

<https://www.facebook.com/EbbSanatMerkezi/photos/a.1703569989916104.1073741828.1703500733256363/1805720223034413/?type=3&theater> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

<http://www.doguturk.com/guncel/tyb-erkurum-subesi-etude-summani-yi-andi-h19299.html> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

<https://www.erkurum.bel.tr/GuncelHaber-buyuksehir-asik-summani-yi-andi/29/272674.html> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

<http://www.erkurumolay.com/buyuksehir>

<http://www.hedefhalk.com/asik-nihani-ve-mevlut-ihsani-bardizda-anildilar-1137033h.htm> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

<http://www.karbeyazmedya.com/haber/buyuksehir-belediyesinden-koca-cinara-vefa-h730.html> (Ulaşım Tarihi: 09.05.2018)

<https://www.facebook.com/EbbSanatMerkezi/photos/a.1712408072365629.1073741829.1703500733256363/1948632015409899/?type=3&theater> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

<http://www.haberturk.com/yerel-haberler/13962682-asik-reyhani-vefatinin-11-yilinda-anildi> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

<http://www.gazetepusula.net/2018/02/16/asik-summani-anilacak/> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

<http://www.oltu.bel.tr/haber-detay-SEHIT-VE-GAZILERIMIZE-VEFA-GECESI> (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

https://cekmekoy.bel.tr/isDosyalar/2018/03/02/cekmekoy-belediyesi-_Abr4.jpg (Erişim Tarihi: 09.05.2018)

<http://www.demlicay.net/karsta-asik-erzurumda-hoca-sivasta-sanatci-olacaksin> (Erişim Tarihi: 07.05.2018)

EKLER

EK-1: ÂŞIK MEVLÜT MERTOĞLU'NUN ŞİİRLERİ

(1)

ÇANAKKALE

On Sekiz Mart Bin Dokuz Yüz On Beşten
Anlatayım sana Çanakkale'yi
İki yüz elli bin yatan şehitten
Anlatayım sana Çanakkale'yi

Mehmetçikler aslan gibi haykırdı
Düşmanın gözünün kurdunu kırdı
Şehitler kanını bayrağa verdi
Anlatayım sana Çanakkale'yi

Bir Başkomutanın haykırmasında
Şöhret vardı Conk bayırın sesinde
Mustafa Kemal'in komutasında
Anlatayım sana Çanakkale'yi

O sesten bin kuvvet aldı ordumuz
Türkiye'yi kurtarmaktı derdimiz
O savaşla temizlendi yurdumuz
Anlatayım sana Çanakkale'yi

Bir Seyid Onbaşı bir top mermisi
O mermiyle battı düşman gemisi
Dedik bine bedel Türk'ün birisi
Anlatayım sana Çanakkale'yi

Mevlüt Mertoğlu'yum yazdım bir eser
Türk isen ortaya maharetin ser
Topçu Yahya Çavuş kahraman asker
Anlatayım sana Çanakkale'yi

(2)

ÇÖLÜNDE KALDI

Kervanını yoldan geri çevirdiz
Suya hasret koyup yakıp kavurduz
Can parçamı can evimden ayırdız
Biri Kerbelanın çölünde kaldı

Ali Fatımanın yiğitleriydi
Onlar ehli beytin şehitleriydi
Cennetlik gençlerin seyitleriydi
Biri Kerbelanın çölünde kaldı

Kimse anlamadı feryatlarından
Çekip kopardılar muratlarından
Hazreti Alinin evlatlarından
Biri Kerbelanın çölünde kaldı

Coşkun akan seller gözyaşlarımdı
İçimde sönmeyen ateşlerimdi
Hasanla Hüseyin gardaşlarımdı
Biri Kerbelanın çölünde kaldı

Mertoğlu der böyleymiş yazısı
Dinmez oldu sevenlerin sızısı
Peygamber kızının iki kuzusu
Biri Kerbelanın çölünde kaldı

(3)

KERBELAYA AĞIT

Cebrail'den haber aldı üzüldü
Nur sultan ağladı Hüseyin için
Ümmet kardeşini şehit edecek
Yer mekân ağladı Hüseyin için

SayıSız binlerce name yazdılar
Kendileri anlaşmayı bozdular
İrmağın boyunca asker dizdiler
Şad, Umman ağladı Hüseyin için

Mekke, Kerbela'dan kaldı uzakta
Ehl-i Beytin kuzuları tuzakta
Toprağı sakladı sırça çanakta
Kızıl kan ağladı Hüseyin için

Tüm ümmetler onun için duamız
O günden bu güne yasta yuvamız
Kerbela davası bizim davamız
Canda can ağladı Hüseyin için

Yezit emri verdi İbn-i Ziyat'a
İşlediler affı olmayan hata
Suyu bile çok gördüler ol zata
Her sübyan ağladı Hüseyin için

Münafıklar haksızlığa sustular
Yıllarca biriken kini kustular
Peygamberin torununu kestiler
Din, iman ağladı Hüseyin için

Mertoğlu'yum dört bin atlı gittiler
Kerbela çölünde şehit ettiler
Arşın melekleri matem tuttular
Asuman ağladı Hüseyin için

(4)

ANA ŞİİRİ

Ebedi uykuya dalmıştır anam
Ötmeyin bülbüller anam uyanır
Bilmem bu acıya nasıl dayanam
Ötmeyin bülbüller anam uyanır

Anasız gezerim ben diyar diyar
Göz yaşlarım oldu çağlayan pınar
Bulunmaz evlada ana gibi yar
Ötmeyin bülbüller anam uyanır

Ümit bağlamıştı yıllara, aya
Çok uzun yolları yürümüş yaya
Bir daha bakmasın fani dünyaya
Ötmeyin bülbüller anam uyanır

Neler yazılmıştı kara bahtına
Sese uyandın mı seher vaktında
Cennet anaların ayakaltında
Ötmeyin bülbüller anam uyanır

Güle mi âşıksın ötüşün neden?
Sarılmış toprağa çürümüş beden
Usanmış dünyadan dertten çileden
Ötmeyin bülbüller anam uyanır

Size bunu demek suçum olsa da
Elvan elvan bin bir biçim olsa da
Güllerin hatırı için olsa da
Ötmeyin bülbüller anam uyanır

Yarıda kalmıştır muradım deyu
Dağları çınlatır feryadım deyu
Mertoğlu'nu sorar evladım deyu
Ötmeyin bülbüller anam uyanır

(5)

HER GECE BİR HÜZÜN ÇÖKER BU ŞEHRE

Sanmayın bu şehir her zaman böyle
Her gece bir hüznün çöker bu şehre
Efendim bu şehrin kaderi böyle
Her gece bir hüznün çöker bu şehre

Seversen bu şehir yüzüne güler
Bu şehir nicesin derdini böler
Bu şehirde neler gördüm ben neler
Her gece bir hüznün çöker bu şehre

Nedense bu şehrin dertleri artar
Bu şehir tarihe çok ışık tutar
Bu şehirde bin bir evliya yatar
Her gece bir hüznün çöker bu şehre

Bu şehrin dağından duman kalkmıyor
Bu şehrin yüzüne kimse bakmıyor
Bu şehre kimse sahip çıkmıyor
Her gece bir hüznün çöker bu şehre

Bu şehir saklıyor yabancı yadı
Bitmez ki bu şehrin lezzeti tadı
Dadaşlar diyarı Erzurum adı
Her gece bir hüznün çöker bu şehre

Kıblesinde yatar ol şanlı gazi
Bu şehrin geç gelir baharı yazı
Bu şehirde çaldı Mertoğlu sazı
Her gece bir hüznün çöker bu şehre

(6)

NEYİNİ SEVDİM

Bedenime derin sızı bıraktı
Ben bu vicdansızın neyini sevdim
Her saat dakika gözyaşım aktı
Ben bu vicdansızın neyini sevdim

Sevdim zehir içtim kızılıcık suyu
Sevdim yaptı Âli Cengiz oyunu
Sevdim beli oldu kalleşin soyu
Ben bu vicdansızın neyini sevdim

Ben göğsümü dövdüm dostlarım beni
Halden hale koydu yaslarım beni
Sevdim de yanılttı hislerim beni
Ben bu vicdansızın neyini sevdim

Sevdim duygularım istismar oldu
Bana zulüm ona iftihar oldu
Sevdim aklım fikrim tarumar oldu
Ben bu vicdansızın neyini sevdim

Sevdim gönlümdeydi meskeni yurdu
Plan hazırladı tuzaklar kurdu
Bedenimden değil kalbimden vurdu
Ben bu vicdansızın neyini sevdim

Sevdim hasretiyle bağrımı oydu
Sevdim can evimden acılar duydum
Sevdim de adını muhannet koydum
Ben bu vicdansızın neyini sevdim

Sevdim ya Mertoğlu derin iz kaldı
Sevdim yüreğimde sönmez köz kaldı
Sevdim tek bir dostum elde saz kaldı
Ben bu vicdansızın neyini sevdim

(7)

VATAN AŞKI

Sen benim sevdamı biliyor musun?
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Bu kutsal devadır biliyor musun?
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Tarih boyu sönmeyen bir ışığım

İlelebet yanan ocak sönmez ki
Vatan aşkı gönlümüzden dinmez ki
Ezan susmaz bayrak gökten inmez ki
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Tarih boyu sönmeyen bir ışığım

Necip millet Oğuzlardan soyumuz
Riya köprüsünden geçmez suyumuz
Her nabıza şerbet vermez huyumuz
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Tarih boyu sönmeyen bir ışığım

Bizler Türk'üz vatan için can verdik
Şehit verdik al bayrağa kan verdik
Yedi düvel tüm dünyaya şan verdik
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Tarih boyu sönmeyen bir ışığım

Bayrağa kan verdik alevi bizim
Vatan aşkı yakar alevi bizim
Türkü Kürdü Çerkez Alevi bizim
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Tarih boyu sönmeyen bir ışığım

Mertoğlu der vatan bayrak şiarım
Bayrağıma kalkan eli kırarım
Tek kalsam da tüm dünyaya ben varım
Ben vatana ben bayrağa aşığım
Tarih boyu sönmeyen bir ışığım

(8)

DOĞUM GÜNÜN KUTLU OLSUN

Unutuldum amma unutamadım
Doğum günün kutlu olsun paslanmaz
Açtığın yarayı kapatamadım
Doğum günün kutlu olsun paslanmaz

Doğru bir karara varamıyorsun
Verdiğin yarayı saramıyorsun
İstiyorsun fakat aramıyorsun
Doğum günün kutlu olsun paslanmaz

Sana gün doğuyor banaysa zulüm
Vurdumduymazlığın benim müşkülüm
Sana mutlu yıllar banaysa ölüm
Doğum günün kutlu olsun paslanmaz

Görmeseydim keşke o güzel yüzü
Saldın can evime eylenmez sızı
N'olur bir kez ara be peri kızı
Doğum günün kutlu olsun paslanmaz

Ben idim bağında goncayla gülün
Kedere bıraktın şeyda bülbülün
Nice kırk üç kez on yedi eylülün
Doğum günün kutlu olsun paslanmaz

Her gün ayrı ayrı yaralar azar
Gönül belasından olmuşam bizar
Bunu Mertoğlu'ndan başka kim yazar
Doğum günün kutlu olsun paslanmaz

(9)

BENİ

Çürük tohum sanıp aşk toprağına
Bitmeyecek diye atmışlar beni
Doğup da gelince bebek çağına
Topluma mal edip katmışlar beni

Ağlamayı bana ihsan etmişler
Yüzü güldü diye böhtan etmişler
Dert çile esiri insan etmişler
Bir bela peşine takmışlar beni

Neyse olan olmuş dönülmez geri
Kaderimiz olmuş meçhulün yeri
Kara talihime o günden beri
Tutup köle diye satmışlar beni

Akl-ı ızanımın idraki körmüş
Fırsat feth etmeden kaderde görmüş
Mihnet âlemine almış götürmüş
Meğer bir divane yapmışlar beni

Mertoğlu olmuşum aşka avare
Başa geleceğe olmazmış çare
Bir sevda uğruna yanmışım nare
Aşkın ocağına çatmışlar beni

(10)

ŞEHİT KANI AKIYOR

Herkes ülkesinde gülüp oynarken
Neden bizde şehit kanı akıyor
Bunun sebebinin sorumlusu kim
Neden bizde şehit kanı akıyor

Bu ülkede Fırat, Aras akarken
Bak onlar kuruyor kana bakarken
Türkiye’den büyük lider çıkarken
Neden bizde şehit kanı akıyor

Bu nasıl aymazlık nasıl gaflettir
Şu vatan sevgisi sanki külfettir
Sözüm ona bir de büyük devlettir
Neden bizde şehit kanı akıyor

Beylik nutukları beylik narası
Otuz yıldır sarılmıyor yarası
Gün be gün sönüyor mazlum çırası
Neden bizde şehit kanı akıyor

Analar gelinler yol gözleyecek
Başka söz kaldı mı daha diyecek
Bunun vebalini kim ödeyecek
Neden bizde şehit kanı akıyor

Gelin düşünün ana yüreğini
Yıkmayın birliğin din direğini
Dinle vicdanını yap gereğini
Neden bizde şehit kanı akıyor

Sen şehit anası gel gözyaşı dök
Vatana can kurban diye boynun bük
Kafan kaldır Fatih ile Atatürk
Neden bizde şehit kanı akıyor

Yarası olmayan gözyaşın eyler
Şehit anaları bu hale neyler
Soruyorum size baştaki beyler
Neden bizde şehit kanı akıyor

Galiba hatasın herkes biliyor
Ne hikmetse her gün on can ölüyor
Dinleyin Mertoğlu bir şey söylüyor
Neden bizde şehit kanı akıyor

(11)

ANLARSIN

Aynaya baktığın gözel gözlerin
Bir gün yaşla dolduğunda anlarsın
Kara kaderinle bahtsız talihin
Bir gün seni bulduğunda anlarsın

Bulduğunda yitirmişsin sen beni
Sen olmuşsun ayrılığın nedeni
Melül mahzun kırgınlıkla gideni
Anlamayıp güldüğünde anlarsın

Güldüğün şey seni salınca zara
Seslenip de kaldığında bıçara
İmrenir durursun çok bahtiyara
Saçlarını yolduğunda anlarsın

Yolduğunda tutam tutam saçını
O zaman anlarsın kendi suçunu
Yükletirsin sevdiyyinin göçünü
Mertoğlusuz kaldığında anlarsın

(12)

OĞUL

Evlat acısını vermesin rabbim
Ne bir ferdine ne bir kuluna oğul
Tıp çaresiz kaldı getirdik eve
Çare olamadım derdine oğul

Mezarını kazdım güneşe karşı
Gülüp oynamıyor bacı kardeşi
Ananın kurumaz oldu gözyaşı
Gözyaşı bıraktın ardına oğul

Yavrum resmin sandığımda sakladım
Birer birer siyah saçım akladım
Bir zamanlar dört gonca gül kokladım
Hasret kaldım üçün dördüne oğul

Acın tesir etti bedene cana
Şiddeti işledi damarda kana
Baban annen diyor doymadım sana
Gönderdim ebedi yurduna oğul

Gizli gizli gözyaşlarım süzdürdüm
Hastahane hastahane gezdirdim
Âşıklara diyip ağıt yazdırdım
Söylettim Mertoğlu merdine oğul

(13)

OLMADI

Söze nasıl neresinden başlasam
Sayfa sayfa karıştırdım olmadı
Ringe çıkmış bir aslanla bir çakal
Birbiriyle yarıştırdım olmadı

Hakir gördük doğru yolu bulanı
Hep denk tuttuk boşla dolu olanı
Gerçek diyip yutturuyor yalanı
Doğruları araştırdım olmadı

Yüzün görür olduk hayal düşlerde
Sıka sıkı sızı kaldı dişlerde
Makineyle yapılacak işlerde
İnsanları çalıştırdım olmadı

Zalimin zulmüne boyun eyenler
Garibi mazlumu her an dövenler
Atasözü balı kokmaz diyenler
Sütten suyu ayrıştırdım olmadı

Mertoğlu bozuldu halkın lisanı
Çok ucuza sattık şerefi şanı
Vidani ile barışmayan insanı
Kardeşiyle barıştırdım olmadı

(14)

ASACAKSAN ASTA GİT

Yar bekleme ayrılığın mührünü
Basacaksan bir an evvel basta git
Selamı sabahı bir merhabayı
Keseceksen bir an evvel kes de git

Hal bilmeyen çok çekermiş dili ile
Kendi ipin yağlarmış eli ile
Dallar kıran muhannetin yeli ile
Eseceksen biran evvel es de git

Yol aradın düşmanların izinden
Yaktın beni ihanetin közünden
Yoktan yere el âlemin sözünden
Küseceksen bir an evvel küs de git

Kötülüğün iyilik ile barıştır
İnsanlığın meydanında yarışır
Nefretini zehirinle karıştır
Kusacaksan bir an evvel kus da git

Yargısız infazla karar verdin ya
Seni masum beni suçlu gördün ya
Mertoğlu'nun kalemmini kırdın ya
Asacaksan bir an evvel as da git

(15)

YANLIŞ ANLATTIZ

Din bilmez dinciler sahte sofular
Bize Atatürk'ü yanlış anlattınız
Avam tabakası size inandı
Bize Atatürk'ü yanlış anlattınız

Cumhuriyet kurdu karşı çıktınız
Okumaya yanlış gözle baktınız
Çıkarız uğruna dini yıktınız
Bize Atatürk'ü yanlış anlattınız

Cahil âlimlerle köy ağaları
Sardı etrafızı körlük ağları
Karanlığa ittiz ışık çağları
Bize Atatürk'ü yanlış anlattınız

Nice ocakları yakıp yıktınız
Hakkı adaleti silip attınız
Tarihe de yanlış riya kattınız
Bize Atatürk'ü yanlış anlattınız

Der Mertoğlu garibanlar bocalar
Çıplak kadınlarla doldu localar
Sizi sihirbazlar cinci hocalar
Bize Atatürk'ü yanlış anlattınız

(16)

VİCDANSIZ DEDİ

Sebebini anlamadan bilmeden
Şu kız bana birden vıcansız dedi
Bilmiyorum öyle miyim değil mi?
Şu kız bana birden vıcansız dedi

Vıcansız dedi ya neydi muradı
Bende anlamadım ney idi vadı
Öğrendim o kızın Büşraymış adı
Şu kız bana birden vıcansız dedi

Endamıyla boyu gayet fırcatlı
Yeşil gözleriyle bakışı tatlı
İlini sorunca dedi Yozgatlı
Şu kız bana birden vıcansız dedi

Neydi ideali neydi ülküsü
Dediyinin yoktu bir an ölçüsü
Galiba ki alışkanlık türküsü
Şu kız bana birden vıcansız dedi

Bir an boş mu oldu ve ansız mıdır?
Zamanı mekânını ansız mıdır?
Ecaba Mertoğlu vıcansız mıdır?
Şu kız bana birden vıcansız dedi

(17)

NE OLUR

Dört mevsimin ayrı ayrı tadı var
Yaz ayında kar isteme ne olur
Çiçeksiz bahçede bülbüller ötmez
Gül yanında har isteme ne olur

Bülbülün arzusu güle ne kadar
Bakarım yoluna gelene kadar
Dostluğumuz sürsün ölene kadar
Ayrılığı zor isteme ne olur

Sensiz şu gönlüme dolar her gün yas
Kapıda kölen say amma gönlen bas
Bin kez kalemim kır beni kendin as
Mansur gibi dar isteme ne olur

Resmin evvel cismin sonradan gördüm
Başka bir âlemde gülünü derdim
Şahların şahına ben bir söz verdim
Yeminimi sor isteme ne olur

Bil ki Mertoğlu'nda aşk eseri var
Gönlünün köşkünde gizli peri var
Saldın yüreğinde yangın yeri var
Koru yakar nar isteme ne olur

(18)

KISKANDIM

Seher yeli ılgıt ılgıt eserken
Rüzgârdan poyrazdan yelden kıskandım
İnme has bahçeye yad eller görür
Bülbülden goncadan gülden kıskandım

Aşkına düşeli bağrım oyulur
Her azama dirhem dirhem yayılır
Sorsalar diyemem adın duyulur
Kulaktan dudaktan dilden kıskandım

Yoluna koymuşum ben bu serimi
Kıskanır söylemem sevda sırrımı
Gönlümün köşkünün nazlı yârini
Kardeşten yoldaştan elden kıskandım

Ayrı kaldık belki murat alamam
Posta ile yâre haber salamam
Parmağım uyuşur sazı çalamam
Perdeden mızraptan telden kıskandım

Mertoğlu yolcudur sevdan hancıdır
Hasretliğin bende dinmez sancıdır
Sarmaya kıyamam belki incinir
Parmaktan bilekten koldan kıskandım

(19)

GEL YÂRİM

Aşkın beni esir aldı satıyor
Kul al beni pazarıma gel yârim
Bu viranda kazazede yatıyor
Gözüm yaşı hazarına gel yârim

Bal arısı arar gül memesini
Âşık ister gülün gül memesini
Yas tutsun umarım gül memesini
Yüzün görem nazarıma gel yârim

Aşk benim sineme gör yara salar
Güneşten hoşlanmaz kör yara salar
Zülfün urgan edip yar yara salar
Ağlayarak bu zarıma gel yârim

Su oymuş götürmüş yara bak hele
Kalbinden vurulmuş yara bak hele
Beni beğenmeyen yara bak hele
Feryadıma bizarıma gel yârim

Mertoğlu olur mu yardan dil ırak
Olsam yitik adresimi bul ırak
Sağlığında gelemesen yol ırak
Ölmüş isem mezarıma gel yârim

(20)

GELİRDİM

Ömrün yazla baharından vazgeçtik
Kış mevsimim güzleseydin gelirdim
Zannetme ki o yollardan az geçtik
Yokuşları düzleseydin gelirdim

Ah u zar olsaydı anın ben gibi
Çürüseydi iki yanın ben gibi
Çekinmeden tatlı canın ben gibi
Aşk oduna közleseydin gelirdim

Varıp satıcıdan satın alsaydın
Ak kâğıda kara kalem çalsaydın
Ya bir haber ya bir selam salsaydın
Beni candan özleseydin gelirdim

Be huri ben gibi yaşlar dökerek
Kader yazısına boyun bükerek
Benim gibi gizli sevda çekerek
Sızım sızım sızlasaydın gelirdim

Candan Mertoğlu'nu etseydin merak
Sarsaydı yüreğin gam ile fırak
Kanatsız kuş olup yâre uçarak
Eğer yolum gözleseydin gelirdim

(21)

ÇOK SEVDİM

Hak şahidim bunda hiçbir riyam yok
Sende onu onda seni çok sevdim
Işığımsın inan başka ziyam yok
Sende onu onda seni çok sevdim

Gözü siyah kaşı yayın aynısı
Sevdiğim sen doğan ayın aynısı
Meleklerden zarif huyun aynısı
Sende onu onda seni çok sevdim

Hasretinle içim dolup taşıyor
Mevlanın sırrına aklım şaşıyor
Sevgi muhabbetin bende yaşıyor
Sende onu onda seni çok sevdim

Cemalini gördüm yeniden yeni
Unutmak ne mümkün sevdiğim seni
Kapıda kul eyle cananım beni
Sende onu onda seni çok sevdim

Derdim doksan dokuz yüzlenir gezer
Yakın olsa bile özlenir gezer
Gönlümün köşkünde gizlenir gezer
Sende onu onda seni çok sevdim

Diyorlar Mertoğlu sen bu derdi çek
Bu aşk ile yalnız onu severek
Allah'ı Resulü ölünceye dek
Sende onu onda seni çok sevdim

(22)

CUMHURİYETİ

Ya istiklal ya da ölüm diyerek
İşte böyle kurduk cumhuriyeti
Düşman askerini yurttan silerek
İşte böyle kurduk cumhuriyeti

Öncü Kemal Paşa Samsun'a çıktı
Ulvi meşaleyi orada yaktı
Kuva-i Milliye adını taktı
İşte böyle kurduk cumhuriyeti

Kimi kazma kürek kimisi nacak
Ölen şehit kalan gazi olacak
Sönmedi sönmez de yanan bu ocak
İşte böyle kurduk cumhuriyeti

Yüreklerde dinmez iken bu sızı
Cepheye koştu gelini kızı
Türkü Kürdü Çerkez Alevi Lazı
İşte böyle kurduk cumhuriyeti

Cumhuriyet kurduk bitti her çile
Canlar verdik amma olmadık köle
Yediden yetmişe verdik el ele
İşte böyle kurduk cumhuriyeti

Doğudan Ermeni Egeden Yunan
Bize zafer oldu onlara hüsrân
Mertoğlu ölmedik giremez düşman
İşte böyle kurduk cumhuriyeti

(23)

YAR YARASI VAR

Alçaklı yüksekli kurulan dağlar
Baktım ki dağlarda kar yarası var
Hikmetinden sual olmaz Mevla'nın
Arlının arsızdan ar yarası var

Bir iyi bir kötü devroldu çağlar
Simsiyah saçımı bürüdü ağlar
Erken hazan vurdu kurudu bağlar
Bülbülün gül ile zar yarası var

Ateş salıp ciğerimi dağlarsın
Engel olup yollarımı bağlarsın
Diyorlar ki âşık neden ağlarsın
Dostlar Mertoğlu'nda yar yarası var

(24)

SEVMEDİM

Sebebi yok nedenini bilemem
Gurbet beni ben gurbeti sevmedim
Ben sılamı yüreğimden silemem
Gurbet beni ben gurbeti sevmedim

Her gece bir yastık değişir başım
Yastığın üstüne damlar gözyaşım
Yabancılar oldu eşim yoldaşım
Gurbet beni ben gurbeti sevmedim

Dört bir yandan yollarımı bağlattı
Sızı koydu can evimi dağıttı
Yavrularım baba diyip ağlattı
Gurbet beni ben gurbeti sevmedim

Gurbet bende arzusunu yitirdi
Siyah saçta ak benekler bitirdi
Sevdiğimi benden aldı götürdü
Gurbet beni ben gurbeti sevmedim

Gurbette olanın artar kederi
Bu bir meşhur sözdür öteden beri
Böyleymiş Mertoğlu'nun kaderi
Gurbet beni ben gurbeti sevmedim

(25)

MİNNET EYLEMEM

Bulmuşken kaybetmem dert ortağımı
Bundan sonra ele minnet eylemem
Varlığın donatır gönül bağımı
Bülbül ile güle minnet eylemem

Feyzin konuşturur akrazı lalı
Dudağın penbesi yanağın alı
Dilin andırıyor kaymağı balı
Ne çiçek ne bala minnet eylemem

Seninle bir ömür zay olsa bile
Derdimiz cihana pay olsa bile
Gözyaşım fira tay olsa bile
Mısır'elinde Nil'e minnet eylemem

Sun elinden içip aşka kanayım
İsmi zikredip dilde anayım
Bırak perim aşkın ile yanayım
Aslı Kerem küle minnet eylemem

Mertoğlu gözümde yaş döküyorum
Yaralı gönlüme dert ekiyorum
Bu aşkın yükünü ben çekiyorum
Gergedana file minnet eylemem

(26)

NİLGÜN'ÜN

Kara gözler hiç gaflete dalmasın
Akmasın gözünden yaşı Nilgün'ün
Her kipriği sanki bir ok misali
Yakışmış yüzüne kaşı Nilgün'ün

Gurbette yaşıyor haftayla ayla
Ailesi anne baba dayıyla
Gözel yüzü asaletli soyuyla
Bulunmaz dünyada eşi Nilgün'ün

Asla kar yağmasın gönül dağına
Bir gül gibi girmiş gülşen bağına
Şimdi gelmiş sevilmenin çağına
Daha yirmi birmiş yaşı Nilgün'ün

Nerelisin sordum dedi dadaşım
Sebebi iffetim dik durur başım
Hem annem hem babam bir de kardeşim
Erzurum'dur temel taşı Nilgün'ün

İnşallah gönlüne bulur bir ayar
Seveceği insan canda can sayar
Sanma ki Mertoğlu sözünden cayar
Mertoğlu da öz kardaşı Nilgün'ün

(27)

TEK TARAFLI SEVDA ÇEKMEK NE ÇETİN

Sevenin aklını başından alır
Tek taraflı sevda çekmek ne çetin
Karşılık ararken çileyi bulur
Tek taraflı sevda çekmek ne çetin

İsmi söylemez düşer dillere
Gönül selamını vermiş yellere
Sitem sözlerini dökmüş tellere
Tek taraflı sevda çekmek ne çetin

Kimine dert olur kimine neşe
Birine gül olur birine meşe
Uzaktan sevenler düşer ateşe
Tek taraflı sevda çekmek ne çetin

Ulaşılmaz sevgi ciğer çürütür
Siyah saçlarına aklar bürütür
Tez öldürmez peşi sıra sürütür
Tek taraflı sevda çekmek ne çetin

Bir kol açıp Mertoğlu'nu çağlattı
İçten içe gizli gizli ağlattı
Ömür boyu hep karalar bağlattı
Tek taraflı sevda çekmek ne çetin

(28)

SOYDU BU FELEK

Evimi barkımı viran eyledi
Saldı gurbet gurbet yaydı bu felek
Bir nazar etmeden şirin cemale
Mil çekip gözlerim oydu bu felek

Reva gördü bana meşakkat eza
Kalemle vicdansız bilmem ne yaza
Yaman işlerime bin türlü ceza
Yahşi ikrarından caydı bu felek

Dedi kulak vermem senin çağrına
Zebun etti beni mihnet bağrına
Bir Mecnun eyledi Leyla uğruna
Nazlı yâre hasret koydu bu felek

Ağu zehir kattı tatlı aşıma
Aklıma gelmeyen geldi başıma
Hayal etmez iken çıktı karşıma
Bilmem ki nereden duydu bu felek

Mertoğlu'nu Mansur darına astı
Tuz ile biberi yarama bastı
Her nereye gittiysem yolumu kesti
Harami misali soydu bu felek

(29)

YETMEZ Mİ?

Ey vefasız yok mu senin insafın
Gözyaşlarım sel eyledin yetmez mi?
Yitirdim kimliğim bozdum evsafım
Aldın aklım del eyledin yetmez mi?

Çok yakinken uzaklarda arattın
Yasa boğdun al yeşilim karattın
İlkbaharda su vermeyip sararttın
Hazan vurmuş gül eyledin yetmez mi?

Felek imiş âşıkların hasımını
Yaşatmadın bayramımı yasımı
Taşa vurup kırdın can elmasımı
Cevherimi pul eyledin yetmez mi?

Mertoğlu'nu hasret koydun yüzüne
Ah çekip elini vurdu dizine
Zülfün akort edip gönül sazına
Mızrap vurup tel eyledin yetmez mi?

(30)

NEDİR

Bilmem ki dünyanın suyumu yokmuş
Beni ağlatmada muradın nedir
Hangi deyirmenin bendi kurumuş
Böyle çağlatmada muradın nedir

Ah feryadım asumana çıkıyor
Yokluğun kelepçe beni sıkıyor
Hasretlik ateşi yürek yakıyor
Sinem dağlatmada muradın nedir

Suçum nedir diye söyle bileyim
Ölmem istiyorsan öl de öleyim
Kapında hem esir hem de köleyim
Kolum bağlatmada muradın nedir

Mertoğlu adını ifşa ederken
Selamın derdime şifa ederken
El âlem yaramla sefa ederken
Yaram sağlatmada muradın nedir

(31)

BENİM

Bir anım emsaldır gam deryasına
Nice kahır gizli ağımda benim
Baharım gelmiyor kışım bin asır
Neden güller açmaz bağımda benim

Her bir azam aşk oduyla alışır
Bahtsız âşık kaderiyle dalaşır
Şirinine varmak için çalışır
Ferhat külüngüyle dağımda benim

Beni benden aldı aşktaki efsun
Bir kaşı kemana eyledi meftun
Geçmiş zamanlarda arama Mecnun
Çok Kerem gizlendi çağımda benim

Mertoğlu'yum bülbül oldum şakıdım
Aşkın kitabında bir vird okudum
Çile tezgâhında sitem dokudum
Dertler imlek imlek çağımda benim

(32)

NEYE BENZİYOR

Ey muhannet gül yerine taş gelir
İsteğin muradın neye benziyor
Ah figanım sana çok mu hoş gelir
Acep bu feryadım neye benziyor

Sensiz gülmek bana bil ki yasaktır
Gözüm ama bu ayağım aksaktır
Senin sözün bana ahdi misaktır
Ya sendeki vadim neye benziyor

Aşkın kemendiyle kollarım bağlı
Sevdan ateşiyle yüreğim dağlı
İsmimiz âlemde Âşık Mertoğlu
Ya sendeki adım neye benziyor

(33)

NERDESİN

Karanlık gecemin yok mu sabahı
Ey mehtabım ay suratlı nerdesin
Vurduğun yaranın yoktur iflahı
Derdi bende çok firkatli nerdesin

Sen uydumsun bende senin eksenin
Sensin benim terennümüm aksanım
Senelerdir namert yurdu meskenin
Yıllardır ki kahpe yurtlu nerdesin

Sevdana duçarım budur ayıbım
Varlığım seninle sensin kayıbım
Mertoğlu'yum yaran ile Eyyub'üm
Ettin beni derdi kurtlu nerdesin

(34)

HATİCE

Ne kadar meth etsem o kadar azdır
Boyu bir fidanın dalı Hatice
Yüzü aya benzer göğsü cennete
Maraş Elbistan'ın gülü Hatice

Kipriklerin oktur kaşların yay mı?
Yüzün güzelliğin bir doğan ay mı?
Söyle bana yerin şehir mi köy mü?
Gerdanında zülfün teki Hatice

Seni seven insan taç etsin başa
Gören hayran olur o kalem kaşa
Bahtınla mutlu ol mesutça yaşa
Akmasın gözlerin seli Hatice

Gözelliğin destan olur dillere
Al yanağın benzer gonca göllere
Seven Mecnun olur döşer çöllere
Mertoğlu'nu ettin deli Hatice

(35)

VAR GİBİ

Gelen bu dünyaya ümitle gelir
Sanki bu dünyada bir şey var gibi
İstirap çileyi yaşayan bilir
Ömrümüz geçiyor rüzigar gibi

Bugüne yarına ümit bağladım
Ne yararım oldu neyi sağladım
On günümün dokuzuna ağladım
Hayat şimdi bana bir mezar gibi

Benim bir benzerim dumanlı dağlar
Coştu gözyaşlarım durmadan çağlar
Yüreğin sızılar içim kan ağlar
Bilmeyen sanıyor bahtı yar gibi

Yıllarca düşündüm inceden ince
İnsanı çürütür derin düşünce
Çıkamaz sokaktayım karanlık gece
İki yanım duvar önüm yar gibi

Omuzuma bir ağırlık çöküyor
Ciğer parem hasret ömür söküyor
Mertoğlu gözlerin uyku döküyor
Yorulmuş dizlerin ihtiyar gibi

(36)

GEÇ KALDIN

Ey sevdiğim hallerimi sormaya
Vakit geçti ömrüm bitti geç kaldın
Hasta yatağında gelip görmeye
Vakit geçti ömrüm bitti geç kaldın

Söz vermiştik bir kararda durmaya
Çok bekledim gelip yaram sarmaya
Elin ile son kez bir su vermeye
Vakit geçti ömrüm bitti geç kaldın

Gonca güle şeyda bülbül ötmez mi?
Be vefasız yaptıkların yetmez mi?
Seven sevdiğine sitem etmez mi?
Vakit geçti ömrüm bitti geç kaldın

Sırlı peri sır esrarın seçmeye
Yar elinden aşk şarabın içmeye
Mertoğlu'nun kefenini biçmeye
Vakit geçti ömrüm bitti geç kaldın

(37)

KURBAN OLURUM

Kipriğin ok kaşın keman yay gibi
Boyun endamına kurban olurum
Gül yüzün aklımı etti zay gibi
Soyun endamına kurban olurum

Tel tel olmuş zülfün inceden ince
Sence kaçmak olur mu ki netice
Melek gibi huyun güzel Hatice
Huyun endamına kurban olurum

Kazanız Elbistan iliniz Maraş
Bir gel Dadaş diyarını gez dolaş
Âşık Mertoğlu'na diyorlar dadaş
Köyün endamına kurban olurum

(38)

DİN TELAŞI VAR

Hazan vurdu solmuş bahçeler bağlar
Ağlamak beraber gözyaşım çağlar
Bir gizli ateş var sinemi dağlar
Bugün böyle dursun dün telaşı var

Doğrulmaz eğilmiş kametimin dizim
Makas hazırlanmış biçilir bezim
Günah çok huzurda kararır yüzüm
Ayım ziya vurmaz gün telaşı var

Mertoğlu bozulur bezeyin süsün
O an çıkmaz olur davudi sesin
Can bedenden çıkar kalır kafesin
Son nefes önemli din telaşı var

(39)

KARA GÖZLÜM

Zülfünü dağıtmış mah cemaline
Salınarak gelir yar kara gözlüm
İki cümle kelim geldi dilime
Lütfedip de dinle dur kara gözlüm

Nedir şu sendeki cilveyle eda
Yüzün gören âşık düşer feryada
Görmedim sen gibi güzel dünyada
Al yanağın sanki nar kara gözlüm

İzzetinden belli güzel hayâsı
Kudretten verilmiş ruhun mayası
Sönük kalır sende ayın ziyası
Gün olmuş yüzünde nur kara gözlüm

Bir yanı berraktır bir yanı Zülâl
Bir yanı bedirdir bir yanı Hilal
Bir yanı namahrem bir yanı helal
Sana ulaşması zor kara gözlüm

Altındır kalbine vurulmaz kalay
Bunu söylemesi sınırlar kolay
Herkes Mertoğlu'yla etse de alay
Bir kez hatırımı sor kara gözlüm

(40)

BENİ

Senin sevgin öyle derin sevgi ki
Uzaktan uzağa bağlatır beni
Rüzgârın dondurur ateşin yakar
Uzaktan uzağa dağlatır beni

Hilal kaşlarınla ok kipriklerin
Kimse dolduramaz bendeki yerin
Şu yazdığım şiir senin eserin
Uzaktan uzağa çağlatır beni

Bu Mertoğlu sevdan ile yananda
Sevgini aradı canda cananda
İsmi zikredip dilde ananda
Uzaktan uzağa ağlatır beni

(41)

BU HANDAN

Mahkeme kadiya mülk olmaz derler
Kimler geldi kimler geçti bu handan
Çakalın postundan kürk olmaz derler
Kimler geldi kimler geçti bu handan

Bu handa kuruldu Yusuf'a tuzak
Bu handa cehennem bu handa sazak
Bu handa işkence bu handa mazak
Kimler geldi kimler geçti bu handan

Bu handa her kime bağlansan candan
Bu handa kahpeler vurur arkandan
Bu handa vampirler doymuyor kandan
Kimler geldi kimler geçti bu handan

Bu handadır zaman içinde zaman
Bu handa yaşıyor yahşiyle yaman
Bu handa kim kimden eder el-aman
Kimler geldi kimler geçti bu handan

Bu handa raks eder aşğın sözü
Bu handa dokunur kefenin bezi
Bu handa Hüseyin, Yezidin izi
Kimler geldi kimler geçti bu handan

Bu handa müşkülat meşakkat çoktur
Bu handa ararsan dertsiz kul yoktur
Bu handa Azrail en büyük doktor
Kimler geldi kimler geçti bu handan

Bu handa bülbüller hasrettir güle
Bu handa emreder sultana köle
Bu handa Mertoğlu doldurur çile
Kimler geldi kimler geçti bu handan

(42)

GÜVENMİYORUM

Bulutsuz havadan yağmur beklerim
Ben senin sevgine güvenmiyorum
Derdinden çürüse tüm kemiklerim
Ben senin sevgine güvenmiyorum

Kara kış ayında beni yandırdın
Ağustosta her bir azam dondurdun
Bir kez değil beni bin kez kandırdın
Ben senin sevgine güvenmiyorum

Bilmem sebep neydi yolundan saptın
Sevgimize değil paraya taptın
İhanet üstüne ihanet yaptın
Ben senin sevgine güvenmiyorum

Gülle yaprak birbirinden kopar mı?
Âşık sevdasından hile kapar mı?
Seven sevdiğine zulüm yapar mı?
Ben senin sevgine güvenmiyorum

Tek bir katre idi denizden arzum
Vermedin olmadı baharım yazım
Zindana dönüştü ayım yıldızım
Ben senin sevgine güvenmiyorum

Mertoğlu'ndan görüp aldın bu zarı
Bulutlar taşıyor yağmuru karı
Bir tek tebessümdü dünyanın varı
Ben senin sevgine güvenmiyorum

(43)

SEVGİLİLER GÜNÜNÜ

Sevgiliden sevgiliye naz olur
Kutluyorum sevgililer gününü
Sever isen dört mevsimim yaz olur
Kutluyorum sevgililer gününü

Sevdiğini söyle yemem yüzüne
Yıllar yılı hasret kaldım yüzüne
Benim sevgim sığmaz dünya yüzüne
Kutluyorum sevgililer gününü

Sürmelenmiş kaşın gözün ne güzel
Methe layık özün sözün ne güzel
Beni yakan alev közün ne güzel
Kutluyorum sevgililer gününü

Şeyda bülbül feryadını güle çek
Âşık isen mızrabını tele çek
Seviyorsan ömür boyu çile çek
Kutluyorum sevgililer gününü

Aşkın ile alevlenip alışak
Mecnun olup sevdan ile dolaşak
Mertoğlu der al canımı buluşak
Kutluyorum sevgililer gününü

(44)

KALMADI

Benlik hırkasına talip olan çok
Ne yazık nefsini döven kalmadı
Nefsi akla hükmettiren gayet çok
Hakikat yolunda even kalmadı

Nasıl sahteleşti asıllar özler
Birbirini tutmaz kalp ile sözler
Her reнге uyumlu maskeli yüzler
Eyvah insanlara güven kalmadı

Damlası olmayan umar göl olmak
Marifet sayılır kula kul olmak
Herkesin arzusu bağda gül olmak
Bozkırın bekçisi keven kalmadı

Her şeye kadirdir Rahmanı Rahim
Affetmezsen Mevla'm halimiz vahim
Herkes görünüşte Halil İbrahim
Nemrut'un putuna söven kalmadı

Dürüstlüktür insanlıkta kast olan
Ayık gezmez bade ile mest olan
Çıkarı uğruna sahte dost olan
Miskin Mertoğlu'nu seven kalmadı

(45)

TUTMAYACAKMIŞ

Bin bir tane şafak art arda geçmiş
Yar sen gelmeyince atmayacakmış
Şems, Kamer, yıldızlar nikap bürünmüş
Güneş doğup Aysa batmayacakmış

Poyraz çengel olmuş seher yeline
Leylaysa set çekmiş Mecnun çölüne
Sebep sen kin tutmuş bülbül gülüne
Vuslatın zevkini tatmayacakmış

Konuşmuyor birbiriyle taraflar
Kilit vurmuş dükkânlara sahaflar
Söz birliği etmiş bütün sarraflar
Sensiz mücevherin satmayacakmış

İrem bağlarında solmuş laleler
Viran olmuş gönüllerde kaleler
Şaha başkaldırmış bütün köleler
Ast üstün emrini tutmayacakmış

Mertoğlu'yum duydukların hep benem
Aşkın zebunuyum bilir bilmenem
Bil vallahi hicap duyar cehennem
Sevenleri yakıp tütmecekmiş

(46)

ZÜĞÜRT AĞA

Buyur da gel züğürt ağa
Kırmayasın eşikleri
Senin için hazırlattım
Oturursan döşekleri

Zaten yemiş bitirmişsen
Arzun nereye yetirmişsen
Nerden bulmuş getirmişsen
Böyle dili gevşekleri

Kökü yoktur dallıyorsun
Allıyorsun pulluyorsun
Gece gündüz sallıyorsun
Bebeksiz boş beşikleri

Gözün tuttuğunu götür
Uzatmadan sözü bitir
Hedefini iyi tuttur
Zaya atma fişekleri

Dur Mertoğlu ayılıyor
Yeşil görse bayılıyor
Şimdi nerde yayılıyor
Sizin köyün eşekleri

(47)

ANLAYAMADIM

Dost sandığım insan yılanı döndü
İnsanlar değişti anlayamadım
Yardıma ihtiyaç duyduğum anda
Düşmanlarım koştı anlayamadım

Uğradım amansız zalim dertlere
Güvenim kalmadı artık fertlere
Gözyaşımın kahve yaptım mertlere
Namert geldi içti anlayamadım

Ben usandım yıldım tatlı canımdan
Neşe bulamadım mutlu anımdan
Bir dar zamanımda baktım yanımdan
Öz kardeşim kaçtı anlayamadım

Mertoğlu boş lafa doymuşum çoktan
Hiç murat almadım var ile yoktan
Zemheri ayında acı soğuktan
Sinem yandı pişti anlayamadım

(48)

DEVİR-İ HAYAT

Hasreti dindirmez bitmeyen yollar
Geldiğin yollara bak yorgun yolcu
Haftalar aylarla devrolan yıllar
Siyah saçın olmuş ak yorgun yolcu

Senelerce eylemişsin hep zarar
Geçmişini bu gün ediyor izhar
Nedir bu telaşın acelen mi var
Otur bir sigara yak yorgun yolcu

Otur hele şöyle biraz nefeslen
Ağyarı bırakıp öz yâre seslen
Ah u zar et vuslatına heveslen
Canını dişine tak yorgun yolcu

Kastı neydi sana geçen yılların
Sazında eskidi dertli tellerin
Halden anlamayan kahpe kulların
Çarkına bir çivi çak yorgun yolcu

Yorgun yolcu gâhî yürür gâh tekler
Ağırlaşmış kervan yükü emekler
Mertoğlu geç kalma dost seni bekler
Çok oturdun artık kalk yorgun yolcu

(49)

İKİ NEFES ARASI BİN YALAN

Elest-ü bezminde ikrara geldim
Çözüldü esrarlı sır yavaş yavaş
Babamın sulbünden anne rahmine
Emretti yaradan gir yavaş yavaş

Üç fasıl var idi gözümde perde
Vücut inşa oldu kemalen serde
Tam dokuz ay on gün kaldım o yerde
Yol aldı kervanım sür yavaş yavaş

Annemden babamdan bir kan taşıdım
Emanet verilen bir can taşıdım
Bu hana geleli bir şan taşıdım
İsmin nedir diye sor yavaş yavaş

Sürülünce kervan ne gördü başım
Bu handa başladı gamım telaşım
Kismet imiş bana ekmeğim aşım
İlk nasip anamdan şir yavaş yavaş

Buluğa girince dünya bambaşka
Gönül verdim beşer denen bir aşka
Nefsimin aklıma hükmü bir başka
Ölümsüz hayaller kur yavaş yavaş

Yirmi beş otuz kırk dünyanın tadı
İnsanlığın nedir anda muradı?
Olmaz Müslüman'ın yabanı yadı
Eyledik cihanı tur yavaş yavaş

Yaş elli beş altmış yetmişde sızı
Ortalaması bu seksende bazı
Seksen beş doksanı yaşar çok azı
Çağırır gel toprak der yavaş yavaş

Sabırla menzile ermek istersen
Mihnet âlemine girmek istersen
Neler çektiğimi görmek istersen
Hele şu bağrımı yar yavaş yavaş

İman ettik Resullerin tümüne
Dünya imtihanı geldi önüme
Bir Mertoğlu eklediler ünüme
Neler geldi başa gör yavaş yavaş

(50)

KAŞESİ DEĞİL

Kalbime ektiğin mihnet fidanı
Bozkırın yaylanın meşesi değil
Yüreğimle tuttun aşkın odunu
Bilinen ocağın maşası değil

Bülbülün yaptığı feryat zar imiş
Güldeki şanssızlık komşu har imiş
Kırılan Mevla'ya nazargâh imiş
Sandığın bir şarap şişesi değil

Beni benden alan o güzel Zühre
Yaptığı çilede bitmedi süre
Baktım fermanıma vurulan mühre
Meğer mutluluğun kaşesi değil

Yüz bin umuduma etti katliam
Celse celse aldı öçle intikam
Devran-ı dehirde nefsime haram
Dediğim Leyla'nın kaşesi değil

Gece gündüz gözlerimden yaş döken
Aşkın çilesine boynunu büken
Mertoğlu edna kul derdini çeken
Bu zamanın ağa paşası değil

(51)

ERZURUM

Selçuklu diyarı Osmanlı yurdu
Tarih kokar toprak taşın Erzurum
Atatürk de sende kongre kurdu
Eyilmedi asla başın Erzurum

Düşmanı yurdundan çıkarıp süren
Kendi öz eliyle yarasın saran
Bin bir hatim okur dilinde Kur'an
Mevla için gözde yaşın Erzurum

Bin bir evliyası şanlı gazin var
Vatan millet aşkı dinmez közün var
Beş bin yıllık süregelen mazin var
Türkün dilde Hüma kuşun Erzurum

İllerin içinde dengin bulunmaz
Senden bir an bile ayrı kalınmaz
Dürüst yaşayana kimse dokunmaz
Düşmanına çatık kaşın Erzurum

Asırlardır silinmemiş vakarın
Mertliktir dadaşım şanın şiarın
Köroğlu oyunu dadaş barların
Baş bar oynar her dadaşın Erzurum

Şehit kanı gelinlerin kınası
Her sözünün derin olur manası
Örnek Nene Hatun şanlı anası
Mertoğlu da bir kardeşin Erzurum

(52)

ENGEL OLAMADIM

Bir anlık dalmıştım geçen maziye
Engel olamadım gözyaşlarıma
Baktım kaderimde olan yazıya
Engel olamadım gözyaşlarıma

Gizemli perinin aşkıyla yandım
Bir an kendisini karşımda sandım
Daldığın hayalden erken uyandım
Engel olamadım gözyaşlarıma

Ne sebep ki ayrı kaldım gülümden
İsmi düşmez oldu her an dilimden
Ağlamaktan bir şey gelmez elimden
Engel olamadım gözyaşlarıma

Mertoğlu'na yara vuran sensin yar
Aşkınla gezdirdin hep diyar diyar
Elde iktidar yok oldum ihtiyar
Engel olamadım gözyaşlarıma

(53)

MUHANNET

Hep derdin ki mutlu bir günün olsun
Herkes geldi sen gelmedin muhannet
Nice kusurumu nice hatamı
Herkes sildi sen silmedin muhannet

Akıttın gözümde kanlı yaşımı
Zehir ettin ekmeğimi aşımı
Sebep sensin taş çaldım başımı
Herkes bildi sen bilmedin muhannet

Talihimle hoşnut tatlılığıma
Muradın peşinde atlılığıma
Kaderden bir katre mutluluğuma
Herkes güldü sen gülmedin muhannet

Mertoğlu'na verdin silinmez namım
Kırdın gönlümdeki billurdan camım
Gücün yettiğince kederim gamım
Herkes böldü sen bölmedin muhannet

(54)

EFENDİM

Çalıştım gönlümü memnun etmeye
Arzuları bitmiyor ki efendim
Revan oldum aşk yolunda gitmeye
Küheylanım gitmiyor ki efendim

Yıllarca gezdirdi ili bucağı
Eritmedi buzu gönlüm sıcağı
Yüz bin mihnet ilen yaktım ocağı
Körük saldım tütmüyor ki efendim

Aklaştı serimin siyah telleri
Coşturdu gözümden akan selleri
Katresi suladı bağda gülleri
Bülbül gelip ötmüyor ki efendim

Çile verdi bana huzur çatmıyor
İhtiyarım artık lezzet tatmıyor
Dünya işlerine aklım yetmiyor
Aşk özlemim bitmiyor ki efendim

Yıllardır bitmedi derdim kederim
Tecellim böyleymiş ele ne derim
Kime küsem talihimle kaderim
Mertoğlu'nu tutmuyor ki efendim

(55)

BELLİSİZ

Bir yayla var yamacında budağın
Sahipleri nere gitmiş bellisiz
Yeni sönmüş isi çıkmaz ocağın
Kimlerin dumanı tütmüş bellisiz

Uçan kelekler baharı bekler
Bekledikçe ah çekiyor yürekler
Yamacına açan renkli çiçekler
Ne gün solmuş ne gün bitmiş bellisiz

Beli yaylacılar gitmiş savaşa
Bu yayla alışmış dökülen yaşı
İki harf yazmışlar bir kara taşla
Kim kimin ekini tutmuş bellisiz

Âşık Mertoğlu da bir bahtı kara
Kimin var ki gelip yaranı sara
Baykuş yuva kurmuş yıkık duvara
Hangi günler susmuş ötmüş bellisiz

(56)

DUDAKDEĞMEZ

Güzellerin gerdanına
Hal ol seni hissetsinler
Adana'dan Ardahan'a
Yol ol seni hissetsinler

Can gözüyle nazar eyle
Arzuların izhar eyle
Çağla yaşın hazar eyle
Sel ol seni hissetsinler

Huriler seni sınaya
Cahiller nasıl kınaya
Düğünde kızıl kınaya
El ol seni hissetsinler

Hak dostuysan niyazına
Razı ol kader yazına
Âşıkсан aşkın sazına
Tel ol seni hissetsinler

Yoldaş ol Resullaha
Gönülden sarıl ilaha
Eğer insansan Allaha
Kul ol seni hissetsinler

(57)

KAYIP

Bedenim hareket etmez bir dizim kayıp benim
Ketenime iğne batmaz has bezim kayıp benim
Herkes e aşikâr oldum bulamadım ben benim
Kendime hayret ederim iç yüzüm kayıp benim

Bent oldum nehrin önüne boşuna akmayacak
İnsanlık örneği budur kalp kırıp yıkmayacak
Sağ gözümü kapatmışım harama bakmayacak
Bakarım önüm görünmez sol gözüm kayıp benim

Ey Mertoğlu karın yoktur her geçen gün zararım
Ağyar ile kavgalıyım ariflerdir kararım
Dört iklimim kışa zebun baharımı ararım
Yolun başı sonu belli tüm yazım kayıp benim

(58)

HİCİV

Kartallar yurduna süslü hevesle
Bakanı görürsün Palandökenden
Evliyalar yurdu tarumar yaslı
Yıkanı görürsün Palandökenden

Ecdat vatan için vermemiş canı
Sanki dökülmemiş şehitler kanı
Kara suyla keder gamı hicranı
Akanı görürsün Palandökenden

Buram buram koku çıkmaz gülünden
Bizar olduk hainlerin elinden
Menfaat ve çıkar için dininden
Çıkanı görürsün Palandökenden

Rast gelmiyor garip mazlumun işi
Muhannetin aşısı kırıyor dişi
Caddede sokakta fuhuş ateşi
Yakanı görürsün Palandökenden

İntifaya maruz kültür damarı
Küheylandan üstün tuttuk himarı
Mertoğlu'ndan asra izzet şamarı
Çakanı görürsün Palandökenden

(59)

BENİM

Bir anım emsaldır gam deryasına
Nice kahır gizli ağımda benim
Baharım gelmiyor kışım bin asır
Neden güller açmaz bağımda benim

Her bir azam aşk oduyla alışır
Bahtsız âşık kaderiyle dalaşır
Şirinine varmak için çalışır
Ferhat külüngüyle dağımda benim

Beni benden aldı aşktaki efsun
Bir kaşı kemana eyledi meftun
Geçmiş zamanlardan arama mecnun
Çok Kerem gizledi çağımda benim

Mertoğlu'yum bülbül oldum şakıdım
Aşkın kitabından bir virt okudum
Çile tezgâhında sitem dokudum
Dertler ilmek ilmek çağımda benim

(60)

SILAYA HASRET

Öyle özledim ki doğduğum köyü
Gurbetten silaya selamlar olsun
İç içe yaşadık yoksulu beyi
Teyzeye halaya selamlar olsun

Köyün ortasından bir çay akardı
Sel gelince köprüleri yıkardı
İlkbaharda burcu burcu kokardı
Çiğdeme laleye selamlar olsun

Babalar ömrünü eylemiş heba
Sen gayret edersen boş olmaz çaba
Köyün büyük zata ol Maran baba
Ol gözü elaya selamlar olsun

Çırığın suyunda içerdik çayı
İp ile çekerdik haftayı ayı
Atlar nara atar otlardı tayı
Bak demir kalaya selamlar olsun

Gurbette yaşayan silayı özler
Maziyi andıkça yaş dolar gözler
Erişte keserdi gelinler kızlar
O hüsnü belaya selamlar olsun

Bu tecelli nokta koyar süreye
Ruh bedenden çeker gider nereye
Cesedim götürün gülü dereye
Okunan salaya selamlar olsun

Mertoğlu gurbetten bir selam saldı
Sebep neydi âşık oldu saz çaldı
Konu komşu yaşlılardan kim kaldı
Yedi sülaleye selamlar olsun

(61)

BED ADAM

Şu alçak dağları sen mi yarattın
Bırak kibri gel adam ol bed adam
Yoksa bu cihanı sen mi donattın
Bırak kibri gel adam ol bed adam

Nefsinle Nemrut'a haber mi saldın
Firavundan sonra tek sen mi kaldın
Söyle Azrail'den mühlet mi aldın
Bırak kibri gel adam ol bed adam

İrem bağı gibi bağın olsa ne
Gökdelenler gibi dağın olsa ne
Karun ile kan bağın da olsa ne
Bırak kibri gel adam ol bed adam

Kibrin buz dağını güneş eritmez
Nefsin ile kibrin seni korutmaz
Kibrin seni insan gibi yürütmez
Bırak kibri gel adam ol bed adam

Ufak yeme sekiz takla atarsın
Çıkar görsen hemen alta yatarsın
Menfaate sen kibrinde satarsın
Bırak kibri gel adam ol bed adam

Bu halin bitirir seni maazallah
Tövbe bu halden estağfurullah
Der Mertoğlu kibrin hasmıdır Allah
Bırak kibri gel adam ol bed adam

(62)

GELİŞİNLE GİDİŞİNİN ESERİ

Coştu gözyaşlarım eğlenmez artık
Gelişinle gidişinin eseri
Açtığın yaralar eylenmez artık
Gelişinle gidişinin eseri

Bedenimi lime lime çürüttün
İliğimi kemiğimi erittin
Gözlerimin pınarını kuruttun
Gelişinle gidişinin eseri

Sen gittin gideli oldum serseri
Şafak söküp ağarmıyor tan yeri
Gönlüm sızı çeker ey sırlı peri
Gelişinle gidişinin eseri

Mertoğlu Mevla'nın dediği olur
Takdir-i tecelli yerini bulur
Bana yazdırdığın ebedi kalır
Gelişinle gidişinin eseri

(63)

GİZEMLİ GÜZEL

Dosta güven verir aşığa ilham
Meleklerden masum yüzü gözdenin
Kıskansın melekler çünkü o insan
Gayet güvenilir sözü Gözdenin

Görenin gönlüne düşürür sızı
Yüce Mevla'm yazsın ona ak yazı
İli Elazığ'dır has Gakkoş kızı
Sağlam bir temelden özü Gözdenin

Bir huri suratlı maral bakışlı
Elvan elvan burcu burcu kokuşlu
Yürüdükçe yavru ceylan sekişli
Hayli ömre değer nazı Gözdenin

Kudretin kalemi hilal kaşında
Bilmem neler gelip geçmiş başında
Layık methiyeye otuz yaşında
Bahara benziyor yazı Gözdenin

Taramış saçını dala bırakmış
Benleri yerini hala bırakmış
Pembe yanağını ala bırakmış
Yakmış yüz bin canı közü Gözdenin

Bulmuş mu Mertoğlu bilmem dengini
Dünyada veriyor yaşam cengini
Gördüm gözlerinin ala rengini
Tebessümle bakar gözü Gözdenin

(64)

ÂŞIK M. MERTOĞLU

Bayrağı milleti hiçe sayıyor
Hele duruşuna bakın şu itin
Bu cüreti acep kimden alıyor
Hele duruşuna bakın şu itin

Bunlar mı ülkede koyacak yasa
Bunlar bu milleti boğdular yasa
Atatürk lazım ki bunları asa
Hele duruşuna bakın şu itin

Bu vatana millet nice can vermiş
Kanından bayrağa şehit kan vermiş
Nice kalleşlerin defterin dürmüş
Hele duruşuna bakın şu itin

Akiller çıkarıp gezip gördünüz
Hangi yaralara ilaç sürdünüz
Açılım diyerek taviz verdiniz
Hele duruşuna bakın şu itin

Silkin de gafletten uyan başbakan
Halleri apaçık ayan başbakan
Söz verip sözünden cayan başbakan
Hele duruşuna bakın şu itin

Bunun gibilere pirim vermeyin
Korkuyorsaz siyasete girmeyin
Âşık Mertoğlu'nu hakir görmeyin
Hele duruşuna bakın şu itin

(65)

BAŞKA BİR ŞEY DEMEDİ

Sorunca babası sevdiklerini
O dedi de başka bir şey demedi
Önüne serince resimlerini
Şu dedi de başka bir şey demedi

Dertlerini bir kenara itince
Her zaman gittiği yere gidince
Garson gelip isteğin ne diyince
Su dedi de başka bir şey demedi

Oturtmuş tahtına gönül şahını
Yıllarca izlemiş aşkın rahını
Gözyaşınla muhabbetin ruhunu
Yu dedi de başka bir şey demedi

Yine sabah oldu gurbette erken
Âşık maşukunun yolun beklerken
Bir nefes alırken bir de verirken
Hu dedi de başka bir şey demedi

Gözleri takılıp kaldı resmine
Ateş saldı sevdiğinin cismine
Parmak bastı Mertoğlu'nun üstüne
Bu dedi de başka bir şey demedi

(66)

BAŞIMIN PÜSKÜLLÜ TATLI BELASI

Atılmaz atayım satsam satamam
Başımın püsküllü tatlı belası
Derdini dermana emsal tutamam
Başımın püsküllü tatlı belası

Güvenmeyen yüce dağa yaslanmaz
Yürek sevmez ise gönül hislenmez
Nasihat kar etmez asla uslanmaz
Başımın püsküllü tatlı belası

Menzil yaklaştıkça ara veriyor
İyileşmeden yeni yara veriyor
Söndürmez ateşim çıra veriyor
Başımın püsküllü tatlı belası

Ele derya sana akmam diyor ya
Cihan yansa seni yakmam diyor ya
Çık gönül dünyamdan çıkmam diyor ya
Başımın püsküllü tatlı belası

Farkında ya yüzü seher yıldızı
Ne melek ne huri ne peri kızı
Verdi Mertoğlu'na ince bir sızı
Başımın püsküllü tatlı belası

(67)

GECELERİ SABAH OLMAZ SİVASTA

Beden yorgun gönül hasta ben Mecnun
Geceleri sabah olmaz Sivas'ta
Uyku tutmaz dertler bitmez ben sürgün
Geceleri sabah olmaz Sivas'ta

Herkes âleminde aynı ahenkte
Kokmuyor gülleri ayrı bir renkte
Hal anlamaz bir Osman var dernekte
Geceleri sabah olmaz Sivas'ta

Hasretle yastığa yaslanıyorum
Anılar canlanır hisleniyorum
Akşam olmasını istemiyorum
Geceleri sabah olmaz Sivas'ta

Yine gamla keder dolanır serde
Gönlüm sıladadır bedenim nerde
Pulur tepesinde ıssız bir yerde
Geceleri sabah olmaz Sivas'ta

Mertoğlu'yum tek başıma kalınca
Ah çekip gözleri yaşla dolunca
Hele birde konu gurbet olunca
Geceleri sabah olmaz Sivas'ta

(68)

ÖYLE BİR SULTANIN AŞIĞIYIM BEN

Şu cihanda eşi benzeri yoktur
Öyle bir sultanın aşığıyım ben
Rızası gönlümde büyükçe haktır
Öyle bir sultanın aşığıyım ben

Rızasına uyup emrinde giden
Cümle mahlûkatı yoktan var eden
Onun hüneridir bir cümle beden
Öyle bir sultanın aşığıyım ben

Bir ismi Celildir bir ismi Rezzak
Bir ismi Kadirdir bir ismi Mutlak
Bir ismi Hakimdir bir ismi de Hak
Öyle bir sultanın aşığıyım ben

Dilerse var eder dilerse alır
Zannetme dünyada bir canlı kalır
Mertoğlu yolunda her zaman ölür
Öyle bir sultanın aşığıyım ben

(69)

ÇİÇEK

Beş yüz yetmiş birde doğunca bir nur
Ümmet için düştü zara bir çiçek
Halen Medine'den ıfık tutuyor
O ravza-i müttehara bir çiçek

Emretti cihana o yaydı dini
Aydınlatı bize bu günü dünü
Güzel Haticeydi Mekke zengini
Eşlik etti ol hünkâra bir çiçek

Bedir inen Uhut cenglerin yeri
Hamza hiç dönmedi cihattan geri
Ebubekir Osman ile Ömer'i
Nakış dizdi ara ara bir çiçek

Varıp tek başına yıktı Hayber'i
Aslanlar aslanı erlerin eri
Eline alınca o zülfükârı
Hizmet etti ol muhtara bir çiçek

Zalimden mazlumun hakkını soran
Halit Bin Velittir bu yolda duran
Delil istiyorsan hazreti Kur'an
Beyan etti aşikâra bir çiçek

Mağripten maşruka Âdemden beri
Sardı etrafını düşman çemberi
Kerbelaya gitti dönmedi geri
Yetmiş yerden aldı yara bir çiçek

Mertoğlu hasreti cana kar etti
Hatem-ül Enbiya murada yetti
Emretti Buraknan semaya gitti
Secde etti ol didara bir çiçek

(70)

GÜZEL

Bir görenler bin kez aklın şaşırır
Ey namesi bir hoş nıdalı güzel
Firdevs-i Alada köşkün ayrılmış
Nebiler safında edalı güzel

Dergâhına toplar tüm gidenleri
Miski amber kokar nazik tenleri
Al yanakta sıralanmış benleri
Omuzunun üstü noktalı güzel

Sevdan çenberine takılıp kaldım
Aşkın deryasına sefinem saldım
Bin dört yüzyıl evvel selamın aldım
O gün oldum sana sevdalı güzel

Ne mutludur güllerini derene
Bir ömür seninle devran sürene
Tahammül gerekir yüzün görene
Ya divane olur ya deli güzel

Mertoğlu'yum neden gönül yıkayım
Gönülden gönüle ıfık yakayım
Dedim bir kez daha yüzen bakayım
Söz verdi divana vadeli güzel

(71)

DEDİM DEDİ

Dedim yârim etme cevır ü cefayı
Dedi çekeceksin çile Mertoğlu
Dedim bu çileyle sürdür savatı
Dedi sakın deme ele Mertoğlu

Dedim sen tattın mı zevk ile neşe
Dedi sevdan saldı beni ateşe
Dedim al yanağın sümbül menekşe
Dedi benziyor mu güle Mertoğlu

Dedim ağladın mı gözlerinde nem
Dedi karaları bağlıyan benem
Dedim hasretinle delindi sinem
Dedi bekle yârin gele Mertoğlu

Dedim hazan vurdu erken bağlarım
Dedi hüsrân ile geçti çağlarım
Dedim o sebepten her gün ağlarım
Dedi kim gözyaşın sile Mertoğlu

Dedim kaderimde karalı yazı
Dedi Mertoğlu'nun yok ihtirazı
Dedim çalmalısın aşk ile sazı
Dedi vurmalsın tele Mertoğlu

(72)

SEN NE DERSEN DE

Garibi mazlumu hakir görene
Ben adam diyemem sen ne dersen de
Çıkara nefesine boyun eyene
Ben adam diyemem sen ne dersen de

Dürüst çalışana leke atana
Acımadan yetim hakkı yutana
Vatanını düşmanına satana
Ben adam diyemem sen ne dersen de

Verdiği sözünde sabit kalmazsa
Dost ile ağlayıp dostla gülmezse
Yapılan eyliğin kadrin bilmezse
Ben adam diyemem sen ne dersen de

Ocaklar söndürüp yuva yıkana
Elin namusuna yanlış bakana
Bir eyliği bin kez başa kakana
Ben adam diyemem sen ne dersen de

İhanete zulüme boyun eyene
Komşusu aç imiş ondan beyene
Âşık Mertoğlu'na haksız diyene
Ben adam diyemem sen ne dersen de

(73)

BOŞA HARCAMIŞIM GEÇEN YILLARI

Gidenin peşinden baktım ağladım
Boşa harcamışım geçen yılları
Üzüldüm hislendim kara bağladım
Boşa harcamışım geçen yılları

Çileyle kederle kılmışım karar
Gel neşemi sorma dert ararsan var
Her gün şu ömrümden eyledim zarar
Boşa harcamışım geçen yılları

Canımda huzur yok cananım mutsuz
Sözü tamam demem saklıdır rumuz
Meğer ciğersizmiş yüreğiye buz
Boşa harcamışım geçen yılları

Kırmadın kimseyi kırılan benim
Gurbetten gurbete sürülen benim
Keder hamuruyla karılan benim
Boşa harcamışım geçen yılları

Mertoğlu zararlı sermaye tümünden
Lezzetin kalmadı bugünden dünden
Yarım asır geçti doğduğum günden
Boşa harcamışım geçen yılları

(74)

ESİN ESMER'E ŞİİR

Ak anlına kara yazı yazılmış
Muradı bölünmüş Esin Esmerin
Tek bir kuzusuyla hayat sürüyor
Vaatleri silinmiş Esin Esmerin

Belli ki neşesi bozulmuş tümünden
Bir murat almamış bu günden dünden
Çeyrek asır geçmiş doğduğu günden
Yılları çalınmış Esin Esmerin

Terk etmiş Sivas'ı Yıldızeli'ni
Kınada özlemiş nazik elini
Anlayan olmamış onun halini
Yüreği delinmiş Esin Esmerin

Duman kalkmaz olmuş gönül dağında
Gül yüzü gülmemiş gençlik çağında
Ötmemiş bülbülü sevda bağında
Gülleri yolunmuş Esin Esmerin

Kader ona gurbet eli gezdirmiş
Bazen olmuş tatlı candan bezdirmiş
Âşık Mertoğlu'na şiir yazdırmış
Tek gönlü alınmış Esin Esmerin

(75)

ANNE ŞİİRİ 2

Dinmedi bir türlü gözümde yaşım
Zehir oldu bana ekmeğim aşım
Teselli eylemez bacım kardeşim
Derdime dermanım bulanım gelsin
Çağırın yanıma anamı gelsin

Güller gibi sararıp da solmazdım
Boynu bükük tek başına kalmazdım
Anam sağ olsaydı böyle olmazdım
Benim için saçın yolunım gelsin
Çağırın yanıma anamı gelsin

Hazan olur öksüzlerin her çağı
Gazel döker erken bahçesi bağı
Üşütmez yavruyu anne kucağı
Seher uykusunu bölenim gelsin
Çağırın yanıma anamı gelsin

Gelirse dindirir gözümde yaşım
O benim hem ayım hem de güneşim
Hem eşim hem bacım hem de kardeşim
Ezik ciğerini delenim gelsin
Çağırın yanıma anamı gelsin

Özletmiş kınaya nazik elini
Akraza çevirmiş bülbül dilini
Görsün Mertoğlu'nun müşkül halini
Ferhat gibi dağlar delenim gelsin
Çağırın yanıma anamı gelsin

(76)

DİVAN

Birazda ben anlatayım seni yaralı Muhsin
Ta ezelden böyle imiş bahtın karalı Muhsin
Dert üstüne dert ekledin anne baba kardeşle
Benim gibi sende var dertler sıralı Muhsin

Girmişsin aşk bahçesine olmuşsun güle âşık
Bülbül güle âşık olmuş gülde bülbüle maşuk
Bilmem ki acep doğdu mu sana da nurlu ışık
Eylemişsin diyar diyar yurdu turalı Muhsin

Kesme yaradan Allahtan bir olsun gümanın
Ağrı dağı gibi kalkmaz başındaki dumanın
Yılar yılı dert çekersin ya buldun mu Lokmanın
Kendi elinle yaranı kendin saralı Muhsin

Mesken eyledin Aydını gurbet denen sızın var
Senin soyun sürdürecektir oğlun kızın kuzun var
Soyunla sülalen temiz hem şehit hem gazi var
Annenin cennet mekânı Ağrı meralı Muhsin

Mertoğlu der kulak kesme sana gelen çağrıdan
Hiç kimseye zarar gelmez kabul gören doğrudan
Hicret sünnet sende yaptın il Aydın'a Ağrıdan
Soranlar çok ayıp eder sana nereli Muhsin

(77)

MURADIN NEDİR

İsmiyle cismimi var eden güzel
Alda aratmanda muradın nedir
Elif ile mimi yar eden güzel
Dalda aratmanda muradın nedir

Baktım tabiatın nakışındasın
Baktım ırmakların akışındasın
Baktım çiçeklerin kokuşundasın
Gülde aratmanda muradın nedir

İndim denizlerin derinindesin
Dünde bu günümde yarınımdasın
Esen rüzgârların serinindesin
Yelde aratmanda muradın nedir

Aşkına düşenler kalır vadinde
Sevgini zikreder bin bir adında
Verdin gözyaşları tuzun tadında
Balda aratmanda muradın nedir

Sen yarattın beni bende böyleyim
Al bendeki beni gel de geleyim
Baş eğdim kapına esir köleyim
Elde aratmanda muradın nedir

Mertoğlu'yum siyahımsın akımsın
Yaratanım sensin Enel Hakkımsın
Bana şah damardan daha yakınsın
Kulda aratmanda muradın nedir

(78)

BİR HİKMETİ VAR

Yüce Mevla senin bin bir ismini
Dilde aratmanın bir hikmeti var
Lütfü kereminle elif ile mimi
Dalda aratmanın bir hikmeti var

Emri ilahiler başımın tacı
Eyyübün sabrıymış çektiği acı
Cümle çiçeklerden derde ilacı
Balda aratmanın bir hikmeti var

Toplayıp çıkardık hep aynı sayı
Kaderde herkesin farklıdır payı
Dört mevsim içinde on iki ayı
Yılda aratmanın bir hikmeti var

Nakşettin kalbine sözde meşkini
Sevgiyle süsledin gönül köşkünü
Ol seven Mecnuna Leyla aşkını
Çölde aratmanın bir hikmeti var

Gördüm tabiatın nakışlarını
Gördüm ırmakları akışlarını
Resulü Ahmed'in kokuşlarını
Gülde aratmanın bir hikmeti var

Rehberimiz Kur'an örnek almayı
İslam'ı yaşayıp huzur bulmayı
Mertoğlu Habibe ümmet olmayı
Kulda aratmanın bir hikmeti var

(79)

VAKİT SAAT TAMAMDİR

Nazlı canan haber salmış gel diye
Anladım ki vakit saat tamamdır
Dargınlığı yüreğinden sil diye
Anladım ki vakit saat tamamdır

Her zaman var idi gönlümde yeri
Ben onu sevmekte kalmadım geri
Dedi unutmadım hicrandan beri
Anladım ki vakit saat tamamdır

Cihan şahit ikimizin aşkına
Meftun idim sohbetine meşkine
Tam bir aşkla aldı gönlündeki köşküne
Anladım ki vakit saat tamamdır

Âlem bilir sana olan ahtımı
Sun sevgini süsle kara bahtımı
Sevdan ile şereflendir tahtımı
Anladım ki vakit saat tamamdır

Amadeyim arif sözün tutmaya
Sultanımla mutluluğu tatmaya
Ömür boyu bir yastıkta yatmaya
Anladım ki vakit saat tamamdır

Çile çektin ezim ezim ezildin
Hasretliğin süzgecinden süzüldün
Gam çekerek yeterince üzüldün
Anladım ki vakit saat tamamdır

Sevdiceğim ahvalimi sorunca
Mertoğlu da cevabını verince
Kutsal aşka evet mührü vurunca
Anladım ki vakit saat tamamdır

(80)

DADAŞIM

Dünya bilsin ta ezelden böyleyim
Türküm Müslüman'ım hem de dadaşım
Bilme yine tekrar yine söyleyim
Türküm Müslüman'ım hem de dadaşım
Eğilmez kimseye dik durur başım

Kimliğim bellidir boyum bellidir
Düğünüm bellidir toyum bellidir
Ecdadım bellidir soyum bellidir
Türküm Müslüman'ım hem de dadaşım
Eğilmez kimseye dik durur başım

Seksen bir vilayet şehir il benim
Altay diyarından esen yel benim
Bütün lehçesiyle Türkçe dil benim
Türküm Müslüman'ım hem de dadaşım
Eğilmez kimseye dik durur başım

İmanın içinde altı şartım var
İslam'a dayalı sağlam sırtım var
Şehidime ay yıldızlı örtüm var
Türküm Müslüman'ım hem de dadaşım
Eğilmez kimseye dik durur başım

Haçlıların mandasına giremem
Dertlerime merhem olsa süremem
İnancımdan asla taviz veremem
Türküm Müslüman'ım hem de dadaşım
Eğilmez kimseye dik durur başım

Vatan kutsal bunu böyle bilirim
Göz dikenin ben hakkından gelirim
Bu uğurda çekinmeden ölürüm
Türküm Müslüman'ım hem de dadaşım
Eğilmez kimseye dik durur başım

Bu cennet vatanım her şeye değer
Bize dost görünen düşmanmış meğer
Türk olmak ülkemde suç ise eyer
Türküm Müslüman'ım hem de dadaşım
Eğilmez kimseye dik durur başım

Çok söze gerek yok ortada durum
Bende geçersizdir sizdeki yorum
İlçem Aşkale'dir ilim Erzurum
Türküm Müslüman'ım hem de dadaşım
Eğilmez kimseye dik durur başım

Mertoğlu ne mutlu Türkoğlu Türksün
Masumu mazlumu koruyan kürksün
Vatan hainleri adından ürksün
Türküm Müslüman'ım hem de dadaşım
Eğilmez kimseye dik durur başım

(81)

KÖZ BIRAKTI

Geçerken sevdiğim demin buradan
İz bıraktı yüreğimden içeri
Yandığıma şahit oldu yaradan
Köz bıraktı yüreğimden içeri

Gel sultanım küsüp gitme dön geri
Gir geceme ağarmasın tan yeri
Edasıyla gülümseyen gül peri
Naz bıraktı yüreğimden içeri

Hep ağlattı silmez gözüm yaşını
Mutluluğa salmaz gönül kuşunu
Yaz ayında gördüm kara kışını
Buz bıraktı yüreğimden içeri

Sevdalıydım böyle güzel birine
Dokunmadan sırma zülüflerine
Ayrılığı mutluluğun yerine
Tez bıraktı yüreğimden içeri

Bir zamanlar şu başımın baş tacı
Demiş olmam Mertoğlu'nun ilacı
Kurşundan tesirli zehirden acı
Söz bıraktı yüreğimden içeri

(82)

BU BAYRAK BİZİM

Binlerce şehidin kanından rengi
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim
Arasan dünyayı bulunmaz dengi
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim

Sultan Alpaslan ile kalktık uyandık
Anadolu kapısına dayandık
Şehit olduk al kanlara boyandık
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim

Çaldıran şahittir yazdık bir destan
Doksan bin gencimiz dondu soğuktan
Biz Çanakkale’de şan vermişiz şan
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim

Biz Türk milletiyyiz farkımız çoktur
Fakat bizde hiç ırk ayrımı yoktur
Bizim imanımız bir olan haktır
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim

Biz Türküz biz Kürtüz biz Alevi Laz
Biz Avşar biz Çerkez etmem itiraz
Yöröğü efeyi gakkosu da yaz
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim

Biz şanlı Türkleriz asil milletiz
Dünya denen handa köklü devletiz
Tarihte yazılı bizden kalan iz
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim

Biz geçmişte Yavuz Fatih Sultan Han
Biz Atatürk bu uğurda verdik can
Biz bu vatan için döktük nice kan
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim

Okuyup tarihin hatırla baştan
Bu millet geçer mi bir çakıl taştan
Yiğidolar ayrılır mı dadaştan
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim

Geçmişin uzanır kayı boyuna
Osmanlının Selçuklunun soyuna
Uyan be milletim gelme oyuna
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim

Bizim inancımız ezanımız bir
Bizim okuyup ta yazanımız bir
Mertoğlu der şair ozanımız bir
Bu millet bu vatan bu bayrak bizim

(83)

FIRSAT VERME

Doğudan batıya cennet vatani
Böldürene fırsat verme ya rabbim
Bey tül maldan garip yetim hakkını
Çaldırana fırsat verme ya Rabbim

Hayırlara vesile kıl yolları
Doğruluktan ayırma biz kulları
Bağımızda açsın barış gülleri
Sol durana fırsat verme ya Rabbim

Muzaffer kıl bize göster doğrunu
Bizden esirgeme iman çağrını
Kalles kurşunuyla kardeş bağrını
Deldirene fırsat verme ya Rabbim

Allah'ım ağlatma hiç bir anayı
Dövdürme acıyla dertli sineyi
Al kınalı kuzulardan kınayı
Sil direne fırsat verme ya Rabbim

Hiç kimse düşmesin kardeş kastına
Kem gözler bakmasın millet dostuna
Hainlikle vatan bayrak üstüne
Saldırana fırsat verme ya Rabbim

Mertoğlu tekbirle yükseltek sesi
Bayraktı gönderin en güzel süsü
Nöbetin başında asker polisi
Öldürene fırsat verme ya Rabbim

(84)

SİLAHLAR ALIR

Zalim düşman göz dikerse vatana
Kalemin yerini silahlar alır
Söz söylerse ecdadına atana
Kalemin yerini silahlar alır

Dönüp baktım geçmişteki çağıma
Alçaklar uğratmam ben otağıma
Bir de el kalkarsa al bayrağıma
Kalemin yerini silahlar alır

Vatan için can vermesi gurursa
Namus şeref millet için onursa
Askerimi polisimi vurursa
Kalemin yerini silahlar alır

Dönerse hainler verdiği sözden
Kurulan kumpaslar kaçır mı gözden
Tarihi bilenler korkmalı bizden
Kalemin yerini silahlar alır

Seyit Onbaşının attığı mermi
Hedefi bulmadan döndü mü geri
Savaş kalem ile gitmez ileri
Kalemin yerini silahlar alır

Durduk yerde acıtırsa canını
Akıtırsa asker polis kanını
İşkâl ederlerse bu vatanını
Kalemin yerini silahlar alır

Dört yanını düşman ağı sararsa
Onda toprağı mı almak kararsa
Cephede düşmanla savaşmak varsa
Kalemin yerini silahlar alır

Düşman Mertoğlu'na kaş kaldırır
Devlete millete başkaldırır
Hainler ülkemden taş kaldırır
Kalemin yerini silahlar alır

(85)

VEFASIZ

Gezdim şu âlemi seni ararım
İzin belli değil senin vefasız
Nerde insan görsem ona sorarım
Yüzün belli değil senin vefasız

Bir gün gelir güller gibi solarsın
Bazen boşalır da bazen dolarsın
Belli değil hangi telden çalarsın
Sazın belli değil senin vefasız

Maşuk aşığını neden kandırır
Her geçen gün hayalini andırır
Sevdan beni içten içe yandırır
Közün belli değil senin vefasız

Daldırdın garibi duygu seline
Diyardan diyara gurbet eline
Mecnun Leylasının keder çölüne
Özün belli değil senin vefasız

Kırk yerden budadın tuttuğum dalı
Gör ki her yanıma battı bir çalı
Örtün üzerime ayrılık çulu
Bezin belli değil senin vefasız

Mertoğlu'nda sevgin cismin adın yok
Bu dünyadan sanki bir muradın yok
Acımı tatlımı inan tadın yok
Tuzun belli değil senin vefasız

(86)

BİR ŞEY DEMEDİZ

Kurbanlara hayvan katli diyenler
Hindi kesenlere bir şey deme diz
Noel tortusuyla haram yiyenler
Hindi kesenlere bir şey deme diz

El atmadık dinde bir şey kaldı mı?
Arzularız vuslatını buldu mu?
Beklediyiz Noel babaz geldi mi?
Hindi kesenlere bir şey deme diz

Sözüm size Avrupa'ya uyanlar
Ezan seslerinden kaygı duyanlar
Ey medeni baylar ve de bayanlar
Hindi kesenlere bir şey deme diz

Hep çevir diz dinsizliğin çarkını
Defe koyup çaldız gezi pakını
Umarım anlarsız dinin farkını
Hindi kesenlere bir şey deme diz

İrticacı dediz bize tamızla
Neşe dolar yarma gülüz damızla
Dilek ağacınız Noel çamızla
Hindi kesenlere bir şey deme diz

O tuz bir aralık Mekke'nin fethi
Ümmet bilir bu gecede hikmeti
Mertoğlu isterim Haktan cenneti
Hindi kesenlere bir şey deme diz

(87)

GİZEMLİ DİLBER

Güle küsmüş bülbül gibi halin var
Niçin susuyorsun gizemli dilber
Konuşsan bin derde Lokman olursun
Niçin susuyorsun gizemli dilber

Zülfün arasına gizlenmiş yüzler
Kanlı yaş dökmesin o ela göler
Neyin ifadesi saklanan sözler
Niçin susuyorsun gizemli dilber

Söyle ki yanmasın ciğerin başı
Gelmesin ömrüne hayatın kışı
Bitir içindeki sonsuz savaşı
Niçin susuyorsun gizemli dilber

Sevgi dolu gölün kimlere esir
Böyle güzellikte kim arar kusur
Haftan yıla dünmüş ayların asır
Niçin susuyorsun gizemli dilber

Dertlinin kaderi ezelden böyle
Aşkın tarihine yazılmış öğle
Çekinme müşkülün var ise söyle
Niçin susuyorsun gizemli dilber

Susup Mertoğlu'na verirsen sızı
Figan olur gecesiyle gündüzü
Gel de insaf eyle zalimin kızı
Niçin susuyorsun gizemli dilber

(88)

BU BAŞKA BİR ŞEY

Yar yüzüme baktı tebessüm etti
Mürvet dersem değil bu başka bir şey
O bakışla aklım başımdan gitti
Firkat dersem değil bu başka bir şey

Sevgi denen bir noktada buluştum
Kutsal aşkın çilesine alıştım
Kapısında köle gibi çalıştım
Irgat dersem değil bu başka bir şey

Gam yükünü kervanıma yükledim
Günü aya ayı yıla ekledim
Ömür boyu gelir diye bekledim
Nöbet dersem değil bu başka bir şey

Sevdasını yüreğime gizledim
Gönül ekranından her gün izledim
Yan yanayken bile candan özledim
Hasret dersem değil bu başka bir şey

Yanık yüreğime bin yara açtı
Mutluluk yerine hep elem saçtı
Umutla beklerken zamansız göçtü
Hicret dersem değil bu başka bir şey

(89)

SİTEM

Ey vefasız gerçekleri saklama
Senden çektiğimi elden çekmedim
Üste çıkıp boşa kendin aklama
Senden çektiğimi elden çekmedim

Gittin namertlere sırrım söyledin
Başka gönüllerde gönül eyledin
Mutluluk beklerken zulüm eyledin
Senden çektiğimi elden çekmedim

Taç ettim başıma gamı kederi
Sızı koydun can evimden içeri
Gıybetim etmekten kalmadın geri
Senden çektiğimi elden çekmedim

Doğruları inkâr eden maralım
İstemedi mutlu yuva kuralım
Olanları şahitlere soralım
Senden çektiğimi elden çekmedim

İhanet okuyla sırtımdan vurdun
Senli umutları sürgüne sürdün
Mertoğlu'na mutluluğu çok gördün
Senden çektiğimi elden çekmedim

(90)

NE YAZIK

Benlik hırkasını giydim sırtıma
Çıkarıp da atamadım ne yazık
Bülbüller misali dostun bağında
Şeyda olup ötemedim ne yazık

Bir zamanlar bulamazken hasırı
Havayı hevesin oldum esiri
İnsanlarda arar iken kusuru
Öz nefsimi çatamadım ne yazık

Hiç uğruna kedim heder ettim de
Alevsiz ateşsiz yanıp tüttüm de
Boş işlerin peşi sıra gittim de
Menzilime yetemedim ne yazık

Gönül sarayına varıp girmişken
Yar zülfünü tarayıp da örmüşken
Cananıma gizli bir söz vermişken
Ben sözümü tutamadım ne yazık

Mertoğlu'yum ömür bitmek üzere
Adım adım yaklaşırım mezara
Sermayesiz tezgâh açtım pazara
Cevherimi satamadım ne yazık

(91)

BENEM

İşte diyeceğim size tek bir söz
Görün yetimlerin yetimi benem
Babadan yetimim anadan öksüz
Görün yetimlerin yetimi be nem

Hüzünden üstüme bir gömlek biçtim
Hayat köprüsünden mecburen geçtim
Kendi kaderimi kendimi seçtim
Görün yetimlerin yetimi benem

Başım koyup dizlerinde yatmadım
Sımsıcacık ellerinden tutmadım
Anne baba sevgisini tatmadım
Görün yetimlerin yetimi benem

Mertoğlu kadere boynunu eğer
Bazen de çaresiz kalırmış meğer
Sahipsiz olanı kim olsa döğer
Görün yetimlerin yetimi benem

(92)

SENİN HATRINA

Sebebine diyar diyar sürüldüm
Tek senin hatrına senin hatrına
Hayli zaman gurbet gezdim yoruldum
Tek senin hatrına senin hatrına

Gonca gülsün dallarına konarım
Her saniye güzel ismin anarım
Alevlenir Kerem gibi yanarım
Tek senin hatrına senin hatrına

Sevgimize ıfık tutsa kaderim
Canımı canana feda ederim
Gönderseler zindanlara giderim
Tek senin hatrına senin hatrına

Bürünmedim yeşillere allara
Ayak yalın düştüm tozlu yollara
Nice boyun eydim zalim kullara
Tek senin hatrına senin hatrına

Akan coşkun seller ile yarıştım
Her cefayı kabul ettim alıştım
Mertoğlu yum muhannete el açtım
Tek senin hatrına senin hatrına

(93)

ÖĞRETMEN

Tarihler şahittir binlerce yıldır
İlimi irfanı bilir öğretmen
Cehalete ışık ilime yoldur
Her şeyin hakkından gelir öğretmen

Sabah okuluna diyor merhaba
Başta alfabeye gösterir çaba
Bazen anne gibi bazen de baba
Halkın tercümanı olur öğretmen

Filizi yeşertme yolunu arar
Ne gülü incitir ne dalı kırar
Gönülden gönüle köprüler kurar
Yürekten silinmez kalır öğretmen

Dinin diyanetin kulağı gözü
İmana İslam'a bağlıdır özü
Mevla'nın yoluna çağırır bizi
Hakiki mürşidi bulur öğretmen

Sınıftan sınıfa koşar yorulmaz
Dik durur her zaman coşar yorulmaz
İlim saygısıyla yaşar yorulmaz
Emri ilahiden alır öğretmen

Mertoğlu her kulda kusuru görmez
Selamsız destursuz dergâha girmez
Can verir vatandan bir ödün vermez
Görevi uğruna ölür öğretmen

(94)

KADINLAR

Kuranda müzeyyen olan varlıklar
Dünya genelinde kadınlar böyle
Kimi bolluk görür kimi darlıklar
Dünya genelinde kadınlar böyle

Bazıları vardır güzel soyludur
Bazıları vardır hırçın huyludur
Kimi kısa kimi uzun boyludur
Dünya genelinde kadınlar böyle

Kimi yuvasına olur kul çöker
Kimi kaderinde olanı çeker
Kimi de beyinin ömrünü söker
Dünya genelinde kadınlar böyle

Kimi der anlımda yazılan yazım
İffetim namusum gizlenen sızım
Bazen annem bacım bazen de kızım
Dünya genelinde kadınlar böyle

Birileri ömre bin ömür katar
Bazısı dert etmez yan gelir yatar
Bazen kaynata ya çok kötü çatar
Dünya genelinde kadınlar böyle

Bazı kadın vardır yoktan var eder
Dıştan artmaz diyip içten kar eder
Bazısı sırları aşıkâr eder
Dünya genelinde kadınlar böyle

Kadın var eylemez kimseye minnet
Kadınlar genelde severler ziynet
Kadın var yoluna serilir cennet
Dünya genelinde kadınlar böyle

Biri Mertoğlu'nun gönül sultanı
Onunla yükselir şerefi şanı
Kimisi insanın canı cananı
Dünya genelinde kadınlar böyle

(95)

YAŞANMAZ Kİ

Güle güle git yavrum aklın bizde kalması
Koç yiğitler ağlamaz gözün yaşla dolmasını
Kutsal görevdir çünkü asla ihmal olmasın
Bir ölür bin doğarız kışlalar boş kalmaz ki
Oğulsuz yaşanır da vatansız yaşanmaz ki

Bin yetmiş bir yılında ana yurda can verdik
Şehit olduk uğrunda bu toprağa kan verdik
Cephelerde savaştık tüm cihana şan verdik
Bir ölür bin doğarız kışlalar boş kalmaz ki
Oğulsuz yaşanır da vatansız yaşanmaz ki

Çaldıranda Yavuzun diktiği ulu sancak
Ümidin kesme haktan sönmeyecek bu ocak
Gidenlerin yerini gelenler dolduracak
Bir ölür bin doğarız kışlalar boş kalmaz ki
Oğulsuz yaşanır da vatansız yaşanmaz ki

Necip soylu milletin toprağı olmalıdır
Kökü dalı budağı yaprağı olmalıdır
Şehidinin kanından bayrağı olmalıdır
Bir ölür bin doğarız kışlalar boş kalmaz ki
Oğulsuz yaşanır da vatansız yaşanmaz ki

Dikkat et Haçlılara kapımıza dayanmış
Geçmişin örnek sana Sakarya Sarıkamış
Şahittir Çanakkale ülken kanla yıkanmış
Bir ölür bin doğarız kışlalar boş kalmaz ki
Oğulsuz yaşanır da vatansız yaşanmaz ki

Gir hainler inine bozulsun tüm yuvası
Her zaman seninledir annen baban duası
Bu dava sen ben değil hakla batıl davası
Bir ölür bin doğarız kışlalar boş kalmaz ki
Oğulsuz yaşanır da vatansız yaşanmaz ki

İman ettik Allaha Resulün ümmetiyiz
Peygamber ocağıdır sizin nöbet yeriniz
Hamza gibi komutan cennettedir piriniz
Bir ölür bin doğarız kışlalar boş kalmaz ki
Oğulsuz yaşanır da vatansız yaşanmaz ki

Yurdumun sancağını tutup şaha kaldırın
Kem gözlerle bakanın hadlerini bildirin
İki cihanda sizler Mertoğlu'nu güldürün
Bir ölür bin doğarız kışlalar boş kalmaz ki
Oğulsuz yaşanır da vatansız yaşanmaz ki

(96)

BABA

Doksan iki yılı hüznün senemiz
Nereye baksam sensiz olmuyor baba
O günden bu güne ağlar anamız
Kimse gözyaşını silmiyor baba

Şimdi başköşede boş kaldı yerin
Gönlümüz yasıdır yaramız derin
Boynu bükük kaldı Zahide yârin
Eller kapımızı çalmıyor baba

Bağlarında türlü çiçek bitirsek
Bağdaş kurup sofrasına otursak
Annemizi bala yağa yatırsak
Sen olmadan yüzü gülmüyor baba

Sel oldu gözünden döktüğü yaşlar
Bir keder bitmeden diğeri başlar
Ne etsem menzile attığım taşlar
Bir türlü yerini bulmuyor baba

Mertoğlu'yum yıllar geçti aradan
Bol Fatıha oğlun Yücel Karadan
Bu düzeni böyle kurmuş yaradan
Gidenler yerine gelmiyor baba

(97)

SEBEP NE?

Kut'ül Amare'yi yeni öğrendim
Sebep ne gizlenmiş bizden bu zafer
Tarihin çok zorlu şanlı savaşı
Sebep ne gizlenmiş bizden bu zafer

Irak cephesinde girdik savaşa
Rüşvet teklifiyle kaldık baş başa
Satmadı onurun ol Halil Paşa
Sebep ne gizlenmiş bizden bu zafer

Okuyup anlayan gözler yaşarmış
Mehmetçik cepheden cephe aşarmış
Şanlı ecdadımız zafer başarmış
Sebep ne gizlenmiş bizden bu zafer

Devletin başında Mehmet Reşit Han
Vatanın uğruna can vermişiz can
Boşa mı akıttık oluk oluk kan
Sebep ne gizlenmiş bizden bu zafer

Aç susuz savaşmak gayretten zordur
Türk'e vatan bayrak namustur ardır
Bunu sakladız ya ne karız vardır
Sebep ne gizlemiş bizden bu zafer

Tarihler her zaman doğruyu söyler
Saklanmaz tarihte yaşanan şeyler
Geçmişte devleti yöneten beyler
Sebep ne gizlenmiş bizden bu zafer

Bu nesil öğrenip sezmesin diye
Mertoğlu destanın yazmasın diye
İngilizler bize kızmasın diye
O sebep gizlenmiş bizden bu zafer

(98)

OĞUL

Kutsal görevini bitiren kuzum
Sancağı başbuğa götüren kuzum
Hanemize sevinç getiren kuzum
Baba ocağına hoş geldin oğul

Hasret kaldı annen senin yüzüne
Gön oldu ki yaşlar doldu gözüne
Bacın müjde verdi komşu kızına
Baba ocağına hoş geldin oğul

Hep gizli tutmuştum görev yerini
Her geçen gün döktüm ecel terini
Çok korktum üzersin sevdiklerini
Baba ocağın hoş geldin oğul

Askere giderken baktık peşine
Ağlayan ananın girdin düşüne
Nöbeti devret tin öz kardeşine
Baba ocağına hoş geldin oğul

Varlık can sağlığı gerisi boştur
İnsanoğlu derler kanatsız kuştur
Şimdi Mertoğlu'nun bu gönlü hoştur
Baba ocağına hoş geldin oğul

(99)

YAZMIYAYIM MI?

Kültüre sanata bağlıdır özüm
Gönülden dizeler dizmiyeyim mi?
Elimde sazım var dilimde sözüm
Türkün türküsünü yazmıyayım mı?

Dinleyin sözümü ağalar beyler
Âşıklar âşıkça doğruyu söyler
Layık mı yurduma yapılan şeyler
Yapılan işleri sezmiyeyim mi?

Hayatta kimseye eğmeyiz boyun
Ne sesiz kuzuyuz ne uysal koyun
Ülkemin üstüne oynanan oyun
Ne dersiniz yani bozmuyayım mı?

Özde hakikatin budur muradı
Eşit paylaşmanın hukuktur adı
Haksız zalimi kollarsa kadı
Böyle adalete kızmıyayım mı?

Eyleşecek gönlümüzün yarası
Söylüyeyim gelmiş iken sırası
Yaşadığım bu yurt ecdat mirası
Üzerinde gezip tozmuyayım mı?

Öz yurdamda bize tuzak kuranın
Hesabı yok açtıkları yaranın
Askerimi polisimi vuranın
Mundar derisini yüzmeyeyim mi?

Dost dediğim kem göz ile bakarsa
Mertoğlu'nun ciğerini yakarsa
Göwendğim yılan gibi sokarsa
Ben onun başını ezmiyeyim mi?

(100)

TESCİLLİ ÖKÜZ

Dinleyin dostlarım arzuhalim var
Eşine yan bakar tescilli öküz
Üstüme tapulu inat malım var
İşine yan bakar tescilli öküz

Bakın bu dünyanın ahdi zamanı
Rengini sorarsız hafif dumanı
Önüme dökünce kuru saman
Aşına yan bakar tescilli öküz

Ağzına bakarsan dişleri bedi
Açtım bağlarını mısırı yedi
Yaşını sorarsan elli beş dedi
Koşuna yan bakar tescilli öküz

Canımı çok yaktı verdiği zarar
Kendinden gayrıya sağlamaz yarar
Biraz sıkışınca samiyi kırar
Başın yan bakar tescilli öküz

Hâkimi tosundur yeşil doğanın
Yayılp boynuna hörgüç yığanın
Kendisinden yiğit kızıl boğanın
Peşine yan bakar tescilli öküz

Mert oğluyum geldim işin demine
Bu saatten sonra bakmam zemine
İneğin müsürde yağlı yemine
Boşuna yan bakar tescilli öküz

(101)

ASKER OLAN OĞLUNA BİR BABA ÖĞÜDÜ

Peygamber ocağı kutsal bir görev
Yeter ki halis tut niyeti oğul
Görevini su istimal edersen
Zor olur bedeli diyeti oğul

Ana yurttur ecdadının otağı
Kan verdik sulandı vatan toprağı
Bedel verip korumuşuz bayrağı
Şerefli dir bu Türk milleti oğul

Cevherdir vatanın toprağı taşı
Analar akıtmış gözünden yaşı
Atan bu uğurda yaptı savaşı
Tedbir al unutma cihadı oğul

Vatanın her yanı birdir unutma
Nöbeten dikkat et uyuma yatma
İş başa düşence yabana atma
Şehit mesken tutar cenneti oğul

Vatansızlar düşer çok müşkül hale
Vatandır millete sığınak kale
Duam budur iyi haberin gele
Ana baba çeker hasreti oğul

Bitmez Müslüman'ın hakka saygısı
Asla doğruluktan olmaz kaygısı
Her şeyden öncedir vatan sevgisi
Ancak seven bilir kıymeti oğul

Taviz verme yurttan geçsen canından
İzzetin bellidir asil kanından
Deden babasından bende babamdan
Mertoğlu'ndan devral nöbeti oğul

(102)

TALİHİ

Hangi dala el attıysa kırıldı
Gam gasavet çeke çeke yoruldu
Haksızlardan öz geçmişi soruldu
Barışmadı Mertoğlu'yla talihi

Gülem dedi ağlamayı önerdi
Boz bulanık çağlamayı önerdi
Her gün kara bağlamayı önerdi
Barışmadı Mertoğlu'yla talihi

Gözlerinden kanlı yaşlar süzdürdü
Çile verdi tatlı candan bezdirdi
Saz elinde diyar gurbet gezdirdi
Barışmadı Mertoğlu'yla talihi

Bu âlemde huzur bulmak istedi
Sevdiğiyle murat almak istedi
Ömür boyu mutlu olmak istedi
Barışmadı Mertoğlu'yla talihi

Mertoğlunu yere çalan dünyadan
Her şeyini elden alan dünyadan
Geldim gidiyorum yalan dünyadan
Barışmadı mert oğluyla talihi

(103)

GÖZLERİN

Takmışsın gözüne siyah gözlüğü
Sebep ne gizlersin benden gözlerin
Göz rengin elamı yoksa mavimi
Sebep ne gizlersin benden gözlerin

Resmini görünce hayale daldım
İnan ki sevdiğim kapına geldim
güzel yüzünün aşığı oldum
Sebep ne gizlersin benden gözlerin

N'olur Mertoğlu'nu ateşen yakma
Bir tebessüm göster gönlümü yıkma
Allahın seversen yadlara bakma
Sebep ne gizlersin benden gözlerin

(104)

VİCDANSIZ

Kardeş diyordun ya bu zulüm niye
Hangi safta yürüyorsun vcdansız
Mademki suçsuzsun gel Türkiye'ye
İnden ine giriyorsun vcdansız

Üç beş çapulcuyla saldırdın bize
Şimdi tuzağınla kaldın yüz yüze
Türk halkı çok düşman getirdi dize
Kendi dalın kırıyorsun vcdansız

Kandırıp dökerdin timsah gözyaşı
Meğerse senmişsin çıbanın başı
Ey vatan haini densiz haşhaşı
Nerde neyi arıyorsun vcdansız

Söyle de bilelim cinsin ırkın ne
Ne dolap çevirdin dönen çarkın ne
Karayılan öcalan'dan farkın ne
Kime tuzak kuruyorsun vcdansız

Tüm insanlık ihaneten baktı ya
Mazlum ahı şimdi seni yıktı ya
Ettiğin beddua canın yaktı ya
Boşa kendin kuruyorsun vcdansız

İslam devletleri seni kınıyor
Masum anaların bağı yanıyor
Bakın bu hadsizler bizi deniyor
Bu milleti görüyorsun vcdansız

Yaktığını ben yakmadım diyerek
Yıktığını ben yıkmadım diyerek
Kurşun sıkıp ben sıkmadım diyerek
Bizi aptal sanıyorsun vcdansız

Mertoğlu baş koyduk kutlu davete
Güç yeter mi bu millete devlete
Ben ölürsem oğlum kızım nöbette
Kimle kimi vuruyorsun vcdansız

(105)

GÜZEL ANA VATANIM

Kudreti ilahiye bağı kalmak kaderdir
Hak yolundan sapması mümin için kederdir
Türkün yurtsuz kalması ölümden de beterdir
Canım feda yoluna güzel ana vatanım
Boşa mı şehit oldu bu toprakta yatanım

Dostumuz fakir olsa asla hakir görmeyiz
Namertlerin bağının güllerini der meyiz
Ser veririz düşmana lakin sırrı vermeyiz
Canım feda yoluna güzel ana vatanım
Boşa mı şehit oldu bu toprakta yatanım

Ya istiklal ya ölüm diyerek ten savaştık
Kükredik seller gibi nice bentlerden taşık
Şehit olduk uğrunda çağ kapayıp çağ aştık
Canım feda yoluna güzel ana vatanım
Boşa mı şehit oldu bu toprakta yatanım

Türk savaşı duyunca cepheden geri kalmaz
Vatanı olmayanın din namus arı olmaz
Göz diken hain varsa bizde itibar bulmaz
Canım feda yoluna güzel ana vatanım
Boşa mı şehit oldu bu toprakta yatanım

Birbirinden ayrılmaz kökün dalın yaprağın
Şehidinin kanından hürriyetin bayrağın
Ey asil soylu millet sarıl koru toprağın
Canım feda yoluna güzel ana vatanım
Boşa mı şehit oldu bu toprakta yatanım

Ecdadın Fatih Yavuz bugünde Atatürk'sün
Yedi düvel hinler senin adından ürksün
Mertoğlu kederlenme hem Müslüman hem Türk'sün
Canım feda yoluna güzel ana vatanım
Boşa mı şehit oldu bu toprakta yatanım

(106)

DARBE PLANI VE GİRİŞİMİ

Farkında olamadık kulak verdik sesine
Gidelim ihanetin yıllarca ötesine
Türkün canı yanarmış Avrupa'nın nesine
Fitne fesat olanlar fitili ateşledi
Bu darbe şimdi değil van münitle başladı

Gün evvel içimize sızıntıyla sızdılar
Kazma bizim sap bulup bize kuyu kazdılar
Zaman namaz deyip de kudurdular azdılar
Kuran sünnet diyerek gözlerini yaşladı
Bu darbe şimdi değil van münitle başladı

Peyede ile pekaka işit gündeme geldi
Kardeşliği bozdular nice fidanlar öldü
İçte çakal türedi Türk Kürt diyerek böldü
İrk ayrımı çıkardı ayrılığı düşledi
Bu darbe şimdi değil van münitle başladı

Ayrılmaz birbirinden kemik ile etimiz
Allahdır sahibimiz sanmayın ki yetimiz
Kaos çıkarmak değil dostluk tu niyetimiz
Söz ikrara dönüştü hainleri fişledi
Bu darbe şimdi değil van münitle başladı

Dünya beşten büyüktür diyince başkomutan
Çakal ininden çıktı uyandı uykusundan
Allahtan korkmuyorsan bari kullardan utan
Haçı kıldı tapınak Türklüğünü dışladı
Bu darbe şimdi değil van münitle başladı

Vatan için can verdik olmadık asla köle
Yediden yetmişimiz kenetlendik el ele
Bir asır evvel dedik geçilmez Çanakkale
Hainler içimize girdi nifak aşladı
Bu darbe şimdi değil van münitle başladı

Maskesi bu bunların siyonizmi getirmek
Bağımsız Türkiyemin vadesini yetirmek
Demokrasi hürriyet Cumhuriyeti bitirmek
Kudurdu kuduz köpek sahibini dişledi
Bu darbe şimdi değil van münitle başladı

Yaklaşınca iki bin yirmi üçün yılları
Donaltdılar hainler bombalarla yolları
On beş temmuz gecesı saldırdı it döllerı
Şehitlerin acısı içimize işledi
Bu darbe şimdi değil van münitle başladı

Türk Kürt Çerkez Alevi harman olduk karıştık
Kardeş küsüsü olmaz var ise de barıştık
Mertoğlu vatan bayrak ezan için yarıştık
Dost görülen ülkeler dönüp bizi taşıladı
Bu darbe şimdi değil van münitle başladı

(107)

AVRUPAYA MEKTUP

Duyun bizi Avrupalı hainler
Bebek katilleri bedbaht caniler
Vatana göz diken hinoğlu hinler
Biz şehit evladı gazi oğluyuz
Vatana bayrağa candan bağlıyız

Biz Alpaslan Anadolu'ya giren
Biz vatan uğruna nice can veren
Biz kazma kürekle düşmanı süren
Biz şehit evladı gazi oğluyuz
Vatana bayrağa candan bağlıyız

Biz hesap ederiz dünden yarını
Biz koruruz dostun iffet arını
Biz Selçuklu Osmanlı'nın torunu
Biz şehit evladı gazi oğluyuz
Vatana bayrağa candan bağlıyız

Biz Allah Resule etmişiz iman
Biz gemi yürüten Fatih Sultan Han
Biz toprak uğruna kurban olan can
Biz şehit evladı gazi oğluyuz
Vatana bayrağa candan bağlıyız

Biz şahlanıp menziline varanız
Biz at sürüp Viyana'ya gireniz
Biz yedi düvelde devlet kuranızı
Biz şehit evladı gazi oğluyuz
Vatana bayrağa candan bağlıyız

Biz Allah yolunda döken gözyaşı
Biz bırakın toprak vermeğiz taşı
Biz Yahya Çavuşlar Seyit Onbaşı
Biz şehit evladı gazi oğluyuz
Vatana bayrağa candan bağlıyız

Biz vatanın silinmeyen iziyiz
Biz ocağın küllenmeyen közüyüz
Biz Nene Hatunun oğlu kızıyız
Biz Şehit evladı gazi oğluyuz
Vatana bayrağa candan bağlıyız

Biz sanmayın zulme karşı susanız
Biz bayrağa göz dikenî asanız
Biz Mertoğlu Ulubatlı Hasanız
Biz şehit evladı gazi oğluyuz
Vatana bayrağa candan bağlıyız

(108)

ABUZİTTİN

Anlaşıldı kurşundan da hızlısın
Sana dayanır mı yol Abuzittin
Herkes gördü şimdi ikiyüzlüsün
Sanma gizler seni tül Abuzittin

Doğru insan sana rakip olamaz
Arasa da umduğunu bulamaz
Sahnelerde senin yerin dolamaz
Gönlünce tak oyna zil Abuzittin

Bilmiyorum hangi dine taparsın
Yalpa vurur sağa sola sapar sın
Boş meydana istediğin yaparsın
Bu yüzden ahabın bol Abuzittin

Fırsat kaçsa dizlerini döversin
İnsanları dostum diye översin
Arkasını döner dönmez söversin
Bellidir sendeki dil Abuzittin

Dar günde dostuna atar yayını
Hep öğrendik destek verev dayını
Dört hisseli pastadaki payını
Çıkarına göre böl Abuzittin

Hayat tarzın beyaz değil karadır
Mertoğlu'nun yüreğinde yaradır
Zaten senin aklın fikrin paradır
İstedğin kadar çal Abuzittin

(109)

BAK ADIM ADIM

Ruhlar âleminden dönüştüm kana
Annemin rahminden geldim cihana
Göz açmışım dünya denen bu hana
Bu dünyadan alamadım muradım
Ölüm yaklaşıyor bak adım adım

Yolculuk başladı artık bir kere
Sorgula kendini her gün her kere
Götürmesin seni beyhude yere
Gün gelir bozulur ağzımda tadım
Ölüm yaklaşıyor bak adım adım

Bürüdü gözümü gayem maddiyet
Uyunca nefsime ister şan şöret
Şöhrete kapılan ödermiş diyet
Bilmem bu âlemden ney idi vadim
Ölüm yaklaşıyor bak adım adım

Mademki ölüm var eylemem minnet
Mertoğlu bilinmez şeylerden anlat
Emeller niyeti niyetse cennet
Bir mürşitten alamadım irşadım
Ölüm yaklaşıyor bak adım adım

(110)

GİDERSİN

Gidiremi istiyorsun ya benden
Git bakalım nereye kadar gider sın
Biliyorum çok dert taşır o beden
Git bakalım nereye kadar gider sın

İçin kan ağlıyor yüzden gülerken
İçten içe gözyaşların çilerken
Dertlerini dostlarınla bölerken
Git bakalım nereye kadar gider sın

Bilirim dostlara kalmadın dargın
İnandın kadere olmadın kırgın
Dertlerin çaresiz bedenini yorgun
Git bakalım nereye kadar gider sın

Nasıp kalkar ise mecbur kalır el
Bir zaman gurbeti gez dolaş da gel
Değerli müdür bey can bedri şenel
Git bakalım nereye kadar gider sın

Emeklilik ayrı koydu işinden
Ne buldun gurbetin ekmek aşından
Muzdarip mi oldun konu komşundan
Git bakalım nereye kadar gider sın

Anam yok dizinde benim yatıra
Gurbetlik sözcüğü sığmaz satıra
Mertoğlu'ndan müdür beye hatıra
Git bakalım nereye kadar gider sın

(111)

BÖLER MİYDİM HİÇ?

Gurbet, çile hasret dolu olduğun
Bilseyidim sana gelir miydim hiç
Nasip olmasaydı ekmeğin suyun
Kesip ekmeğini böler miydim hiç

Değişmezdim ahlakımı huyumu
Sende geçirmezdim hafta ayımı
Terk edipte gelir miydim köyümü
Sarıp gül gibi solar mıydım hiç

Çare diye gelip kapın açanda
Yavruları bırakıp ta göçende
Ah çekerek uykularım kaçanda
Ağlayıp gözyaşım siler miydim hiç

Mertoğlu'nun sıra dolu özünde
Arzum kaldı hilal kaşın gözünde
Nokta benlerini o mah yözünde
Görmeseydim âşık olur muydum hiç

(112)

GAM YEMEZ İDİM

Gözü gönlü tok der bilen dostlarım
Cimri olsa idim gam yemez idim
İkram için mekânıma seslerim
Cimri olsa idim gam yemez idim

İftiralar yöreğimi yaralar
Nasıl çıkar bu attığın karalar
Hani sizden sakladığım paralar
Cimri olsa idim gam yemezdim

Böyle sözler acıtıyor canımı
Viran edip yıkar gönül hanımı
Bilen bilir tasdik eder şanıma
Cimri olsa idim gam yemez idim

Farklıydın sana değer biçmiştim
Bu âlemde seni dostum seçmiştim
Gardaş bilip sırlarımı açmıştım
Cimri olsa idim gam yemez idim

Gönül açmamış olurmuş gonca
Dostlukla gönüller hep bir olunca
Bana cimri deme ey Reşat Hoca
Cimri olsa idim gam yemez idim

Cömertli nişanı kalpağı tuğlu
Yöreği sevecen gözleri buğulu
Bu yüzden mahlasım Âşık Mertoğlu
Cimri olsa idim gam yemez idim

(113)

KADER

Tüketici derken hep yiyen demek
Dünya böyle gelmiş böyle de gider
Olur mu hiç emek vermeden yemek
Kimisi gülerken kimi derbeder

Sığın yüce hakka düşmezsın dara
Sanma ki derdine bulunmaz çara
Çalış insan yatma nasibin ara
Allah var bir yerden nasibin eder

Çalışanlar çıkar yıldıza aya
Sebep ne döşersin böyle hay haya
Madem imtihana geldik dünyaya
Kimisi neşeli kimi gam keder

Mertoğlu sebep ne edersin ahi
Cümlemiz sahibi yaradan şahi
Böyle emreylemiş emri ilahi
Değişmez insanda yazılan kader

(114)

SÖYLESİN

Şeyda bülbüllerin ah figanında
Zar olduğun başkaları söylesin
Kamil meclisinde arif yanında
Var olduğun başkaları söylesin

Kendine gel gitme nefsin peşinde
Bilen var mı dünya kaç bin yaşında
Palandöken dağlarının başında
Kar olduğun başkaları söylesin

Varıp gitsen kâmillerin yolundan
Anlar isen gariplerin halından
Meyve veren ağaçların dalından
Bar olduğun başkaları söylesin

Kim seçmiş bu handa yeşili alı
Ya kimin kimlere ayandır halı
Çöldeki Mecnuna Leyla misalı
Yar olduğun başkaları söylesin

Mertoğlu ölüm var ömrün sonunda
Benlik aynası var gözün önünde
Hayân ile iffetinin yanında
Ar olduğun başkaları söylesin

(115)

DADAŞI DERLER

Sorarsanız kim olduğum söyleyim
Bize Erzurum'un dadaşı derler
Bilen bilir bilmeyene söyleyim
Bize Erzurum'un dadaşı derler

Doğunun Paris'i şirin ilimiz
Eser amma hiç incitmez yelimiz
Öz Türkçeyi konuşuyor dilimiz
Bize Erzurum'un dadaşı derler

Yürüyoruz evliyalar izinden
Biz tanırız mert olanı gözünden
İkrar verir geri dönmez sözünden
Bize Erzurum'un dadaşı derler

Doğu bölgesinde en güzel diyar
Vatan bizim için namus ile ar
Nene hatun gibi kahramanı var
Bize Erzurum'un dadaşı derler

Biz sevmeyiz aramızı bozanı
Çok severiz okuyanı yazanı
Mertoğlu da bu şehirin ozanı
Bize Erzurum'un dadaşı derler

(116)

İNCİTMEZ

Er kişi candan severse eşini
Hiç bir kadın kocasını incitmez
Helal kazanır sa ekmek aşını
Hiç bir kadın kocasını incitmez

Kadın yuvasında huzuru bulur
Kadın ikrarında hep sabit kalır
Kadın kocasına kul köle olur
Hiç bir kadın kocasını incitmez

Kadın ki erinin sinesi demek
Kadın ki yuvanın sunası demek
Kadın ki balanın anası demek
Hiç bir kadın kocasını incitmez

Kadın ki eşinin candan yoldaşı
Kadın ki eşinin her dem sırdaşı
Kadın ki eşinin gizli gardaşı
Hiç bir kadın kocasını incitmez

Kadın ki bahtında alın yazıysa
Kadın ki gönölde derin sızıysa
Kadın hele birde dadaş kızıysa
Hiç bir kadın kocasını incitmez

Kadındır nur veren iki cihana
Kadın şıfa olur zem olur cana
Kadın Mertoğlu'nu doğuran ana
Hiçbir kadın kocasını incitmez

(117)

VEREYİM DEDİM

Bir bahar günüydü gülün dalına
Islak mendilimi sarayım dedim
Nazlı canan çıkmış seyrangâhına
Yârin cemalini göreyim dedim

Sevdan kör eyledi iki gözümü
Sevgin için feda ettim özümü
Eşiğine sürmek için yüzümü
Kapısında nöbet durayım dedim

Çağırınca yetişeyim anında
Marifet gizlemek canı canında
Bir an olsun sevdiğimin yanında
Bende vuslatıma ereyim dedim

Aşkın ateşiyle yanar içerim
Ben sevdamı sevdalardan seçerim
Sevdiğin uğruna serden geçerim
İsteddiği anda varayım dedim

Mertoğlu'na bir söz diyerek kandır
Eğer seviyorsan sev de inandır
Güzeli sevmenin bedeli candır
Severek canımı vereyim dedim

(118)

SARIKAMIŞ ŞEHİDİ

Biz bedel ödedik bu vatan için
Atam dedem sarı kamış şehidi
Namus için bayrak için din için
Atam dedem Sarıkamış şehidi

Kaputsuz potinsiz yollara döştük
Ne zorlukla karlı dağları aştık
Hem düşmanla hem soğukla savaştık
Atam dedem Sarıkamış şehidi

Sormayın orduya emri kim verdi
General olmaktı muradı derdi
Doksan bin yiğidin kanına girdi
Atam dedem Sarıkamış şehidi

Görmezdi göz gözü tipi borandan
Mehmetçiğe emir vermiş kumandan
Yastıklar taş oldu yorganlar kardan
Atam dedem Sarıkamış şehidi

(119)

NİYE GELMİYOR

Herkesin babası eve dönerken
Ana benim babam niye gelmiyor
Hasretiyle bu yöreğim yanarken
Ana benim babam niye gelmiyor

Acep böyle midir işin gereği
Bizim için atmaz mı ki yöreği
Hani nerde evimizin direği
Ana benim babam niye gelmiyor

Aylar oldu yollarına bakarım
Gelir diye kapılara çıkarım
Yanağımı gözyaşıyla yıkarım
Ana benim baba niye gelmiyor

Takdiri tecelli bizi mi buldu
Ben ağladım dedem gözyaşım sildi
Babam polis idi şehit mi oldu
Ana benim babam niye geliyor

Sebep ne karalar bağlıyorsun ya
Nedendir ciğerin dağlıyorsun ya
Geceleri gizli ağlıyorsun ya
Ana benim babam niye gelmiyor

Âşık Mertoğlu'nun duası böyle
Öksüzler boynunu bükmesin öyle
Saklama ne olur doğruyu söyle
Ana benim babam niye gelmiyor

(120)

SIĞMADI

Bakın bu zamanda oğul evime
Kaynanam sığdı da anam sığmadı
Yetmiş mil ötede olan köyüme
Kaynanam sığdı da anam sığmadı

Selam vermem emiceme dayıma
Anam ölmüş telaşıma neyime
Sofrada yenilen pasta payıma
Kaynanam sığdı da anam sığmadı

Babam karışamaz asla işime
Ablamı kovarım eşik dışına
Odamdaki sedirimin başına
Kaynanam sığdı da anam sığmadı

Çabucak kanarız kadın sözüne
Bakmaz olduk baba ana yüzüne
Toprak dolasıca iki gözüme
Kaynanam sığdı da anam sığmadı

Mertoğlu'yum döndüm deli şaşkına
Haksız mıyım diyin Allah aşkına
Yalnız evim değil gönül köşküne
Kaynanam sığdı da anam sığmadı

(121)

İNSAN HAKLARI

Âdemden bu yana devredip gelen
İnsan hakkı vardır haberin olsun
İnsandır söz verip sözünde kalan
İnsan hakkı vardır haberin olsun

İnsan kendisini keşfetmelidir
İnsan birçok şeyi fikretmelidir
İnsan yaratana şükretmelidir
İnsan hakkı vardır haberin olsun

İnsan bazen ağlar bazen de güler
İnsan insanlığa iyilik diler
İnsan kardeşinin derdini böler
İnsan hakkı vardır haberin olsun

İnsan din dil ırkı ayrımı yapmaz
İnsan hak yolundan ayrılıp sapmaz
İnsansa ırkına hiç yanlış yapmaz
İnsan hakkı vardır haberin olsun

İnsan can incitmez bir gönül yıkmaz
İnsan doğrulardan kenara çıkmaz
İnsansa hak yemez harama bakmaz
İnsan hakkı vardır haberin olsun

İnsan olan insan kıyar mı cana
İnsansa zulüm etmez asla insana
İnsan bağlı kalır bayrak vatana
İnsan hakkı vardır haberin olsun

İnsansa Mertoğlu doğruyu söyler
İnsansa yanlış eğriyi neyler
İnsansan insanı öldüren beyler
İnsan hakkı vardır haberin olsun

(122)

ZAMANI GELDİ

Şahlanın dadaşlar kalkın ayağı
Cepheye varmanın zamanı geldi
Nene hatun elde satır bıçağı
Düşmana vurmanın zamanı geldi

Nerde Fevzi Çakmak hem Kazım Paşa
Yine destan yazak dağ ile taş
Yurdun dört yanına ta baştanbaş
Bayrağı germenin zamanı geldi

Türkü Kürdü Çerkez Efesi Lazı
Yörük'ün Avşar'ın birdir avazı
Millet merhametten çekti marazı
Yaralar sarmanın zamanı geldi

Çok gördük efendim ak ile kara
Bu terör elinden çektik çok yara
Vatandan terörü çok uzaklara
Birlikte sürmenin zamanı geldi

Pek hacet kalmadı hiç fazla söze
İnanın Avrupa dost değil bize
El ele kol kola hem de göz göze
Savaşa girmenin zamanı geldi

Ecdadın boşa mı geçti canlardan
Mertoğlu ibret al akan kanlardan
Vatan haininden tüm düşmanlardan
Hesabı sormanın zamanı geldi

(123)

GÖZLERİNDE YAŞI VAR

Sorarsanız bizim elin halini
Tipisi var boranı var kışı var
Kar fırtına бүktü fakir belini
Garibin mazlumun bin telaşı var

Kiminin yoksulluk бүkmüş belini
Samyeli kurutmuş bağda gülünü
Dadaş kızı gııalamış elini
Yara hasret gözlerinde yaşı var

Şeyda бүlbülleri aratmaz zarım
Bilmem ne yitirdim neyi ararım
Gönlümün köşküne taht kuran yarım
Ok kipriğı keman yayı kaşı var

Yaratana ayan mazlumun halı
Dökülmüş yaprağı kurumuş dalı
Şükürsüz zenginler yiyorken balı
Şükreden fakirin yavan aşısı var

Bu aşka düşünler elbet yanacak
Çekmeyenler bizi mecnun sanacak
Seven sevdiğine bir şey sunacak
Âşıkların Hakka eğik başı var

Mert oğluna sorma dert katar katar
Vatan bayrak için yöreğı atar
Ecdadım toprakta kefensiz yatar
İsmi meçhul sade mezar taşı var

(124)

ÇEVİRDİZ

Sömürgeci güçler şer odakları
Halebî de kan gölüne çevir diz
Harabe ettiniz tüm sokakları
Halebi de kan gölüne çevir diz

Hem içten hem dıştan yaptız talanı
Yahudi'nin Abd'nin planı
Her yerde dökülen Müslüman kanı
Halebi de kan gölüne çevirdiz

Siyonist beş devlet girdiz kol kola
Evvel Filistinle çıktınız yola
Sizde acımak yok Müslüman kula
Halebi de kan gölüne çevir diz

Irak mısır Gazzeyi de bastınız
Yıllarca biriken kini kustunuz
Saddam'ı da bayram günü astınız
Halebî de kan gölüne çevirdiz

Maşa fetö apo işin gereği
Yandı nice Müslüman'ın yüreği
Esatla böldünüz siz Suriye'yi
Halebi de kan gölüne çevir diz

Uyan ey Müslüman tavrını takın
Bize zulmetmeye olmuşlar yakın
Birde dost görülen Rusya'ya bakın
Halebi de kan gölüne çevirdiz

Şu İran'ın ne derdi var bizinen
Niçin görmez bu zulümü gözünen
Sanki birlik yapar Siyonizminen
Halebi de kan gölüne çevirdiz

İslam ülkelere bomba koyarak
Nice masum olan cana kıyarak
İnsan haklarını hiçe sayarak
Halebi de kan gölüne çevirdiz

Başkomutan emri ile bir olduk
Uçaklar la tanklar ile vurulduk
Mertoğlu bir öldük binde dirildik
Halebi de kan gölüne çevirdiz

(125)

VUR EMRİ VERSEK

Cumhurbaşkanımız Başbakanımız
Askere polise vur emri versek
Ecdat emaneti bu vatanımız
Askere polise vur emri versek

En önce yılanın başı ezilir
Ülkemizde ihanetler sezilir
Hain terör kurşunlara dizilir
Askere polise vur emri versek

Allayıp pullayıp süsle mi yelim
İtleri et ile beslemeyelim
Dış güçlerden yardım istemeyelim
Askere polise vur emri versek

Ellerde solmadan allı kınalar
Dul kalmasın gözü yaşlı sunalar
Yeter artık ağlamasın analar
Askere polise vur emri versek

Asker polis tuzakları bilinsin
Şu terör laneti kökten silinsin
Bayrak dalgalansın öçler alınsın
Askere polise vur emri versek

Bitsin milletimin gamı tasası
Kuran da emreder sözün kısası
Karar alın gelsin idam yasası
Askere polise vur emri verin

Gidelim Tarihin ta ötesine
Biz ağlarken el âlemin nesine
Kulak verin Mertoğlu'nun sesine
Askere polise vur emri versek

(126)

DALGALAN

Aziz vatanımın şerefi şanı
Dalgalan ki sana durmak yakışmaz
Ey gök kubbelerin nazlı nişanı
Dalgalan ki sana durmak yakışmaz

Bu yurda toprağa nice can verdik
Yedi düvel dün cihana şan verdik
Rengin için al kırmızı kan verdik
Dalgalan ki sana durmak yakışmaz

Sen Anadolu'nun namusu arı
Sensin devletimin bitmez şiarı
Sen her Türk oğlunun feryadı zarı
Dalgalan ki sana durmak yakışmaz

Âşıkta ozanda dilde türküsün
Ecdattan yadigâr cennet mülküsün
Şehidime ay yıldızlı örtüsün
Dalgalan ki sana durmak yakışmaz

Senin gölgen bu halkımın durağı
Mertoğlu can verir etmez merağı
Ey Türk milletinin şanlı bayrağı
Dalgalan ki sana durmak yakışmaz

(127)

ÖLDÜRÜR BENİ

Uzaklardan bakan ey nazlı güzar
Mahmur bakışların öldürür beni
Mavili erbablı mah yüzlü dilber
Elvan nakışların öldürür beni

Samyeli değmesin zülfün teline
Kızıl kına yakmış nazik eline
Gümüş kemer çok yakışmış beline
Ceylan sekişlerin öldürür beni

Selvi boyun görenleri yandırır
Tatlı dilin çok aşığı kandırır
Al yanağın penbe gülü andırır
Reyhan kokuşların öldürür beni

Aşığın Mertoğlu senin ezeli
Gülmedi sevdanla gurbet gezeli
Billur gerdanına köylü güzeli
İnci takışların öldürür beni

(128)

BİZ ARKANDAYIZ

Başı duman olur yüksek dağların
Sen rahat ol usta biz arkandayız
Duası seninle bütün sağların
Sen rahat ol usta biz arkandayız

Cevher endazeynen işlenir derler
Bağa taze fidan aşlanır derler
Meyveli ağaçlar taşlanır derler
Sen rahat ol usta biz arkandayız

Gafletçiler gafletinden uyansın
Yiğit odur dert çekip de dayansın
Sanatınla sen takdire şayansın
Sen rahat ol usta biz arkandayız

Yap işini emeğini hak bilsin
Garibin mazlumun yüzleri gülsün
Mahareti olan meydana gelsin
Sen rahat ol usta biz arkandayız

Mertoğlu'yum ariflerin kölesi
Hiç solar mı hakikatin lalesi
Kolay feth edilmez gönül kalesi
Sen rahat ol usta biz arkandayız

(129)

YORULDUM ARTIK

Her insana gövenip de hanına
Varmak istemirem yoruldum artık
Cahillerin meclisinde yanında
Durmak istemirem yoruldum artık

Gıpta etmem elin servet malını
Kim çalarsa çalsın el kavalını
İkiyüzlü insanların halını
Sormak istemirem yoruldum artık

Neme lazım elin köşkü sarayı
Ayırt etmek lazım aktan karayı
Cahillerde olan azgın yarayı
Sarmak istemirem yoruldum artık

Çıkarına ayarlamış aşırı
Olamam ki çıkarcının esiri
Ben kendimden başkasında kusuru
Görmek istemirem yoruldum artık

Hırsız tutma kilitli tut kapını
Keskin sirke patlatırmış küpünü
Dostu üzme için idam ipini
Örmek istemirem yoruldum artık

Gel Mertoğlu döşme sen boş hayale
Çal sazını kendi kendin oyala
Kediyle harala gürele itle çuvala
Girmek istemirem yoruldum artık

(130)

AKROSTİŞ ŞİİR

Ay siması sanki yüzüne inmiş
Ruhumu okşadı sözlerin güzel
Zülfün teli al yanağan dokunmuş
Uzaklara bakar gözlerin güzel

Bin bir mana gizli hilal kaşında
Ayarın göklerde sallanışında
Yay gibi hilalin yıldız karşında
Rahat ölür her can izinde güzel

Asla seni sevmemizde yok ihmal
Kametin gönlümde yıldızla hilal
Mertoğlu canımla kanımda helal
Türk kanı taşırırsın özünde güzel

(131)

MİSAFİR

Üç günlük dünyada misafir isen
Ey gönül gel olma kırıcı lisan
Ya neden bu kibir ey beni insan
Ecel bir gün gelir tutar yakarı
Bakarsın ki bozmuş o fiyakarı

Doğarken ölecek kaderin bu ya
Bazen hayal olur bazen de rüya
Sultan Süleyman'a kalmadı dünya
Ecel bir gün gelir tutar yakarı
Bakarsın ki bozmuş o fiyakarı

Yolun üçte iki bitmiyor hatan
Menziline varmaz gaflette yatan
Ne bıraktı söyle ecdadın atan
Ecel bir gün gelir tutar yakarı
Bakarsın ki bozmuş o fiyakarı

Senin değil bil ki emanet canın
Bozulacak tahtın tacın mekânın
Çalış kurtar amelinle imanın
Ecel bir gün gelir tutar yakarı
Bakarsın ki bozmuş o fiyakarı

Mertoğlu ey düşün tefekküre dal
Senetin var ise bu dünyada kal
Herkimi kırdıysa helâllığın al
Ecel bir gün gelir tutar yakarı
Bakarsın ki bozmuş o fiyakarı

(132)

BABA 2

Öyle hasret kaldık güzel yüzüne
Aylar yıllar geçti aradan baba
Muhtaç olduk sohbetine sözüne
Derdim deva bulmaz çareden baba

Aktı gözyaşlarım bendimi yıktı
Nicesi savrulan külüme baktı
Yakın akrabalar vefasız çıktı
Gözyaşlarım coşkun derede baba

Babalı kullara baktım yerindim
Mutsuzudum amma mutlu göründüm
Kara giydim matemlere büründüm
Büyüklik olmuyor sıradan baba

Baba evladına yüce dağımış
Ben değil babasız evlat çoğumuş
Emmiden dayıdan fayda yoğumuş
Giydiğim elbisem karadan baba

Mertoğlu'nu dağdan aşıramadım
Güz gülleri gibi yeşeremedim
Her ne yaptıysam başaramadım
Böyle emreylemiş yaradan baba

(133)

BABA ŞİİRİ 3

Herkes gibi mutlu olur gülerdim
Ellerimle gözyaşımı silerdim
Her derdimi senin ile bölerdim
Keşke sen yanımda olaydın baba

Ev işlerimizde sen hep everdin
Bize kızar kendi dizin döverdün
Amma bizi herkesten çok severdin
Keşke sen yanımda olaydın baba

Babam dağdın sırtımızı yaslardık
Anam bağdın türlü çiçek beslerdik
Komşuları soframıza seslerdik
Keşke sen yanımda olaydın baba

Verdiğin her sözde sabit kalırdın
Manalı sözlerden ibret alırdın
Akşam eve eli dolu gelirdin
Keşke sen yanımda olaydın baba

Ayrılıp kardeşim çekmezdi göçü
Hiç kimse kimseden bulmazdı suçu
Mertoğlu'nun ağarmazdı tel saç
Keşke sen yanımda olaydın baba

(134)

PİŞMAN OLACAK

Saygı pazarında beni ucuza
Satanlar sonradan pişman olacak
Sanatımı ithamlarla hacize
İtenler sonradan pişman olacak

Çarptım böldüm ters düşüyor sayıya
Mecbur kalan dayı dermiş ayıya
Plan kurup kalleşlikle kuyuya
Atanlar sonradan pişman olacak

Çok değer verdiğin bey ile paşa
Verdim kıymeti çıkardı boşa
Beyhude meyveli ağacı taşa
Tutanlar sonradan pişman olacak

Tanıyanlar kulak verin sesime
Dost olmayan hiç gelir mi yasıma
Suçsuz yere birden bire şahsıma
Çatanlar sonradan pişman olacak

Mertoğlu bu işler döner tersine
Teslim olup vicdansızın sesine
Hâşâ buradan beyler şey sürüsüne
Katanlar sonradan pişman olacak

(135)

GİTME

Yaşlı baban dayanamaz hasrete
Gitme oğul gitme bizi koyupta
Bu garip ananı koyma mihnette
Gitme oğul gitme bizi koyupta

Gel bizi bırakma böyle heveste
Belki göremeyiz biz son nefeste
Bacın sakat baban yaşlı ben hasta
Gitme oğul gitme bizi koyupta

Gurbete gidersen keder bulursun
O yaban ellerde garip kalırsın
Gelip göremezsen pişman olursun
Gitme oğul gitme bizi koyupta

Oğul Mertoğlu'na çile çektirme
El âleme karşı boyun büktürme
Merhamet et gözyaşımız döktürme
Gitme oğul gitme bizi koyupta

(136)

OĞLU GEÇER YERİNE

Bir hikmet var bu işte zulme destek çıkarız
Zulmetin ırmağıyla coşar bizde akarız
Kardeşimiz yanarken seyrederek bakarız
İkrarda sabit kalan söz yakışır erine
Babalar öldüğünde oğlu geçer yerine

Hariciler toplandı Muaviye'ye gittiler
Maddeye heveslenip ona biat ettiler
Osman Kur'an okurken onu şehit ettiler
İslam'ın ilk yarası işleyince derine
Babalar öldüğünde oğlu geçer yerine

Camel vakası derken sonra Sıffin başladı
Toplum Mervan'a uydu ol Âliyi dışladı
İslam'daki tefrika ta o zaman başladı
Madde için o millet koştu körü körüne
Babalar öldüğünde oğlu geçer yerine

Peygamber düşmanında olmadı ahde vefa
Hasan ile Hüseyin çok çekti cevri cefa
Baba oğul bir zaman sördüler ey bir sefa
Bakmadılar efendim mazlumların zarına
Babalar öldüğünde oğlu geçer yerine

Cennetlik gençler döştü bakın perişan hala
Hanımıyla Hasanı düşürdü kalma kala
Hüseyin yola çıktı geçit vermez Kerbela
Kılıç çaldırdı Ziyat ol mübarek serine
Babalar öldüğünde oğlu geçer yerine

Talat savaşı derken Türkler İslam'a girdi
Takdir eyledi Mevla halifeliği verdi
Selçuklu Osmanlı İslam'la sefa sürdü
Devletli padişahlar bakar devlet karına
Babalar öldüğünde oğlu geçer yerine

Ey necip soylu millet devlet sana emanet
Allahtan bela bulur herkim etse ihanet
Bu aziz vatanımın ücra köşesi cennet
Der Mertoğlu çakılan kazık iner derine
Babalar öldüğünde oğlu geçer yerine

(137)

SUÇ BANA GÖRE

Ey insan evvela kendini takın
Mazlumlara hayat güç bana göre
Ariflerde böyle yaşamış bakın
Dünya saltanatı hiç bana göre

Herkesin kendince ayrı dengi var
Garibin fakirin geçim cengi var
Riyakârın çeşit çeşit rengi var
Eyrilikten alır peç bana göre

Biri terleyendir biri üşüyen
Mazlumların yarasını kaşıyan
Bir yerden bir yere lafı taşıyan
Laf taşıyan fesat piç bana göre

Eyriler doğrudan kusur ararken
Haksızlar haklıya hüküm verirken
Riyakârlık hat safhada yürürken
Doğru yaşaması suç bana göre

Mert oğlu isyanım olmadı hâşâ
Yapılan eylikler kalkılmaz başa
Elinden geldikçe dürüstçe yaşa
Dürüstlük en büyük taç bana göre

(138)

ETTİYİNE BAK

Gözyaşımı damla damla akıttı
Şu hayatın bana ettiyine bak
Çile tezgâhında neler dokuttu
Şu hayatın bana ettiyine bak

Bahtiyarlık nedir bilmek isterdim
Kederi günlümden silmek isterdim
Bende eller gibi gülmek isterdim
Şu hayatın bana ettiyine bak

Üzerime acı poyraz estirdi
Aşka giden yollarımı kestirdi
Bu gönlümü yaşamaya küstürdü
Şu hayatın bana ettiyine bak

Saz elinde diyar diyar gezdirdi
Tuz basarak yaralarım azdırdı
Hüzün verdi tatlı candan bezdirdi
Şu hayatın bana ettiyine bak

Yasa boğdu karaları bağlattı
Acılarla ciğerimi dağlattı
Diz çöktürüp hüngür hüngür ağlattı
Şu hayatın bana ettiyine bak

Ciğerimi kızgın közde pişirdi
Bin bir türlü engellerden aşırđı
Mert oğlunu halden hale düşürdü
Şu hayatın bana ettiyine bak

(139)

ESİR GİBİYİM

Duymayanlar duysun şu ahvalimi
Bilmeyenler bilsin dertli halimi
Zalimden görmedim böyle zulümü
Ben kendi evimde esir gibiyim
Ayaklar altında hasır gibiyim

Feryatlarım uzaklardan duyulur
Kimse bilmez ciğerlerim oyulur
Oturup kalktığım kusur sayılır
Ben kendi evimde esir gibiyim
Ayaklar altında hasır gibiyim

Hasretliğı yaşıyorum sılamda
Yazdıklarım gizli olmaz kelamda
Eşim oğlum kızım başka âlemde
Ben kendi evimde esir gibiyim
Ayaklar altında hasır gibiyim

Yapılanlar gider kimin hoşuna
Gören duyan acır gözüm yaşına
Siz gibi yakınlar düşman başına
Ben kendi evimde esir gibiyim
Ayaklar altında hasır gibiyim

Akıttılar gözlerimin selini
Bağladılar kalem tutan elimi
Hep birlikte susturdular dilimi
Ben kendi evimde esir gibiyim
Ayaklar altında hasır gibiyim

Kim istemez mesut mutlu geçimi
Hiç kimseye dökemirem içimi
Olmaz olsun rezil hayat biçimi
Ben kendi evimde esir gibiyim
Ayaklar altında hasır gibiyim

Mertoğlu'yum engeller var yolumda
Kurtuluşu arıyorum ölümde
Ne kelepçe ne zincir var kolumda
Ben kendi evimde esir gibiyim
Ayaklar altında hasır gibiyim

(140)

BİRÇOĞU

Dedikodu hat safhaya ulaştı
Varlığımdan rahatsızmış birçoğu
Çekemeyen benden ayrı dolaştı
Varlığımdan rahatsızmış birçoğu

Şükür olsun bahtıyarım zindeyim
Gönülleri feth ettiğim gündeğim
Sanatımla üç beş adım öndeyim
Varlığımdan rahat sızmış birçoğu

Sorun burada ayrı düştük biz bizden
Araştırın memnun mudur halk sizden
Fesatların çırpınması bu yüzden
Varlığımdan rahatsızmış birçoğu

Kahr çektim inim inim inledim
Âşık sandım sizi boşa dinledim
Çok safmışım henüz yeni anladım
Varlığımdan rahatsızmış birçoğu

Kokuşmuşlar hanginizi tuzlayım
Borçlu muyum sebep ne ki nazlayım
İcraatta iki gömlek fazlayım
Varlığımdan rahatsızmış birçoğu

Ey Mertoğlu kifayetsiz şükürüm
Gönlüm zengin maddiyetten fakirim
Naçiz nefsim cümlesinden hakirim
Varlığımdan rahatsızmış birçoğu

(141)

GETİRİR

Âşıklar şairler ince ruhludur
Yazar duyguları dile getirir
Zaman ömrümüzü çalar götürür
Hasretlik ayları yıla getirir

Kırpiklerin oktur akışın müjgân
Sen iste uğruna kurban olsun can
Bana Türkiye yurt sen Azerbaycan
Sevda kervanını yola getirir

Seven gönül arar canda cananı
Sevgi ile bir merhaba sunanı
Aşka düşüp kerem gibi yananı
Mecnun Leylasını çöle getirir

Aşka boyun büküyorum gülsinem
Hasretliğin çekiyorum gülsinem
Gözyaşları döküyorum gülsinem
Bülbül feryadını güle getirir

Bu gece düşümde seni görünce
Tarayıp da sırma saçın örünce
Binip aşk atını sana sürünce
Mertoğlu'nu sizin ele getirir

(142)

SATAR MI SATAR

Hal bilmez insana sakın güvenme
Dertlerine bin dert katar mı katar
Riyakâr insana dalını dönme
Seni uçurumdan atar mı atar

İnsan gibi yaşa nefsine uyma
Düzenbaz olanı semtine koyma
Mazlumu garibin hakkıyla doyma
Kılçığı gırtlığan batar mı batar

Muhannet suyuna pilav salınmaz
Namertlerin gölgesinde kalınmaz
Sonradan bulmadan akçe alınmaz
Her toplumda başan kakar mı kakar

Doğru ol ve yaşa olmazsın pişman
Kurtaramaz seni doğrudan şaşman
Cahil dosttan eydir akıllı düşman
Seni beş paraya satar mı satar

Mertoğlu haksızın yanında kalma
Eden bulur derler zulmeden olma
Dikkat et mazlumun ahını alma
Hak sahibi yakan tutar mı tutar

(143)

YORGUN

Kesildi takatim bitmiyor yollar
Sevdanın yükünün kervanı yorgun
Sevmek insanlara kanun diyorlar
Seven sevdiğine olur mu dargın

Dargınlık yakışmaz insan olana
Söz verip de ikrarında kalana
Arzular sevgidir vuslat bulana
Akmaz sevgi seli nedense durgun

Durgundur sevdanın akan ırmağı
Aşığın gönlüdür maşuk durağı
Şeydalar terk etmiş nedense bağı
Sordum bülbül gonca gülüne kırgın

Kırılmış sümbülün dalları yerde
Simsiyah saçları ağarmış serde
O yüzden uğramış her türlü derde
Mertoğlu da garip Leyla'ya vurgun

(144)

MELEK YÜZLÜM

Utanmadan söyle sende sevdiğim
Senden ayrı kalmak zor melek yüzlüm
Verdiğin mutluluk hep gizlediğim
Söylemem kimseye sır melek yüzlüm

Sevdanın okunu vurdun sineme
Adını yazdırdın gönül künyeme
Sakın ola ayrılmayı deneme
Biraz döşün orda dur melek yüzlüm

Verdiklerin çilem değil neşemdir
Bir an ayrılamam çok endişemdir
Senin yerin benim gönül köşemdir
Gel gir de köşkünü kur melek yüzlüm

Mihrabımdır iki kaşın arası
Işığımdır gözlerinin karası
İstirabım açtığın aşk yarası
Sevda merhemini sür melek yüzlüm

Yaktığın alevin n'olur köz etme
Baharım mevsim biten göz etme
Mertoğlu'na ayrılıktan söz etme
Sevda hançeriyle vur melek yüzlüm

(145)

ŞEYTAN ÜÇGENİ

Geçmişte yaşananlar dokunuyor kanıma
Kast etmeye çalışır her an şirin canıma
Yıllar öce göz dikmiş bu kutsal vatanıma
Cahilden fetva almış gerekse için şarap
Şu şeytan üçgeninden sen kurtar bizi ya Rab

Dört şarlatan bir Sabbah çeviriyor dümeni
Hiç kimse sormuyor ki nedir bunun nedeni
Güya içten fethetmek hem kaleyi bedeni
Her gün aynı endişe yine aynı ıstırap
Şu şeytan üçgeninden sen kurtar bizi ya Rab

Birisi vurdumduymaz birileri düzenbaz
Bir ipe toplanmışlar sahtekâr üç beş cambaz
Beytül-malı yiyenin Mevla yanına koymaz
Bir taraf akan nehir bir yana olmaz serap
Şu şeytan üçgeninden sen kurtar bizi ya Rab

Her dönem bir renk taşır içi kinle dolanlar
İdam var kalem kırık asmasını planlar
Babasını da harcar menfaatçi olanlar
Çıkara boyun eğer maddeye olur türap
Şu şeytan üçgeninden sen bizi kurtar ya Rab

Çalıp çırpıp doldurmuş ardiyeyi bakkalı
Sünnete uygun değil saçı ile sakalı
Ne kadar gizlesen de tanıyoruz çakalı
Araştırdım aslını ne Müslüman ne Arap
Şu şeytan üçgeninden sen kurtar bizi ya Rab

Kirletmeyin ne olur tertemiz beyaz çulu
Niçin böyle içiniz kin ile nefret dolu
Sorarım böyle midir sizce Allah'ın yolu
Oturduğunuz hanı yıkıp etmeyin harap
Şu şeytan üçgeninden sen kurtar bizi ya Rab

Timsah gözyaşı döküp yerden yere süründü
Dini eyledi maske kispetlere büründü
Takken düştü başından şimdi kelin göründü
Mertoğlu'na gülerek başına ördün çorap
Şu şeytan üçgeninden sen bizi kurtar ya Rab

(146)

AĞLAMA GÖNÜL

Beklediğin hasret bitti kurtuldun
Artık bundan sonra ağlama gönül
Çile keder kantarında tartıldın
Coşup boz bulanık çağlama gönül

Terk edip gidenin peşine düştün
Kaybettin yolunu beyhude koştun
Aşkın ateşinde kavruldun piştin
Yanmış yüreğimi dağlama gönül

Çektiğim çileyi çektiğim derdi
Kimden saklayayım el âlem gördü
Sanma ki Mertoğlu da murada erdi
Bundan gayrı kara bağlama gönül

(147)

SAKIN BİZİ HOR GÖRME

Sakın bizi hakir görüp horlama
Biz edebi edepsizden öğrendik
Ahlaksızlık yapın diye zorlama
Biz edebi edepsizden öğrendik

Doğrulukla kurmuş çarkı çemberi
Bu böyle söylenir âdemden beri
Dürüstlük Allah'ın kullara emri
Biz edebi edepsizden öğrendik

En evvela kabrin bedeninin sıkır
Ne yapmışsan orda karşına çıkar
Nizam terazisi hesaban bakar
Biz edebi edepsizden öğrendik

Böyle buyuruyor rehberin Kur'an
Haksızdan haklının hakkını soran
İnsansan insana insanca davran
Biz edebi edepsizden öğrendik

Mertoğlu yanılsan hak seni yakar
Tacını tahtını başına yıkar
Güzel ahlak kulu cennete sokar
Biz edebi edepsizden öğrendik

(148)

BAYHANI

Mertoğlu'ndan Bayhani'yi sordular
Derim dost bağında güldür Bayhani
Sebep neydi bu vurguyu vurdular
Derim ehli halle haldir Bayhani

Yaşar hakkı hakkın şeriatında
İrşadı babanın tarikatında
Ağlar baba gezer onun zatında
Derim aşka giden yoldur Bayhani

Garip kuşlar gizlenecek dalı var
Bilmeyenler bilmez gizli halı var
Helalden kazanmış helal malı var
Derim dost olana baldır Bayhani

Keşfeder her zaman yakın ırağı
Dost olanın yanı onun durağı
Özü Türk'tür sembolü de bayrağı
Derim ay yıldız hilaldir Bayhani

Mertoğlu kimseyi o görmez hakir
Ne çok fazla zengin nede çok fakir
Dayıma Mevla'ya ediyor şükür
Derim yalnız hakka kuldur Bayhani

(149)

BAYHANIYE CEVAP

Köprü kurdum gönlün ile gönlüme
Ben mektubu yele vermem Bayhani
Gözyaşlarım benzer Mısırın Nil'ine
Ben mektubu sele vermem Bayhani

Sevda çeken bülbül eder ah u zar
Arif sevdasından eylemez zarar
Üzülme sırimız etmem aşikâr
Ben mektubu ele vermem Bayhani

Ağyarı gözetem gözü istemem
Türlü renge giren yüzü istemem
Dostunu inciten közü istemem
Ben mektubu küle vermem Bayhani

Ram olup ölenler gönülde yaşar
Aşk ile sevdası yürekten taşar
Yüz bin zorluk çekse engeller aşar
Ben mektubu kula vermem Bayhani

Dil denince Bayhani'yi sorarım
Şifasıyla yaralarım sararım
Leyla derim yüce Mevla'm ararım
Ben mektubu çöle vermem Bayhani

Mertoğlu da yaratana edna kul
Tefekkür eyleyip halde halin bul
Sadık kal kavline dostunla dost ol
Ben mektubu dile vermem Bayhani

(150)

SÖYLEYEMEDİK

Yıllar yılı olan biten her şeye
Gülüp geçtik bir şey söyleyemedik
Bütün şehitlere gözden yaşları
Silip geçtik bir şey söyleyemedik

Şaşa kaldık gidenlerin göçüne
Sormadık ki göçenlerin suçu ne
Bile bile bu zulümüm içine
Dalıp geçtik bir şey söyleyemedik

Bulamadık ayarımız dengimiz
Bitmiyor ki hainlerle cengimiz
Bir gül gibi günden güne rengimiz
Solup geçtik bir şey söyleyemedik

Sürüye kurt dalmış padişaha ne
Gülüp oynamak var bunca aha ne
Olaylara eften püften bahane
Bulup geçtik bir şey söyleyemedik

Dedik vatan için kurban olsun can
Su yerine damarlardan döktük kan
Zulme susan olur bak dilsiz şeytan
Olup geçtik bir şey söyleyemedik

Mertoğlu'yum susar emmi dayımız
Her geçen gün artar şehit sayımız
Fert olarak bu zulümden payımız
Alıp geçti bir şey söyleyemedik

(151)

NE ARA NE DE SOR BENİ

Sevdiğim sebepsiz gidişin nedir
Bir daha ne ara nede sor beni
Söyle ayrılığın suçu kimdedir
Bir daha ne ara nede sor beni

Hep içten yapmışsın sen pazarlığın
Böyleyiymiş senin bana yarlığın
Sildim gönlümdeki olan varlığın
Bir daha ne ara nede sor beni

Hasret yollarımı bağlasa bile
Yokluğun sinemi dağlasa bile
Her gece gözlerim ağlasa bile
Bir daha ne ara nede sor beni

Yaktın ciğerimi küle çevirdin
Mecnun eyleyip de çöle çevirdin
Konuşurken akraz dile çevirdin
Bir daha ne ara nede sor beni

Yara verip bu sinemi oyduñ ya
Nesimi misali derim soyduñ ya
Mertoğlu'nu bir başına koyduñ ya
Bir daha ne ara nede sor beni

(152)

BIRAKALIM KIZLARIMIZ OKUSUN

Okumaktan kime ne zarar gelir
Bırakalım kızlarımız okusun
Okur eğitimli bir anne olur
Bırakalım kızlarımız okusun

Cahilin çektiği ah ile zardır
Cehalet dağları dumandır kardır
Dinin ilk emrinde okumak vardır
Bırakalım kızlarımız okusun

Okuyup ilimiyle ihlâsı bulsun
İlim Çin’de ise varıp da alsın
Okusun ya hâkim savcı olsun
Bırakalım kızlarımız okusun

Temelsiz yapılan bina binamı
Sorarım cehalet bize kınamı
Okuyup bir doktor olsa fenamı
Bırakalım kızlarımız okusun

Sanmayalım dünya böyle kalacak
Okumayan vuslatını bulacak
Demeyelim okuyup da nolacak
Bırakalım kızlarımız okusun

Okuyan ilmiyle çağı açmıştı
Gülperi yarbada bak okumuştı
Vatanı uğruna o şehit döştü
Bırakalım kızlarımız okusun

Mertoğlu evlatta hiç ayırım yapmaz
İlmi okuyandan bir şüphe kapmaz
Şuurlu okuyan yolundan sapmaz
Bırakalım kızlarımız okusun

(153)

SEVDİYİM

Senin sevgin gönlüm işgal eyledi
Üzerime şafak atmaz sevdiyim
Didelerim kanlı yaşa beledi
Bir günüm birini tutmaz sevdiyim

Aşk bilmeyenden çare sorulmaz
Leylası olmayan çölde durulmaz
Beden yaşlansa da gönül yorulmaz
Sevdanın çilesi bitmez sevdiyim

Mestane gözlerle göler bakışır
Gül sinene gonca güller yakışır
Mor menekşe kokar bülbül şakışır
Aşk bağında baykuş ötmez sevdiyim

Dilim ezber eder ismin heceler
Seven sevdiyinin gönlün yüceler
Bin yıl gibi uzar gider geceler
Mertoğlu sabahlar yatmaz sevdiyim

(154)

GEVHERİ

Riyakâr saatte bir renk deyişir
Utanmaz yüz utanır mı Gevheri
Dürüst olan vuslatına erişir
Utanmaz yüz utanır mı Gevheri

Asker Polis taşlar giyer eteklik
İhanet edene verilir beylik
Paslı tenekeden olur mu çelik
Utanmaz yüz utanır mı Gevheri

Doğru bakan görür temiz cemali
Doğrunun vicdanı temiz emeli
Hilal bıyıklılar yurdun temeli
Utanmaz yüz utanır mı Gevheri

Mazlumun gözleri kurumaz yaştan
Damlası delerse geçermiş taştan
İster içten olsun istersen dıştan
Utanmayan yüz utanmaz Gevheri

Çektiğimiz acep yanlış kuramı
Turasızlar paylaştılar turamı
Eman kardeş eman açma yaramı
Utanmaz yüz utanır mı Gevheri

Mertoğlu'nun bir kulak ver sözüne
Dürüstler gidermiş hakkın izine
Tükürsen de arlanmazın yüzüne
Utanmaz yüz utanır mı Gevheri

(155)

GÖTÜRÜR

Ne zaman sazımı alsam elime
Alır beni uzaklara götürü
Dokunsa mızrabım gamlı telime
Dertli bülbül gibi zara götürür

Ben dokundum saza teller inledi
Feryadımdan dağlar taşlar çınladı
Eş dost konu komşu beni dinledi
Buda beni gam efkâra götürür

Seven sevdiyinden beklemez hile
Maşukta Aşığa çektirir çile
Âşık arzuhali verince yele
Alır bad-ı saba yara götürür

Kerem Aslı için dönüştü küle
Mecnun ile Leyla düştüler çöle
Asırlardır destan oldular dile
Çeker bizi peşi sıra götürür

Bazen neşem oldu bazen yaslarım
Sevgim gizler can evimde beslerim
Öldüğümde ahbaplarım dostlarım
Mertoğlu'nu bir mezara götürür

(156)

SEVDAMIZ

Biz Selçuklu Osmanlının evladı
Budur bizi bize katan Sevdamız
Bize hak Resulü dua eyledi
İslam'dır gönlüde yatan Sevdamız

Bizler Türk'üz biz birliği överiz
Biz sancağa yan bakanı döveriz
Biz seversek Allah için severiz
Hak için düşmana çatan sevdamız

Biz sahip çıkarız düne bugüne
Biz neşe katarız toya düğüne
Biz at sördük Viyana'nın önüne
Kalpten kalbe sevgi atan Sevdamız

Biz Hakka inanan puta tapmayan
Bizim her halimiz Mevla'ya ayan
Biz ta şarktan garba ilimi yayan
Tüm dünyaya ilim satan sevdamız

Biz Hakkın emrine boynumuz burduk
Biz düşmana karşı doğru dik durduk
Biz yedi düvelde devletler kurduk
Al bayrağı elde tutan sevdamız

Biz akları çok karadan ayırdık
Biz mazlumu yoksulları kayırdık
Biz Mertoğlu şanımızı duyurduk
Her an gönlümüzde vatan sevdamız

(157)

BEY

Kutsal bir makamı temsil eden bey
Kâfir kime denir öğret bilelim
Bu nasıl dindarlık ya bu nasıl şey
Kâfir kime denir öğret bilelim

Kalp gözün mü açık bu sırra erdin
Neye dayanarak fetvayı verdin
Bilmem amma beyim vebale girdin
Kâfir kime denir öğret bilelim

Bu halkta imanın nuru sönmezken
Ezan susmaz bayrak gökten inmezken
Bu vatanda şehit derdi dinmezken
Kâfir kime denir öğret bilelim

Nedir bu kin nefret kalbine dolan
Kimin garezidir sendeki kalan
Bilgin âlimlere mirasçı olan
Kâfir kime denir öğret bilelim

Arif olan doğru karara varır
Bu sözü söyleyen sözünde durur
Sen gibi densizi bu toplum korur
Kâfir kime denir öğret bilelim

Bu nasıl zihniyet nasıl düşünce
İyi düşün beyim tövbe et bence
Ülkücü camia kâfir mi sence
Kâfir kime denir öğret bilelim

Mertoğlu sırrına yetsem ırkın ne
Kimden emri aldın acep çarkın ne
Söyler misin Haşhaşiden farkın ne
Kâfir kime denir öğret bilelim

(158)

ÜSTÜME

Ay karanlık bir başıma yürürken
Bir çoban yıldızı doğdu üstüme
Yalnızlık hasretlik beni bürürken
Bir çoban yıldızı doğdu üstüme

Yollar uzun ben gezmekten yoruldum
Ok kirpiknen can evimden vuruldum
Nazlı yayla meralından ayrıldım
Bir çoban yıldızı doğdu üstüme

Usul usul yağmur yağdı ıslandım
Sap kaya dibine çöktüm yaslandım
Kimse yok mu diyerekten seslendim
Bir çoban yıldızı doğdu üstüme

Seven sevdiğine boyun bükürken
Ayrılık gözlerden yaşlar dökerken
Ezan okunmadan şafak sökerken
Bir çoban yıldızı doğdu Üstüme

Mertoğlu'nu herkes bir âşık sanar
Sevdanın elinden ciğerim kanar
Seven sevdiğini her yerde anar
Bir çoban yıldızı doğdu Üstüme

(159)

MURAT ŞAHİN'E

Olur, Akbayır'da bir yiğit yaşar
Özü asaletli Murat Şahinin

Canı pahasına göreve koşar
Hızı asaletli Murat Şahinin

Aslında Türklük var bir dünyaya tay
Rabbim emeğini eylesin zay
Görevli rütbesi henüz astsubay
Hanı asaletli Murat Şahinin

Kutsaldır görevi şana şan veren
Ay yıldız bayrağa asil kan veren
Gerekirse yurdu için can veren
Yüzü asaletli Murat Şahinin

Uyumamış hedefine göz vermiş
Ecdadın ateşi ona köz vermiş
Vatanını korumaya söz vermiş
Sözü asaletli Murat Şahini

Sancağı bayrağı ezelden tuğlu
Süngüsü belinde silahı yağlı
Allaha Kurana imana bağlı
Cüzü asaletli Murat Şahinin

Mertoğlu dikkat et olmasın hatan
Toprağı uğruna düşmana çatan
Kutsal sevdikleri bayrak ve vatan
İzi asaletli Murat Şahinin

(160)

BÖLÜNMEYECEK

Asırlardır şehit verdik uğruna
Bölünmez bu vatan bölünmeyecek
Kulak verdik öl denilen çağrına
Bölünmez bu vatan bölünmeyecek

İşgal etmiştiler şark ile garbi
Kim yanlış girdiyse olmuştu kabri
Bölemedi bizi şu boğaz harbi
Bölünmez bu vatan bölünmeyecek

Yıllar yılı düşmanlara zilletiz
Bayrağıma yan bakana illetiz
Peygamberin meth ettiği milletiz
Bölünmez bu vatan bölünmeyecek

Ceylan derisinden giyinsen de kürk
O gün korktun bu gün sesimizden ürk
Bizde Fatih Yavuz bizde Atatürk
Bölünmez bu vatan bölünmeyecek

Konstantin'e bizim dedi hainler
Birer birer saf tutmuştu kâinler
Sözüm size içte olan hainler
Bölünmez bu vatan bölünmeyecek

Mertoğlu'yum nice çile çekerek
Bir vücut bir beden olduk tek yürek
Ya istiklal ya ölüm diyerek
Bölünmez bu vatan bölünmeyecek

(161)

AĞLADIM

Senelerdir bu sevdanın yüzünden
Al giymedim karaları bağladım
Aşkın mızrabıynan sevda sazından
Coşup coşup kederlendim çağladım

Çağladım da dinmez oldu gözyaşım
Kurtulmadı hüsrân çileden başım
Anlamadı beni bacım gardaşım
Her gün dert üstüne bin dert bağladım

Bağladım ya bilmem ne verdi bana
Bir bir günlerimi getirdim sona
Gizli bir hasret var kar etti cana
O sebepten ciğerciğim dağladım

Dağladın Mertoğlu çaremi buldum
Neşeler kayboldu hüznle doldum
Bir çift ela gözün meftunu oldum
Onun için hüngür hüngür ağladım

(162)

YAZ

Gel ey kâtip şöyle otur yanıma
Ben söyleyim sende dertlerimi yaz
Çektiğim çileler yetti canıma
Nedir bu sendeki işve ile naz

Eğlenmez gönlümde gizlenen yara
Sardı bedenimi hicranlı yara
Nazlı canan gitti uzak diyara
Saldı yüreğime dert ile maraz

Dokundu sineme sevdanın oku
Çare yok hekimler salmadı yakı
Ben gittikten sonra yazdığın oku
Sakın dediğime etme itiraz

Mertoğlu derdimle hayale daldım
Ufkun ötesine nameler saldım
Sonunda kendime bir ortak buldum
Dert ortağım elimdeki gamlı Saz

(163)

VAR

Gel aldanma şu dünyanın fendine
Bu dünyanın hallerinde yalan var
Nefse uyan kemlik eder kendine
Bin bir çeşit fellerinde yalan var

Fanidir zevkinin verdiği sancı
Doğruluktur bu sancının ilacı
Türlü renge girer nefsin ağacı
Kanma sakın dallarında yalan var

Kamil insan dünya zevkini neyler
Arifler her zaman doğruyu söyler
Çıkar için boyun eyen şu beyler
Ayak bassa yollarında yalan Var

Sakın bu sözlere boş laftır deme
Bir gün gelir atar masayı game
Eyer düşman ise ekmeyin yeme
Sofra sunsa ballarında yalan var

Haram yiyen bir gün kusar evinme
Dizen vurup kendi kenden dövünme
Siyasetçi kucak açsa güvenme
Saracağı kollarında yalan var

İnanma yalanın sıcağına ha
İncir dıker bir gün ocağına ha
Döşme politika kucağına ha
Siyasetin yıllarında yalan var

Mertoğlu doğruymuş kimin derdinde
Namert olsa gam yemezdım merdinde
Esnafindan imamından ferdinde
Yaratanın kullarında yalan var

(164)

SEVDİYİM

Şu yaban elleri mesken eyleyip
N'olur açma bize ara sevdiğim
Hoyratlar bağında gonca gül olup
Salma beni intizara sevdiğim

Övmüşte yaratmış seni Hakte-ala
Yüzün aya benzer sohbetin bala
Gözelliğin istemez ki mübalağa
Kirpiğin ok kaşın kara sevdiğim

Seven sevdiğinden ayrı kalmasın
Gönlümdeki yerin kimse almasın
Bedenim ruhuma gurbet olmasın
Hasret koyma yâri yara sevdiğim

Mertoğlu kim dedi severken ayrıl
Aşkın ocağında yanarak kavrul
Bitsin bu ayrılık yârim de sarıl
Bayram etsin bu fukara sevdiğim

(165)

NE ÇIKAR

Zengin güler oynar bayram gelince
Gariplere bayram gelmiş ne çıkar
Yetimler mazlumlara gülemeyince
Gariplere bayram gelmiş ne çıkar

Dost dostun yüzünü göremiyorsa
Gönlünce sefasın süremiyorsa
Zenginler sadaka veremiyorsa
Gariplere bayram gelmiş ne çıkar

Yoksulların yüzü gülmüyor beyim
Attığı taş yerin bulmuyor beyim
Tok acın halinden bilmiyor beyim
Gariplere bayram gelmiş ne çıkar

Fuzuli israfı madde saçınır
Yoksul boynu bükük dertten acınır
Soran var mı bunlar nasıl geçinir
Garipler bayram gelmiş ne çıkar

Mertoğlu inanıp hakka tapanlar
Reklam olsun diye israf yapanlar
Çıkar için sağa sola sapanlar
Gariplere bayram gelmiş ne çıkar

(166)

BACI KARDEŞ

Nöbetleşe nöbet tuttuk kapında
Bacı kardeş gece gündüz ağladık
Dört oğlunla eşin dert girdabında
Bacı kardeş gece gündüz ağladık

İnanmışız dedin etmeyin tasa
İşte insan ömrü bu kadar kısa
Bütün sevenlerin boğuldu yasa
Bacı kardeş gece gündüz ağladık

İsyan etmiyorum Allaha hâşâ
Ecel mutlak bir gün gelir her başa
Benim bu gözlerim alıştı yaşı
Bacı kardeş gece gündüz ağladık

Çift bacı ateşi ciğer dağlarken
Eşin yavruların kara bağlarken
Yörekler yanmaz mı gözler ağlarken
Bacı kardeş gece gündüz ağladık

Nasıl bir illet ki yoktur ilacı
Bize deydi bu yıl ecel kılıcı
Kolay değil acı üstüne acı
Bacı kardeş gece gündüz ağladık

Mertoğlu'nu koydun yaralı yetim
İsyan etmek değil asla niyetim
Ben bir yılda iki bacı kaybettim
Bacı kardeş gece gündüz ağladık

(167)

UNUTMA

Beş bin yıllık değişmeyen simgemiz
Turan Türkün öz adıdır unutma
Aynı soydan aynı kandan genimiz
Turan Türkün öz adıdır unutma

Şart biliriz atı yurdu avradı
Beşikte bebeler bunu kavradı
Doğruluktur her bir Türkün muradı
Turan Türkün öz adıdır unutma

Dostuna dost düşmanına çatandır
Su yerine toprağa kan katandır
Tek anamız oda ana vatandır
Turan Türkün öz adıdır unutma

Allah bir Resul hak dinimiz belli
Bu günümüz belli dünümüz belli
Kan verdik Bayrağa ünümüz belli
Turan Türkün öz adıdır unutma

Mertoğlu da aynı soyundan törüyen
Ta Orta Asya'dan kalkıp yörülen
Al bayrağı namus deyip koruyan
Turan Türkün öz adıdır unutma

(168)

KADINLAR

İnancınız varsa Allahtan korkun
Erkekleri tahrik eden kadınlar
Kadınsan mahremin haramdan sakın
Erkekleri tahrik eden kadınlar

Sebep ne sokağa çıplak çıkmaya
İnsanda göz vardır görüp bakmaya
Davetçisiz ateşlere yakmaya
Erkekleri tahrik eden kadınlar

Dersiniz bu adam kafadan uçuk
Saçlarınız uzun aklınız küçük
Başızda türban var kıçınız açık
Erkekleri tahrik eden kadınlar

Boyanız cilanız endamınız hoş
Dolu görünsez de içleriniz boş
Mutlak başınıza yağar bir gün taş
Erkekleri tahrik eden bayanlar

Soruyorum çağdaşlık mı nedeni
Medeniyet açmak mıdır bedeni
O zaman hayvanlar daha medeni
Erkekleri tahrik eden kadınlar

Mertoğlu haramdan kendini sakın
Aklını koruda adabın takın
Korkam bu gidişle kıyamet yakın
Erkekleri tahrik eden kadınlar

(169)

ÇIRA BENİM

Hep ağlattın güldürmedin
Ak çıkardım kara benim
Ey bak tabip göremedin
İçim dışım yara benim

Her an Allah kerim dedim
Az kazanmış helal yedim
Kendimce bedel ödedim
Yerim yurdum bura benim

Matahım çıkmaz pazara
Ben ki uğradım nazara
Ölürsem koyun mezara
Son durağım ora benim

Mertoğlu geldim gidenim
Bilmedim neydi nedenim
Yanacak naçiz bedenim
Kemiklerim çıra benim

(170)

MERT DENİR

Namertlerin ırmağıyla suyuyla
Akacakken akmayana mert denir
Hırsla gelip bir garibin gönlünü
Yıkacakken yıkmayana mert denir

Er odur ki yıksın nefsin dağını
İyi bilsin geçmişini çağını
Sana kucak açan dostun bağını
Yakacakken yakmayana mert denir

Can feda kılmalı canan yoluna
Yiğit hile katmaz özge balına
Düşman kelepçesin dostun koluna
Takacakken takmayana mert denir

Elde silah çelik miğfer tepede
Türk askeri yılmaz gider nöbete
Düşman karşısında kanlı cephede
Bıkacakken bıkmayana mert denir

Mertoğlu kulak ver bülbül zarına
Sakın haram katma helal karına
Elin namusuna elin yarına
Bakacakken bakmayana mert denir

(171)

YAR SEHER VAKTİ

Sevda yatağında uyuyan dilber
Seslendim uyanmaz yar seher vakti
Tomurcuk gülleri büyüyen dilber
Birinden bir buse ver seher vakti

Aşkın ile giyindiğim kareler
Şeyda bülbül gibi beni zaralar
Yüreğimde artmaktadır yaralar
Ellerinle merhem sür seher vakti

Al yazma yakışmış nazik aynına
Billur gerdanına zarif boynuna
Ne olur gizlesen beni koynuna
Kolların boynuma sar seher vakti

Kerem gibi ateşine yandığım
Yar diyerek candan yakın sandığım
Mertoğlu'yum işvesine kandığım
Bir kere halimi sor seher vakti

(172)

ANLAMAZ Kİ

Ne yapsam ne desem nasıl anlatsam
Her can bizi anlamaz ki efendim
Çalıp söylesem de kime dinletsem
Dinleyenler tınlamaz ki efendim

Bağrı yırtık boş lafları duymaz ki
Arif olan cahillere uymaz ki
Beyni katı yobaz seni duymaz ki
Sağır kulak çınlamaz ki efendim

Bazı kem söz dokunuyor canıma
Tesir eder damarımda kanıma
Düşman lafı hiç gitmez ki damıma
Dost dostunu danlamaz ki efendim

Mertoğlu sözümü dinleyip anla
Kan suyla yıkanır yıkamaz kanla
Sakın dostluk kurma eski düşmanla
Düşman kılıç kınlamaz ki efendim

(173)

ARKADAŞ

Benim nefsim cümlesinden hakirdir
Hiç kimseyi hakir görmem arkadaş
Kendi bağımızda mor sümbül vardır
Yad bağında gülü dermem arkadaş

Bazen yaptıkların olur kabahat
Ömür gelir geçer dersinki heyhat
Bakarım kendime günahım kat kat
Elin günahını yermem arkadaş

Ayağım uymuyor düzene çağa
Hep bakarız yükeklere uzağa
Kendi boynum hazır iken bıçağa
Günahsız a bıçak sürmem arkadaş

Mertoğlu kusurun sana paç olur
Atasözü gönül yapmak hac olur
Değerli insanlar başa taç olur
Değersize değer vermem arkadaş

(174)

ADALET İSTER

Ülkesini şekva eden bu adam
Döner utanmadan adalet ister
Milletine hayrı olmayan adam
Döner utanmadan adalet ister

İçten feto dıştan pekaka artar
Haksızlar haklının yüzünü yırtar
İçteki hainler düşmandan beter
Döner utanmadan adalet ister

İp kimin elinde bakın kim cambaz
Herif bu işlerde olmuş düzenbaz
Be Allahtan korkmaz kuldan utanmaz
Döner utanmadan adalet ister

Utan be insafsız halkından utan
Geçmiş teki yaptığını unutan
Deveyi hamutla birlikte yutan
Döner utanmadan adalet ister

Zulmederek adalete yürüyen
Yapılan yolları gözüyle gören
Bolu'yu geçerken tünele giren
Döner utanmadan adalet ister

Biliyorum bunu nerden yarası
Bunu vicdanıyla bozuk arası
Bunlar muhalefetin tam yüz karası
Döner utanmadan adalet ister

Mertoğlu bu vatan sanki ona mülk
Bu nasıl anlayış bu nasıl Türklük
Kafan kaldır Gazi Kemal Atatürk
Bu utanmaz bir de adalet ister

(175)

ŞEHİT ERENİM

Cennetteki yerin Firdevs-i âlâ
Vatan için şehit düşen Erenim
Şahadet şerbetin içtin ne ala
Vatan için şehit düşen Erenim

Ol Hazreti Hamza elinde tutsun
Tevhit gıdasıyla seni büyütsün
Ecdadına layık olan yiğitsin
Vatan için şehit düşen Erenim

Can erip korudun yurdun arını
Düşünmeden dünü bugün yarını
Necip soylu ecdadımın torunu
Vatan için şehit düşen Erenim

Şükür ettik seni annen sunana
Bağlıymışsın Kur'an dine imana
Yüce Mevla sabır versin anana
Vatan için şehit düşen Erenim

Mertoğlu ruhuza Fatiha verdik
Şahadet yoldaşın Başçavuş Gedik
Al bayrak sevgisi böyleymiş dedik
Vatan için şehit düşen Erenim

(176)

ADALETİN BU MUDUR?

Zalimler mazluma hep hükmederse
Dünya senin adaletin bu mudur?
Haksızlar haklıdan dava güderse
Dünya senin adaletin bu mudur?

Garibe yoksula oluyorsun dar
Adamlar yapıyor haksızlığı kar
Böyle bir adalet kuranda mı var
Dünya senin adaletin bu mudur?

Böyle mi emreder din ile iman
Tahammül etmiyor ezilmeye can
Anlatsana sende bu nasıl vicdan
Dünya senin adaletin bu mudur?

Kim emretti sana kırk renge boyan
Pilav salınır mı kaynayan suyan
Derim sana gafil gafletten uyan
Dünya senin adaletin bu mudur?

Bir su getirirsin bin bir dereden
Fırsat bulsan yağ çalarsın pireden
Mertoğlu'na söyle kinin nereden
Dünya senin adaletin bu mudur·?

(177)

BU DÜNYA

İyilikten maraz doğar demişler
Var varanın sür sürenin bu dünya
Garip yoksul haklarını yemişler
Var varanın sür sürenin bu dünya

Yalakalar başa imza attırır
Ortalığı bir birine kattırır
Yalanları gerçek diye yutturur
Var varanın sür sürenin bu dünya

Ne yazık haksızlar haktan bahseder
Kendi kusurunu yoktan bahseder
Bin bereket yoktur çoktan bahseder
Var varanın sür sürenin bu dünya

Yolsuzluğun hep üstünü örterler
Haklıların yakasını yırtarlar
Yüze güler burnun yere sürterler
Var varanın sür sürenin bu dünya

Acı çeker ana ile babalar
Çılgılık atar kundaktaki bebeler
Bu Mertoğlu boş boşuna çabalar
Var varanın sür sürenin bu dünya

(178)

AK PARTİLİ BEY

Maskeniz mükemmel iyi gizlemiş
İçten feto dıştan Ak Partili Bey
Dört bir yanın Renk alarak üzlenmiş
İçten feto dıştan Ak partili Bey

Deniz görsen balıklama dalarsın
Kökün nerde nereye filiz salarsın
Çok sinsisin yetim hakkı çalarsın
İçten feto dıştan Ak Partili Bey

Bilmem acep yerin yurdun neresi
Belli oldu eni boyu karesi
Bir zaman çok yediz himmet parası
İçten feto dıştan Ak Partili Bey

Usta bir fetbazsın ipte oyun var
Her tür kötülükte elin payın var
Anlaşıldı boynu kalın dayın var
İçten feto dıştan Ak Partili Bey

Mertoğlu hesabın iyi yap kes at
Arpaya alışan yiyen rahvan at
Senin için dışın dolu kin Fesat
İçten feto dıştan Ak Partili Bey

(179)

SİYASET DERİM

İnsanları kula kulluk ettiren
Sorarsanız bana siyaset derim
Madde için bin bir takla attıran
Sorarsanız bana siyaset derim

Riya koltuğuna varıp oturtan
Haksızları haklılara kudurtan
Oy alanı yan getirip yatırtan
Sorarsanız bana siyaset derim

Garibe tırnakla dağı deldiren
Çıkar için dostlukları sildiren
Hâkimi avukata bakıp güldüren
Sorarsanız bana siyaset derim

Kör baltayla koca çınar devirten
Yalancının çemberini çevirten
İnsanları sözlerinden kıvırtan
Sorarsanız bana siyaset derim

Mertoğlu başıma karlar yağdıran
Haramın üstüne haram yığdıran
Aslanları kedilere boğduran
Sorarsanız bana siyaset derim

(180)

ÖLÜME

İslam devletler duysun sesimiz
Razı mıyız Arakanda zulüme
Demiyelim bunlar bizim neyimiz
Razı mıyız Arakanda zulüme
Dindaşları terk etmişiz ölüme

Müslümansak el birliği edelim
Biz bunların imdadına yetelim
Hep birlikte Arakana gidelim
Razı mıyız Arakanda zulüme
Dindaşları terk etmişiz ölüme

Zalimden mazlumun hakkını almak
Dinimizin emri hep birlik olmak
Olur mu bu zulme sessizce kalmak
Razı mıyız Arakanda zulüme
Dindaşları terk etmişiz ölüme

Bozguna uğrasın kâfir yuvası
Kabul olur erenlerin duası
Dava oldu hakla batıl davası
Razı mıyız Arakanda zulüme
Dindaşları terk etmişiz ölüme

Sefer âlemine göçmemiz gibi
Kuş olup misali uçmamız gibi
Suriye'ye kucak açmamız gibi
Razı mıyız Arakanda zulüme
Dindaşları terk etmişiz ölüme

Mertoğlu dertlere dert ekliyoruz
Müslüman ölürken biz tekliyoruz
Şahlan Türk milleti Ne bekliyoruz
Razı mıyız Arakanda zulüme
Dindaşları terk etmişiz ölüme

(181)

HİLE EYLEMİŞ

Aşkı yaşamayan gizemli dilber
Talih sana baştan hile eylemiş
Dünyaya gelince gülmeyen dilber
Severken sevdası çile eylemiş

Mevla'm bu insanı yaratmış özel
Kaderine boyun eyen bu güzel
Sam vurmuş bağında gül dökmüş gazel
Ağlamış gözyaşı sele eylemiş

Felek atmış onu dağlar ardına
Mecbur kalmış gizli olan derdine
Nasip çekmiş gelmiş baba yurduna
Dadaş diyarını sıla eylemiş

Mertoğlu ellere bakar yerinir
Al çıkarmış karalara bürünür
Mutsuz yaşar amma mutlu görünür
Yüzüne gülleri kale eylemiş

(182)

GÖR BENİ

Süzülerek yanağına gözyaşın
Aktığında içindeyim gör beni
Saçlarına güller yaren yoldaşın
Taktığında içindeyim gör beni

Aşığın belli olmaz müşkül halleri
Yar için akıdır gözden selleri
Gönül bahçesinin sevda gülleri
Koktuğunda içindeyim gör beni

Devredip dönende Ay ile Güneş
Neredesin sorma gölgen ile eş
Herhangi bir yerde gizli bir ateş
Yaktığında içindeyim gör beni

Açıkladım yara olan aşkımı
Gizli tutum bende olan meşkini
Gönül sarayımın vuslat köşkünü
Yıktığında içindeyim gör beni

Alevlenip yandığında közlerin
Silinmiyor bende olan izlerin
Aynayla yüz yüze gelen gözlerin
Baktığında içindeyim gör beni

(183)

EL UMUDUNA

Ana yok baba yok yavrular öksüz
Biz küçükten kaldık el umuduna
Amcam duyarsızdı yengemse zalim
Biz küçükten kaldık el umuduna

Babam uzaklara gitti gelmedi
Anam hastalandı ilaç bulmadı
Yetim olanların yüzü gülmedi
Biz küçükten kaldık el umuduna

Dayım garibandı nüfusu çoktu
Evine bakacak imkânı yoktu
Teyzemler zengindi çocuğu toktu
Biz küçükten kaldık el umuduna

Ablam dokuzunda bense yaşıım beş
Hiç kimse bizdeki derde olmaz eş
Yarı aç yarı tok gözlerimiz yaş
Biz küçükten kaldık el umuduna

Ahır sekisinde yatar kalkardık
Biz ellere imrenerek bakardık
Üç ayda bir elbisemiz yıkardık
Biz küçükten kaldık el umuduna

Çoğu geceleri aç yatıyorduk
Halamın eline hep bakıyorduk
Eşi eloğluymuş biz korkuyorduk
Biz küçükten kaldık el umuduna

Mertoğlu yazarken gözlerim doldu
Demedi derdinin çoğusu kaldı
Ablam anam babam sahibim oldu
Biz küçükten kaldık el umuduna

(184)

AHİLİK

İnsan var oldukça dünya döndükçe
Kuşaktan kuşağa yoldur Ahilik
Yüce Mevla çok imkânlar sundukça
Haktan bize gelen haldir Ahilik

Gelenek görenek ümmet içinde
Ehli hüner her bir sanat içinde
Hak alır hak verir Nimet içinde
Gönül kovanında baldır Ahilik

İnsanları aldatmak yok şanında
Ustalık çıraklık sanat yanında
Hâsılı saygı sevgi var onda
Aşkın bahçesinde güldür Ahilik

Sen âdemoğlusun düşün fikr eyle
Nefes alıp verir iken şükr eyle
Gel Âşık Mertoğlu Hakkı zikr eyle
Mevla'yı zikreden dildir Ahilik

(185)

ÖZLERSİN YÂRİ
M

Yıllar yılı nazlı canı ararken
Sebep ne mah yüzün gizlersin yârim
Gökte uçan turnalardan sorarken
Turnalara bakar izlersin yârim

Her gelenden selam gelir sandığım
Tatlı tebessümün bakıp kandığım
Kerem olup ateşine yandığım
Od koyup sinemi közlersin yârim

Kaderim bu diyip boyun bükerken
Ah çekip gözümden yaşlar dökerken
Ben senin sevdanı gizli çekerken
Sende gizli gizli sızlarsın yârim

Gün gelir ki hasretliğin son bulmuş
Dost ağlarken düşman üstüne gülmüş
Duyarsın ki bir an Mertoğlu ölmüş
İşte o gün beni özlersin yârim

(186)

AĞAYDI

Babam zengin idi hem de ağaydı
Biz her yazın üç çift öküz koşardık
Ekip biçtiğimiz arpa buğdaydı
Biz her yazın üç çift öküz koşardık

Bahçeyi, tarlayı sürer ekerdik
Göze ayağına fidan dikerdik
Öküz koşar değirmene giderdik
Biz her yazın üç çift öküz koşardık

Daha sonra köyler traktör doldu
Çift ile çubuklar antika oldu
Öküzler okudu diploma aldı
Biz her yazın üç çift öküz koşardık

Traktörden sonra biçerdöverler
Merekte çürüdü attı eyerler
Birir birer kayıp oldu değerler
Biz her yazın üç çift öküz koşardık

Dadaşlar diyarı ilim Erzurum
Soruyorsan bizde böyledir durum
Dileyen okusun yapsın bir yorum
Biz her yazın üç çift öküz koşardık

Köyde işsiz kaldık şehire göçtük
Şehirdeki suyu paralı içtik
Bu yazın beş öküz bir inek seçtik
Biz her yazın üç çift öküz koşardık

Âşık Mertoğlu da rençper çocuğu
Rafa kaldırdılar çifti çubuğu
Kurcalarsan çıkar işin cıvıı
Biz her yazın üç çift öküz koşardık

(187)

AYŞE’M ERZURUM’A GELİN OLAYDI

Başımıza kıyamet mi kopardı
Ayşe’ m Erzurum’a gelin olaydı
Üstümüze taş mı yağardı
Ayşe’ m Erzurum’a gelin olaydı

Ağ eline kızıl kına yakardım
Yar salınsa boyuna ben bakardım
Yüz görünümü beşi birlik takardım
Ayşe’ m Erzurum’a gelin olaydı

Altın yere düşse bile paslanmaz
Seven gönül kavuşmazsa uslanmaz
Bu göğsüme bir başkası yaslanmaz
Ayşe’ m Erzurum’a gelin olaydı

İki gönül birbirine uyardı
Gelin damat birbirini sayardı
İmam muhtar nikâhımız kıyardı
Ayşe’ m Erzurum’a gelin olaydı

Köyümden Çıksaydı düğün alayı
Eş dostumuz oynardı halayı
Başlamazdı Mertoğlu’nun olayı
Ayşe’ m Erzurum’a gelin olaydı

(188)

BARZANİ

Güya devlet kuracakmış bu densiz
Eli kimden alacaksın Barzani
Korkarım ki başın kalır bedensiz
Kolu kimden alacaksın Barzani

Aptal güvendiğin o Siyonistler
Senin gebermeni gülerek izler
Yahudi İsrail kendini gizler
Dalı kimden alacaksın Barzani

Belli biraz aklın olmuş kaçıkta
Hem delisin hem serseri gıcıkta
Örtemezsin kışın kalır açıkta
Çulu kimden alacaksın Barzani

Sanarsın bağların olur gülistan
Osmanlı torunu geydirir fistan
Türk milleti kurdurur mu kürdistan
Yolu kimden alacaksın Barzani

Belli kandırıldın parayla pula
Hemen saldırırsın sen sağa sola
Üç tane eşekle çıkarsan yola
Nalı kimden alacaksın Barzani

Bir ufacık taviz verdi denedi
Boynuna dolarlar yağlı kemendi
Verilse de sana hürlük senedi
Pulu kimden alacaksın Barzani

Hakkı bırakır da haça taparsan
Kıvırır da o yan bu yan saparsan
Mertoğlu der sahibini kaparsan
Yalı kimden alacaksın Barzani

(189)

ÖLDÜ DEDİLER

Bülbülün feryadı figan ettiği
Has bahçe içinde güldü dediler
Züleyha'nın Yusuf için döktüğü
Gözlerinden akan seldi dediler

Dost olan dostuna gönderir selam
Sevgi muhabbetle kurulan âlem
Âşık maşukuyla yaptığı kelam
Yar ile sohbeti baldı dediler

İstiyordu menziline varmayı
El uzatıp sümbülünü dermeyi
Hep arzu ederdi yâri görmeyi
O arzusu yarım kaldı dediler

Meyer böyle imiş dünyanın vadi
Bozulmuş ağzının kalmamış tadı
Unutmasın diye yazdığın adı
Gönül defterinden sildi dediler

Şaşırp kaybetti gittiği yolu
Başından eksilmez fırtına dolu
Vefasız sevdiğin Âşık Mertoğlu
Sorarsan geçen gün öldü dediler

(190)

BİR BAŞINA

Gelen gideni yok bu yalnız adam
Dertleriyle kalmış bak bir başına
İki gözü çeşme çağlayan adam
Kan karışmış gözlerinin yaşına

Felek sillesini yemiş çok erken
Şikâyet etmiyor kaderim derken
Gözleri yol çeker kimi beklerken
Dedi gözüm sana nerden aşına

Dedim anlat derdin dedi dinleme
Sende düşüp benim gibi inleme
Benim kara günlerimi günleme
Belki çıkmam son baharın kışına

Kervanı getirdim yolun sonuna
Kırılmadım ben bir Allah kuluna
Hasbihalim diyin siz Mertoğlu'na
Dertli yazsın adım mezar taşıma

(191)

KURBAN OLDUĞUM

Asma suratını sevdiğim bana
Ok kirpik kaşına kurban olduğum
Ne olur bir kere gülümse bana
Ağlama yaşına kurban olduğum

Böyle midir sevenlerin halleri
Sil mühür gözlerden akan selleri
Soldurma yüzünden gonca gülleri
Amber kokuşuna kurban olduğum

Sevdaya düşenin ömrü sökölür
Hasret çekenlerin beli bükölür
Leblerinden şeker şerbet dökölür
Diline dişine kurban olduğum

Yüreğime ılgıt ılgıt aktığın
Nedir dalıp uzaklara baktığın
Ak ellere taş kınası yaktığın
Elvan nakışına kurban olduğum

Verme Mertoğlu'na yine bir yara
Lokman Hekim lazım yarasın sara
Zaten ta ezelden bir bahtı kara
Ceylan bakışına kurban olduğum

(192)

GELİR MİSİN YAR

Senin doğum günün bir ekimdi ya
Gel dersem yanıma gelir misin yar
Gönüller bir olsun beden ayrı ya
Hayalen benimle olur musun yar

Varlığın ömrümün cihanı olur
Seven sevdiğinin sultanı olur
Yokluğun gönlümün zindanı olur
Sende benliğimi bulur musun yar

Dalgınlığım sorma bana ne diye
Arar bulur musun beni bu diye
Servetim yok gönlüm sana hediye
Bir selam yollarsam alır mısın yar

Ah çektikçe kara bağrım dövdüğüm
Her an sana kavuşmaya evdiğim
Doğum günün kutlu olsun sevdiğim
Seni sevdiğimi bilir misin yar

Meğer çile imiş sevmenin yolu
Âşık maşukundan içermiş dolu
Derseler ki öldü Âşık Mertoğlu
Gelip mezarında kalır mısın yar

(193)

OLURUM SENİN

Böyle muallime saygı duyarım
İstersen öğrencin olurum senin
Hürmet eder töresine uyarım
İstersen öğrencin olurum senin

Kanat gerip sen olursan siperim
Ruhsat versen fırsatımı teperim
Elin değil ayakların öperim
İstersen öğrencin olurum senin

Deyirmende un eyleyip öğütsen
Ders vererek mizacınca böğürtsen
Sevdan ile yüreğimi soğutsan
İstersen öğrencin olurum senin

Şakı dersen bülbül gibi şakırım
Doku dersen tezgâhında dokurum
Oku dersen hece hece okurum
İstersen öğrencin olurum senin

Mertoğlu'nu her sınavda denersin
Konuların derinine inersin
Hocamsın ya her konuda yenersin
İstersen öğrencin olurum senin

(194)

İHANETİN ADI

Doğruları söylemekten kaçanlar
Beytü'l malı sağa sola saçanlar
Yetim hakkı ile şarap içenler
Dönüp yapıyorlar hep centilmenlik
İhanetin adı eleştirmenlik

Dönüp halka bakışları farklıdır
Yapacağı dümenleri çarklıdır
Sanıyorlar kendileri haklıdır
Dönüp yapıyorlar hep centilmenlik
İhanetin adı eleştirmenlik

İnim inim inleyeni duymazlar
Garip hakkı yeme ile doymazlar
Kendi suçlarını suçtan saymazlar
Dönüp yapıyorlar hep centilmenlik
İhanetin adı eleştirmenlik

Başka fikirleri işe saymayan
Asla doğru yola girip uymayan
Yaptıkları ihanetten caymayan
Dönüp yapıyorlar hep centilmenlik
İhanetin adı eleştirmenlik

Mertoğlu'na pişkin pişkin gölüyor
Yaptığı yanlışları doğru oluyor
Kim haklı kim haksız Allah biliyor
Dönüp yapıyorlar hep centilmenlik
İhanetin adı eleştirmenlik

(195)

SÜMMANİOĞLUNA

Asil asaletten gelir şandır Sümmanioğlu
Âşıkların zümresinde kandır Sümmanioğlu
Takvadır muvazidir ahlakı tartışılmaz
Her mecliste yeri vardır candır Sümmanioğlu

Girmiş arifler safına ağı karadan seçer
Lügati kelam içinde bilinmez kapı açar
Bir şemin pervanesidir etrafına nur saçar
Cehalet karanlığında tandır Sümmanioğlu

Yürekten yüreğe akar gönüller postasıdır
Sümmani vasfını taşır her dilin bestesidir
Feyzinden faydalanmışım âşıklar ustasıdır
Bir kuşaktan geri kalmış sondur Sümmanioğlu

Der Mertoğlu çok sevilir gönüller şirini
Fikri ile örnek olmuş bu günün yarınıdır
Âşıklığın temel taşı Sümman'ın torunudur
Mihman olmayı bilene handır Sümmanioğlu

(196)

GÖNÜL

Yar hasreti damarında kanında
Bu nedir sınırsın sen eli gönül
Eşin dostun dolaşırken yanında
Kimi gözlüyorsun sen deli gönül

Bu nedir sineni dağlayan hasret
Yıllardır gurbete tutuğun nöbet
Nedense gözyaşın dinmedi hayret
Bir yüzün gülmedi gideli gönül

Hal bilmezler seni böyle kınarken
Kor ateş ki içerisinde yanarken
Yaraların içten içe kanarken
Kime ödetirsin bedeli gönül

Can ver seviyorsan cananın çağır
Feryadın eşitmez kulağı sağır
Bilirsin sevmenin yükü çok ağır
Taşınmaz sevdanın vebali gönül

Mertoğlu'nu salma ah u feryada
Gözyaşların çağlar iken deryada
Kavuşmak yok ise sana dünyada
Söz kestin divana vadeli gönül

(197)

HEY VAH HEY

Yıllar yılı bir sevdaya ağlarken
Kendimizi kandırmışız hey vah hey
Sevgisiyle ciyerimiz dağlarken
Kendimizi kandırmışız hey vah hey

Boş yere peşinden koştuk yorulduk
Nice dert kederle kaldık karıldık
Kapusunda boyun büktük burulduk
Kendimizi kandırmışız hey vah hey

Bir türlü olmadı bizlere murat
Bazen Dicle olduk bazen de Fırat
Bülbül gibi güle ederken feryat
Kendimizi kandırmışız hey vah hey

Mertoğlu böylece elli yıl geçti
Aşkın kadehiyle neyleri seçti
Sevda sarhoşları doldurup içti
Kendimizi kandırmışız hey vah hey

(198)

ON BEŞ TEMMUZDA

Bir çağı kapatıp yeniçağ açtık
Türk halkı uyandı On Beş Temmuzda
Bu millet ak ile karayı seçtik
Türk halkı uyandı On Beş Temmuzda

Niceleri din kispeti bürünmüş
Bu halkın içinde dinci görünmüş
Vatanı bölmeye yemin verilmiş
Türk halkı uyandı On Beş Temmuzda

Müslümanlar yurtlarından sürüldü
Çoklarının umutları kırıldı
Tankların önüne göğüs gerildi
Türk halkı uyandı On Beş Temmuzda

Ey Mertoğlu kol kestiler kolcular
Dinci oldu eski cinci falcılar
Hani nerde ahkâm kesen solcular
Türk halkı uyandı On Beş Temmuzda

(199)

ŞEREFSİZ DENMEZ

Kim dürüst kim yamuk Allah biliyor
Dürüst olan asla sözünden dönmez
Adam olan halinize gülüyor
Dürüst olan asla sözünden dönmez
Vatanı sevene şerefsiz denmez

Kimi tahta bağlı kimi merale
Toplayıp devşirip hesap sırala
Bakın çakal başkaldırmış krala
Dürüst olan asla sözünden dönmez
Vatanı sevene şerefsiz denmez

Bir zamanlar öğretmendin mektebe
Bey olan çulsuza kalır mı gebe
Be densiz edepsiz tövbe et tövbe
Dürüst olan asla sözünden dönmez
Vatanı sevene şerefsiz denmez

Aşiret diyerek çaldız götürdüz
Mazlum haklarını yediz bitirdiz
Sürgün dediz evlerimizde oturduz
Dürüst olan asla sözünden dönmez
Vatanı sevene şerefsiz denmez

Bir zaman diyordun begim çok yaşa
Doyduğun çanağı çalarsın taş a
Ağam çingeneden olmazmış paşa
Dürüst olan asla sözünden dönmez
Vatanı sevene şerefsiz denmez

Kalleş fırsat kollar enseden vurur
Nadan olanlarda olmazmış gurur
Hisliler aynada kendini görür
Dürüst olan asla sözünden dönmez
Vatanı sevene şerefsiz denmez

Sahteymiş sevginiz gözyaşız yalan
Yediz memleketi ettiniz talan
Aşiretten dürüst bir sen mi kalan
Dürüst olan asla sözünden dönmez
Vatanı sevene şerefsiz denmez

Varın o bahtsız bir haber edin
Neyi kast ederek şerefsiz dedin
Bahçedeki barı en çok sen yerdin
Dürüst olan asla sözünden dönmez
Vatanı sevene şerefsiz denmez

Mertoğlu namertler merdi buduyor
Birtakım çakallar kurdu buduyor
Vatan hainleri yurdu buduyor
Dürüst olan asla sözünden dönmez
Vatanı sevene şerefsiz denmez

(200)

OLSAYDIM

Şahlan kalk Türk milleti şu gaflet uykusundan
Ya Allah Bismillah de çık terör kaygısından
Ayrılma vatan bayrak sancağın duygusundan
Bitsin terör belası ağlamayıp gülseydim
Şehitlerin birinin yerinde ben olsaydım

Bu cennet yurdumuzu yeniden kurtaralım
Tekbir sedalarıyla cephelere varalım
Vatan hainlerinden yine hesap soralım
Bitsin terör belası ağlamayıp gülseydim
Şehitlerin birinin yerinde ben olsaydım

Şanlı şehit anası bağrına taşlar basar
Vatan sağ olsun deyip ağlamayıp da susar
Evladının resmini en üst köşeye asar
Bitsin terör belası ağlamayıp gülseydim
Şehitlerin birinin yerinde ben olsaydım

Piyon terör itleri bize yapar tefrika
Ateş açar askere kaçır Kuzey Irak'a
Siyonist devletlerin başı da Amerika
Bitsin terör belası ağlamayıp gülseydim
Şehitlerin birinin yerinde ben olsaydım

Mertoğlu Müslümanın olmaz askere kastı
Teröre silah veren giyinir kuzu postu
Şu kefare devletler biriken kini kustu
Bitsin terör belası ağlamayıp gülseydim
Şehitlerin birinin yerinde ben olsaydım

(201)

SEBEBİ VAR

Gülüm ben akı karadan
Seçtim amma sebebi var
Seni bırak ben kendimden
Geçtim amma sebebi var

Gözyaşlarım oldu nehir
Ne köy kaldı ne de şehir
Kadehlere doldu zehir
İçtim amma sebebi var

Dinmedi gözümün yaşı
Saldın sineme ataşı
Yandı yüreğimin başı
Piştim amma sebebi var

Didem yaşı oldu hazar
Kader ile olmaz pazar
Kendime yokluktan mezar
Eştim amma sebebi var

Mertoğlu destan dillere
Demem derdimi ellere
Acınacak bu hallere
Düştüm amma sebebi var

(202)

SORUYA BENZER

Bu dünyaya geldiğimde ağladım
Feryadım bülbülün zarına benzer
Hasret ateşiyle yürek dağladım
Hayat çekilmeyen soruna benzer

Çileden kederden gülmedi yüzüm
Her gün kanlı yaşlar akıttı gözüm
Dinmedi sinemi yandıran közüm
Yanan kor ateşin narına benzer

Ey vefasız sevdiceğin var mıdır?
Deli gönül Mertoğlu'na yar mıdır?
Otuzunda başa yağın kar mıdır?
Başım Erciyes'in karına benzer

(203)

ULAŞAMADIM

Ferhat oldum demir dağı yardım da
Şifa için kapusuna vardım da
Huzurunda boyun burup durdum da
Gönül yaylasında eyleşemedim

Çok dertli kullarla yayla yayladım
Saz inlettim nice gönül eyledim
Türkü çaldım ben hep türkü söyledim
Amma sultanımla söyleşemedim

Mertoğlu'yum çok engelli yol aştım
Dua ettim yüce Hakka kol aştım
Ben sendeki sana kolay ulaştım
Yar bendeki sana ulaşamadım

(204)

BİLESİN

Siyonist devletler Ey Amerika
Biz evladı Osmanlıyız bilesin
Dinlemeyiz Trumplardan tefrika
Biz evladı Osmanlıyız bilesin

Sanmayın ki Türk milleti uyanmaz
Vatan için al kanlara boyanmaz
Gücümüze sizin gücüz dayanmaz
Biz evladı Osmanlıyız bilesin

Haçlılara bela olan illet biz
Batılın başına inen zillet biz
Peygamberin methettiği millet biz
Biz evladı Osmanlıyız bilesin

Dinimiz İslam'dır adımızda Türk
Garibe mazluma biz oluruz kürk
Cumhuriyet kurdu Kemal Atatürk
Biz evladı Osmanlıyız bilesin

Ecdadımız Yavuz Selim Fatih Han
Mertoğlu vatana eder can kurban
Başımızda Bahçeliyle Erdoğan
Biz Evladı Osmanlıyız bilesin

(205)

UNUTMAK MI DEDİN

Öyle candan bağılyken ben sana
Seni unutması kolay mı sandın
Yokluğun cehennem olurken bana
Seni unutması kolay mı sandın

Gözlerimin yaşı dönüştü kana
Senin sevdan sörgün etse Fizan'a
Henüz daha doymamışken can cana
Seni unutması kolay mı sandın

Sevgimizi getirelim biz dile
Bülbül hasret çekmiş iken bir güle
Senin yerin dolduracak yok hele
Seni unutması kolay mı sandın

Sanma başkasına vermişim meyil
Sevgimize şahit olan bunca yıl
Züleyha Yusuf'a kavuşmuş değil
Seni unutması kolay mı sandın

Mertoğlu çileli günler dolmamış
Gülemezsin kader sana gülmemiş
Gönül menzilini kolay bulmamış
Seni unutması kolay mı sandın

(206)

GARİBİM

Tanıdık birinin ahvalin sordum
Bu dünyada gülememiş garibim
Düştüğü halleri gözümle gördüm
Umduğunu bulamamış garibim

Öğrendim ki bin bir türlü derdi var
Eksilmemiş dağlarından boran kar
Herkes onu zanneder ki bahtı yar
Mesut mutlu olamamış garibim

Ömür boyu acı çekmiş özölmüş
Gözlerinden kanlı yaşlar süzölmüş
Ak anlına kara yazı yazılmış
Talihinden silememiş garibim

Can yoldaşı uğramamış köşküne
Katılmamış sohbetine meşkine
Zalim kullar haciz koymuş aşkına
Dost kapusun çalamamış garibim

Ey Mertoğlu gel halimi sen anla
Yerme beni geçmişteki zamanla
Değer verip çok sevdiği insanla
Bir araya gelememiş garibim

(207)

DİK DURDUN UZUN ADAM

Şükür olsun Mevla'ya başımızda biri var
Hak ediyor her şeyi ne söylesek yeri var
Kılavuzu Kur'an'dır yol gösteren piri var
Senden önce ecdadım salmıştı dünyaya nam
Baş eğmedin düşmana dik durdun uzun adam

Ceddimizden bizlere emanettir bu vatan
Üstünde yaşamaya ruhsat verdi yaradan
Bu toprağın altında kimdir kefensiz yatan
Senden önce ecdadım salmıştı dünyaya nam
Baş eğmedin düşmana dik durdun uzun adam

Din düşmanı gâvurun zilletine girmedin
İslam senin şiarın başkasını görmedin
Şu Kudüs davasında asla taviz vermedin
Senden önce ecdadım salmıştı dünyaya nam
Baş eğmedin düşmana dik durdun uzun adam

Yürüyorsun hak yolda alnın açık yüzün ak
Arkadadır bu millet dön de şöyle geri bak
Liderliğin vasfını sana vermiş yüce Hak
Senden önce ecdadım salmıştı dünyaya nam
Baş eğmedin düşmana dik durdun uzun adam

Baş koymuşsun bu yolda kefenini giyerek
Asla taviz vermedin dava kutsal diyerek
Yiğitlik budur işte başka söze ne gerek
Senden önce ecdadım salmıştı dünyaya nam
Baş eğmedin düşmana dik durdun uzun adam

İslam'a darbe vurdu son yaşanan hadise
Müslümanlık adına sahip çıktın Kudüs'e
İman dolu göğsünle tavır aldın iblise
Senden önce ecdadım salmıştı dünyaya nam
Baş eğmedin düşmana dik durdun uzun adam

Mertoğlu'yum söylerim şimdi birlik zamanı
Kaldıralım bir olup dağımızdan dumanı
Yaratandan alıyor inananlar gümanı
Senden önce ecdadım salmıştı dünyaya nam
Baş eğmedin düşmana dik durdun uzun adam

(208)

AYDINLAR

Sözüm size kan emici sırtlanlar
Sizler aydın değil karanlıksınız
Sözde bize dost görülen yılanlar
Sizler aydın deyil karanlıksınız

Doğruları hakir görüp susanlar
Hak ve hakikatten kaçıp pusanlar
Sizi dine karşı zehir kusanlar
Sizler aydın değil karanlıksınız

Aydın kispetinde nifak aşlayın
Mütevazı Müslümanı dışlayın
Çekin gidin Avrupa'da yaşayın
Sizler aydın değil karanlıksınız

Bir gün yaptıklarınız sona erecek
Sanmayın ki cürmüz devran sürececek
Mutlak Allah belanızı verecek
Sizler aydın değil karanlıksınız

Mertoğlu der bunlar ayrı bir tipler
Bu millet bunlardan hayır mı bekler
Ey aydın görülen it oğlu itler
Sizler aydın değil karanlıksınız

(209)

MUZAFFER EYLE

Biz şanlı bir milletiz çok asildir soyumuz
Hiçbir hain nabzına şerbet olmaz suyumuz
Tarihe iyi bakın Türk'tür bizim boyumuz
Şahlandı Mehmetçiğim şimdi yine cephede
Yardım eyle Allah'ım Afrin'de her Mehmet'e

Bozarız evvel Allah hainlerin zorunu
Gam yemeğiz biliniz seçtik iman nurunu
Ecdadımı tanırsız biz Osmanlı Torunu
Şahlandı Mehmetçiğim şimdi yine cephede
Yardım Eyle Allah'ım Afrin'de her Mehmet'e

Ya Allah bismillahtır bizim tekbir sesimiz
İlelebet savaşta kesilmez nefesimiz
Kefenimiz giyeriz sancak bayrak süsümüz
Şahlandı Mehmetçiğim şimdi yine cephede
Yardım Eyle Allah'ım Afrin'de her Mehmet'e

Ruhlar yaratılırken ol Mevla sevdi bizi
Dualıyız yenemez şeytanın fendi bizi
Yüce hakkın Resulü peygamber övdü bizi
Şahlandı Mehmetçiğim şimdi yine cephede
Yardım eyle Allah'ım Afrin'de her Mehmet'e

Vatanperver olanlar çekermiş cevri cefa
Kur'an sünnete uyan sürer cennete safa
Bayrağını ey koru aslan yavrum Mustafa
Şahlandı Mehmetçiğim şimdi yine cephede
Yardım Eyle Allah'ım Afrin'de her Mehmet'e

Silkinin şanlı millet vakit erdi müddete
Biz Müslüman toplumuz koşalım şahadete
Uyan oğlum Muhammet bizde gidek nöbete
Şahlandı Mehmetçiğim şimdi yine cephede
Yardım Eyle Allah'ım Afrin'de her Mehmet'e

Kızılelma şiarım turandır benim ülküm
Biz Müslüman milletiz imandır sıcak kürküm
Mertoğlu'nu sorarsan bizzat Türkoğlu Türküm
Şahlandı Mehmetçiğim şimdi yine cephede
Yardım Eyle Allah'ım Afrin'de her Mehmet'e

(210)

SOYU TÜKENSİN

Ey şahin bakışlı Mehmetçiklerim
Vurun hainlerin soyu tükensin
Ey aslan yürekli koç yiğitlerim
Vurun hainlerin soyu tükensin

Tarihime Türkün şanı yazılsın
Hainlere toplu mezar kazılsın
Biriler duysun hepten üzülsün
Vurun hainlerin soyu tükensin

Kesin dört bir yandan terör göçünü
Toplu alın şehitlerin öcünü
Öğrensinler Türk halkının gücünü
Vurun hainlerin soyu tükensin

Bitirmeden dinlenmeyin durmayın
Bu hafif suçludur diye sormayın
Kuduz köpeklere fırsat vermeyin
Vurun hainlerin soyu tükensin

Mertoğlu der kurtaralım Afrini
İçirin teröre ölüm zehrini
Kuşatalım mezrasını şehrini
Vurun hainlerin soyu tükensin

(211)

BİRİYİM

Herkes bir manada derece aldı
Ben defteri karalanmış biriyim
Şansım her şeyimi başıma çaldı
Ben ciğeri yaralanmış biriyim

Ben bu yolda senelerce ter döktüm
Umut kapısında da ömrümü söktüm
Bütün söyleneni sineye çektim
Ben dertleri sıralanmış biriyim

Saz elimde gezdim gurbet elleri
Dokundum inlettim gamlı telleri
Söyleyip dinledim dertli kulları
Ben gurbeti kiralanmış biriyim

Mertoğlu'yum her çileği yakınmaz
Sanmayın ki hasret cana dokunmaz
Şiirim okunur adım okunmaz
Ben dostlardan aralanmış biriyim

(212)

ÖLÜRÜZ

Sizin art niyetiniz hedefine ulaşmaz
Ya istiklal ya ölüm asla sözünden şaşmaz
Biz asil bir milletiz figüranlık yakışmaz
Tan yeri ağarırken şafak atar geliriz
Şayet konu vatansa seve seve ölürüz

Şiarımız turandır Kızılelma ülkümüz
Ana vatan deriz ya bizim sıcak kürkümüz
Beş bin yıldır söylenir Türklük denen türkümüz
Al bayrağın yanında sancak tutar geliriz
Şayet konu vatansa seve seve ölürüz

Ölürüz dedim ama öldürmeden ölmeyiz
Ser veririz yolunda asla toprak vermeyiz
Biz kimsenin yurduna destursuzda girmeyiz
Siper alır mevzide ayık yatar geliriz
Şayet konu vatansa seve seve ölürüz

Kan dökmüştür ecdadım yıllar evvel bu yurda
Örneği Çanakkale can verdik bu uğurda
Bayrak için ölürüz her yaşta her çığırda
Tekbir sedalarına seda katar geliriz
Şayet konu vatansa seve seve ölürüz

Çağ kapatıp çağ açtık bütün dünyaya karşı
Ezan sesi inletsin hem zemini hem arşı
Bundan sora dinmeli anaların gözyaşı
Arzumuzdur şahadet şerbet yutar geliriz
Şayet konu vatansa seve seve ölürüz

Şanlı geçmişimiz var tertemiz bizde mazi
Kahramanlık uğruna Mertoğlu çalar sazı
Baba dedem şehittir anne dedemse gazi
Güne doğan güneşle doğar batar geliriz
Şayet konu vatansa seve seve ölürüz

EK-2: ÂŞIK MEVLÜT MERTOĞLU'NUN ATIŞMA ŞİİRLERİ

(1)

Âşık Mevlüt Mertoğlu- İhsan Yavuzer Atışması

1 Âşık İhsan Yavuzer

Niye böyle gururlusun
Ara düşmeyesin sakın
Hayallerin zengin olmak
Vara düşmeyesin sakın

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Gurur kulun şiarıdır
Zara düşmeyesin sakın
Meydanımda sen Yavuzer
Dara düşmeyesin sakın

1 Âşık İhsan Yavuzer

Ah bu gece çok kalabalık
Yanık be kardeşim yanık
Seni gidi karabalık
Tora düşmeyesin sakın

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Alımız bayrağın alı
Yolumuz İslam'ın yolu
Hem mümin hem Hakkın kulu
Kire düşmeyesin sakın

1 Âşık İhsan Yavuzer

Sözünde olmasın yalan
Bazen yapıyorsun plan
Dostlarına olma yılan
Mara düşmeyesin sakın

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Bir söz söyledin hayınan
Gerçek sözlere mayılam
İnsanım yılan değilem
Hıra düşmeyesin sakın

1 Âşık İhsan Yavuzer

Ah Yavuzer der gerçeği bu
Gerçek olsun sana sembol
Ahirete hazırlıklı ol
Kara düşmeyesin sakın

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Mertoğlu bu günümde
Hem günümde hem dünümde
Evde yengemin önümde
Tura düşmeyesin sakın

(2)

Âşık Mevlüt Mertoğlu- İhsan Yavuzer Atışması

1 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Vatan için, namus için, ar için
Cepheye varalım sen ne diyorsun
Eloğlu gelmiş devlet kuruyor
Bir hesap soralım sen ne diyorsun

2 Âşık İhsan Yavuzer

Gerçek âşık olan Ferhat olmalı
Dağları yaralım sen ne diyorsun
Elin oğlu asla devlet kuramaz
Başına vuralım sen ne diyorsun

1 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Ağam bak başına gelir gör nasıl işler
Herif hayali ile bak hala düşler
Bize düşman olmuş dıştaki güçler
Bu yurttan sürelim sen ne diyorsun

2 Âşık İhsan Yavuzer

Böyle hızlar ile biz dağ aşıyoruz
Bilmeden tuzağa biz düşüyoruz
Pekaka ile değil Amerika ile savaşıyoruz
Çemberi kıralım sen ne diyorsun

1 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Yedi düvel Osmanlıda duraktı
Bedel ile kazandığı topraktı
Şehidimin kanı bak ki bayraktı
Huduta gelemim sen ne diyorsun

2 Âşık İhsan Yavuzer

Nice hisselerden kaptığı gibi
Asla görülmezmiş deryanın dibi
Selahattin Eyyubi'nin yaptığı gibi
Kudüs'e girelim sen ne diyorsun

1 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Mertoğluym bir kulak ver çağrım
Baş eğerim dediğin o doğruna
Vatan bayrak bir de ezan uğruna
Canları verelim sen ne diyorsun

2 Âşık İhsan Yavuzer

Yavuzer der bekle bunun sonunu
Dünya değıştirdi neden donunu
Bu bizlere Yahudi'nin oyunu
Çarmığa gerelim sen ne diyorsun

(3)

Âşık Mevlüt Mertoğlu Bir Başka Âşığı Saz İle Meydana Çağırma

1 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Böyle arkadaşlık olmaz
Neredeysen gel meydana
Böyle arkadaşlık olmaz
Neredeysen gel meydana

Bülbül gibi avazım var
Cana dayanan sözüm var
Ey akortlu bir sazım var
Nerdeysen gel meydana

Boşa diyip boşa gitmem
Aevlensem de tütmem
Heç korkma arkadaş incitmem
Nerdeysen gel meydana

(4)

Âşık Mevlüt Mertoğlu- Âşık Ertuğrul İmamoğlu Atışması

1 Âşık Ertuğrul İmamoğlu

İlimize gelen dostlar gardaşlar
İlimize gönlümüze hoş geldiniz
Sıladan uzakta bir gurbet elden
İlimize gönlümüze hoş geldiniz

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Geldiz gördüz bizim halimiz
İlimize gönlümüze hoş geldiniz
Ne çekeriz bakın budur halimiz
İlimize gönlümüze hoş geldiniz

1 Âşık Ertuğrul İmamoğlu

Sevgiyle bu gönüller yol olur
Diken bitmez çiçek olur gül olur
Bu meclisin misafiri bol olur
İlimize gönlümüze hoş geldiniz

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Sevdaya düşenin bak zarı artar
Ah ile figanı dünyayı yırtar
Büyükler dinlemez yumurta satar
İlimize gönlümüze hoş geldiniz

1 Âşık Ertuğrul İmamoğlu

Neylesin de deli gönül neylesin
Aziz dostlar ile sohbet eylesin
Yaradan ufkunuzu açık eylesin
İlimize gönlümüze hoş geldiniz

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

İnanın âşıklık adından zordur
İlimize gönlümüze hoş geldiniz
Çektığımız çile kutlu bir yoldur
İlimize gönlümüze hoş geldiniz

1 Âşık Ertuğrul İmamoğlu

Belki de bu akşam neşeyle doldunuz
Belki aradığınız inşallah bulduz
Ertuğrul gönlüme hoş sefa geldiniz
İlimize gönlümüze hoş geldiniz

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Sevdaya düşenin bak yüzü gülmez
Mertoğlu gözyaşın akar hiç dinmez
Gelmeyenler bilmez, gidenler gelmez
İlimize gönlümüze hoş geldiniz

(5)

Âşık Mevlüt Mertoğlu- Âşık Sıtkı Eminoğlu- Âşık Sabri Yokuş
Atışması

1 Âşık Sıtkı Eminoğlu

Gel bizim meclise de şöhreti gör şanı gör
Büyükşehir imkân verdi bizdeki mekânı gör
Hasta olan bu gelenek hala devam eder mi?
Başkanımız bize sundu gel bizim mekânı gör

2 Âşık Sabri Yokuş

Yine bende yara açtın bu derdi pünhanı gör
Karsta bu gelenek yoktur bizdeki noksanı gör
Geçmişte vardı beyim Çobanoğlu kahvesi
Kaderine terk edildi dermansız bir derdi gör

3 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Burda inci mercan vardır gel bizim dükkânı gör
Her bir hali bir arada gel de şu imkânı gör
Arkadaşlarım bülbüldür şeyda olur öterler
Ben ise gül yanındayım hele bu dikenini gör

1 Âşık Sıtkı Eminoğlu

Gözyaşlarım durmaz akar aynı döndü dereye
Çam sakızı derler beyim ilaç olmaz yaraya
Haftada iki gün toplanır gavim gardaş buraya
Arifi irfan burada canı gör cananı gör

2 Âşık Sabri Yokuş

Çile ıstırap görünür âşıkların zarında
Sarraf beyler toplanmıştır bu meydan bazarında
Mevlüt bize meydan okur Temellinin yerinde
Elinde yazılmış gardaş baksana fermanı gör

3 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Arif olan bu mecliste akı karadan seçer
Aşkın meyini içenler inan kendinden geçer
Bir söz vardır Sabri Gardaş boynuz kulağı geçer
Filler kenara çıksınlar hele gel gergedanı gör

1 Âşık Sıtkı Eminoğlu

Ehli kaptan olan gemi sürermiş karadan
Ey Mevlüdüm hata yapma sakın burda töreden
Eminoğlu çok ihtiyar bağı ayrı yaradan
Yaşım altmış yedi oldu ihtiyar ozanı gör

2 Âşık Sabri Yokuş

Sabri Yokuş söyler beyim size sazını çalsın
Sazı çalsın gönüllere mutluluk neşe dolsun
Geleneğe saygı duyun size bir tavsiyem olsun
Çıldır'da var Şenlik Baba Narman'da Sümmanı gör

3 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Ey Mertoğlu aziz dostlar bakın neye yararım
Gayıp olsan bile ustam seni bulur ararım
Eğer gizli yaran varsa elim ile sararım
Tabip olmuşam yaraya hele bu Lokmanı gör

(6)

Âşık Mevlüt Mertoğlu- Âşık Sıtkı Eminoğlu- Âşık Sabri Yokuş
Atışması

1 Âşık Sıtkı Eminoğlu

Gelenekten söz eyledin arkadaş
Söz bırakmış gitmiş eski ustalar
Kader gözlerimden döktürüyor yaş
İz bırakmış gitmiş eski ustalar

2 Âşık Sabri Yokuş

Onlar halk içinde saltanat sürmüş
Haz bırakmış gitmiş eski ustalar
Nerde Âşık Kerem nerede Garip
Köz bırakmış gitmiş eski ustalar

3 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Beş bin yıllık töre büyük gelenek
Öz bırakmış gitmiş eski ustalar
Âşık maşuğuna yandıkça yanmış
Göz bırakmış gitmiş eski ustalar

1 Âşık Sıtkı Eminoğlu

Şeyda bülbül gibi bağda şakıyıp
İlmin tezgâhında ilim dokuyup
Edebiyat kitabını okuyun
Tez bırakmış gitmiş eski ustalar

2 Âşık Sabri Yokuş

Bu muymuş baba bu suyun kabı
Âşıklar doluca etmiş hitabı
Şenlik ezber bilmiş o dört kitabı
Cüz bırakmış gitmiş eski ustalar

3 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Arifler demişler bu dünya fani
Sırası gelenler vermişler canı
Hani Çobanoğlu nerde Reyhani
İz bırakmış gitmiş eski ustalar

1 Âşık Sıtkı Eminoğlu

Eminoğlu takatim yok varmaya
Ferhat lazım kayaları yarmaya
Yiğit lazım ki gerçekleri görmeye
Göz bırakmış gitmiş eski ustalar

2 Âşık Sabri Yokuş

Sabri Yokuş söyler derdi ah ile
İçinden gelirse gerçeği söyle
Temiz bir iple sine ak ile
Yüz bırakmış gitmiş eski ustalar

3 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Mertoğlu kimseyi hiç hakir görme
Özüm başkasına meydanı vermez
Dergâhtan içeri eğriler girmez
Düz bırakmış gitmiş eski ustalar

(7)

**Âşık Mevlüt Mertoğlu- Âşık Sıtkı Eminoğlu- Âşık Sabri Yokuş
Atışması**

1 Âşık Sabri Yokuş

(Ah aman aman oy)
Fitnenin kökünü temelden kazıp
İkilikten geçip bir olmak lazım
Dar günü gelirse vatan uğrunda
Elinde tüfeği er olmak lazım

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

(Yar yar heey)
Vatan için lazım gerek can vermek
Can verip ama hür olmak lazım
Gerekirse canla başla savaşmak
Meydanlara girip bir olmak lazım

3 Âşık Sıtkı Eminoğlu

Üç kıtaya at sürmüştü ecdadım
Var olmuştuk yine var olmak lazım
Kuldan kula hayır gelmez efendim
Ancak Allah'a yar olmak lazım

1 Âşık Sabri Yokuş

Cahillerden nasihati almayın
Davetsiz bir yere asla gitmeyin
Nefsi emareye köle olmayın
İzzeti nefisten kör olmak lazım

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Kibir ile kiri kalpten atarak
Dört kıtaya kültürümü satarak
Hudutta vatana nöbet tutarak
Yıllar geçse bile pir olmak lazım

3 Âşık Sıtkı Eminoğlu

Aşkın meydanında marifetli ol
Allah'ın verdiği kanaatli ol
Allah'a kul Resul'e ümmet ol
Edep olmak lazım ar olmak lazım

1 Âşık Sabri Yokuş

Sabri Yokuş söyler emeğin için
Yanarsın dünyada acep ne için
Bu dünyada şerefli yaşamak için
Tertemiz olup da kar olmak lazım

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Mertoğlu yaşları döktürmek lazım
Kültürü bu işe ektirmek lazım
Düşmanın karşısında dik durmak lazım
Servetli şerefli var olmak lazım

3 Âşık Sıtkı Eminoğlu

Eminoğlu dinim hepten yücedir
İnsanoğlu bir büyük bilmece
Âlimler gündüzdür cahil gecedir
İnsanın gönlünde sır olmak lazım

(8)

Âşık Mevlüt Mertoğlu- Âşık Sabri Yokuş Atışması

1 Âşık Sabri Yokuş

Âşıkların atışması olunca
Ben ayak diyorum sen ne diyorsun?
Senin gibi akıllı noksan birine
Ben manyak diyorum sen ne diyorsun?

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Senin böyle türlü türlü rengine
Ben boyalı diyorum sen ne diyorsun
Meydanımda her bir haline
Ben salak diyorum sen ne diyorsun

1 Âşık Sabri Yokuş

Senelerdir ben böyle söylüyorum
Tatlı sözü sineme yaylıyorum
Cemde yine çekmek lazım diyorum
Ben dayak diyorum sen ne diyorsun?

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Bakın sözlerinde seri mi seri
Üç ileri gider bak bir de geri
Tazı ile zağardan biraz da iri
Ben balak diyorum sen ne diyorsun

1 Âşık Sabri Yokuş

Sabri Yokuş söyler bir meydan olur
Âşık söyler ise ey divan olur
Senden âşık olmaz ey çoban olur
Ben oğlak diyorum sen ne diyorsun

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Söyletme Mertoğlu gider derine
Çekmiş işini her an karına
Söyleyeyim gelmiş iken yerine
Ben bunak diyorum sen ne diyorsun

(9)

Âşık Mevlüt Mertoğlu- Âşık Ertuğrul İmamoğlu Atışması

1 Âşık Ertuğrul İmamoğlu

İnsanlara çok dokunma
Kaşın kara derler senin
Sen derdini dökemezsen
İçin yara derler senin

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Kendince gülüp oynasan
Bahtın kara derler senin
Gel boşuna etme figan
Zülfü yara derler senin

1 Âşık Ertuğrul İmamoğlu

Ne karışık yarının var
Söyle gardaş gel etme
Bülbül gibi zarın mı var
İçten içe zarın senin

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Söyle ne anladın dünden
Ha bugünden ha yarından
Feleğin boş pazarından
Hangi kâra derler senin

1 Âşık Ertuğrul İmamoğlu

Ertuğrul'un gözü yoktur
Bu konuda karnı toktur
Ekmeğimin tuzu yoktur
Aşın kara derler senin

2 Âşık Mevlüt Mertoğlu

Mertoğlu gönül hasta
Hastayken gidilmez dosta
Gel eyle yelleri posta
Rüzigara derler senin

EK-3: ÂŞIK MEVLÜT MERTOĞLU İLE YAPILAN İNTERNET GAZETESİ RÖPORTAJI

Âşıklık geleneği, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, şiiri, müziği ve hikâye anlatımını içeren çok yönlü bir sanat. Kendine özgü geleneği ve icrası olan âşıklık geleneğinin en önemli niteliği, döneminin yaşayış ve hayata bakış tarzını, etik ve estetik değerlerini yansıtarak geniş halk kitlelerine hitap edebilmesi.

Âşıklık geleneği bakımından Erzurum, bir okul vazifesi görüyor. Erzurum'un önemli âşıklarından Mevlüt Mertoğlu ile Demli Çay tadında bir sohbet gerçekleştirdik. 8 kardeş olan Âşık Mertoğlu da sahipsizlikten yakınıyor. 'Ustam' dediği Reyhani'nin "Kars'ta âşık olacaksın, Erzurum'da hoca olacaksın, Sivas'ta da sanatçı olacaksın." sözünü aktaran Mertoğlu, "Öz evladına her nedense sahip çıkmaz; misafire, yabancıya özentisi çoktur." diyor.

Âşıklığa, müzik denilmesinden hoşlanmayan Mertoğlu, "Günümüzde sanat diyorlar ama sanat da değil. Bu bir gelenektir. Âşık olunmaz, âşık doğulur. Âşıklık Allah vergisidir. Zaten âşık olunsaydı, Türkiye'nin 80 milyon nüfusu var değil mi; 80 milyonu da âşık olur." diyerek ince bir gönderme de yapıyor.

Gençlerin örf, anane ve kültüründen uzaklaşmasından da dert yanan Âşık Mertoğlu, ustalığını gösterip Demli Çay için de yüreğinden kopan duygularla sazının teline vurdu.

Biraz ailenizden ve kendinizden bahseder misiniz?

1964 yılında Aşkale'nin Güllüdere Köyü'nde dünya yüzüne gelmişim. İlköğretimimi köyüm okulunda, orta öğretimimi 2. sınıfına kadar Aşkale'de, 3. sınıfını da Erzurum Şair Nef'i Ortaokulunda okudum. Hayat şartları okumamıza engel oldu. 9 nüfuslu bir ailenin beşinci çocuğuyum. Babamın 7 tane çocuğu var. Beş kız – aslında sekiz tane de oğlanın biri ölmüş- iki de oğlan. Günümüzde yaşayan kardeşlerim, 4 kız kardeşim var bir de erkek kardeşim. Herkes evinde barkında, işinde gücünde.

Müziğe ne zaman başladınız?

Müzik demeyelim; aşıklığa.. Sanat da demeyelim. Günümüzde sanat diyorlar ama sanat da değil. Bu bir gelenektir. Âşık olunmaz, âşık doğulur. Âşıklık Allah vergisidir. Zaten âşık olunsaydı, Türkiye'nin 80 milyon nüfusu var değil mi; 80 milyonu da âşık olur.

Neden Âşıklık?

Âşıklığı, Arif-i Billah üç bölüme ayırmıştır. Beşeri aşk, mecazi aşk, ilahi aşk. Beşeri aşk, gençlik aşkı. İnsanın insanı sevmesiyle başlar. Hani diyor ya “Ona soran yok mu; Leyla nedir?” Leyla bir vasıtaadır. Beşeri aşk aynen şöyle: Arif-i Billah nefsin yedi tane letaifi vardır. Bunların dört tanesinde, nefis ön plandadır. Nefsin arzu ve isteklerinin peşindedir. Üç tanesine ilahiliğin, Hak'kın peşindedir. Bu dört nefsi ön plana çıkaran letaifleri, basamaklarını da terbiye edersen, o zaman da adı olur gönül. Yani âşıklık gönül meselesidir. Gönülden gelen bir şeydir. Cenab-ı Allah'ın vergisidir.

Âşıklık sizin için ne ifade ediyor?

Hak'kı sevmeyi, hakkını sevmeyi ifade ediyor. Diyeceksin ki diğer insanlar Hak'kı sevmiyor mu? Cenab-ı Allah âşıklara “Benim bülbülerim” demiş Şuara Suresinde... Şair kalem yazarıdır, Şuara da âşıktır. Hak şairleri vardır. Hak âşıkları vardır. Günümüzde badeli âşıklar zinciri çok azdır. Ama rüyalı âşıklar vardır. Her aşkın rüyası vardır.

Sırası gelmişken “Bade içme” tabirini biraz açar mısınız?

Bade, her insanın bir badesi vardır. Bade insanın gayesidir. “Bad” rüzgâr demek. Rüya âleminde Cenab-ı Allah'ın pirler vasıtasıyla, aşığa sunduğu bir ikramdır. Kimse açık açık badenin rengini gördüğü yok, içtiği var. Ama her insanın badesi vardır. Nedir?

Burayı açıklamak lazım. Ruhlar âleminde yaratılıştan, inanan ruhlar ve inanmayan ruhlar ayrılır. Cenab-ı Allah inanan ruhlara emretti Kevser havuzuna giriniz, içiniz, arınınız. Âşıklar, haklının bir nevi tercümanı. Yani şimdinin gazetesi-medyası. Şimdi iş teknoloji çağına döndü. Bu kez âşıkların

yerini siz medyacılar – Allah razı olsun – aldı. Âşıkların yükünü hafiflettiniz. Şimdi bazı âşıklar bunu yanlış algılar da aslında öyle değil. Bizim birbirimize yardımımızı, ortaklaşa noktamızı çalıştığımız bir şey. Medya neden kötü olsun ki... Teknolojiyi iyiye kullanırsan iyidir, kötüye kullanırsan kötüdür.

Sanatçı ile şarkıcı arasındaki fark nedir?

Türk Sanat Müziği ve Türk Halk Müziği sanatçılarının ana kaynağı da âşıklıktır, âşıklardır. Ama bunlar ne yaparlar, biz nota bilmeyiz, âşıklar sözü yazar, âşık sazını gönülden geldiği gibi tellerden akar. Sanatçılara gelince onlara çok emek düşüyor. Bakın aşığın sözünü alır matematik hesabıyla makamını çıkarır, notaya döker ya halk müziği veya sanat müziği sanatçıları icra eder hangisine uygunsa. Ben bunlara müteşekkirim. Biz özgür söyleriz, onlar da bunu güzelleştirirler. Şimdi bakın efendim örneğin; binayı yaparsın taş, tuğla veya ördün kerpiçten ama onun üzerine siva vurmayınca ne olur; kalır ortada. Şimdi Türk Halk Müziği sanatçıları ve Türk Sanat Müziği sanatçıları, âşıkların sözlerinin cilacısıdır. Biraz daha halkın anlayabileceği şekilde şimdi efendim yöreseldir. İstanbul'un halkı, Erzurum'un şivesini anlayamaz. Sanatçılar onu güzelleştirir, halkın anladığı şekilde ifade eder. Bunlar bizim geleneğimizdir, örfümüz, âdetimizdir. Ben sizin aracılığınızla tüm sanatçılarımıza halk müziği ve sanat müziği sanatçılarımıza da teşekkür ederim.

Günümüz müziğinin icrasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Günümüzde icra şu: Bir Amerikalı genç, bizim Türk Halk Müziğini çalar mı? Çalmaz ama ne garip ki bizden aldıkları kültürü işleyip, daha doğrusu bozup veriyorlar. Avrupalı bir genç, Yunus Emre'den bir şey okur mu veya Mevlana'dan, Ahmet Yesevi'den, Ozan Basri'den, Dede Korkut'dan; bunlardan okur mu? Okumaz.

Günümüzün badeli âşıklarından sayayım, Erzurumlu Emrah'tan, Develili Seyrani'den, Bolulu Dertli'den okur mu; okumaz. Günümüzün badeli âşıklarından sayıyorum bakın, Karslı Âşık Şenlik, Erzurum'da Sümmani, Sivasta Ruhsati. Bunlardan söyler mi; söylemez.

Ey bizim gencimiz ne oluyor ki; “Hey Corç versene borç”... Bizim müziğimiz, bize yetmiyor mu ki.. Burada işin asıl yükü sizde. Siz medya olarak bunu tanıtırsanız, bizim gencimiz, örfünü, ananesini daha iyi kavrar, özünü bilir, özünde yürümeye çalışır.

Örneğin biz 15 Temmuz’da bir olay yaşadık. Bu millet konu vatan olursa, kazma sapını kaptığı gibi düşmanın üstüne yürür, isterse silahı olmasın. Örneğin tankların önlerine yattı bizim mini etekli kız kardeşlerimiz, kulağında küpeli gençlerimiz tankların önüne yattı. Bu ruhun yanında kendi örfünü, ananesini, müziğini – gerek halk müziğini, gerek sanat müziğini, gerek âşık tarzı müzikler – söylese daha iyi olmaz mı? Bunu da bilinçli yaptılar. Biz Türk Müslüman halkını diniyle yıkamayız ancak neyiyle yıkarız? Kültürleriyle uğraşırsak, kültürlerinden yozlaştırırsak öyle yıkabiliriz. Bir millet örfünden, ananesinden, kültüründen koparsa yıkılır.

Erzurum’da müziğe bakışı nasıl görüyorsunuz?

Erzurum farklı bir şehir. Aşığın en iyisini... Bakın Türkiye genelinde puanlı yarışmalarda, Erzurum kökenli âşık yoksa o yarışmalar geçerli sayılmaz. Ama ne garip ki Erzurum aşığını, sanatçısını – gerek hak müziği, gerek sanat müziği, gerekse batı müziğini- bunları yetiştirir ama sahip çıkmaz.

Ustam Reyhani derdi ki “Kars’ta âşık olacaksın, Erzurum’da hoca olacaksın, Sivas’ta da sanatçı olacaksın.”

Erzurum’un böyle bir yapısı var. Daha doğrusu öz evladına her nedense sahip çıkmaz; misafire, yabancıya özentisi çoktur. Erzurum’un müziğe bakış açısı budur. Örneğin; daha geçen gün İstanbul’da idim. Şubat’ın 5’inde Bursa’ya gideceğim. Daha öncesinde Manisa’da idim. Oraların halkı, Erzurum’un içinden daha çok ilgi duyuyor. Hatta şunu diyeyim; mevcut başkanımız olmasaydı Erzurum’da ‘Âşıklık Geleneği’ tamamen bitmişti. Bu öyle bi şey ki gönül işi ya... Önce Aşığın, sanatçının fikri rahat olacak. Garibim sabah kalkıyor, akşama kadar ekmek davasında uğraşıyor. Ama günümüzdeki mevcut başkan – Erzurum Büyükşehir

Belediyesi Başkanı Mehmet Sekmen- Erzurum'a geldi, Erzurum'da Âşıklık Geleneğini yeniden yeşertti.

Yeni neslin halk müziğine olan duyarsızlığını neye bağlıyorsunuz?

İşte biraz önce dedim ya “Hey Corç versene borç.” “Yanındaki arkadaşın neyin?” diye soruyorum, “Akrabam” demiyor; “kuzenim” diyor. “Kuzen nedir?” diye soruyorum, onu bilmiyor. Oysa batıda “kuzen” bildiğimiz soba. Demiyor ki halamın oğlu, teyzemin oğlu, amcamın oğlu, dayımın oğlu... bunu demiyor.

İşte buradan başlamış dışa özentisi; müziğimize yansımış. Bana her gün ders için talebeler geliyor. Desem ki “Felan yerde âşıklar programı var. Onun yanında da bir başka Tarkan'ın programı var.” Tarkan'ı tercih ediyor ama derse gelince Âşıklığı tercih ediyor. Burada özümüzden kopma var. Adam gelip bana diyor ki rep yapabilir miyim? Rep ne yavrum? Ben 52 yaşına girmişim, repin ne olduğunu bilmiyorum. Dershanede olumsuz hareketler, tipik bir hareketler, yahu bu Türk ve Müslüman bir gence yakışmaz ki. Bizim dönemimizde, bizden bir kuşak büyük abilerimizin önünde sigara içmezdik. İşte bu nedir? Bu milletin kültürünü, örfünü ananesini yaralamaktır, zedelemektir.

Medyanın halk müziğine olan ilgisini yeterli buluyor musunuz?

Bulmuyorum. Bakın siz de medyacısınız; bulmuyorum. Niye bulmuyorum; medya neyi haber yapar biliyor musunuz? Burada biraz size sitem edeceğim. Sitem sevgiden doğar. Sitemdir yani bu, şikâyet değil, sakın yanlış anlamayın. Halk müziğini, sanat müziğini veya âşıkları medya ön planda tutacakken, yabancı müziği ön planda tutuyor. Allayıp pullayıp onu bize yutturmaya çalışıyor. Bu da bir sitemdi, yani medya köpeğin insanı ısırmasını değil; insanın köpeği ısırmasını haber yapar. Bu da ne demektir biliyor musunuz? İşin boyutu biraz da maddeye kaçıyor. Bunlar sitem, yanlış anlamayın. Sizin suçunuz çok.

Eskisi gibi sanatçı çıkmamasını neye bağlıyorsunuz?

Az önce söylediğim şeylerle aynı. Örneğin senin kaç çocuğun var? İki tane var. Bu çocukların içinde ayrım yaparsan, en fazla değer verdiğin çocuğu ön plana çıkarırsan, öteki başarılı olan çocuğu arka plana bırakırsan; ne olur, sana gücenmez mi? Bir insanı yanında çalıştırdığın zaman, onun alnının teri kurumadan, emeğini tam manasıyla verirken, o senden ayrılır mı? İşte mesele budur. Ben buna bağlıyorum. Sanatçının çıkmamasını buna bağlıyorum. Aç kalırsa ne yapsın adam? Çoluk çocuğu var onun, iâşesi var. Çoluk çocuğu teşekkür yemiyor ki. Bir kuru teşekkürle olmaz.

Müzikle uğraşan yeni nesil gençliğe neler tavsiye edersiniz?

Biz necip soylu bir milletin torunlarıyız. Bakın bizim soyumuz o kadar asil ki; o ecdada layık kalmak nasıl olur? Örfü ile ananesi ile kültürüyle bağdaşarak. Bağdaşamaz isek ecdadımız bizden mutlu olur mu? Ama ecdadımız bize bu vatani canıyla, kaniyla bedelini ödedi; bize emanet etti. Biz buna sahip çıkamazsak, yakın komşu ülkelerinde görüyoruz biliyoruz... Vatani olmayanın hiç bir şeyi olmaz. Müzikle uğraşmak isteyen, özüne sahip çıkmalı; diğeri ek olarak yap, yapma demiyorum. Müzik evrenseldir. Ama ilk önce kendinkine sahip çıkması lazım. Yani revana pirince giderken, evdeki bulgurdan olma.¹⁶³

¹⁶³ <http://www.demlicay.net/karsta-asik-erzurumda-hoca-sivasta-sanatci-olacaksin> (Erişim Tarihi: 07.05.2018)

EK-4: FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Âşıklar Kahvesinin ilk hali ve ilk icra

Fotoğraf 2: Âşıklar Kahvesinin ikinci hali ve icra ortamı

Fotoğraf 3: Âşıklar Kahvesinin ikinci halinde icra ortamı

Fotoğraf 4:Âşık Sümmanî'yi Anma ve Âşıklar Şöleninde Âşık Mevlüt Mertoğlu

ÖZ GEÇMİŞ

Taşbaşı, 1989 yılında Erzurum’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Erzurum İnönü İlköğretim Okulu, Erzurum Gazi Osman Paşa Orta Okulu ve Erzurum Lisesi’nde tamamladı. 2009-2013 yılları arasında Erzurum Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde lisans eğitimini tamamladı. 2014-2015 yılları arasında pedagojik formasyon eğitimini tamamladı. 2016 yılında Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Halk Bilimi Bilim dalında tezli yüksek lisans eğitimi yapmaya hak kazandı. 2017 yılında Yabancılarla Türkçenin Öğretimi alanında eğitimini tamamladı.